

קובץ גליונות

פרשת תולדות

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

"והגית בו יומם ולילה"

מצורף:
יומן רשימות
ממסע הקודש

מסע יקרת האברכים והיזוק לומדי התורה ע"י מרן גאון ישראל הגר"ד לנדרו שליט"א

שמיטה תשפ"ב
קרן
השביעית

קרן הקודש של גוילי ישראל שלישאי
לקיום מצוות השביעית בארץ ישראל

מוקד 'משבית' ארץ'

1800-300-544

זמני השבת

בחסות:

גילנות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על השאקל!

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	4:11	5:23	6:02
בני ברק	4:25	5:24	6:01
קרית ספר	4:20	5:23	6:01
בית שמש	4:10	5:24	6:02
אופקים	4:20	5:26	6:01
חיפה	4:17	5:23	5:58
ליקוואוד	5:31	7:00	7:10

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדרים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

שהשמה במעונם

משפחת טרבלסי טבריה לנישואי הבן

משפחת טיגר ירושלים לנישואי הבן

משפחת טרבלסי נתיבות לנישואי הבת

משפחת ויס נתניה בר מצוה לנכדם

הלימוד בקובץ לזכות ולע"נ

הר"ר יעקב אליהו דדון זצ"ל

בן הר"ר ברוך זצ"ל

נלב"ע בשם טוב כ"ב מר חשון תשע"ח

הונצח ע"י המשפחה

תנצב"ה

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א

הקדישו את יקיריכם ע"ג הקבצים באחת משבתות השנה,
ותהיו שותפים בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה.

• ב כסלו תולדות	• כה אדר א' ויקהל	• יט סיון שלח
• ט כסלו ויצא	• ב אדר ב' פקודי	• כו סיון קרח
• טז כסלו וישלח	• ט אדר ב' ויקרא	• ג תמוז חקת
• כג כסלו וישב	• טז אדר ב' צו	• י תמוז בלק
• ל' כסלו מקץ	• כג אדר ב' שמיני	• יז תמוז פינחס
• ז טבת ויגש	• א ניסן תזריע	• כד תמוז מטות
• יד טבת ויחי	• ח ניסן מצורע	• ב אב מסעי
• כא טבת שמות	• טו ניסן חג הפסח	• ט אב דברים
• כח טבת וארא	• כב ניסן אחרי	• ז אלול שופטים
• ו שבט בא	• כט ניסן קדושים	• יד אלול כי תצא
• יג שבט בשלח	• ו אייר אמור	• כא אלול כי תבא
• כ שבט יתרו	• יג אייר בהר	• כח אלול נצבים ר"ה
• כז שבט משפטים	• כ אייר בחקותי	• ו תשרי וילך יו"כ
• ד אדר א' תרומה	• כז אייר במדבר	• חג הסוכות
• יא אדר א' תצוה	• ה סיון נשא	
• יח אדר א' כי תשא	• יב סיון בהעלתך	

מבצע מיוחד

זה קורה מדי שבוע

מגויס למתן ההחלטה ובדיקת הכיס/הארנק רית
או שיש רית כסף גדול ואין צורך,
ולקצינים מכשירי האשראי לא קוצלים...

מהיום חוסכים את כל הבלגן!

משלמים מראש סך 200 ש"ח בלבד

(ניתן לחלק לכמה תשלומים)

וע"י כך הנך זכאי לקבלת קובץ אחד מדי
שבוע, מאחד המוקדים ברחבי הארץ.

אלא צריך בחיפוש אחר התשלום

ואלא צריך לקחת בהתקפה ואחרי זה לשכוח לשלם

ואלא להסתפק כמה חייבים וכו'...

הזכות לקבלת קובץ היא מיום התשלום
עד לחג הסוכות תשפ"ג

בברכה מרובה

מערכת 'קובץ גליונות'

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות.

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע.ר.

בס"ד - עלון מס' 2 < חשון > שמיטה תשפ"ב

פנינים וניצוצי אור המתחדשים ובאים מפיו ומשולחנו של
רשכה"ג מרן שר התורה רבינו חיים קניבסקי שליט"א

שיח אמונה

בפצותי שיח

דבר המערכת

הימים מתקצרים והלילות... לא
איברי לילה אלא לגירסא.

ימות הגשמים בפתח, התחלנו
בשאלת טל ומטר ובתפילה כי
יצוה ה' חסדו וברכתו כבר בשנה
השביעית.

טללי נועם וחיזוק היו לנו
תגובותיהם הרבות של קוראי
הגליון הקודם מכל שכבות
הציבור, תלמידי חכמים ונבוני
מדע עם עמך ישראל קבוצי
מטה, כולם כאחד בלב אחד
ובפה אחד המשתוקק לתורת
הרב שליט"א.

כמעשהו בראשונה, השתדלנו גם
בגליון זה לצד סקירה קצרה של
מעמד הרבבות לכבוד שומרי
שמיטה בטהרתה בלימוד תורתה
שהתקיים בעיה"ק ירושלים,
להביא במדורים הקבועים
משופרא דשופרא מתורת הרב
שליט"א, ערוכים בשפה השווה
לכל נפש, תורה מפוארת בכלי
מפואר.

כהוראת הרב שליט"א במכתבו
המיוחד למערכת הגליון
שהתפרסמה בגליון הקודם,
הקדשנו מדור מיוחד לדברי
תורה שאינם בעניני שביעית, ובו
הבאנו מגניז הרב שליט"א בעניני
מעקה ותליית כבשים על מעקה
ועל סוכה.

כן ימצא הקורא בגליון זה, עדות
מכלי ראשון על סדר לימודו של
הרב שליט"א בעניני השביעית
כפי שהנהיג לפני כיוכל שנים
ושבע שמיטות.

ויהי נועם ה' עלינו שנזכה להגות
בתורתו הקדושה, ואולי אף
לשוח בשיח אמונה.

המערכת

בשערי שביעית

שער לעניני שביעית במשנת הרב שליט"א

תשי"ב - תשפ"ב.

שבעים שנה. עשר שמיטות מלאות. הארץ לעולם עומדת ורועי ישראל עיני העדה עודם ניצבים בגאון
לנחותנו בדרך. אשרי עין ראתה אלה.

"נפקדתי מאת מרן הגאון רבי חיים עוזר..." פותח מרן רבנו החזו"א זלה"ה את אגרתו הידועה "על אודות
התעודדות וחיזוק לפעולה למען שמירת השמיטה כהלכתה ולגול החרפה מעלינו על ידי היתרי השעה
שבכל שמיטה ושמיטה באין קץ, החולצים את זיקי האמונה מלב המפקפקים וחושבים את מצות התורה
כדברים נמנעים ומהרהרים בנצחיות רחמנא לשיזבן..."

"...ולמען הכריז לפני כל באי עולם כי תורתנו נצחית וכל דברי המלעיגים הבל, עלינו להתחזק על שלימות
החזית לשמירת שביעית, ואשר שמירתה היא דחיפה עצומה לקיום התורה כולה."

דחיפה עצומה לקיום התורה כולה.

כך הורנו הרועה הגדול, מקומם עולם הישיבות לאחר החורבן הנורא.

שנות דור חלפו.

מנהיג עולם התורה ואבי הישיבות, רבן של כל בני הגולה בעל ה'אבי עזרי' זיע"א, שבימים אלו מלאו
שני עשורים לפטירתו, החרה החזיק אחריו באמרו, בתוככי היכלי הישיבות: **לימוד הלכות שביעית בשנת
השמיטה, הלא הוא בכלל "שואלים ודורשין בהלכות חג בחג"** (מפי הג"ר איתמר גרבוז שליט"א, תלמידו
הקרוב, וחתנו של יבדלחט"א מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א בכנס הרבבות של 'שיח אמונה'
בהיכל "ארנה ירושלים" תשרי תשפ"ב).

דחיפה עצומה לקיום התורה כולה.

עולם התורה בתפארתו יוסיף תת כחו למעלה למשכיל בסייעתא דשמיא מרובה ולמעלה מדרך הטבע,
ורבנו שר התורה, מרא דארעא ישראל ורבן של כל בני הגולה, האיש אשר על העדה, לא שת לבו לחולשת
הגוף, ואיתן רצונו במשאלת לב טהור:

דחיפה עצומה לקיום התורה כולה.

**"בשנת השמיטה יש לקבוע מידי יום ביומו חוק ולא יעבור לימוד שתי הלכות בהלכות שביעית ובזה יצלול
מכל הצרות".**

אמת מה נהדר היה מראה כהן גדול בשבתו במשך שעה ארוכה במאמץ ניכר בין צעירי הצאן בחירי עולם
הישיבות, עתיד האומה,

כדי לקבע ולייסד ביסוד
אמיץ וחזק ובקשר לא
ינתק, את קביעות עיון
ודקדוק ההלכה בתוך
מבצרי התורה, מבצרי
היהדות הגדולים. אשרי
עין ראתה זאת.

המראות אשר ראו עיניך,
ייחקקו בלבך, יכו שורש
ויציצו ציץ פורח. לא
ימושו מפין ומפי זרעך.

בראשות הרב שליט"א קיים מכון
'שיח אמונה' את המעמד הגדול
לבני הישיבות בשיתוף 'האיחוד'
במסגרתו התכנסו למעלה מרבבת
תלמידי הישיבות, כשהמונים רבים
נוספים לא הצליחו להשיג כרטיסי כניסה וצפו במעמד במוקדי השידורים החיים.
במעמד שיחוד לחיזוק לימוד הלכות השמיטה כתקנת הרב שליט"א השתתפו מרנן חברי מועצת גדולי התורה שליט"א זקני וגדולי הדור שליט"א, אשר
נשא דברים נלהבים לקבוע לימוד קבוע בדיני השמיטה בשנה זו.
דברים מיוחדים מפי הרב שליט"א הביא בנו חנינו הגר"ש קניבסקי שליט"א, שאמר: "ראוי מאד שכל בחור ישיבה ילמד כל יום כמה הלכות בהלכות
שביעית חק ולא יעבור וגם ההלכות שאינם נוגעות למי שאינו חקלאי מקיימין בהלימוד ונשלמה פרים שפתינו". צילום: שוקי לדר

שלא יאמרו מסככין בדבר המקבל טומאה, אבל כל זמן שהיא רטובה מותר, ולא אמרין שהיו בזיון להסכך לתלות עליו בגד רטוב על מנת להתייבש, ע"כ המובא בשם כבוד רבינו שליט"א. וטענו הלומדים שיחיו, דמה ראה היא זו להתירא, דאולי ס"ל לה"שבלי הלקט" כהנהו קמאי דמייתי הר"ן על הר"ף שם בסוכה [דף ו' א' מדפי הר"ף ד"ה ומהא שמעינן], אבל אחרים אומרים דלצורך הבגד לא בטיל לגבי סוכה ופוסל אותה, ומאי דשרי רב אשי בדריטבא הני מילי שלא בשעת אכילה ושתייה ושינה, שאין משתמשין שם, ואמר דלישקלה כי יבשה דלא לימרו שביק לה התם אפילו בשעת אכילה ושינה, אבל כי רטיבא לא אתו למימר הכי, שאין דרך להשתמש שם מפני המים שמנטפין מן הבגד, וראוי להחמיר לענין מעשה עכ"ל הר"ן, היינו להחמיר שהסכך באותו מקום פסול בשעה שהכתנות מונחת שם עליו להתייבש, ואין אוכלים ושותים וישנים תחתיו באותה שעה, וא"כ לשיטה זו שהסכך באותו מקום פסול ע"י הכתנות הפרוסה עליו, א"כ אתי שפיר שאינו תולה כביסה על סכך, שהרי הסכך כעת פסול, ומה ראה מכאן להתיר לתלות כביסה ע"ג מעקה לה"שבלי הלקט" הנ"ל, והלא המעקה נשאר במצותו ואינו מתבטל ושאינו סכך שמתבטל.

ביקרא דאורייתא
מ.מ.ש.

ת. הסכך הוקצה למצותו אפילו אם נפסל לפי שעה.⁵

האם מותר לתלות כביסה ע"ג מעקה, לפמש"כ בשבלי הלקט דמעקה חשיב כתשמיש מצוה?

ש. בדבר מש"כ בשבלי הלקט ענין חנוכה ס' קפ"ה דמעקה חשיב תשמיש מצוה שאסור להשתמש בו דרך בזיון לדרוס עליו, לכאוף לפי דבריו אין לשטוח על גבי המעקה בגדים רטובים כדי לייבשם, דהוי תשמיש בזיון, ופוק חזי מאי עמא דבר, ומעולם לא שמענו שיהיו נזהרים בזה.

ת. לא כתב אלא לדרוס עליה דהוי בזיון, אבל לתלות עליה בגדים לייבשם, לא עדיף מסכך הסוכה דמותר, ע"י סוכה י' ב' ובשו"ע סוף ס"י תרכ"ט² כיון שנבנה להשתמשות.³

בהנ"ל מכתב מהגרמ"מ הלוי שולזינגר צ"ל בעל משמר הלוי בס"ד עש"ק שמיני כ"ג ניסן תשנ"ט

הוד כבוד הדר"ג רבינו שליט"א נעימות בימינו נצח!

בלימוד הרבים בס"ד בערב שביעי של פסח אחה"צ במס' סוכה דף י' ב' הובאו לביהמ"ד דברי רבינו שליט"א המובאים בספרו של כבוד הג"ר יצחק זילברשטיין שליט"א שאפילו לדעת ה"שבלי הלקט", שאסור לדרוס על מעקה, דהוי ביזוי מצוה, אבל מ"מ מותר לתלות כביסה על המעקה, מהא דסוכה י' ב' שאמר לו רב אשי למנימין עבדיה להוריד את הכתנות מהסכך רק אחרי שהתייבשה,

* מגני רבנו שליט"א. נערך בידי הגאון רבי יואל מקלב שליט"א מרבני 'שיח אמונה'. תודת המערכת נתונה לו.

- 1 הכי איתא שם מנימין עבדיה דרב אשי איטמישא ליה כתונתא במיא [פירש"י, נישורה במים], ואשתטחא [ואשתטחא] אמטללתא, [פ"י ששטחה ע"ג סכך הסוכה כדי שתתייבש], אמר ליה רב אשי דליה דלא לימרו קא מסככי בדבר המקבל טומאה, והא קא חזו ליה דריטבא, [פירש"י דקחזו לה שהיא לחה, ומוכחא מילתא דלנגבה שטוחה ולא לסכך], לכו יבשה קאמיא לך, [פ"י דמה שאמרתי לך להסירה מן הסכך, היינו דתשקלה משעה שתתייבש] ע"כ, ומבואר דאף שסכך הסוכה הוי נמי תשמיש מצוה, אפ"ה מותר לשטוח עליו כתנות רטובים כדי לייבשה, ורק משנתייבשה אמר לו רב אשי להסירה, ומשום שלא יאמרו דשרי לסכך בדבר המקבל טומאה.
- 2 יעוי"ש ס"י"ט בדין פירס עליה סדין מפני החמה או תחתיה מפני הגשם, דלדעת ה"א בשו"ע שם אם לא כיון בפרסית הסדין אלא להגין מפני החמה והעליון, או לאותה, כשרה, ובלבד שיהא בתוך ארבעה לסכך, ומיהו, לכתחילה לא יעשה אא"כ הוא ניכר לכל שמכין כדי להגין, או שהוא שרי במים, שאז ניכר לכל שאינו שטוח שם אלא ליבש ע"כ, הא מיהא מבואר כ"ל דשרי לשטוחו כדי לייבש, וביאר רבינו שליט"א דהטעם דשרי משום דהסוכה נעשית כדי להשתמש בה ואין השימוש בה חשיב בזיון, [ובדומה לזה יעויין בדעת נוטה ציצית תשרי תרס"א שנשאל רבינו בדבר טלית המיוחדת לתפלה מ"ט שרי לשכב עם טליתו, והשיב בזה"ל לישן לא מיקרי תשמיש כלל שלכך נעשה עכ"ל].
- 3 כזאת יעויין בס' חשוקי חמד ב' ב' ו' ובס' טובך יביעו ח"ב בסוף הספר קונטרס הלכות שכנים תש"ו ל"ו, שכל דלכא צ"ב לפי דברי השבלי הלקט אין תולים כביסה (שלפעמים היא מלוכלכת ובזויה) על גבי המעקה, תשובה גיסנו הגר"ח קניבסקי שליט"א השיב, שמה שתולין כביסה על המעקה אין בזה בזיון מאחר והוא שימוש ביתי, ולא גרע מסוכה דמבואר שמנימין עבדו של רב אשי נרטבה לו הכתנות במים ושטח אותה על גבי הסוכה, אמר לו רב אשי שיויריד הכתנות כדי שלא יאמרו שמתור לסכך בדבר המקבל טומאה, הרי שאין כאן איסור מצד השימוש בסוכה, משום שהוא שימוש ביתי ואין הוא בדרך בזיון יעוי"ש, גם בענינו אין השימוש במעקה בבחינת בזיון ומותר להשתמש במעקה שימוש ביתי, וא"כ נראה לי דאסור להטיל מ"י רגלים או לצאת לצרכיו ליד המעקה דהוא דרך בזיון, וזאת ניתן ללמוד מסוכה שמבואר בס' תרל"ט א' שאסור להשתמש בו במנהג בזיון כדי שלא יהיו המצוות בזויות עליו, ואסור להשתין בסוכה אפילו בכלי, אף שבביתו עושה כך עכ"ד, והנה איתא בשו"ע ס' תרל"ט ס"א דכ' הרמ"א דאל יעשה שום תשמיש בזיו בסוכה כדי שלא יהיו מצוות בזויות עליו, ובמ"ב שם סק"ט כ' דאסור להשתין בסוכה אפי' בכלי אע"פ שעושה כן בביתו, וצ"ע ע"ז ש"כ בחיי אדם [כלל קמ"ז ס"ב], וכן הוא ג"כ בקיצור שו"ע כלל קל"ה, ועי' בשו"ת לחם שלמה או"ח ס' ק"ב [וציינו לזה במ"ב הנדמ"ח ע"י דרשו] שפקפק השואל דאין לזה שום מקור, ולא נמצא בפוסקים הקודמים להם שום דבר מזה, ואדרבה הא מבואר בשו"ע או"ח ס' מ"ג דמותר להשתין בתפילין, ואי הוי הטלת מים בכלל תשמיש בזיון אין מותר להשתין בתפילין, אלא ודאי שאין בזה שום גנאי ובזיון, מכ"ש בסוכה דבעינן תשבו כעין תדורו, והרי מכניסין עבט של מ"י רגלים אפי' בחדרים היותר נאים בלילה, ובפרט בעת הקור א"א לילך מהסוכה לחוץ בלילה להשתין וכו', אלו תוכ"ד נכונים דבריו, ומ"מ לענ"ד לא דמי לתפילין דבאמת ההטלה לא הוי בזיון לתפילין, ורק בסוכה הוי בזיון, משום דכל חלל הסוכה ואויר שלה הוא חפץ המצוה, והוא עושה זה בתוך חפץ המצוה על כן מקרי בזיון, דהוי כהשתין על גוף התפילין, וה"נ משתין על החפץ המצוה עכ"ד, ע"ש מש"כ עוד בזה, ולזה י"ל דאף אמנם שנראה דלדעת השבלי הלקט אסור להשתין ע"ג המעקה, דלא גרע מלדרוך עליו שכל דאסור, מ"מ להטיל מים ליד המעקה אין לאסור, ולא דמי לסוכה שכל חלל הסוכה ואויר שלה הוא חפץ המצוה ודו"ק.
- 4 והובא דבריו לעיל בהערה הקודמת.
- 5 עי' שו"ע ס' תרל"ח ס"א דעצי סוכה אסורים כל שמונת ימי החג, בין עצי דפנות בין עצי סכך, הג"ה ואפילו קיסם לחצון בו שינוי אסור, אין ניאיתין מזה לדבר אחר כל שמונת הימים וכו', ובס"ז שם סק"ג כ' נדראה פשוט שמה שכתוב בשו"ע דאין ניאיתין מהם לדבר אחר, היינו ליטול דרך ביטול משום שבוז תיבטל קדושתו, אבל בעוד שהיא קיימת אין איסור הנאה ממנה בלי לסמוך עליה או להנהיג עליה שום דבר כיון שעדיין קדושתה עליה, ומיית מבי' בשם הר"ן ש' שני דעות בזה והובא ברמ"א שם בסוף הסי' וז"ל אם סיכך בהדס או תלה בסוכה אתרוג לנוי, מותר להריח בו, ולא הוקצה מריח, רק שלא יגע בו דאסור בטלטול, ויש אוסרים בהדס כדלקמן ס' תרנ"ג עכ"ל, וכל ה"ט דנראה לו כהדעה הראשונה דשרי, כיון שאין מבטל בהנאה זו מצות סוכה, וכנ"ל דלא הקצה כי אם מתשמיש שמבטל קדושתה, ועי' בפמ"ג שם ח"ל ובאמת שכן משמע בגמ' סוכה דף י' ב' מנימין בכתונתא דמנח אסכך, ולית ביזוי במצוה ג"כ כה"ג תשבו כדדורו, מה שעושה בדירה עושה בסוכה עכ"ד, ומבואר בזה דהפמ"ג מלבד מה דמייתי מההיא דמנימין כה"ט דאין ההקצה למצוה אסרת שימוש שאינו סותר את המצוה, הוסיף עוד שאין שטחית הכתנות ליבש חשובה ביזוי מצוה, דאין אלא תשמיש ומה שעושה בדירה עושה בסוכה, וכדברי רבינו שליט"א, ועי' במ"ב שם סק"ז שפסק כה"ט ושכן העתיק בדרך החיים ע"ש.

תגיד ליעקב

אמרות קודש ממרן רבנו הקהלות יעקב

ולענ"ד מה שתפס בפשיטת דאכתי לא נלקט אינו הפקר ואינו בקדושת שביעית אסור לכל אדם ללוקטו אין זה ברור כלל...

ובני מהר"ח שליט"א הביא ראה מגמרא מפורשת בבבא מציעא דף ק"ט דאמרין סילקא וירקא ביובל דהפקירא הן ע"ש והרי בירק אזלינן בתר לקיטה ולדברי הגליון או"ש אין זה הפקירא וקצת י"ל דבירקות שאינם יכולים להתקיים עד שמינית שפיר נחשבו הפקירא מעכשיו ויש לפלפל. [ראו דברי הקה"י בזה בארוכה באגרות ורשימות קה"י ח"ד, ובקהלות יעקב שביעית ס' ו' ס"ג ו']

הובא לפני קונטרס גליוני אור שמח להגרא"מ שך שליט"א וז"ל שם ומתוך דבריו יוצא שהאתרוג שהולכין לענין שביעית אחר לקיטה ואם ילקטנו בשביעית הפקירא הוא ורחמנא זכי ללוקטו לכל אחד דאפקעתא דמלכא הוא, תו אף אם לא נלקט בשביעית אלא נלקט בשמינית הרי היה הפקר בשנת השביעית כו' דפטור מן המעשר. וזה תימה מאחר שהולכין אחר לקיטה באתרוג נמצא שכל זמן שלא נלקט עוד אין עליו קדושת שביעית ואינו הפקר ואסור לכל אדם ללוקטו ואפשר שיחזיק אותו על האילן עד השמינית ואינו מפירות שביעית כל עיקר ואינו נפטר מן המעשר והוא פשוט עכ"ל.

מה נהדר

מראות הוד משולחנו של הרב שליט"א בימים אלו

מעמד נעלה בסיום נ"א ש"סים ע"י תלמידי ישיבת מיר, בראשותו של הרב שליט"א שהגיע לראשונה להיכל הישיבה, למעמד הזכרון בשנת

העשור לפטירת שאר בשרו ראש ישיבת מיר מרן הגאון רבי נתן צבי פינקל זצ"ל.

במעמד נשאו דברים ראש ישיבת עטרת ישראל הגרב"מ אזורי שליט"א, הגאון רבי יצחק אזורי שליט"א מראשי ישיבת מיר, והגאון רבי בנימין פינקל שליט"א משגיח ישיבת מיר.

בדברים נרגשים שנשא ראש ישיבת מיר הגאון רבי אליעזר יהודה פינקל שליט"א במעמד הרב שליט"א אמר: "בזמן שהרבה ישיבות נסגרו ונחצו לשליש ולרביע עמדה לנו ברכתו והדרכתו של מרן שליט"א לנווט את התיבה בסערת המבול שלא יהיה שום פגע ומכשול בלימוד התורה. ואדרבה אין שמירה כתורה ואין סכנה כרפיון בלימוד התורה".

דברים מיוחדים מפי הרב שליט"א הביאו בנו חביבו הגרי"ש קניבסקי שליט"א, בין היתר אמר: "לא סגי בזה שיודעים נשים נזיקין, אלא צריך ללמוד את כל התורה כולה", ומן הראוי שבשנת השמיטה יראה כל אחד לקבוע לימודו מעט בהלכות שמיטה".

שיג ושיח

מדברי הרב שליט"א לשואליו בעל-פה

סדר למודו של הרב שליט"א בשביעית והלכותיה

סיפר חתנו של הרב שליט"א, הגאון רבי יצחק קולדצקי שליט"א, שאחרי נשואיו למד מדי ערב חברותא עם הרב שליט"א בגמרא, וסמוך לשנת השמיטה (שנת תש"מ) פנה אליו הרב שליט"א ואמר שהיות ומתקרבת שנת שמיטה, הוא רוצה ללמוד עמו מסכת שביעית. וסדר הלימוד היה, שבהתחלה למד עמו הרב שליט"א בחומש ויקרא את פסוקי השמיטה שבפרשת בהר, עם כל דברי הרמב"ן שם, שדבריו כידוע הם מהלך שונה מדברי שאר הראשונים ז"ל. אחרי כן למדו כל משניות שביעית עם פרוש הרע"ב. ולאחר מכן את תלמוד ירושלמי שביעית, דף אחרי דף בעיון עד שגמרו המסכתא. ובלימוד הירושלמי לא למד עם באור אחד המפרשים שעל הדף, רק הסביר את פירושו הסוגיא לפי דרכו, וכפי שרגיל לומר שבלימוד הירושלמי מחפשים את הדרך הכי קרובה להבנת הסוגיא, ולא דוקא לפי 'מפרש' מסוים.

(שבענו מטובך, באדיבות הגהמ"ח)

שיח יצחק

מדברי גאב"ד רמת אלחנן הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א שליבן מפי גיסו הרב שליט"א

להציל כמה שאפשר

באחת הערים הגדולות בארץ ישנה מחלקת גינון גדולה שמבצעת עבודות קרקע רבות ברחבי העיר ובחצרות מוסדות חינוך וכדומה. לפני הבחירות לרשויות המקומיות הבין אחד המועמדים שחסרים לו כמה מאות קולות כדי להיבחר ולשם כך פנה אל רבה של אחת הקהילות לבקש את תמיכתו. מאחר שלא היה הבדל בין המועמדים בשאלות עקרוניות, ושנת השמיטה עמדה בפתח, ענה הרב למועמד כי אם יתחייב שינחה את מחלקת הגינון לשמור שמיטה על טהרת הקודש בשנת השמיטה הקרובה, יתמוך במועמדותו. וכך הוי.

והנה בתחילת שנת השמיטה התעוררה בעיה, מתברר שמדי שנה בתחילת החורף מחליפים את כל הפרחים בכיכר המרכזית שבכניסה לעיר ובאיי התנועה הסמוכים. אי ביצוע עבודה זו בולט מאוד ועורר בלי ספק דיון נסער במועצה שרוב חבריה אינם שומרי תומ"צ ל"ע, בדיון כזה קרוב לוודאי שיושם קץ לכל ההסכמות שבעל פה והחשש הוא שכל עבודות הגינון בעיר תתקיימנה באיסור ח"ו. הציע ראש העיר לבצע את עבודות הגינון בכניסה לעיר בידי קבלן גינון ערבי ובכך להסיר את המוקש.

הרב הבין שזה הפתרון היחיד אך מצד שני חושש לתת גושפנקה לקולא גדולה כזו, על אף הצורך הגדול במניעת מכשול גדול יותר. לגוף הפתרון, אף שכתב המהרש"ל (יש"ש ב"מ צ.) שאמירה לנכרי בשביעית היא מן התורה, מכל מקום בפרחים כמו באילני סרק שאינם מפורשים להדיא במשנה לאיסור, היתר מהרי"ל דיסקין בשעת דחק גדול (בשעתו לנטיעת אקליפטוס לייבוש הביצות) לומר לנכרי.

שאלתי את גיסי מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א אם גם בענין שלפנינו אפשר להורות לרב להסתמך על היתר המהרי"ל דיסקין אף שלכאורה בזה הוא נותן גושפנקה לעבודות אלו, כדי להציל ממצב שבו יעבדו בכל רחבי העיר בשמיטה כרגיל.

ואמר מרן שליט"א: שיש להציל עד כמה שאפשר.

[מעובד מדברי גאב"ד רמת אלחנן שליט"א]

מכון לאמונה
הרב קניבסקי שליט"א

בס"ד כ"א מרחשון תשפ"ב

בהורמנא דרבנו שליט"א הננו כזה שאלה שנשאלנו בכמה פנים מכמה אנשים

המציאות באחד מרביץ תורה שומנו קצוב ומלמד בניו ע"י אחרים

ומכל מקום לקיים מצות 'ושננתם לבניך' מקפיד בכל יום ללמוד עם כל אחד מבניו משנה אחת,

וכעת שאלתו - שאלת רבים - אם בשנת השמיטה משום 'דבר בעתו' יש לבקר לימוד שתי הלכות שמיטה על פני לימוד המשנה אחת.

כן

03-30-777-00 Siach2323@gmail.com

מכון 'שיח אמונה'

להאדרת ספרי מרן רשכבה"ג הגר"ח קניבסקי שליט"א

03-30-777-00

שלמסר לשמיעת שעורי השמיטה

03-308-5000

להרשמה לקבלת העלון

se3077700@gmail.com

"בששית קולות, בשביעית מלחמות, במוצאי שביעית בן דוד בא"

בנבואת עמוס (פרק ג) העמיד הנביא שורת שאלות: "שמעו את הדבר הזה אשר דבר ד' עליכם בני ישראל כו' רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה כו'. הילכו שנים יחדו בלתי אם נועדו? הישאג אריה ביער וטרף אין לו? היתן כפיר קולו ממעונותו בלתי אם לכד? התפול צפור על פח הארץ ומוקש אין לה? היעלה פח מן האדמה ולכוד לא ילכוד? אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו? אם תהיה רעה בעיר וד' לא עשה? כי לא יעשה ד' אלקים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים, אריה שאג מי לא יירא - ה' אלקים דבר מי לא ינבא?

מפרש הרב שליט"א את שאלות הנביא כמין חומר כנגד ברייתא במסכת סנהדרין (צז ב) העוסקת בימות המשיח והגאולה העתידה:

תנו רבנן, שבוע שכן דוד בא בו: שנה ראשונה - מתקיים מקרא זה "והמטרתי על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמטיר". שניה - חיצו רעב משתלחם. שלישית - רעב גדול ומתים אנשים ונשים וטף, חסידים ואנשי מעשה, ותורה משתלחת מלומדיה. ברביעית - שובע ואינו שובע. בחמישית - שובע גדול ואוכלין ושותין ושמחין ותורה חוזרת ללומדיה. בששית - קולות (מתקיעת שופר שגא' יתקע בשופר גדול. רש"י). בשביעית - מלחמות. במוצאי שביעית - בן דוד בא.

מבאר הרב שליט"א:

כנגד שנה ראשונה שבה מתקיים 'והמטרתי על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמטיר' שהוא דבר תמוה, אמר הנביא: "הילכו שנים יחדו בלתי אם נועדו?" וגם כאן - אין המטר יורד על שני מקומות הסמוכים רק אם קבעו עליו מן השמים כן, ואם לא כן ממטיר על אחת ולא על השניה.

כנגד שנה שניה שבה חיצו רעב משתלחם, אמר הנביא: "הישאג ארי' ביער וטרף אין לו?".

כנגד שנה שלישית שבה רעב גדול ומתים אנשים, אמר הנביא: "היתן כפיר קולו ממעונותו בלתי אם לכד?" שהרעב לכד את האנשים ככפיר את טרפו.

כנגד שנה רביעית שבה יהיה "שובע ואינו שובע", אמר הנביא: "התפול צפור על פח הארץ ומוקש אין לה?" שהציפור נלכדת ובא השובע.

כנגד שנה חמישית שבה כבר יהיה שובע גדול, אמר הנביא: "היעלה פח מן האדמה בלתי אם לכד?" שהמזון כבר נלכד.

כנגד שנה שישית שבה יתקע בשופר גדול וישמע קול השופר, אמר הנביא: "אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו?".

כנגד שנה שביעית שבה ל"ע מלחמות, אמר הנביא: "אם תהיה רעה בעיר וה' לא צוה?".

וכנגד "במוצאי שביעית בן דוד בא" במהרה בימינו אמן, אמר הנביא: "כי לא יעשה וגו' ה' אלקים דבר מי לא ינבא?" כמו שנאמר "ושפכתי את רוחי על כל בשר ונבאו בחזקתם".

שנזכה ונחיה ונראה ונירש טובה וברכה. אכ"ר.

מהנעשה והמתחדש בעניני דיומא

בהתרגשות רבה בהיכלי התורה הוכרזה תכנית 'שיח אמונה' ו'דרשו' ללימוד הלכות השמיטה עם מבחנים ומלגות בשנה השביעית. בחוברת התכנית שהופקה בצוותא ע"י הארגונים התפרסמו הספק הלימוד, מועדי הבחינות, ופרטי המילגות. לפרטים ניתן לפנות ל-דרשו 02-5609000 או ל'שיח אמונה' 03-3077700.

במסגרת ביקורו ההיסטורי של הרב שליט"א בהיכל ישיבת מיר, בו השתתפו מעל לרבעה, הביא בנו חביבו הגר"ש קניבסקי שליט"א את דברי אביו למעמד, כשבדבריו אמר: "לא סגי בזה שידועים נשים נזקין, אלא צריך ללמוד את כל התורה כולה". עוד הובא בשם הרב שליט"א: "מן הראוי שבשנת השמיטה יראה כל אחד לקבוע לימודו מעט בהלכות שמיטה".

בשיתוף פעולה של 'שיח אמונה' עם ארגון 'תורה דיליה' נפתחה תכנית 'מקדשי שביעי' עבור ילדי ישראל במהלכה ילמדו הילדים בחבורות 'קיצור דיני שביעית' שיצאו לאור ע"י המכון, יבחנו בתוכניות שרויה ויכנסו להגדרות ענק שיתקיימו בין הילדים המצטיינים. לפרטים נוספים קו בני ישראל 08-3132200

כתקנת רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א, נפתחה על ידי מכון 'שיח אמונה' ואיחוד בני הישיבות, תכנית 'נשיח בחוקין' ללימוד הלכות שמיטה בהיכלי הישיבות. התכנית נוסדה בהדרכת ראשי הישיבות שליט"א, ובמסגרתה ילמדו תלמידי הישיבות 2 הלכות בכל יום מתוך הספר 'קיצור דיני שביעית' שיצא ע"י מכון 'שיח אמונה'. תוכניות ומבחנים, הגדרות ועידודים יתקיימו למשתתפים בתכנית 'נשיח בחוקין' כפי הפרטים המתפרסמים בקו 'האיחוד' 08-313-2000 או בקו 'שיח אמונה' 03-308-5000.

כף זכות

"והוי דן את כל האדם לכף זכות"

גליון מס. 20 | כסליו תשפ"ב | יו"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות'

יו"ל
לעילוי נשמתם של
מ"ה הרב
האסון במירון
מוקדש השבוע לע"נ
הבחור יוסף יהודה
לוי ז"ל

בדידי הוי עובדא

לכבוד מערכת "קובץ גליונות"

ייש"כ על הגליון הנפלא – "כף זכות". זה ממש שידרג לנו את השולחן שבת, אני מספר את הסיפור המרתק ונותן לכל בני המשפחה להעלות רעיונות וכיווני חשיבה חדשים, ורק אח"כ מספר מה הפיתרון, ככה שכולם ערניים ובעניינים.

זוהי זכות עצומה לע"נ הרבני מירון הקדושים!

רציתי לשתף את הציבור בסיפור שקרה לכן שלי.

הוא הלך לקנות ממתקים לטיול בקיוסק הסמוך לביתנו וחזר משם בוכה, היה שם מוכר שצעק עליו שהוא גנב!

ניסנו להבין מה קרה, המוכר סיפר שהילד היה בקופה, שילם על הממתקים ואז הלך לארון והוסיף עוד טופי שלא שילם עליו.

שאלנו את הילד, ואז התברר הסיפור, הוא הסביר שהגיע עם כמה ממתקים, בדק לאיזה מהם יש לו מספיק כסף, ושילם על כל מה שהיה בשקית.

כשהיה עסוק בתשלום וקבלת העודף נעלמה לו פתאום השקית, -היה שם ילד שעזר למוכר שמשום מה החליט להחזיר למקום את הכל.

אז הוא הלך, שיחזר מהזיכרון מה היה לו בשקית, ולקח שוב את הכל. אלא שחשב שהיה שם גם את הטופי המדובר, זה אכן היה טעות, אך לא התכוון לגנוב, רק לקחת את מה ששילם כבר עליו.

בקיצור, הוא לא גנב, והמוכר לא סתם דמיין.

יישר כח
מ.ו.

עצות נחמדות ומועילות לדון לכף זכות מהמשגיח רבי נפתלי קפלן שליט"א

אדם ומקבל סכום כסף גדול אם ימצא עליו זכות, ויגדיל במחשבתו את הסכום כדי שירגיש שהוא מאד רוצה למצוא לו זכות.

ט. בספר שערי אורה לרבי אביגדור מילר כתוב כמה דוגמאות של כף זכות שאפשר לחשוב:

-יש פרטים שאינם ידועים לי.

-אולי לא ראיתי או שמעתי נכון את המעשה עם כל הפרטים.

-אולי בשגגה בא הדבר לידו או שלא ידע את חומרת האיסור, ובכלל זה גם ההכנה שאולי לא התחנך על ענין זה. (וע"ע בחפץ חיים כלל ד' סעיף ג' וסעיף ט' שכתב שזה סיבה שאסור לדבר עליו לשה"ר, וע"ש ובפתיחה עשין כמ"ח ג' סיבות לדון לכף זכות).

-אולי היה שריו אז בצער או בלחץ מחמת מצב משפחתו או בעיה בפרנסה וכדו'.

-אפי' אם אין דרך לדון אותו לכף זכות, עדיין לא מוצדק לפסול אדם מחמת המעשה.

י. צריך לזכור תמיד שמכיון שבדרך כלל [או לכל הפחות הרבה פעמים] האדם ש'דן את חבירו' לא יעשה שום מעשה כפועל בעקבות מה שדן אותו לכף זכות, א"כ רק הויק לעצמו שלא קנה את המידה הטובה של לדון לכף זכות, וגם עבר על "בצדק תשפוט עמיתך".

יא. ייזכר בדבר שהוא נחשד בו בעבר, או שהרגיש שאנשים דנים אותו לכף זכות - עד כמה כאב לו, וכמה היה רוצה שיתאמצו למצוא עליו כף זכות.

יב. מעל הכל לזכור, שמניסיון של הרבה שנים, פעמים רבות מתברר לבסוף שבאמת לא היה מוצדק כלל לדון לכף זכות, פעמים מהסיבות שחשב עליהן כשעה שדן לכף זכות, ופעמים מסיבות אחרות.

יש לפרש דברי המשנה "אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו" (אבות ב' ד'), שמכיוון שלהגיע למקומו אליבא דאמת הוא בלתי אפשרי, א"כ לא שייך לדונו.

עצות לדרכי העבודה בענין לדון לכף זכות:

א. כדי להיות דן לכף זכות, צריך ראשית כל לקנות מידת עין טובה, וגם לעסוק קצת בענייני חסד.

ב. לפני שרוצים לדון או לשפוט, קודם כל יש לברר היטב את כל הפרטים הקשורים למעשה שראה, כולל את מהות האדם ובאיזו רמה רוחנית הוא נמצא.

ג. מחשבה שיכולה לסייע מאד לדון לכף זכות, הוא שיתייחס לאדם שרוצה לדון אותו, כאילו הוא אחיו או בנו.

ד. לפני שהוא דן אדם, יחשוב שאם ילמד עליו זכות, בשמים ידונו אותו לכף זכות (כדאמר' בשבת קכ"ז ע"א).

ה. יחשוב שאם ידון לכף זכות, יקיים מצוה של בצדק תשפוט עמיתך.

ו. לפני שדן את חבירו ישתדל לשים את עצמו במקומו של חבירו עם כל ניסיונותיו, מצבו ותכונותיו, ויחשוב מה הוא היה עושה בענין הזה במקומו. יש להוסיף נקודה שהרב הסלר זצ"ל כותב במכתב מאלוהו (ח"ד עמ' 243), שיש להביט על החבר באופן שהחבר מביט על עצמו. [ז"ל].

ז. יתרגל לחשוב ולהבין שכיון שהוא איננו רבו, אביו, משגיח, או ראש הישיבה של אותו אדם, ועל כן הוא לא מצווה לחנכו, ממילא אין שום נפק"מ למעשה מה דעתו על מעשיו, ואין סיבה ש'ידון אותו'.

ח. יתאר לעצמו שהוא העורך-דין של אותו

א"ה בגליון מיוחד זה יובאו עובדות הקשורות לכף זכות. במשך השנה הקרובה יוקדש מדי שבוע גליון אחד לזכות כל אחד מארבעים וחמישה שנהרגו במירון אשר רבים מהם לא זכו לזש"ק ויהיו חיזוקים אלו לזכותם ולעילוי נשמתם הטהורה.

ניתן לשלוח עובדות ומעשים בענייני כף זכות למייל המערכת : k.gilyonot@gmail.com
כמו"כ ניתן להשתתף בהקדשה ע"ג גליון זה במס' 053-3145900

שלושת גדולי הדור שליט"א
הקימו קרן מיוחדת ב'ועד הרבנים' ופונים לכלל ישראל:

"דמעות 63 היתומים באו אלינו"

מכון הגרב"מ
אזרחי שליט"א

רשכבה"ג מרן שר התורה
הגר"ח קניבסקי
שליט"א

מכון האדמו"ר
מויזניץ שליט"א

הובאו לפנינו סיפוריהם של 63 חתנים וכלות יתומים
והקמנו עבורם קרן בועד הרבנים לצרכי נישואיהם
וכל מי שיתאמץ לתרום לצרכי נישואיהם 630 ש"ח
יזכו בעז"ה

לבני חיי ומזוני
ולהשיא צאצאיהם בריוח גדול
מתוך בריאות ונחת
ולעשות שמחה
גדולה בביתם

וינצלו מכל הצרות והמחלות ה"י,
ויהיה להם ולכל ב"ב אריכות ימים ושנים
ופרנסה בריוח ובנקל.

חיים קניבסקי

ברוך מרדכי אזרחי

ישראל בהה"צ מוהרמ"י
זצלה"ה מויזניץ

11 הברכות הנדירות
בעז"ה בוודאי

**לא
ישובו
ריקם**

דבר, זרחון וספר, שר המטה
הודאו לפנינו סיפוריהם של 63 חתנים וכלות יתומים
והקמנו עבורם קרן בועד הרבנים לצרכי נישואיהם
וכל מי שיתאמץ לתרום לצרכי נישואיהם 630 ש"ח
יזכו בעז"ה
אשר קיבלו ונחת ושמחה וברכה גדולה
וינצלו מכל הצרות והמחלות ה"י, ויהיה להם ולכל ב"ב
אריכות ימים ושנים ופרנסה בריוח ובנקל.

חיים קניבסקי

ישראל בהה"צ מוהרמ"י זצלה"ה מויזניץ

מס' קרן
5855

ניתן לתרום
גם בכל עמדות
נדרים פלוס
קהילות

1-800-22-36-36

ועד הרבנים
לעניי צדקה בארה"ק

גיליון מס' 447 פרשת תולדות
תשפ"ב שנה עשירית

לזכות ידידינו החשוב שיראה ברכה
והצלחה בכל הענינים

להקדשות ע"ג הגליון
ניתן לפנות למס' 053-3145900

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

פנינים על הפרשה

"ויקח את מחלת בת ישמעאל בן אברהם אחות נביות" (כח, ט)

מפני מה מרגיש הכתוב שמחלת בת ישמעאל היתה אחות נביות? (עין רש"י).
ואפשר לבאר על פי מה שידוע מגמרא (ב"ב ק"א) הנושא אשה צריך לבדק באחיה, שרב פובנים דומין לאחי האם, והינו שיבדק שאם אחי האם הגונים הוא סבה לשא אותה.
אבל עשו בדק להפך... שקצת חשש לשא את מחלת כי היתה בת ישמעאל, נכדתו של אברהם אבינו, ולא רצה שהבנים ידמו לו, לכן בדק באחיה, וכשראה שאחיה נביות הוא רשה, הסכים לשא אותה...
ולמעשה בימינו, כשבאים לשאל על הצעת שדוך של מי שאחיה אינו מתנהג כשורה, הוראת רבנו שצריך להבדיל בין התנהגות במדות שזה לא נוגע לכלה כי אצל כל אחד זה אחרת, לבין אם הוא קשע, שאז יש חשש שתלמד ממנו והבנים ידמו לו, והראה מכתב שכתב בזה אביו (נדפס בקרינא דאגרתא במהדו"ח ח"א סי' רצ"א) שיש כמה צדדים להקל, ראה שם.
(שבענו מטובך)

שו"ת על הפרשה

ויאמר יעקב אל אביו וכי' קום נא שבה
ואכלה מציד (כ"ז, י"ט)

בפרשת תולדות בשנת תשס"ד שאלתי את
מרן שר התורה שליט"א
האם יעקב היה חייב לשלם לעשיו עשרה
זהובים על שחטף ממנו לכא' את מצות
כיבוד אב [הגשת המטעמים] כדין חוטף
מצוה מחבירו.
והשיב [בע"פ] הוא כבר שילם לו בנזיד
עדשים. עכ"ד.

וצ"ב דהרי את הנזיד עדשים יעקב נתן עבור
קניית הבכורה, וזה היה קודם לציווי של
יצחק לעשיו לעשות לו מטעמים.
שוב שלחתי שאלה זו (בי"ד כסלו תשע"א)
במכתב למרן אם יוכל לבאר לי כוונתו,
והשיב באופ"א [בכתב]: אמרה לו אמו
ברוח הקודש לעשות כן ואין צריך לשלם.
(נשלח ע"י השואל - הרב אברהם ישעי'
פרידליס)

מעניני הפרשה

סח השבוע הגאון רבי מרדכי דרורי ראש ישיבת חמד: לפני כמה שנים
היה לי ויכוח עם מרן שר התורה הגר"ח, ובנו חביבו הגאון רבי יצחק
שאלו אמר לי שאני צודק..., שאלתי את מרן שאחד הביא שיש מדרש
ששנתיים אחרי העקידה, יצחק אבינו היה בשמים, ואח"כ ירד לעוה"ז,
ושאלתי את הרב היכן המדרש, אמר לי מרן שהוא לא זוכר, ואמר לו
הגר"מ דרורי אני אומר שאין כזה מדרש, והראה שפעם הבן שלי שאל
את הרב, שכתוב שאברהם אבינו הוליד את יצחק בגיל מאה, ויצחק
הוליד את עשו בגיל 60 ככתוב בפר' השבוע, יוצא שאברהם היה אז בגיל
160, וכתוב שהסיבה שאברהם מת 5 שנים קודם הזמן כדי שלא יראה
את עשו יוצא לתרבות רעה, והנה כתוב ברש"י בפרשה שבגיל 13 עשו
התחיל לעבוד ע"ז, אז לפי החשבון יוצא שאברהם נפטר בגיל 173
ובתורה כתוב שאברהם נפטר בגיל 175, והרב ענה "למקוטעין". והיינו
מה שכתוב שאברהם היה בן 100 שהוליד את יצחק היה כמעט 101, ומה
שכתוב שיצחק הוליד בגיל 60, היה כמעט 61, אמר הגר"מ דרורי למרן
דאם נאמר שיש כזה מדרש שיצחק היה שנתיים בשמים, אז השאלה
הנ"ל לא קיימת, כי היה בעוה"ב, ומרן אמר בעונה זה לא ראה אני לא
זוכר, אמרתי אצלי זה ראה ברורה שאין כזה מדרש, שיצאתי מבית הרב
אמר לי בנו חביבו רבי יצחק שאלו שאני צודק שזה ראה ברורה שאין
כזה מדרש.

שיח שמעון

לזכרו של ידידינו הבלתי נשכח שזכה לקרבה מרובה אצל רבינו הר"ר שמעון הכהן ברכר ז"ל

החזקת תורה (המשך)

ש. אם מי עדיף לעשות שותפות יששכר וזבולון עם אבדך ת"ח צעיר שיספק לו את כל צרכיו, או ת"ח מבוגר בעל חוב ולא
יצליח לכסות את כל הוצאותיו.

ת. מי שנצרך יותר.

ש. אמנם לת"ח הצעיר יוכל לתת כל צרכיו ויהיה לו כל השכר, אבל אם יתן למבוגר הבעל חוב, אינו יכול לספק כל הוצאותיו,
ולא יהיה לו כל השכר, [שהרי כדי שיהיה לו חצי שכר הלומד, צריך שיתן לו כל הוצאותיו. אבל אם נותן לו פחות אז אין לו
כל השכר אלא רק לפי הערך] וא"כ אולי עדיף ליתן לצעיר.

ת. עדיף המבוגר. הוא נצרך.

ש. היינו, דיששכר וזבולון גם כן נידון בגדר דיני צדקה.

ת. נכון.

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com

ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"כ, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמח לקבל עובדות, הנהגות, וש"ת מרבינו.

וציותי את ברכתי הלכות שביעית ממרן הגר"ח קניבסקי שליט"א

תבלינים בשביעית

בכל התבשיל נהיה קדושת שביעית

- א. תבלין, אפילו אינו ראוי לאכילה רק לתת טעם, נוהגים בו כל דיני שביעית וכאשר נתנו בקדירה לטעם, האוכל שבקדירה קדוש בקדו"ש. וכל עוד שיש עדיין בתבלין ב'נותן טעם', אם יתנו אח"כ את התבלין שנית בקדירה אחרת – גם האוכל שבה קדוש בקדו"ש, עד שכבר לא יהיה ראוי אפילו לתת טעם.
- ב. מים שבישלו בהם ירקות או פירות וקיבלו טעם שביעית, אם ראויים למאכל אדם או בהמה אין להפסיד אותם, אפילו אם בכל השנים אין רגילות לשתות אותם.

מאכלים הניתנים לטעם

- ג. עלים ומאכלים, שהדרך לתת אותם בתבשיל לשמש כתבלין (כגון עלי כוסברה בימינו) אע"פ שלא אוכלים אותם אח"כ אלא זורקים, מותר ליתנם בתבשיל שכן דרכם, ואף תבלינים שנאכלים גם בפני עצמם וכאשר יתנם בתבשיל לא יאכלו אח"כ, מותר ליתן בתבשיל, וכמובן שלא יזרוק אותם לאשפה, אלא ימתין עד שיפסלו גם ממאכל בהמה.
- ד. אבל פירות שונים שעומדים בעיקר לאכילה, אפילו שדרך לתת אותם בתבשיל לטעם, כגון תמרים או תאנים, לא יתנם בקדירתו, אלא אם כן יאכל אותם אחר כך.

מתוך ספר 'שיח השמיטה' - אוצר פסקי רבינו הגר"ח קניבסקי

מעניני היום

הניסים שבכתיבת ספרי רבינו

שמעתי מרבינו שהנה הרופאים אמרו [אחרי האירוע הרפואי בשנת תשס"ב] שכבר לא אצליח לכתוב, והנה ב"ה... בזמן ההוא כששהה רבינו בבית הרפואה, אמר אחד הרופאים אודות רבינו, ללכת הוא ילך, אבל לכתוב איני מאמין שיצליח, ובס"ד ער"ח כסלו כבר כתב רבינו כפתיחה לתחילת ספר "שערי אמונה" על מסכת תרומות, שכתבתו החלה בין כתלי הבית חולים, וז"ל: "ברוך ה' שהחיינו וקיימנו ומחליים רעים ונאמנים דליתנו, וזכני לעסוק בתורה" ק ער"ח כסלו תשס"ב, ומאז כתב כמה חיבורים, ומכתבים רבים, ויתן ה' ויזכה להוציא עוד הרבה חיבורים.

(הספרים)

"ויקרא שמה רחובות ויאמר פי עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ" (כו, כב)

ליחס מיוחד זכתה העיר רחובות, כבר בשנים קודמות, בין השאר בזכות התלמוד תורה המפורסם שם שנוסד על ידי הגאון ר' שלום כהנוביץ זצ"ל. רבינו היה מעודד ומקרב את הנהלת הת"ת בימין צדקו, ואף ביקר שם בהזדמנויות שונות.

תחת אחד השיחים הזכיר רבינו בשם אביו מרן בעל הקהילות יעקב זי"ע, שאמר, כל אלו שבאין לשאול לא באים לעשות מה שאני אומר, הם באים שאני יאמר מה שהם רוצים... והראיה, שכשאני אומר שלא כרצונם הם מתוכחים עימי, חוץ מהרב כהנוביץ מרחובות והחידר בפ"ת...

ואגב ענין העיר 'רחובות': פעם הגר"א מן שליט"א סיפר לרבינו (בשם ר"א נובוגורוצקי, ששמע ממרן הגר"ד לנדא, שהוא היה בעל המעשה) שפעם הגיע בחור לחזון איש לפני 'בין הזמנים' ואמר לו שהוא גר בעיר רחובות, ואין לו שם עם מי לדבר בלימוד בבין הזמנים, ובא להתיעץ מה עליו לעשות.

הגיב לו החזון איש, בחיך בדרך צחות: באמת הרי בבין הזמנים אסור ללמוד, ואז מדברים עם חברים וכו' ואתה שאין לך עם מי לדבר אני מתיר לך ללמוד בבין הזמנים, וכשיצאו דברים מפ"ק נכנסו ללבו והסתגר בבהכ"נ ולמד בהתמדה גדולה בבין הזמנים הנ"ל.

יפה מראה

רבינו באסיפה מיוחדת בביתו לפני מספר שנים, עם חלק מרבני העיר רחובות שליט"א

ליציאת קשר: ig0533145900@gmail.com

רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

053-3145900 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת, יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 7630585-03 שלוחה-1586

קהילות 073-2757000 שלוחה-4310

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

אם רואה אדם שייסורים באים עליו יפשפש במעשיו

יפשפשי היינו בדברים שברור שזה רע וזה טוב, לחפש האם יש מעשה שפשוט שהוא מעשה רע שצריכים לתקנו, או מעשה טוב שצריכים לעשותו, אבל 'ימשמש' היינו לבדוק במעשים הטובים עצמם, כי לפעמים בתוך המעשה הטוב גם כן יש משהו שחסר שלמות, וצריך לבדוק האם יש משהו חוסר שלמות במעשים הטובים שאנו עושים.

תורה – להוסיף בזמן ובאיכות

והנה הזכויות הם כמו שאמרו חז"ל (אבות א, ב) על שלושה דברים העולם עומד: על התורה, ועל העבודה, ועל גמילות חסדים, תורה היינו עסק התורה, שזהו הדבר הראשון, ועבודה זה אמונה, ועבודה שבלב זו תפילה, וגמילות חסדים זה בין אדם לחברו.

ובכל דבר יש הרבה דרגות, כגון בתורה, יש הרבה דרגות בתורה, ואם חסר משהו זהו כבר חסרון שלמות.

ואמנם החיוב הוא לכל אחד לפי כוחו, והאדם אינו חייב על מה שלא בכוחו, ואף אסור להתאמץ יותר מן הכוחות, שזהו חטא, מפני שמזיק לבריאותו, וצריך להיות בריא, כי אם לא יהיה בריא לא יוכל לתפקד ולקיים תרי"ג מצוות, ולכן צריך להיות בריא, ומטעם זה כתב הרמב"ם (בפ"ג מהלכות דעות) שאדם צריך לישון ואם הוא ישן כדי צרכו לשם שמים הוא עובד השם כשהוא ישן.

אך לכל אחד יכול להיות שחסר משהו בשלמות בעסק התורה, ואפילו מי שעוסק בפרנסה שאין לו זמן ללמוד כל היום, מכל מקום יכול להיות שיש לו חצי שעה או אפילו דקה שהוא יכול ללמוד ואינו לומד וזה כבר חטא, **אפילו רק דקה אחת!** אם יש עוד דקה שיכול ואינו לומד זה כבר חטא וחסרון שלמות.

ויכול להיות גם באיכות, האם הלימוד לשם שמים, האם הוא לומד בליט ברירה כי הוא מוכרח ללמוד או ששמח כשהוא לומד, שהוא עושה את רצון השם ועובד השם בלימודו, ואמנם כן בלימוד התורה בדרך כלל לומדים בשמחה, מפני שדברי תורה מעניינים ומשמחים, אבל עדיין יכול להיות עוד משהו שאפשר להוסיף בזה, ואם חסר עוד משהו זה כבר חסרון זכויות. זה בנוגע לתורה.

עבודה – תפילה באיכות הכוונה

ועבודה היינו תפילה, וגם בזה יש הרבה דרגות באיכות התפילה, עד לדרגה שכתב השולחן ערוך (אור"ח צח, א) שמגיעים בשעת התפילה להתפשטות הגשמיות וקרוב למעלה הנבואה, כפי שרואים אצל הגדולים, וכמו שסיפרנו כבר על החזון איש והברסקער רב, שבתפילה היה אצלם 'התפשטות הגשמיות', שהחושים הגשמיים לא פעלו, וכשידיברו אליהם הם לא שמעו.

וכך מסופר על הברסקער רב, שפעם אחת שמעו בתפילתו ששכח לומר יעלה ויבוא, כי הוא היה מתפלל שמונה עשרה בקול רם, וכך הדין שאמנם מתפללים בלחש, אך אם צריך בשביל הכוונה להתפלל עם יותר כוונה אזי יכול לומר בקול [באופן שאינו מפריע לאחרים], ושמעו ששכח יעלה ויבוא, ואמרו לו 'יעלה ויבוא', אך הוא לא שמע, מפני שחושי הגוף היו בטלים, וחוש השמיעה לא פעל אצלו בשעת התפילה, וזהו 'התפשטות הגשמיות'. וכעין זה מסופר גם על החזון איש, שבאמצע שמונה עשרה דיברו אליו בענין פיקוח נפש והוא לא שמע.

ואמנם מדרגה זו היא המדרגה הגדולה ביותר, ויש עוד הרבה מדרגות פחות מזה, בתפילה בכוונה, עד כמה הכוונה, ועם איזו כוונה, כעומד לפני המלך, ועם היראה, כמה יראה יש בשעת התפילה, ויש הרבה דרגות

גזירות של יהודים על יהודים

המצב כעת פה בארץ הוא שיש גזירות, והגזירות הם כדי שיהיה קשה לעסוק בתורה, לגרום לביטול תורה, זו מטרת הגזירות.

ובנוסף גם יש גזירות על כל הציבור הכללי, שתהיה הנהגה לא על פי ההלכה, עם איסורים חמורים רח"ל, שהציבור הכללי בדרך כלל גם כן מקיים ולא עובר על איסורים חמורים כאלה, עכשיו רוצים להכשיל אותם בזה, שכל הציבור יעברו ויהיו בעלי עבירות רח"ל.

וזהו דבר לא מובן, שיהודים יגזרו גזירות על יהודים, והוא נגד הטבע של יהודים, כי הרי יהודים בטבעם אמרו חז"ל (יבמות עט, א) שלושה סימנים יש באומה זו: רחמנים, ביישנים, וגומלי חסדים.

וסימנים אלו הם בכל אחד מישראל, ולא דווקא במי שהוא שומר תורה ומצוות, אלא כל יהודי שיש לו נשמה יהודית, הוא בטבעו אחרת מאומות העולם, וזה דבר ידוע, וכן שמעתי גם מאנשים שמסתובבים בעולם שרואים במציאות שיש הבדל בין יהודי לגוי, והאופי של יהודי הוא אופי אחר, ואינו האופי של אומות העולם.

והנה בזמן הבית הראשון היו מלכים שהחטיאו את הציבור, ובמה החטיאו? בעבודה זרה, מפני שהיה אז יצר הרע חזק מאד לעבודה זרה, כמו שאמרו חז"ל שאין לשער את יצרא דעבודה זרה שהיה אז, עד שבאו אנשי כנסת הגדולה וביקשו רחמים וביטלו את היצר הרע הזה (יומא סט, ב), אבל קודם שביטלוהו זה היה יצר הרע שאין לשער כפי שמסופר בגמרא (סנהדרין קב, ב), ולכן היו אז מלכים, ממלכי ישראל ומלכי יהודה, שהכשילו את הציבור בעבודה זרה, כי כך היה הטבע של היצר הרע דעבודה זרה שהיה בימים ההם.

אבל בזמן בית שני שכבר לא היה יצרא דעבודה זרה, אחרי שביקשו רחמים וביטלוהו, כבר לא היו גזירות ממלכי ישראל, ורק היו גזירות ממלכות יוון, שאז מלכות יוון הרשעה שלטה על ארץ ישראל, לפני נס חנוכה, וגזרו גזירות להעביר על דת, ויהודים רבים מסרו נפשם לקיום התורה והמצוות (עיין ויקרא רבה לב, א), אבל הגויים עשו גזירות, והשפיעו גם על חלק מהיהודים שנעשו מתיוונים, ועל כל פנים את הגזירות עשו הגויים, אבל **שיהודים יעשו גזירות על יהודים? זהו דבר לא מובן, שאחינו בני ישראל יעשו כך.**

הגזירות מן השמים מחמת חוסר זכויות

ברם באמת הכל בידי שמים, וכל קושי שיש לכל אחד ואחד זה בידי שמים, ומן השמים גזרו את הגזירות הללו! ואמנם אלו שעושים את הגזירות הם בעלי בחירה, אבל אנחנו שאנו סובלים את הקשיים, הרי הקשיים שלנו נגזרו עלינו מן השמים.

ועלינו רק להתבונן מה רוצים מאיתנו בזה, ומה זאת עשה אלוקים לנו, 'מה זאת עשה אלוקים?' לנו! ומדוע מגיע לנו הקשיים האלה, כל מיני קשיים, הרי זה סימן שחסר זכויות, כי הכל תלוי בזכויות, מפני שהכל בידי שמים, וממילא הרי זה לפי הזכויות, ואם יש קשיים זהו סימן שחסר זכויות, כי יש צורך בזכויות, ואם חסר משהו מהזכויות אזי יש גזירות ואין סייעתא דשמיא.

ואמנם אלו שגוזרים את הגזירות, יש להם יצר הרע שלהם, והיצר הרע שולט עליהם, אבל למה נגזר עלינו? הרי מן השמים גזרו עלינו! כי אנו צריכים זכויות וחסרות לנו זכויות, כמו שאמרו חז"ל (ברכות ה, א) אם רואה אדם שייסורים באים עליו יפשפש במעשיו.

ובעירובין דף י"ג איתא יפשפש במעשיו ואמרי לה ימשמש במעשיו, והמסילת ישרים בפרק ג' ביאר מהו יפשפש ומהו ימשמש, וכתב כי

בזה עד כמה היא העבודה שבלב, וכל אדם לפי כוחו אם יש עוד משהו שיכול להוסיף ואינו מוסיף זהו חטא, וכבר אינו בשלמות, וחסר זכויות, וזהו חיסרון בזכות של העבודה, שהיא מצוה כמו שכתוב (שמות כג, כה) ועבדתם את השם אלוהים, וכן (דברים יא, יג) ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם, וחסר בשלמות העבודה.

גמילות חסדים – סבר פנים יפות

ובין אדם לחברו, גמילות חסדים, כמו שנאמר (דברים כח, ט) "והלכת בדרכיו", ואמרו חז"ל (שבת קלג, סוטה יד) מה הוא רחום וחנון אף אתה וכו', וברוך השם כך הטבע של כלל ישראל, שאנו רחמנים וגומלי חסדים, אבל יש לפעמים שאפשר עוד משהו להוסיף, כגון בסבר פנים יפות, וכמו שאמרו (אבות א, ו) הוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות, ואם אדם יכול וחסר אצלו ה'סבר פנים יפות' לשאול את השני מה שלומך, זהו כבר חסרון שלמות וחוסר זכויות.

וכבר היו מעשים שבשאלת 'מה שלומך' הצילו את כל הרוחניות של האדם, ומעשה שהיה בישיבה לפני שנים רבות, שאחד התלמידים לא הרגיש טוב בישיבה, והחליט שאחרי שבת יעזוב את הישיבה ויפסיק ללמוד, אבל בליל שבת כשהולכים להגיד לרבנים 'גוט שבת', בדרך פנה אליו חבר ושאל אותו מה שלומך, וכשראה שיש מי שמתעניין בו ושואל בשלומי, מיד החליט להישאר בישיבה, וכך זה שינה לו את כל הרוחניות, והציל אותו בשאלה אחת ששאלוהו מה שלומך. זהו המעשה שהיה, מה שאפשר להשפיע עם סבר פנים יפות!

ידוע שבקלם מאד הקפידו על זה, וכשהיה מגיע אורח לתלמוד תורה בקלם, מיד היו שואלים אותו מה שלומך ומה אפשר לעזור לך במשהו, עד שהיה חושב שכנראה מכירים אותו, ולא הבין מהיכן מכירים אותו ומדוע כל כך מתעניינים בו ודואגים לו. וזהו סבר פנים יפות בין אדם לחברו, שהוא גמילות חסדים בגופו, **בלי טרחא!** ואם אפשר להוסיף משהו יותר ואין זה בשלמות זהו כבר חסרון זכויות.

כל המדרגות תלויות בשלמות הלב

והנה לצאת ידי חובה בכל הזכויות זה לא פשוט, אכן במה הכל תלוי ומה מביא לכל הדברים? הכל תלוי בלב, מהו הלב, והמסילות ישרים בפרק ט"ז האריך במדרגות טהרת הלב, והביא את הפסוק (משלי כג, כו) "תנה בני לבך ליי", שזהו העיקר, מהו הלב, ועד כמה הלב הוא "לב טוב", כמו שאמרו בפרקי אבות (ב, ט) איזוהי דרך טובה שידבק בה האדם? לב טוב! על מה להשתדל ובמה להתקדם? לב טוב!

ויש מדרגות לבב טוב, עד כמה שידק שהלב יהיה יותר טוב ויותר טוב, וזה שידק ויש דרכים לכך, שהלב יהיה עוד יותר טוב, ומה שאפשר אם האדם אינו עושה הרי הוא חסר בשלמות.

מצות האמונה שהכל בידי שמים

וכן האמונה, מצות האמונה כמו שכתוב (שמות כ, ב) אנכי השם אלוהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, ונצטוונו בזה להאמין שהכל בהשגחה בידי שמים, וכפי שראו את ההשגחה ביציאת מצרים, **והרי חסדי שמים מלווים את האדם בכל רגע מיום היוולדו, שהוא מתקיים ומתפתח בגשמיות וברוחניות, והכל בידי שמים! כל ההצלחה שלו וכל מה שיש לו, זה בידי שמים.** אבל האם כל אחד חושב את זה, הרי אלו מחשבות נגד הטבע, ובדרך הטבע אדם שוכח מזה.

ורבינו יונה בשערי תשובה (א, יב) כשמדבר על מעלת ההכנעה, כתב בתוך דבריו וזה לשונו "ולא זכר יוצרו אשר בראו יש מאין וחסד עשה עמו וידו תנחהו בכל עת ונוצר נפשו בכל רגע", זוהי האמונה, שבכל רגע הקב"ה מנחה את האדם ושומר את נפשו, וצריכים לחיות עם האמונה הזו, שכל רגע בחיי האדם זה חסדי שמים, מיום היוולדו עד זקנה ושיבה, כל הזמן, בגשמיות וברוחניות, שהכל בידי שמים, וזה מחייב, שגם כל ההתנהגות תהיה על פי האמונה.

והאמונה אינה דבר טבעי שבא ממילא, אלא תלויה בהכרת השכל, ועל אברהם אבינו אמרו חז"ל (בראשית רבה לט, א) שהכיר מעצמו את האמונה שאין בירה בלא בעלים, וזו מדרגה של הבנה, מדרגת האמונה.

חובת ההודאה על חסדי שמים

וגם יש חיוב הודאה, אחרי שיש האמונה הזו שהכל בידי שמים, וכל החיים של האדם הם חסד ורחמי שמים, ממילא זה מחייב להודות! ואמנם כן אנו אומרים בתפילה מודים אנחנו לך וכו', צור חיינו מגן ישענו וכו', על חיינו המסורים בידך וכו', אבל האם ההודאה היא אמיתית? והאם באמת אומרים את זה מעומק הלב? זה תלוי במדרגת האמונה, עד כמה האמונה היא שלמה, ויש חיוב "אנכי השם אלוהיך" להאמין אמונה שלמה, עם שלמות האמונה!

וזוהי מדרגה שאינה פשוטה, שלמות האמונה, וגם בזה החיוב הוא לכל אחד כפי כוחו, ואם אחד יכול עוד משהו להוסיף ואינו עושה, זהו כבר חטא וחוסר זכויות, כמובן לכל אדם יש את הכוחות שלו, אבל לפי הכוחות מה שיכול, אם לפי הכוחות יש עוד משהו, אפילו 'משהו' זה מספיק, שאם הוא מקיים את המשהו הזה אזי אין לשער את הזכויות, ואם לא הרי זה חטא וחוסר זכויות.

הדרך להוספת הזכויות – לימוד מוסר

לכן כל הקשיים שיש כעת, מה שיש לנו קשיים, ומה שיש חשש שעומדים להיות קשיים, **עם זכויות אין קשיים!** וצריכים את הזכויות, ואם יהיו זכויות לא יהיו קשיים.

וכיצד עושים את הזכויות, האיד מתגברים נגד הטבע, נגד היצר הרע, העצה היחידה היא לימוד המוסר, כי צריכים חיזוק תמיד, וכמו שכתב רש"י על מה שאמרו בגמרא (ברכות לב, ב) ארבעה צריכים חיזוק, תורה, וכן אמונה, צריך חיזוק תמיד כי זה נגד הטבע, ולחיזוק תמיד צריכים את ספרי המוסר שנותנים חיזוק, וקביעות יום יומית בספרי המוסר מחזקת את האמונה ונותנת את הזכויות.

ובאיה ספרי מוסר? כל אחד יכול למצוא איזה ספר שהוא מרגיש שמשפיע עליו, מה שמושך אותו, כי לימוד משעמם אינו משפיע, ולפעמים פרק אחד מעניין ומשפיע, ופרק אחר משעמם ואינו משפיע, וזה תלוי כל אחד לפי טבעו מה שמעניין ומושך אותו, כגון בספר חובות הלבבות, שהוא ספר גדול מאד ויש בו עשרה שערים, כל אחד אם ילמד בפרקים שמעניינים אותו זה ישפיע עליו, ואם ילמד מה שמשעמם אותו זה לא ישפיע, וצריך ללמוד פרק שמעניין, מכל הספרים.

ובישיבות יש ארבעה ספרים ידועים: מסילת ישרים, שערי תשובה, חובות הלבבות, וארחות צדיקים, ויש עוד ספרים שמועילים ומשפיעים, כגון ספר 'פלא יועץ', שיש בו גם כן דברי חיזוק נפלאים, על כל מיני עניינים ושטחים, ונותן בדבריו הרבה עצות וחיזוק, וכהנה יש עוד ספרי מוסר רבים, וכל אחד יכול למצוא את ספר המוסר שמעניין אותו ומוסיף לו חיזוק באמונה, שזה ייתן את הזכויות.

וזוהי העצה כעת, להוסיף זכויות, כל אחד ואחד מה שהוא יכול להוסיף זכויות, ובכך ישפיע גם על אחרים, כי **כשיש בעלי מדרגות זה משפיע גם על כלל הציבור**, כידוע שהקדושה משפיעה, וכן כתב החזון איש באיגרת (ח"ג סב) שבמקום שיש בעל תורה אמיתי יש השפעה על הסביבה, כי הקדושה משפיעה!

וכל אחד מאיתנו, כל מה שיוסיף חיזוק בעצמו על ידי ספרי המוסר שמושכים אותו, באיה פרק שמושך אותו, ויעסוק בזה בקביעות, על ידי זה יוסיף זכויות בעצמו וגם ישפיע על הציבור.

ובנוסף הרי זה גם מביא לחיים מאושרים, כפי שכבר סיפרתי על בעלי משפחה שאמרו לי שהתחילו ללמוד ספרי מוסר בכל יום ומיד הבית נהיה בית מלא שמחה, ומעשה שהיה שאשה אחת אמרה לבעלה: מה קרה איתך, שהשתנית ונהיית אדם אחר, והסיבה לכך הייתה מפני שהוא התחיל ללמוד ספרי מוסר.

וזוהי העצה שכדאי לכל אחד ואחד, שזה ייתן את הזכויות למנוע גזירות, כי הגזירות הם אם חסר זכויות, והשם יעזור שכולנו, כל אחד מאיתנו וגם אני בכלל, כל כלל ישראל יזכו להיות מחוזקים בכל מה שצריך ונזכה להוסיף זכויות ולחיים טובים ומאושרים!

מוקדש לעילוי נשמת
ר' יעקב בן שבת ז"ל
בן נד"ה ז"ל
נלב"ע כ"ד חשוון תשע"ו - תנצב"ה

נדבת ידידינו הרב שמואל יצחק זיבילד שיבליחט"א
לעילוי נשמת אביו הרב **מרדכי דוד** ב"ר **זלמן לייב** זצ"ל
נלב"ע ערש"ק ט"ז מרחשון תשפ"ב - תנצב"ה

מוקדש לעילוי נשמת
רבי **חיים** ב"ר **יוסף זביב** ז"ל
נלב"ע כ"ח חשוון תשס"ט
תנצב"ה

פיקודי ה' ישרים משמחי לב –
אימתי הן ישרים כשיוצאין מפי ישר
(מדברי מרן שליט"א ע"פ חז"ל
בלקוט תהלים)

ממגד

גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול
מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א

פרשת תולדות שנת שמיטה תשפ"ב לפ"ק * גליון 82 * עיה"ק ירושת"ו * כתבי תלמידים

שביעיין חביבין

גור בארץ הזאת

מעלת ארץ ישראל

הנה מצינו בגמרא (נדרים כב, א) שקדושת הארץ משפיעה מידות טובות (וכפי שהארכנו בזה בכ"מ), ואפשר שמטעם זה אסור לצאת לחוץ לארץ, לא רק ליצחק אבינו אלא גם כל אחד ואחד, כמו שכתב הרמב"ם (הלכות מלכים ה, ט) "אסור לצאת מארץ ישראל לחוץ לארץ לעולם אלא ללמוד תורה או לישא אשה", וזהו מפני שהיוצא מארץ ישראל מפסיד את ההשפעה של קדושת הארץ, וגורם בזה לעצמו קלקול המידות.

ורק ללמוד תורה מותר לצאת לחוץ לארץ, ששם ילמד יותר ממה שהוא לומד בארץ ישראל, והרי קדושת התורה מועילה לקדש את האדם יותר מכל הדברים האחרים, ובזה כבר ישלים את מה שחסר לו מהשפעת קדושת הארץ, וכן לישא אשה הרי אמרו (יבמות סב, ב) כל אדם שאין לו אשה שרוי בלא תורה, ויש אומרים בלא טובה, והיינו גם כן תורה כמאמרם (אבות ו, ג) אין טוב אלא תורה, ואם כן הכל צורך התורה הוא, ולצורך זה מותר לצאת לחוץ לארץ.

אבל לצאת לחוץ לארץ סתם בלא סיבה אין שום היתר, אם לא שזקוק לצורך בריאות הגוף שזה מצוה כמו שכתוב "ונשמרתם לנפשותיכם", ובאמת יש הרבה אנשים שמקפידים שלא לצאת מארץ ישראל, וכמדומה שהיו כאלה שנהזרו אפילו שלא לצאת מירושלים שבין החומות, שלא תחסר להם השפעת הקדושה.

ובבואנו לארץ בשנת תרצ"ד אמר אבי מורי זצ"ל כי הוא מרגיש כאן הרגשה מיוחדת כמו שיתבאר בסוכה, וכשם שבסוכה מוקפים בקדושת הסוכה, כך בארץ ישראל מוקפים בקדושה. אמנם אנו היושבים בארץ ישראל, איננו יודעים להעריך כראוי מעלת וקדושת הארץ, מפני שבפנינו תמיד נראה ואין אנו מרגישים את ההבדל והמעלה.

בארץ הזאת אמר רבי הושעיה את עולה תמימה, מה עולה אם יצאת חוץ לקלעים היא נפסלת אף את אם יצאת חוץ לארץ נפסלת, והיינו שקרבן עולה הוא קדש קדשים, וקדשי קדשים אם יצאו חוץ לקלעים נפסלים ונאסרים באכילה, והאימורים נפסלים ונשרפים מחוץ למזבח, כך גם יצחק היה קדוש בקדושת עולה, שכבר העלהו אברהם על המזבח, וגם לאחר שלקח את האיל כתוב "ויעלהו לעולה תחת בנו" - שלא פקעה הקדושה מיצחק, אלא האיל נתקדש תחתיו, וגם יצחק נשאר בקדושתו, כדין תמורה שכתוב בה "הוא ותמורתו יהיה קודש", וכשם שעולה היוצאת חוץ לקלעים נפסלת ויורדת מקדושתה, כך גם יצחק אם יצא מארץ ישראל ירד ממדרגתו ומקדושתו.

נמצא שהיתה מדרגתו של יצחק בזה יותר מאברהם ומיעקב, שהם היה מותר להם לצאת מארץ ישראל, ואילו יצחק שהיה בבחינת "עולה תמימה" אסור לו לעזוב את קדושת הארץ.

ובאמת שבעקידה אנו רואים שכתוב "ויהי אחר הדברים האלה והאלוקים ניסה את אברהם", משמע שזה היה ניסיון רק לאברהם ולא ליצחק, והיינו מפני שיצחק גם בלא הניסיון כבר היה במדרגה הזו שמוכן למסור נפשו, כמו שהביא רש"י מדברי חז"ל (סנהדרין פט, א) ויהי אחר הדברים האלה אחר דבריו של ישמעאל שהיה מתפאר על יצחק שמל בן י"ג שנה ולא מיחה, אמר לו יצחק באבר אחד אתה מַרְאנִי? אילו אמר לי הקב"ה זבח עצמך לפני לא הייתי מעכב, והיינו שיצחק מעצמו היה מוכן למסור נפשו על קידוש השם, (והארכנו בזה בפ' וירא ע"ש), ולכן הוא בחינת "עולה תמימה" שמוכן מעצמו למסור נפשו לקרבן, ומפני כך נאסר עליו לצאת מא"י שע"כ ירד ממדרגתו.

ותלך לדרוש את ה'

דורות הראשונים זכו לנבואה ע"י עסק התורה

הנה עוד קודם שהיה חיוב תלמוד תורה, גם בדורות הראשונים מאז בריאת העולם עסקו בתורה, כמו שמצינו שלמדו תורה בבית מדרשם של שם ועבר, וכתוב ברבקה 'ותלך לדרוש את ה' ופירש רש"י: לבית מדרשו של שם, והוא היה בעל רוח הקודש, ואמר לה בנבואה שני גויים בבטןך וגו', ובמה זכו לנבואה? בזה שעסקו בתורה!

וכן אדם הראשון שהיה יציר כפיו של הקב"ה, למד תורה, וידע את התורה מכח רוח הקודש, והעביר הלאה לשת בנו, וכן שאר הצדיקים בדורות הבאים, העבירו את התורה איש מפי איש עד נח [ע"י רש"י על הפסוק (שם ז, ב) מכל הבהמה הטהורה: למדנו שלמד נח תורה], ואחר כך שם בן נח, כולם עסקו בתורה וידעו את התורה.

והתורה הזאת, למרות שלא היה אז "חיוב" לעסוק בתורה, אבל כבר היה זה "תבלין", והם היו נביאים וזכו למדרגה של נבואה על ידי התורה תבלין, כי גם בלי החיוב, מכל מקום זוהי תורה, עם קדושת התורה, שמקדשת את האדם, ומתקדש ומתקדש בזה עד למדרגה של נבואה! וזה תלוי עד כמה הדבקות בתורה.

(משיחות רבינו שליט"א)

גור בארץ הזאת

מה עולה אם יצאת נפסלת אף אתה אם יצאת נפסלת

פירש רש"י שהיה דעתו לרדת למצרים כמו שירד אביו בימי הרעב, אמר לו הקב"ה אל תרד מצרימה, שאתה עולה תמימה, ואין חוצה לארץ כדאי לך.

והוא ממדרש רבה כאן (סד, ג) "גור

גור בארץ הזאת

קדושת א"י קודם כיבוש יהושע ולאחר החורבן

הנה אף לדעת הסוברים שקדושת הארץ בטלה אחר החורבן, מכל מקום ארץ ישראל היתה מיוחדת בקדושתה כבר לפני כיבוש יהושע, וכמו שמצינו (בראשית רבה סד, ג) שיצחק אבינו היה עולה תמימה ונאסר עליו לצאת מארץ ישראל, כמו קרבן שאם יצא חוץ לקלעים נפסל, והיינו שגם לפני כיבוש יהושע היתה מעלה וקדושה יתירה בארץ ישראל, והשפעה זו של קדושה נשארה בארץ ישראל גם לאחר החורבן, אף שבטל דין קדושתה.

ולכך מצינו דינים התלויים בארץ שקיימים גם בשעה שאין בהם קיים והארץ חריבה, וכגון סמיכה ועיבור השנים לחדא שיטתא, וחלק מדיני מצוות התלויות בארץ שנוהגות בזה"ז, ומשום דאינם מחמת קדושת הארץ שקידשוה, אלא מפני מעלתה וקדושתה העצמית, שהיתה אף קודם שנתקדשה הארץ ע"י עולי מצרים, והיא קיימת גם לאחר חורבנה, וכע"ז מצינו מעלות במקום המקדש קודם שנתקדש, כדאיתא ברש"י בראשית ב' דכשברא הקב"ה את אדם הראשון נטל עפרו ממקום שנאמר בו 'מזבח אדמה תעשה לי'.

(משיחות ושיעורי מרן שליט"א, ע"ע אסיפת שמועות בקונטרס עיבור השנים, והאריך מרן בדינים התלויים בזה ואכמ"ל)

חילול רבעי בשביעית

ב"ק סט. כרם רבעי היו מציינים אותו וכו' בד"א בשביעית דהפקר נינהו אבל שאר שני שבוע הלעיטוהו לרשע וימות, והצנועין מניחין את המעות ואומרים כל הנלקט מזה מחולל על המעות הללו.

בפשטות מבואר כאן, דגם בשביעית נוהג דין רבעי והוא צריך פדיון, אף דחל עליה ג"כ קדושת שביעית, [אכן מהר"ם (ע"ד התוס') דן דילמא אין הרבעי קדוש בקדושת שביעית, והא דהוצרכו לציין אותו אף שאינו הפקר, משום שאין העולם יודעים שהוא רבעי ועלולים להכשל בו].

וצ"ב כיון דשביעית הפקר לכל היא, איך יכולין לפדות רבעי בשביעית, הא הפקר הוא ובכדי לחלל בעינן שיהיו בבעלים, (וכדמבו' נמי בהסוגיא שם דא"ל לחללו אם זכה בו הגזלן) ואיך פדו א"כ הצנועין את הרבעי שלהן, ובתוס' כתבו- צריך לומר דצנועין אשאר שני שבוע קיימי, דאי אשביעית, כיון שהיו זוכים מן ההפקר לא היו יכולים לחלל.

ואמנם יל"ד בדבר, דהנה רבעי ממון גבוה הוא וכמו מעשר שני, ומ"מ שייך בו חילול, וא"כ דילמא ה"ה בהפקר וכגון בשביעית, אכן זה אינו, דאף אי ממון גבוה הוא מ"מ חשיבי בעליו 'בעלים' לענין פדיונו, וכדחזינו דאדם פודה רק מע"ש ורבעי שלו ולא של חברו, אא"כ עושה מדעת חברו, וע"כ היינו משום דזכות אכילת הפירות בירושלים שייכת להבעלים, וסגי בשם בעלים זה אף לענין פדיונו, אבל בשביעית שהוא הפקר גמור ל"ש בו חילול.

אך עדיין אפשר, דבאמת ברבעי כיון שמון גבוה הוא לא יחול בו הפקר בשביעית, דהפקר שייך רק על זכות ממון, וזהו דין השביעית להפקיע הבעלות הממונית, וכל זה שייך בממון הדיוט אבל ממון גבוה שייסוד זכות הבעלים בו אינה בבעלות ממונית כלל, אלא מצד מצות האכילה המקנה לו זכות אכילה בהפירות, לא שייך בו הפקר, וא"כ שפיר יהא ברבעי פדיון אף בשביעית.

ולא מיבעיא להסוברים דהפקר דשביעית אינו מאליו, אלא מצוה על הבעלים להפקיר שדהו, בודאי י"ל דרבעי שאינו ממון אינו יכול להפקירו כלל, אך אפילו להסוברים דשביעית אפקעתא דמלכא היא, מ"מ כל זה בממון הדיוט ולא בממון גבוה וכמשנ"ת, ושוב נשאר הוא בעלים לענין הפדיון.

אכן בדברי התוס' חזינו דפשיטא להו שבשיעית ליכא חילול רבעי, וצ"ל דאזלי למ"ד רבעי ממון הדיוט ושייך הפקר על הממון ולכך אין הבעלים יכולין לחלל.

(שיעורי פרק מרובה, יעו"ש עוד)

פניני חשוקי חמד

מאצרותיו המתוקים של מרן הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א
חבר מועצת גדולי התורה. רבה של שכונת 'רמת אלחנן' ב"ב. וראש כולל 'בית דוד' חולון

כשהבעל מסרב לעסוק בפו"ר שמא יוולד בעל מום

**ויַעֲמַר יִצְחָק לְה' לֵנֶכְחַ אִשְׁתּוֹ, כִּי עָקְרָהּ הוּא
וַיַּעֲמַר לֵאמֹר ה', וַתֵּהָרֵם רַבָּקָה אִשְׁתּוֹ (תולדות כה-כא)**
שאלה

אשה שיש לה שני אחים שחלו לאחר החתונה שלה במחלת נפש, סכיזופרניה, שניהם מקבלים טיפול תרופתי קבוע, אחד מהם התאזן וחזר ללמוד בישיבה, אולם השני אינו מתפקד כלל, הוא בבית וישן רוב היום.

הבעל פנה לפסיכיאטר לברר את הנושא ונאמר לו שיתכן שיש כאן בעיה גנטית במשפחה, הסיכון שילדיו יחלו גם במחלת הסכיזופרניה הם של 5% יותר משאר האוכלוסייה, בעקבות השיחה הזאת הבעל החליט שהוא לא רוצה להביא יותר ילדים לעולם כיון שהוא מפחד מאוד, אשתו שבורה מאוד כיון שהיא רוצה משפחה גדולה אולם הבעל מאיים שאם היא תכנס להריון הוא מיד יגרש אותה, ולכן הוא מצווה עליה לקחת גלולות ולהקפיד מאוד לקחת אותם. וטענתו שהוא מפחד שלא יהיה מסוגל לטפל בילד במקרה של סכיזופרניה.

לעומתו האשה אומרת שאם טענות הבעל אינן מנוגדות להלכה היא תהיה מוכנה למנוע הריון למרות שהדבר קשה לה מאוד, אולם אם הטענות שלו הן כנגד ההלכה עליו לקבל את הדין ולסמוך על ה' או שהיא תתגרש ממנו.

עם מי הצדק?

תשובה

הלכה כדברי האשה משני טעמים:

א. הבעל עדיין לא קיים מצות פריה ורביה ואין לו רשות להבטל מהמצוה בגלל החשש שמא יוולד ילד חולה, כמו שנאמר במסכת ברכות דף י' ע"א שישעיהו הנביא אמר לחזקיהו המלך צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה, מת אתה בעולם הזה, ולא תחיה לעולם הבא... משום דלא עסקת בפריה ורביה. אמר ליה משום דחזאי לי ברוח הקודש דנפקי מינאי בנין דלא מעלו, אמר ליה בהדי כבשי דרחמנא למה לך, מאי דמיפקדת איבעי לך למעבד, ומה דניחא קמיה דקודשא בריך הוא לעביד. והדברים קל וחומר ומה חזקיהו שראה שיוולד לו בן שיהיה לו לפוקה ולזרא בודאי, בכל זאת חייב לעסוק בפריה ורביה, בענייננו כשהחשש קטן, דהיינו עד חמש אחוז, שרחוק

לומר שבניהם יחלו, וגם אם יחלו ח"ו, הרי הקב"ה בורא רפואות ועינינו הרואות שרבים נתרפאו על אחת כמה וכמה שאין כל היתר להמנע מפריה ורביה.

ב. אין כל סיבה להמנע ממצוה רבה זו של פריה ורביה, בגלל שהבעל אומר שהוא לא מסוגל לטפל בילד חולה, כי אם ח"ו נגזר על האדם טורח וצער, לא ימלט מכך על ידי מניעה ממצוה כמבואר בקריינא דאיגרתא (ח"ב מכתב כו) וז"ל:

אנשים חושבים שע"י דלא ילדו בנים מרובים מקילים מעליהם עול החיים, והוא טעות גדול כי באמת כמעט אין חילוק בטורח ויגיעה לטפל בשנים שלשה ילדים לטפל עם ששה שבעה ילדים כי בין כך ובין כך תהיה עמוסה בעול עבודה רוב היום ותנוח שעות המוכרחות למנוחה, כן היא המציאות להמסתכל היטב בסדר החיים של משפחות מרובות ושל משפחות מועטות.

גם במשפחה מרובת ילדים הנה הגדולים והגדולות משתתפות לאט לאט בטיפול הבית וביחוד בטיפול הקטנים, ואלו במשפחה קטנה, הילדים והילדות מתגדלים מפונקים ואינם משתתפים בעול טורח הבית ועזרה לאמא, והתוצאות מזה דלכשיגדלו סובלים מאוד מזה שלא נתרגלו לשאת בעול ובאחריות ודורשים כל ימיהם חיים קלים כהרגלם אשר לא ישיגוה ועצביהם מתוחים תמיד והשלום בית הרוס אצלם כן הוא המציאות כאשר יראה בחוש מתוך הנסיון.

...והנה באמת כל מנת היסורים והסבל וכן כל מנת עונג

החיים הכל נגזר על האדם מן השמים בראש השנה ויוה"כ, ואין שום אפשרות להשתמט מהם ולשנותם, ואם האדם ישתמט מאיזו עול המביאו לידי סבל, יצמח תחתיו סבל אחר ומנת סבלו וכן מנת עונג הנגזר לו לא יגרע ולא יוסיף אפילו משהו.

והרבה שלוחים למקום ב"ה לגבות מה שנגזר, כמה מאות מיני מחלות וכאבים ר"ל, דקדוקי עניות ר"ל, בזיונות מבית ומחוץ הפרעות שלום בית, קטטות ומריבות עם שכנים או שותפין וכיו"ב, לחץ בעלי חובות קנאה שנאה, דכאון לפעמים ע"י סיבה ולפעמים בלא שום סיבה, אבידת החן, שעמום, תשוקות נוראות דוקא למה שאי אפשר להשיג בשום אופן, וכהנה וכהנה סבל ועינוי

לא לפנים, ה' ישמרנו, ושום תחבולות שבעולם לא יועילו לגרוע או להוסיף מנת הסבל שנגזר לו מן השמים, ואם יקל לעצמו עול החיים במניעת הריון וגידול בנים, ה' יודע איזו עול וסבל אחר יבא תמורתו מיד או לאחר זמן מה, הכלל אין לאדם לעשות שום תחבולות נגד סדר החיים הטבעי שישד הקב"ה בעולמו.

ואמרו חז"ל במדרש (בראשית רבה מקץ פ' צב) א"ר אלכסנדרין אין לך אדם בלא יסורין אשריו לאדם שיסורין באין עליו מן התורה וכו', כלומר הן מנת היסורים הלא היו יהיו בכל אופן, אשרי למי ששומר דרך התורה שאותן היסורים הראויין לבא נעשים ע"י שמירת מצוה תורה"ק, כי אזי יש לו עבור אותן יסורים שכר נורא ונצחי בעולם הבא וכל סבל שסבל ע"י קיום התורה לזכות עצום יתחשב, עכ"ד הסטייפלר.

אי לכך אין האשה חייבת להשמע לבעלה וליטול כדורים מונעים הריון מונעים שמחה ואושר בבית ומצוה רבה לשוחח עם הבעל ולהסביר לו שהיא לא צריכה להשמע לו ואם ח"ו יגרשה הוא לא יועיל לעצמו כלום, וכנראה שאשה זו נאמר עליה מצא אשה מצא טוב, ויפק רצון מה'.

ומעשה בחתן וכלה בני דודים שנישאו ונתגלתה בהם מחלה גנטית קשה ונפטרו להם חמשה ילדים זה אחר זה, ולא אבדה אמונתם. וזכו לאחר מכן לשמונה ילדים עילויים וצדיקים. ברוך משלם שכר טוב ליראיו. וגם ראייה לכך מבני ישראל במצרים שעסקו בפו"ר למרות שפרעה גזר "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו". אמנם עמרם פרש מאשתו, אבל מרים בתו אמרה לו: אבא, גזרתך קשה משל פרעה, שהרי הוא גזר רק בעולם הזה, ואתה גזרת בעולם הזה ובעולם הבא. ופירש רש"י שאם הבנים לא נולדים אינם זוכים לחיי העולם הבא כמבואר במסכת סוטה (דף יב). (ח"ח ברכות י).

כשהאב אומר תשקה אמך קודם והאם אומרת תשקה אביך תחלה

וַיֵּאָהֲב יִצְחָק אֶת-עֵשָׂו, כִּי-צִיד בָּפִיו וְגו' (תולדות

כה-כח)

שאלה

איתא בגמרא בקידושין (דף לא ע"א) שאל בן אלמנה אחת את ר' אליעזר אבא אומר השקיני מים, ואימא אומרת השקיני מים, איזה מהם קודם? אמר ליה הנח כבוד אמך ועשה כבוד אביך, שאתה ואמך חייבים בכבוד אביך. וכן נפסק בשו"ע (יור"ד סימן רמ סעיף יד). והנה מעשה בבני זוג שהיו חביבים אחד על השני כאילה

שחביבה על בעלה כל שעה ושעה כשעה הראשונה, כמבואר ביומא דף כט ע"א, ואביו אמר לו שישקה תחלה את האם, ואילו אמו אומרת לו שישקה תחלה את אביו, כיצד ינהג הבן?

תשובה

מבואר בפתחי תשובה (שם סק"ט) שהכרעת הגמ' דאתה ואמך חייבים בכבוד אביך שייכת דוקא במלאכות כאלו שמחויבת האם לעשות לבעלה, אולם אם אמר לו אביו לעשות עבורו מלאכה שאין האשה מחויבת לעשות לבעלה כאשר מבואר בשו"ע (אבה"ע סימן פ), ואמו ג"כ אמרה לו לעשות עבורה את אותה מלאכה, מסתבר שהדין הוא דשניהם שווים, ולהכי נקטה הגמרא השקיני מים, מפני שזו לעולם חייבת אף אם הכניסה לו כמה שפחות. וסיים דאין דין זה ברור. ולפי זה לכאורה ה"ה לענייננו, שהרי האשה פטורה מלעשות ציווי זה של הבעל וממילא שניהם שווים.

אולם מו"ח מרן הגר"י אלשיך זצוק"ל (ספר הערות לקידושין דף לא ע"א) העיר על חידוש זה של הפתחי תשובה, מדברי הרמב"ם (פס"ו מהלכות אישות הי"ט) שכתב וכן ציוו חכמים על האשה שתהא מכבדת את בעלה ביותר מדאי, ויהיה לו עליה מורא וכו', והיינו שצריכה לכבד בעלה יותר מאשר צריך הבעל לכבד אותה, וכתבו שם המ"מ והמגדל עוז דמקור דברי הרמב"ם הוא מהגמרא בקידושין (הנ"ל) שאתה ואמך חייבים בכבוד אביך, והיינו שיש דין לאשה לכבד את בעלה מצד הכבוד עצמו, ומבואר דעיקר כוונת הגמ' אינה על מלאכות מסוימות שתקנו חז"ל שעושה אשה לבעלה, אלא יש כאן ענין שאשה חייבת בכבוד בעלה, וזה גורם שכאשר שניהם מצווים יש עדיפות של הבעל על האשה כיון שהיא נמי מחויבת בכבודו. וא"כ בכל המלאכות שמצווים האב והאם מקדים רצון האב, ולא תליא בסוג המלאכות, ודלא כהפתחי תשובה.

וגיסי הגר"ח קניבסקי שליט"א השיב: שישמע לקול אביו וישקה את אמו, כי רצונו של אדם זהו כבודו, ומקור לדבריו ניתן להביא מדברי הירושלמי בפאה (פ"א ה"א) שמסופר שם על ר' ישמעאל שכשהיה חוזר מבית המדרש היתה אמו רוחצת רגליו ושותה את אותם המים, ולא שביק לה ר' ישמעאל, באה אמו וקבלה עליו בפני החכמים, ואמרו רבותינו לר' ישמעאל: "הואיל והוא רצונה הוא כבודו". וכן מבואר בספר חסידים (סימן קנב) שרצונו של אדם הוא כבודו, ואפילו לכיבוד אב ואם, עיי"ש. (ח"ח יומא נט).

מערכי תורה

תולדות

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

'ויזרע יצחק בארץ ההיא'

כתוב (כ"ו, י"ב) 'ויזרע יצחק בארץ ההיא וגו', יש לומר בזה דהנה על הכתוב שאמר לו הקב"ה שכן בארץ איתא במדרש 'שכן בארץ, עשה שכונה בארץ ישראל, הוי נוטע הוי זורע הוי נציב, הנה מבואר שבכלל הצידי שנצטוו יצחק לגור שם נכלל גם שיזרע ויטע, ולכן זרע יצחק בארץ ההיא.

'וצודה לי ציד'

כשיצחק ציוה לעשיו לצוד ציד כתוב (כ"ז, ג') שאמר לו 'וצודה לי ציד', ויש לומר במה שאמר צודה 'לי', דהנה רש"י הביא מפרקי דרבי אליעזר, שפסח היה, ולכן היה צריך שני גדיים, אחד לקרבן פסח והאחד למטעמים וי"א לחגיגה. ולפי זה יש לומר דכיון דהיה זה קרבן פסח, היה צריך מינוי, שהפסח אינו נאכל אלא למנוי, ובחידושי מרן רי"ז הלוי יסד דמינוי על קרבן פסח, הוא שיהא לו חלק בהקרבת בקנין ממון, וצריך לזכות בקרבן בקנייני ממון בשביל לימנות עליו. לפי זה יש לומר דזהו שאמר וצודה לי ציד, דר"ל שיזכה בשבילו בבהמה, ויהיה לו קנין ממון בבהמה, ועי"ז יהא נמנה על הפסח.

בגדי החמודות

כתוב (כ"ז, ט"ו) 'ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדול החמודות אשר אתה בבית ותלבש את יעקב בנה הקטן', ובדברי רש"י מבואר שהבגדים היו פקדון ביד רבקה. וצריך ביאור, כיון שהבגדים הם פקדון אצלה, איך הותר לה ליתנם ליעקב. ונראה לבאר בזה, דהנה איתא בחז"ל שבגדים אלו לקח עשיו מנמרוד, ואלו הם הבגדים שעשה הקב"ה לאדם הראשון. והנה בבעל הטורים כתב על הפסוק (פרק ג' פסוק כ"א), 'ועש ה' אלוקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם', ללמד שעשה הקב"ה לאדם הראשון בגדי כהונה, ואיתא בב"ר, שבהם היו עובדין הבכורות, וח' תיבות בזה הפסוק, כנגד ח' בגדי כהונה, עכ"ל. ומבואר דבגדים אלו, לא היו סתם, בגדים, אלא היו בגדי כהונה, שבהם עובדים עבודת הקרבנות. ולפי זה יש לומר, דבגדים אלו שייכים למי שמקריב לפני הקב"ה, דכיון דבגדים אלו הם בגדי כהונה, שייכים הם למי שעובד העבודה, מעתה כיון שיעקב לקח את הבכורה מעשיו, כדי שהוא יהיה המקריב לפני הקב"ה, ולהפקיע את עשיו מהעבודה, וכמו שכתב רש"י (כ"ה, ל"א) דיעקב ביקש את הבכורה, לפי שהעבודה בבכורות, אמר יעקב, אין רשע זה כדאי שיקריב להקב"ה, א"כ נמצא שבקנין הבכורה, נעשה הוא הראוי לעבודה, ועשיו הופקע מהעבודה, א"כ ממילא גם הבגדים של יעקב הם, ולא של עשיו, דהבגדים שייכים למי שעובד.

בא אחיך במרמה ויקח ברכתך - לאום מלאום יאמץ

הנה האופן שקיבל יעקב את הברכות מיצחק היה באופן מיוחד שמלכתחילה רצה יצחק ליתנם לעשיו, ויעקב בא לבוש בבגדי עשיו ונטל את הברכות במרמה. ומבואר שהדרך והאופן שיעקב יקבל את הברכות היה דוקא באופן כזה של עקבה וחכמה. וצריך להבין הענין למה היה צריך שיהא הדבר נעשה דוקא באופן כזה, ולמה לא היה יכול לקבל הברכות בדרך הרגיל. וביותר שהרי באמת הברכות מגיעים ליעקב בדין, שהרי קנה את הבכורה מעשיו, וכמו שמבואר בדברי רש"י (כ"ז, ל"ו) שיצחק אמר ששורת הדין שהברכות יהיו ליעקב, כיון שקנה את הבכורה. וא"כ למה היה צריך לקבל את המגיע לו בדין באופן של עקבה, ולמה לא יכול היה ליטול להדיא את חלקו המגיע לו.

והנה גם בענין קנין הבכורה שקנה יעקב את הבכורה מעשיו היה זה באופן של התחכמות כמו שכתוב (כ"ז, ל"ו) ויעקבני זה פעמים, ופירש רש"י שזוהו מלשון שארב לו ליטול ממנו את הבכורה, ובתרגום פירש שהיה זה התחכמות של יעקב ליטול ממנו את הבכורה, ומבואר דגם את עצם הבכורה לא היה יכול לקנות מעשיו אלא באופן כזה של 'ויעקבני', וגם בזה צריך להבין הענין למה היה צריך להיות דוקא באופן כזה של אריבה והתחכמות, ולמה לא היה יכול להיות שיקנה הבכורה בלא התחכמות.

'ירושלים וקסרי - אם זו מליאה זו חרבה'

והנה בגמ' במגילה דף ו' ע"א איתא על קסרי וירושלים, אם יאמר לך אדם חרבו שניהן אל תאמין, ישבו שתיהן אל תאמין, חרבה קסרי וישבה ירושלים, חרבה ירושלים וישבה קסרי תאמין, שנאמר 'אמלאה אחרבה' אם מליאה זו חרבה זו אם מליאה זו חרבה זו, ורב נחמן בר יצחק יליף ענין זה מהכתוב 'ולאום מלאום יאמץ'. הנה מבואר דהיחס בין אדום וישראל הוא דוקא באופן של 'לאום מלאום יאמץ', והיינו שהאחד מתאמץ

ומתגבר על השני, ודבר מוכרח הוא הוא שיהיה האחד יושב והשני חרב, ולא יתכן כלל אופן שלא יהא האחד מתגבר על השני, ולא שייך שיהיו שניהם יושבים או שניהם חרבים, אלא לעולם בהכרח האחד יושבת והשניה חרבה.

והענין בזה הוא שהמלחמה בין עשיו וישראל הוא מלחמה על יסוד הקיום והברכה ובסיס החיים והשפע, למי הוא ינתן, ודבר זה אינו יכול לינתן כי אם לאחד, ואי אפשר ליתן את יסוד הקיום והברכה אלא לאחד מהם, ולכן מוכרח הדבר שאם האחד זוכה השני נופל וחרב. ולפי זה יש לבאר הענין שהיה צריך ליטול את הברכות ואת הבכורה באופן מסוים זה של 'במרמה' ובאופן של 'יעקבני', כי המהלך של המאבק של עשיו וישראל הוא באופן שהאחד מתאמץ על השני, והוא במהלך של 'לאום מלאום יאמץ', על כן כל התגברות של יעקב על עשיו צריך לבא באופן של נטילה מעשיו ובאופן שלוקח ומתגבר על עשיו, ובזה הוא מתאמץ ונוצח את עשיו, והוא במהלך שאם ירושלים ישובה קסרי חריבה, ואין דרך שיקבל את הברכות ואת הבכורה שלא באופן של נטילה והתנצחות והתאמצות על עשיו.

'ברכני גם אני אבי'

והנה אחר שיצחק אמר לעשיו שיעקב הקדימו ונטל את הברכות אמר עשיו ליצחק 'ברכני גם אני אבי', ויצחק אמר לו 'בא אחיך במרמה ויקח ברכתך' וחזר עשיו ואמר 'הלא אצלת לי ברכה', והשיב לו יצחק 'הן גביר שמתיו לך'. ולפי דברינו יש לבאר הדין ודברים שהיה כאן, שעשיו שאל שיברך גם אותו, ומה הסתירה שגם עשיו יקבל ברכה, והשיב לו יצחק 'ויקח ברכתך', שאין אפשרות שיהיה ברכה לשניהם, כי יש רק ברכה אחת, והמלחמה היא מי הוא שיטול את אותן הברכות, ואמר לו יצחק שהברכות שנטל יעקב אלו הם אותן הברכות עצמן שיכול היה עשיו לקבל, והאחד הוא על חשבון השני, ולא יתכן אפשרות שיהיה ברכה לשניהם. ועל זה גופא שאל אותו עשיו 'הלא אצלת לי ברכה', וכי יש לך רק ברכה אחת, ואשר לכן לא יתכן שיהיה ברכות לשניהם, ולמה לא יתן גם ברכה אחרת לו, והשיב לו יצחק 'הן גביר שמתיו לך', ועיין ברש"י שכתב שאמר לו בזה שאין לו שום תועלת בברכה, כי שמתיו גביר לך, ומה שקנה עבד קנה רבו, ולדרכנו יש לפרש שיצחק השיב לו ששמו גביר על עשיו ר"ל שלעולם הסדר והיחס בין עשיו ליעקב הוא שהאחד מתגבר ומתאמץ על השני, וממילא ברכת האחד היא בהכרח באופן שלשני אין ברכה, וכיון שממתיו גביר עליך, ממילא ההכרח הוא שלא יהא לעשיו שום ברכה כלל.

והנה להלן בפרשת וישלח כתוב שיעקב פגש בשרו של עשיו ונאבקו ונלחמו זה עם זה, והמלאך שרו של עשיו ביקש מיעקב שישלחו, ואמר לו יעקב 'לא אשלחך כי אם ברכתני', וכתב ברש"י, שיעקב אמר למלאך שיודה לו על הברכות של יצחק שהיה עשיו מערער עליהן. ומבואר שמאבק זה היה מאבק על הברכות, והיה זה המשך ערעורו של עשיו על הברכות. הנה למדנו מזה שהדרך שיעקב זוכה בברכות, הוא על ידי מאבק עם עשיו, ופעמים הוא מלחמה עם אדום, ופעמים הוא מלחמה עם שרו של עשיו, וע"י התנצחות והתגברות שנאבקים זה עם זה והאחד מתגבר על השני, וזהו האופן של הכרעת הזכייה בברכות, הרי מבואר להדיא שהאופן של זכיית יעקב בברכות הוא דוקא באופן של התאמצות, וביאור הענין הוא כמו שביארנו שהיחס והמהלך של עשיו עם יעקב הוא מוכרח להיות באופן של 'לאום מלאום יאמץ', ובאופן שהאחד יושבת והשני החריבה, וזהו האופן של מאבק, שהאחד מתגבר על השני, ונצחונו של האחד כרוך הוא בהפסדו של השני.

חומץ האדומי

והנה בגמ' בפסחים ריש פרק אלו עוברין תנן 'חומץ האדומי', ובגמ' שם מבואר שנקרא כן על שם אדום, כי בתחילה כשהיו מביאים נסכים מיהודה לא היה יינם מחמיץ עד שנותנין לתוכו שעורין, והיה נקרא חומץ סתם, ועכשיו אין יינם של אדומיים מחמיץ עד שנותנין לתוכו שעורין, ולכן נקרא חומץ האדומי, לקיים מה שנאמר 'אמלאה אחרבה' אם מלאה זו חריבה זו, ואם מלאה זו חריבה זו, ורב נחמן בר יצחק יליף לה מקרא דלאום מלאום יאמץ. והנה כאן לא מדובר במלחמה על קיום האומה, אלא על שפע וברכה ביו, ומבואר דגם בעניינים אלו שהם עניינים של שפע וברכה במזון גם בהם יש את המהלך של לאום מלאום יאמץ ואם מליאה זו חריבה זו, והיינו כמו שביארנו דגם על הברכות של יצחק יש את המהלך של לאום מלאום יאמץ.

'ואשים עריו שממה ונחלתו לתנות מדבר'

והנה בהפטרה כתוב 'הלא אח עשיו ליעקב נאום השם ואוהב את יעקב ואת עשיו שנאתי ואשים את עריו שממה ואת נחלתו לתנות מדבר'. ומבואר דאהבת יעקב ושנאת עשיו תלויים הם זה בזה, ובנין ירושלים וחורבן ערי אדום שייכים זה לזה. וביאור הדבר כי ישראל ואדום הוא לעולם באופן של 'לאום מלאום יאמץ' ובמהלך של אם זו מליאה זו חריבה, ועל כן בנין ירושלים מחייב את חורבן ערי אדום. וכן יש לבאר את המשך הכתובים 'כי תאמר אדום רוששנו ונשוב ונבנה חרבות, כה אמר ה' צבקות המה יבנו ואני אהרוס וגו', ועיניכם תראינה ואתם תאמרו יגדל ה' מעל גבול ישראל'. והיינו שבעת חורבן ירושלים אומרים אדום שיהיו נבנים ויבנו את חרבותיהם, והקב"ה אומר להם שלא יהיה בניינם עומד לעולם, אלא הם יבנו ואני יהרוס, שבעת גאולת ישראל כשיהיה גדול ה' מעל גבול ישראל, אז יהרסם ה'. ונראה לבאר דבאמת חורבן ירושלים ובנין אדום תלויין הן זה בזה, כי רק כשחרבה ירושלים אז יושבת קסרי, ועל כן אמרו אדום שעכשיו שחרבה ירושלים, נשוב ונבנה החרבות, והם סוברים שיהיה כן לעולם, ואומר להם הקב"ה שעתיד לגאול את ישראל, והיינו דירושלים תהא יושבת, ואז ממילא בהכרח תהא קסרי חריבה, והקב"ה יהרוס ויחריב את אדום, וזהו שאומר הנביא כאן, שכל בניינים של אדום יהא רק בעת חורבן ירושלים, אבל בעת הגאולה העתידה יחזרו וישבו להיות חורבן ושממה.

זה יכול להיות בבית, ילד עוזר להורים שלו, אח לאחיו, דברים שבין כה וכה עושים. אך כשמכוונים למה הוא אף אתה, להיות דבק בדרכים של הקב"ה בדברים שממילא עושים - אז הוא מתרומם ומתעלה לשמי רום.

המשגיח הגה"צ ר' אליהו לאפיאן זצ"ל סיפר, שכשהוא בא לארץ היו אנשים שעבדו לפרנסתם לסלול כבישים ורחובות, ולא שילמו שם הרבה.

הוא ניגש לפועל הראשון והתעניין בשלומו. נאנח הפועל: מה אפשר לעשות... באתי לארץ, אין פרנסה, עובדים קשה ובקושי מרויחים כמה גרושים... אבל אין לי ברירה, ור' אליה עודד אותו וחזק אותו. הפועל השני היה יהודי תימני, עטור זקן ופאות, ר' אליה ניגש להתעניין בשלומו, והלה הגיב בהתרגשות, מה אתה אומר כבוד הרב... אתה יודע כמה חסד אני עושה?! פה ברחוב עוברות נשים זקנות שעלולות ליפול, מסכנות. אני סולל להם דרך! אחרי זה הם הולכים פה והכל ישר. ותאר לך שאני עושה כזו מצווה גדולה ועוד משלמים לי על זה כסף! אתה יודע מה זה...?

ר' אליה כל כך התפעל, הוא בא לישיבה, ואמר, מי כעמך ישראל, מי כעמך ישראל!

שניהם עשו את אותה הפעולה, אבל כשהוא עושה את זה עם חיות ועם מחשבה לשם חסד - הוא נהיה ענק! הנסיון מרומם את האדם!

עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו. וכל נסיון היה יותר קשה מהקודם לו. יש מחלוקת מה היה הנסיון העשירי. המקובל הוא שזה היה נסיון העקידה, שאז אמר לו המלאך, 'עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה'. (והוא דעת רוב ראשונים עפ"י פרקי דרבי אליעזר פרק לא).

אך הרבינו יונה סובר שזה היה מיתת שרה. ומבואר במדרשים שהיתה לו לאברהם בת והיא נפטרה יחד עם שרה אשתו. ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכתה! [הכ"ף קטנה, לרמז שהיתה לו בת שגם היא נפטרה]. לומר לך שזה השיא של כל הנסיונות. (מובא בבעל הטורים במקום ומצוין שם כעין זה איתא בשל"ה).

לפעמים יש מצב שלא כל כך הולך. בא בחור ואומר: תראה, אני מבין שלפעמים לא הולך לי. אבל היום - אני השתדלתי! קמתי בבוקר מוקדם, השתדלתי להתפלל בכונה, למה ה' עושה לי את זה בדיוק היום?...

וזה אחד מהנסיונות של אברהם, שלפי אותה הדעה זה הנסיון הכי גדול: אברהם שב מן העקידה, זה היה נסיון שאין לתאר! אין צורך לתאר מה זה בן יחיד, אהוב, שנולד לעת זקנה, וכעת הוא הולך לעקוד אותו ברצון ובשמחה.

איזה מתנה הוא מקבל כאשר הוא חוזר הביתה? שתי לויות... של שרה, ושל הבת. זה הרי פלאי פלאים, הוא היה צריך להתמרמר, רבונו של עולם! זו תורה וזו שכרה!...! אך הוא עמד בנסיון בגבורה.

את אותו הדבר מצאנו גם אצל יוסף הצדיק. הוא עומד בגבורה בנסיון של אשת פוטיפר, וכמו שמבואר בגמרא (יומא לו, ב) איזה נסיונות קשים היו לו, וחז"ל אמרו על כך יוסף מחייב את הרשעים.

עד שהוא מגיע לפסגה, 'יועזוב בגדו בידה וינס ויצא החוצה', ואומר רבי חיים שמואלביץ, הרי יוסף היה גיבור, הוא לא יכל לקחת לה את הבגד שלו!...! אלא אומר ר' חיים, יוסף פחד מעוד רגע של נסיון! לא איכפת לו מה שהיא תדבר ומה שהיא תגיד, הוא ברח החוצה. הוא עומד בכזה נסיון ובורח החוצה (!) מה השכר שלו? בית סוהר!...

חסד לאברהם

הפרשיות של כל ספר בראשית מלאות עם חסד, פרשה רודפת פרשה. זה מתחיל בפרשת בראשית שהקדוש ברוך הוא עשה לאדם ולאשתו (כשחטאו וידעו כי עירומים הם) כתנות עור וילבישם. אחר כך, נח בתיבה, שאמר חז"ל (סנהדרין קח, ב) ששם אמר לאליעזר עבד אברהם שצער גדול היה לנו בתיבה להאכיל כל בהמה בזמן שרגילה בו. לאחמ"כ אברהם עם החסד בהכנסת אורחים, רבקה עם אליעזר והגמלים, אחי"כ רחל שמסרה את הסימנים. נמצאים כל הזמן סביב חסד. 'נתן אמת ליעקב חסד לאברהם'. מה הם המושגים של 'חסד לאברהם'?

לימד אותנו המשגיח רבי מאיר חדש זצ"ל, כתוב בחז"ל (במדרש רבה נח, ט) 'אחרי כן קבר אברהם', הדא הוא דכתיב (משלי כא, כא) 'רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד'. **רודף צדקה** - זה אברהם שנאמר ושמרו דרך ה' לעשות צדקה. **וחסד** - שגמל חסד לשרה, **ימצא חיים** - ושני חיי אברהם מאת שנה ושבעים שנה וחמש שנים. **צדקה וכבוד** - אמר ר' שמואל בר יצחק: אמר לו הקדוש ברוך הוא אני אומנותי גומל חסדים, תפסת אומנותי - בא לבש לבושי, ואברהם זקן בא בימים. [כי הוא יתברך נקרא עתיק יומין, אף אברהם זכה לגוון לבושו יתברך בעטרת תפארת שיבה. היתה לו הדרת פנים של זקנה ושיבה].

והתמיהה עצומה: איפה אנו רואים שאברהם הוא גומל חסדים בכך שאברהם בא לקבור את שרה? ושאל המשגיח הגה"צ ר' מאיר, זה החסד שהקב"ה אומר עליו שתפסת אומנותי! הרי בדרך כלל מי שלא קובר את אשתו זה אחד כזה שאשתו קברה אותו... אם לא מתים בו זמנית (רח"ל) אז אחד קובר את השני. הרי זה חיוב של בעל לקבור את אשתו. וכי פה אתה מוצא את הגמילות חסדים של אברהם!?

אלא, למדנו רבותינו שהמהלך של אדם בחסד זה מה הוא אף אתה, מה הוא רחום אף אתה רחום וכו'. אדם יכול להתעלות לפסגות עצומות בחסד ברגעי שיא! לא רק שהוא עושה מעשים גדולים ומיוחדים דברים שכולם יודעים לשבח אותו. אלא גם כאשר הוא עושה את הפעולות הקטנות שהוא חייב לעשות בבית או בעבודה, ובין כך הוא עושה אותם, אם הוא מתכוין שזה יהיה בתורת חסד - הוא מתעלה עד לשמי מרומים! והדברים עתיקים, וידועים מהחפץ חיים ומר' ירוחם, וכן בדורנו ממרן שר התורה הגאון רבי חיים שליט"א, בלי סוף.

ויש על כך הרבה סיפורים. אחד הסיפורים הוא על מרן הרב שך זצ"ל, כשהוא היה בבית החולים היתה אחות שמאד התמסרה למענו. והוא חש כלפיה הכרת הטוב, ורצה לגמול לה טובה. אבל היא אמרה שהיא לא צריכה שום דבר, יש לה הכל. אז אמר לה הרב שך, אני אתן לך דבר ששווה הרבה מאד: הרי את אחת מן הנשים הגדולות שיש לעם היהודי, כל היום את עסוקה בחסד, דואגת לחולה הזה, ועוזרת לחולה אחר, מביאה כדור, מקילה את היסורים, אין הרבה נשים כמותך בעם ישראל! הגיבה האחות בחיך, הרי זה הפרנסה שלי. אני עושה זאת בגלל חסד!...! **אמר לה מרן הרב שך, בדיוק זה אני רוצה לומר לך, בין כך את עושה, אז את אותו הדבר תעשי לשם חסד. אמנם את צריכה לחיות בשביל להמשיך לקיים את החסד אז לכן את מקבלת פרנסה כדי מחייתך, אבל כשאת מתכוונת בהכל לשם חסד - אז את אחת הנשים הכי גדולות בעולם! אבל אם מתכוונים רק בשביל פרנסה - מאבדים את הכל.**

אבל הנסיונות האלו הם היו בנין לכל ההמשך! אברהם אבינו עם העשרה נסיונות שהוא עמד בהם - הוא בנה את כלל ישראל! הקב"ה אומר אם חומה היא - נבנה עליה טירת כסף, נבנה עליה את כל כלל ישראל! ע"י שיהיה כחומה צורה לעמוד בנסיונות, (וכדאיתא במדרש תנחומא לך לך אות ב).

וכן יוסף, אמנם הוא נכנס לבית האסורים, אבל מבית האסורים הוא יצא למלך! אם הוא לא היה בבית הסוהר - הוא לא היה נהיה מלך.

סיפר לי יהודי מתלמידי מרן שר התורה הגר"ח שליט"א, שאשתו היה קשה לה ליכנס למצב של לידות, ותקופה ארוכה שלא היו לו ילדים. הוא בא למרן הגר"ח, ור' חיים אמר לו אל תדאג, יהיה לך בן. ובאמת מיד אחרי זה אשתו התעברה ושמחתם הרקיעה שחקים... אך לא לאורך זמן. לאחר כמה חדשים התברר שזה היה נפל. הוא חזר לר' חיים כולו שבור... הרב אמר שיהיה לי ילד, ועד שסוף סוף זכינו, הוא נפל... **הרגיע אותו ר' חיים ואמר לו, אני לא חוזר בי, יהיה לך ילד. אבל תדע לך, הוסיף, כדי לזכות לזה. הקדוש ברוך הוא מעמיד אותך בנסיון. אם תצדיק עליך את הדין ותקבל זאת באהבה - יהיה לך ילד. אם לא - הפסדת. ובאמת הוא ואשתו התחזקו באמונה, וכעבור זמן קצר הוא זכה לחבוק בן.**

הקב"ה מעמיד אותך בנסיון, בא נראה איך אתה מקבל את זה. כאשר אברהם אבינו קיבל את הנסיון של פטירת שרה, במה הוא התעסק? בחסד! מה הוא אף אתה. על זה חז"ל אומרים אברהם תפס אומנותי. כל המחשבה שלו היתה 'איך גומלים חסד עם שרה', לא נכנס לו שום דבר אחר. על זה בונים את כלל ישראל. ועל זה בנה גם יוסף הצדיק.

צריך לדעת: לפעמים באים נסיונות לאדם, אבל נסיון זה מלשון 'נס - להתנוסס'. מהנסיון אתה יכול לפרוח, ולגדול, ולהתרומם. ולהרקיץ שחקים, בלי סוף!!!

לתת בשביל לתת!

הגאון רבי יצחק הוטנר כותב (מופיע בספר הזכרון כנסת יחזקאל על הגר"י סרנא זצ"ל) שהראשונים דנים למה לא מברכים על מצוות גמילות חסדים, ומיישבים בכמה אופנים. אבל אם היו מברכים - כותב הפחד יצחק, היה צריך לברך שתי ברכות. ברכה אחת על מצות חסד, וברכה נוספת 'אשר קדשנו במצוותיו וציונו להיכנס בבריתו של אברהם אבינו!...' החסד לאברהם - זה ברית מיוחדת שיש ליהודי עם הקדוש ברוך הוא! לא רק המבואר בגמ' (ביצה לב, ב) כל המרחם על הבריות בידוע שהוא מזרעו של אברהם אבינו, וכל שאינו מרחם על הבריות בידוע שאינו מזרעו של אברהם. כי לזרע אברהם ה' הבטיח, 'ונתן לך רחמים ורחמך והרבך כאשר נשבע לאבותיך'. יהודי הוא מרחם. ואם רואים שהוא לא מרחם בידוע שהוא לא שייך לזרע אברהם.

אבל יותר מזה: גם כששניהם עושים חסד עדיין יש הבדל ענק ביניהם. החסד לאברהם זה ברית מיוחדת לאברהם ולזרעו אחריו. אבל חסד לאומים - חטאת! ולמה? מה באמת ההבדל?

יש שתי אפשרויות איך להסתכל על המידה של חסד: האפשרות הראשונה - לשני חסר ולי יש עודף, אז אני ברב טובי נותן מהעודף שלי לחיסרון של השני. פלאי פלאים...

(זה היה הרעיון היגאוני של הקומוניזם ברוסיה. (רעיון שהמון נסחפו אחריו) איזה היגיון יש שיהיה לכמה עשירים הרבה כסף - מיליונים ומיליארדים, ולאנשים אחרים אין מה לאכול? בא ניקח את כל הכסף ונחלק אותו בין כולם. וזה סחף את כל ההמונים. [העניינים כמוכר...] ומה יצא לבסוף מכל הרעיון הזה? רצח, גניבה, לכולם לא היה מה לאכול חוץ מהקומוניזם... המקום הכי מושחת - זה רוסיה.)

זה נקרא חסד לאומים - חטאת. לי יש עודף ולך חסר - בא אני ישלים לך. אבל אם לא חסר לך, מה פתאום שאני אתן לך...

לכל זה אין שייכות לאברהם אבינו. אברהם אבינו יושב ביום השלישי למילה, ולא באים אורחים. הוא רואה שהקב"ה הוציא חמה מנרתיקה. נו, אז למי אתה מחכה... אבל הוא שולח את אליעזר לחפש אורחים. הוא חוזר - ואין אורחים! אומר אברהם לית הימנותא בעבדי, אין אמונה בעבדים. זה לא יכול להיות.

מה הפשט בזה?... אברהם אבינו... השמש יצאה מנרתיקה, באופן נורמלי - אין אורחים!!! והתירץ הוא, הרצון של האדם

יוצר את האורחים, אם יהיה את החסד לאברהם שאברהם מרגיש כמה הוא לא יכול בלי חסד ולא שייך אצלו יום בלי חסד, אז הוא ימצא אורחים!

מספרים על המשגיח הגה"צ ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, שהוא לא הרגיש טוב והוא הלך לבית הבראה של ועד הישיבות ברמת גן. אך כעבור יומיים הוא שב לפוניבז'. וכולם תמהו, המשגיח התחיל פתאום להרגיש טוב!! אמר להם לא, אבל שם אין קבצנים שבאים בתפילה בבוקר לבקש נדבות, אז אני לא יכול להיות שם. וכי אני יתרגל להיות אכזר?...! לכן חזרתי לשיבה.

החסד לאברהם זה שלא שייך בלי זה! לית הימנותא בעבדי, אין אמונה בעבדים. כי אם אתה היית רוצה כמוני - הרצון הזה היה **בונה** אורחים. והראה היא, שלבסוף באו אורחים לאברהם.

לשמוח שטוב לשני!

האבות דר' נתן (ז, א) מביא, שאיוב שאל את הקב"ה כשבאו עליו הפורענויות, רבונו של עולם! לא הייתי מאכיל רעבים ומשקה צמאים!! שנא "ואכל פתי לבדי ולא אכל יתום ממנה". ולא הייתי מלביש ערומים!! שנא "ומגו כבשי יתחמם. אף על פי כן אמר לו הקב"ה לאיוב, איוב! עדיין לא הגעת לחצי שיעור של אברהם. אתה יושב ושוהה בתוך ביתך, והאורחים נכנסים. את שדרכו לאכול פת חטים - האכלתו פת חטים. ואת שדרכו לאכול בשר - האכילתו בשר, ואת שדרכו לשתות יין - השקיתו יין. אבל אברהם - לא עשה כן. אלא יושב ומהדר בעולם, וכשימצא אורחים - מכניסן בתוך ביתו. את שאין דרכו לאכול פת חטים - האכילו פת חטים. ואת שאין דרכו לשתות יין - השקהו יין. ולא עוד, אלא עמד ובנה פלטרין גדולים על הדרכים והניח מאכל ומשקה, וכל הבא ונכנס, אכל ושתה וברך לשמים, לפיכך נעשית לו נחת רוח. בישיבה אצלנו למדו, שהחסד של איוב, איוב נותן - מה שחסר לך, ולא חסר לבן אדם יותר ממה שהוא רגיל בביתו. אם אתה לא רגיל בפת חטים, אז אני אתן לך פת שעורים כמו שאתה רגיל. אבל אברהם, זה מבוע של נתינה! אני נותן לך לא בגלל שחסר לך... אלא כי אני רוצה שיהיה לך טוב ועוד יותר טוב!

והתבטאו בישיבה ביטוי סלבודקאי: אברהם בנה להם גם את התאבון שתאהב לאכול פת חטים! הוא נתן להם את ההבנה שיש הנאות יותר גדולות ממה שהם מכירים, ובואו ותהנו! כי כל כולו מבוע של נתינה.

ולא סתם נתינה, אלא הרלב"ג אומר (ומביא אותו המשגיח רבי דב יפה זצ"ל) שהמעלה של חסד לאברהם זה עוד יותר עמוק, 'ויאמר, אדוני אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור מעל עבדך'. לתת הרגשה שאתם עושים לי טובה! אני מבקש מכם ומתחנן אליכם אל תעברו מעל עבדכם. אתם עושים לי טובה!

יש סיפור נפלא על הרב הרמן חותנו של הגאון ר' חיים פנחס שיינברג זצ"ל. הוא היה מהדר מאד במצוות הכנסת אורחים, וביתו היה פתוח לכולם. פעם אחת, בשעה שתיים וחצי בלילה, דופק אצלו יהודי, הוא מיהר לקום ממיתו ורץ לפתוח את הדלת, אולי זה פיקוח נפש. הוא שואל אותו, מי אתה? אז הלה אומר, באתי לאכול ארוחת ערב, אבל אם אתה ישן אז אני לא רוצה להפרע... פשוט אמרו לי שיש פה אוכל כל הזמן, אז באתי. אז הוא התחיל לבכות לפני האורח, תרחם עלי!!! תישאר פה... ולמעשה הוא נשאר ואז הוא נתן לו הרבה אוכל בעין יפה. לאחר שאכל ושבע הוא שואל אותו, אבל כבוד הרב, למה בכית?... **אמר לו: תבין, אני יהודי פשוט. אני יבא אחרי מאה ועשרים ואני ירצה להיכנס לגן עדן. אך יגידו לי למה שנכניס אותך, מי אתה... אבל אני יגיד להם, מעולם לא נעלתי את הדלת שלי בפני יהודי! מתי שיהודי רצה להיכנס - תמיד הוא יכל. ויש מידה כנגד מידה. אם אתה תהיה הראשון שהדלת היתה נעולה בפניך - הפסדת את כל הגן עדן שלי!!! לתת לשני את ההרגשה שאתה עושה לי טובה.**

ועוד מסופר על הרב משה טורק זצ"ל, כשבזמנו, לא היו הרבה טלפונים, וכל פעם שהוא רצה לשוחח עם מחותנו מירושלים - אז הוא היה מתקשר דרך הטלפון של שכנו הגאון ר' משה יוסף מילצקי (בנו של הגה"צ רבי חייקל מילצקי), שהיה אב ב"ד חשוב בירושלים. פעם אחת הוא נצרך לטלפון בשעה מוקדמת בבוקר, ולא היה נעים לו להטריח את הגאון ר' משה יוסף, אך לא היתה לו ברירה אחרת והוא התקשר דרכו. והוא התנצל כמה וכמה

פעמים. אמר לו ר' משה יוסף: יישר כח! אתה הצלת אותי. על מה יישר כח? תמה. אמר לו, אבא שלנו ר' חייקל אמר לנו, שלא נאכל ארוחת בוקר לפני שנעשה שלש טובות ליהודים. היום עשיתי רק שתיים, ועוד לא יכלתי לאכול כי לא עשיתי את השלישית. אבל כעת - אני יכול ללכת לאכול...

זוהי ההרגשה של חסד לאברהם. לא בצורה שאני הוא הנותן ואתה המקבל. אברהם נהנה כי זה כמו אבא ובן. אני רוצה לראות את הבן, כמה שיותר נהנה וכמה שיותר שמח!

מספרים על הסבא מסלבודקא (בואו תשמעו, שיחיה לכם קצת מושגים מה זה סלבודקא...) שנפטר לו בנו הגי' משה פינקל [חתנו של ראש הישיבה הגי' משה מרדכי זצ"ל, וחותרנו של הגרש"ז ברוידא זצ"ל, ואביו של הגי' דוד פינקל] שהיה מראשי ישיבת סלבודקא, הוא היה עילוי גדול. והוא נפטר בשבת או ביום טוב, והסבא שתק עד מוצאי היום. במהלך היום רצו לשמח את הסבא, אז סיפרו לו **טובות** שקורה אצל אנשים אחרים. אתם שומעים איך משמחים את הסבא מסלבודקא?!... לספר לו שהשני מצליח. פלוני התארס, פלוני קיבל דירה, לפלוני טוב. וזה החיה את נפשו!!! מושגים...

הגאון ר' הירש קופשיץ זצ"ל שאל פעם את הילדים שלו מה נקרא אדם טוב? אמרו לו אדם שעושה הרבה טובות. אז הוא אמר, זה נקרא אדם **שעושה** טובות. אבל מהו **'אדם טוב'**? שהוא רואה שלשני טוב והוא שמח...! [וכ"א יכול לבחון את עצמו עד כמה הוא אדם טוב...] שהוא שמח בשמחת חבריו. זה עולם אחר.

החסד משלים את התורה

סיפר לי הגר"מ בן שלמה שליט"א (ראש ישיבת תורת חסד באלעד) שבזמנו, היה לו חבר בחור בישיבת פוניבז' בעל כשרון עצום, שהתבטא: אם אני יוצא מהעולם בלי לחבר ספר כמו של רבי חיים מבריסק אז לא עשיתי כלום.

הוא לא ידע איך להגיב. הוא נכנס למרן ראש הישיבה ר' גרשון אדלשטיין שליט"א ותוך כדי הדברים הוא סיפר לו את זה. אמר לו ר' גרשון: תגיד לו שרבי חיים מבריסק זה לא רק ההתמדה והשקיעות והגאונות. אלא זה **החסד והמידות** של ר' חיים. **החסד לאברהם של רבי חיים: הבית שלו היה כולו הפקר, לא היתה שם אפי' פינה אחת שהיתה שלו.** בנו, הרב מבריסק סיפר, שפעם הוא כתב חידושי תורה, ותוך כדי הכתיבה בא איזה אורח ושלף לו את העט מהיד. אז הוא ככה הסתכל עליו... כאומר, אני באמצע לכתוב... אך לפתע קלט את זה אביו ר' חיים, והוא אמר לבנו, מה אתה רוצה ממנו זה שלך?!... זה שלך ושלו אותו הדבר...

אצל ר' חיים גדלו כל הילדים הממזרים והאסופים, זה דברים ידועים... היו שמים לו ילדים ליד הדלת. הא היה שומע ילד בוכה, אז הוא היה לוקח אותו ומטפל בו, ומשלם למיניקות שידאגו לו.

ידוע ששאלו את רבי ישראל מסלנט: מה צריכה להיות המטרה בישיבה? והשיב, להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים.

ושמעתי פעם דרשה ממישהו, וזה מאד כאב לי. הוא שאל, וכי שאלו את ר' ישראל איך עושים 'מדרשת החסד'? ישיבה נועדה בשביל ללמוד, מה הקשר של חסד?... אבל אותו אחד ששאל - לא ידע את התשובה של ר' גרשון... כמה זה פותח את הלב שיהודי חי עם מידות טובות...

וכמו שאמר החזון אי"ש לר' משה יהושע לנדא כשהוא בא לשאול שמפריעים לו לצורך חסד שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים, הוא אמר לו דע לך! כשיהודי עושה טובה לשני לא רק שזה לא מפריע לו ללמוד, אלא הלב נהיה לב טהור, יותר רוחני ועדין, ואז הוא מבין את הסברא יותר טוב.

סיפר לי הגי' שלמה נח קרול שליט"א (רבה של חמד) שאמר לו הרב אברמסקי (שהיה ידוע בהתמדתו הגדולה, ולא ביטל אף רגע!) אם בא אלי חסד שא"א לעשותו ע"י אחרים ואני אוהו באמצע רמב"ם קשה - אז אני סוגר את הרמב"ם **בשמחה!** ואתה יודע למה?... כי כשאני חוזר, אז הרמב"ם מחייך אלי ומסביר לי מה הוא אמר. המידות טובות... המידות טובות בונים משהו אחר! וזה אמר ר' ישראל, מטרת הישיבה זה לשמח את השני, עם המידות טובות בונים את הסברא ואת הראש הישר המבין בלימוד.

האדם נברא בשביל לעשות חסד

אבל בא נראה יותר מזה: (וגם זה מתורתה של סלבודקא) ידועים דברי הגאון ר' יצחק מואלוז'ין בהקדמה לנפש החיים: 'וכה היה

דברו אלי תמיד, שזה כל האדם - לא לעצמו נברא, רק להועיל לאחרים ככל אשר ימצא בכחו לעשות'. כל התכלית של האדם - זה בשביל לעזור לשני. ובה מאריך גם הגר"ש שקוף בהקדמה לשערי ישר.

המשגיח הגה"צ ר' מאיר חדש זצ"ל הביא את הפסוק (יחזקאל טז, מט) הנה זה היה עון סדום אחותך, גאון שבעת לחם וכו' ויד עני ואביון לא החזיקה. אתם שומעים?...! לוקחים את הפושעים הכי גדולים, ומה החיסרון שלהם, שהם לא עשו חסד, מה ההסבר בזה? ואמר ר' מאיר: אם למשל יהיה פקיד בבנק שצועק על האנשים ומבזה אותם - כל הקליינטים בורחים, אז באים אליו המנהלים ומאיימים עליו, ואז הוא מתחנן אני חוזר בי, אני יהיה טוב ונחמד. והרבה פעמים (אם הוא באמת מוצלח) יתנו לו נסיון שוב. אבל אם יהיה פקיד שפעם מעל וגנב מקופת הבנק עשרת אלפים שקלים, גם אם הוא יחזור בתשובה ויבקש סליחה אלף פעמים - לקופה לא תגיע... הקופה נעולה בפניו. **אמר על זה ר' מאיר: כל הדברים שכן אדם עושה, ניאח... בסדר, תעשה תשובה, תתחרט, אבל פה - בראו אותך בשביל לעשות חסד!!! האדם לא נברא אלא להועיל לאחרים, ואם בראו אותך בשביל לעשות חסד ואתה לא עושה - אז אין תכלית לבריאה שלך.**

בדף היומי כעת (ר"ה יח, א) כתוב שאב"י ור"ב (וי"ג רבה) באו מבית עלי, (שלא מאריכים ימים), ר"ב שעסק בתורה - חי ארבעים שנה. אב"י שעסק בתורה ובגמילות חסדים - חי שישים שנה.

והקשה מרן רה"י זיע"א, ר"ב שעסק רק בתורה, מה הוא עשה בזמן שהוא לא עשה חסד? הוא ישב ולמד. והרי תורה היא יותר חשובה מחסד, ומדוע לא האריך ימים?

ותירץ הראש הישיבה במשל. אם אדם יקח סיר גדול ויכניס שם ארבע קילו של בשר משובח, רך וטוב, ויבשל אותו על האש בלי מים. כעבור מחצית השעה - הכל יהיה חרוך וא"א להכניסו לפה... אבל אם הוא יתן בתבשיל מעט מים ותבלין, זה יהיה כ"כ משובח וראוי לאכילה...

ולמה? מה בס"ה עשיתי... הבשר הוא הדבר היקר, וזה לא מספיק, וכשאני מוסיף מעט מים ותבלין שזה עוד שתי פרוטות אז זה נהיה טוב!...! אבל כך מבשלים, רק עם תוספת מים ותבלין. **וכך תורה מבשלים עם חסד. תורה מבשלים עם מדות טובות ועם טוב לב.**

ושוב... לא מדובר על לשבת ולהתעסק בחסד על חשבון הלימוד. כמו שאמר פעם הגאון ר' אייזיק שר זצ"ל בישיבה? אתם גבירים! אתם יכולים לעשות כל כך הרבה חסד! והרי כולם שם היו עניים... והסביר: כשאתם הולכים - לתת חיוך לשני ולהגיד לו מילה טובה, לדאוג לו לחברותא. בכלום... ברגעים! ברגעים אבחנונו. ובנית עולמות! וכל אחד יודע שיש דברים חשובים יותר מכסף, הרבה הרבה יותר. חז"ל אומרים גדול המלבין שיניים לחבירו יותר ממשקחו חלב.

רבקה נהנתה מעשיית חסד!

ואספר: ניגש אלי אברך ושאל אותי: אני כל שבוע מספר לילדים בשלחן שבת את פרשת השבוע ואת המסר העולה ממנה. התורה כולה מלמדת. ועל כך שמה תורה, מלשון הוראה שהיא מורה ומלמדת. אבל כשאני מגיע לפרשת חיי שרה ואני מספר על רבקה שדאגה לאליעזר ולגמלים, זה לא מצטייר כל כך טוב... מגיע אדם, עשיר כקרח עם הרבה עבדים וגמלים והוא נטפל לילדה קטנה בת שלש ואומר לה, השקיני נא מעט מים מכדך. והיא ממחרת להוריד כדה ולהשקותו. הוא רק מסיים ואז מבלי שתתבקש היא ממחרת לשאוב לכל הגמלים, ותמחרת... ותער כדה אל השקת... ותרח עוד... ותשאב לכל גמליו. והאיש עומד לו בצד - ומחריש... מה קרה?... זה נראה כאילו מנצלים אותה, ככה לחנך את הבת שלי! התורה רוצה שינצלו אותי! מה הפשט בזה?

אוי אמרתי לו... אתה לא מבין... ודאי שלא לכך נתכוונה התורה. הרי גם יש הלכה של עזוב תעזוב **עמו**, אם זה לא עמו, אז אין מצוה לעזור. אבל בא ניקח דוגמא: יש אנשים שאוהבים לנסוע לחו"ל. אני צריך להעביר מכתב דחוף לחוף לארץ, ואני רוצה להעבירו בידיים של מישהו שנוסע. אם אני יבא למישהו וישאל אותי, אתה מוכן לנסוע בשבילי לחוף לארץ, תהיה שבוע שלם במלון ואח"כ לחזור? יש שהיו מוכנים הם בעצמם לשלם על כזה דבר... אני נהנה, שבוע שלם במלון ולנסוע לחו"ל, על הדרך גם מסרתי מכתב מה מפריע לי, מה יכול להיות יותר טוב?...!

אומר מרן החפץ חיים: כי באור פניך נתת לנו תורת חיים ואהבת חסד! אהבת חסד, אהבת חסד!!! רבקה אהבה לעשת חסד! מה איכפת לה שאליעזר נהנה??? היא נהנתה פי שבעים! היא עסוקה עם חסד, ממחרת רצה, שמחה, מאושרת. אם אני נהנית מזה אז למה לא?... ועל זה אומר אליעזר אותה הוכחת לעבדך ליצחק, כי היא ורק היא ראויה לבא לבית של אברהם אבינו. לא הרי עשיית החסד כאהבת חסד.

מי שמבזה - לא מקבל מתנות

יש ווארט שאמר הגאון ר' חיים פינחס שיינברג זצ"ל: כתוב בהפטרה של הפרשה, 'ויכסוהו בבגדים ולא יחס לו', ומסבירים חז"ל שזה בגלל שהוא כרת את כנף מעילו של שאול המלך. איך לומדים בפשטות? שזה עונש. אבל זה מאד לא מסתבר... כי הרי זה היה פיקוח נפש, ודוד רצה להראות לשאול שהיה בידו לעשות לו מה שהוא רצה, אולי זה ישפיע עליו.

אלא, אמר ר' חיים פינחס, כל ראש ישיבה או אוסף צדקה שבא לגביר - יודע, שאי אפשר לבא לגביר ולירוק לו בפנים ולבקש אח"כ תרומה של מליון דולר. וודאי שהוא ישיב פניו ריקם.

כל הבריאה תורמת. המיטה תורמת שאפשר לישון עליה ולקום ערניים. האוכל - משביע, המים - מרוים, והבגד - מחמם. אבל אם ביזית את הבגד, ירקת עליו, אלתחכה שהוא יתן לך תרומה, אותך זה לא יחמם.

ומוסיף ואומר רבי חיים פינחס: מי התורם הכי גדול? זה התורה, שהיא משיבת נפש ומחכימת פתי, פיקודי ה' ישרים - משמחי לב, ומאירת עיניים. אבל אם אתה מבזה אותה, אל תצפה שהיא תתן לך את המתנות שלה.

חז"ל אומרים בסנהדרין (דף צט, א) כי דבר ה' בזה - זה מי שיכול לעסוק בתורה ואינו עוסק, ועל זה הגמ' אומרת כי דבר ה' בזה! והגר"ח מואלוזין בדרשתו על עשיית מביא שהעונש על בזה דבר ה' הוא חמור מאד! וכמבואר בפסוק בהמשך 'הכרת תכרת'. נראה, אתה לא יכול לבזות את התורה ואח"כ לבקש עליה שכר.

אך הוסיף הגר"ח, לא לבזות את התורה לא הכוונה היא שתהיה מיד המתמיד של הדור, הכוונה היא שמה שאתה יכול לתבוע מעצמך אין שום קולא!!! אין אדם בעולם שלא יכול לבוא לתחילת הסדר בזמן וללמוד לכל הפחות חצי שעה - שעה בהתמדה. אין כזה דבר. (והוא דיבר על אדם שקשה לו ללמוד) וכל אחד יכול ועל זה אין ויתורים. וכשלא תוותר - אז לא תבזה, ואם לא תבזה - זה יהי יותר מתוק. וכשזה יהיה יותר מתוק - תלמד יותר, וכשתלמד יותר - יהיה יותר מתוק ושמח וכן הלאה, בסוף תהיה גם מתמיד, וגם שמח כי התורה משמחת וגם משיבת נפש ומחכימת פתי. וכל מי שיכול יותר אז ודאי שמוטל עליו לעשות יותר.

להעריך את התורה ולומדיה

אחד מהביזויים של התורה הוא, שכן תורה לא מספיק יודע להעריך מה זה התורה לישראל. הגמ' (סנהדרין צט, ב) אומרת מאי אפיקורס? דאמר מאי אהנו לן רבנן. לדידהו קרו לדידהו תנו. ופרש"י, ואינו מאמין בפסוק 'ונשאתי לכל המקום בעבורם'.

וכבר הזכרנו בשבוע שעבר שאם היו נשאים חמישים צדיקים בסדום - כל סדום היתה נשאת בחיים. ואמר המשגיח הגה"צ רבי אליהו לאפיאן, מה היה קורה אילו באמת היו חמישים צדיקים וסדום לא היתה נהפכת. ולמחרת היו רואים את החמישים הצדיקים הללו בסדום, מה היו אומרים עליהם אנשי סדום?... מה הבטלנים האלו עושים פה בכלל... הם סתם מזיקים לאנושות... רק לוקחים כסף בלי לעבוד ובלי לעשות כלום. אבל מי יגלה את

עיניהם שבזכותם אתם חיים...? היום ברחוב זה לא ככה!... וכי יש הוה אמינא שלמדינה הזו יש זכות קיום לרגע אם לא לומדי התורה!...? אפי' לרגע!

יש ווארט מזעזע שהביא הגר"א רוטר שליט"א למרן הרב שך זצ"ל: התורה כותבת גם בעריות וגם במאכלות אסורות - 'ולא תקיא הארץ אתכם', והקשה הנצי"ב הרי לא רואים את זה... היום ברחוב שיש דברים כ"כ חמורים אבל לא רואים שהארץ מקיאה את זה. הכיצד?... אלא אומר הנצי"ב, משל, אם אדם אוכל מאכל מקולקל, אבל לבסוף היתה לו איזה עוגה טעימה, או גלידה... משהו! כעת הפה שלו מלא מתיקות. אבל הבטן כואבת לו בגלל האוכל המקולקל, ויש לו בחילות. אבל אם הוא יקיא יישאר לו טעם מר בפיו ותפוג כל המתיקות, אז הוא מתאמץ בכל כחותיו לא להקיא בשביל שיישאר לו הטעם המתוק בפה... והנמשל: הארץ - היא עדינה. היא לא יכולה לסבול עוברי עברה, והיא רוצה להקיא. אבל אם היא תקיא - היא תקיא גם את הבני תורה המסולאים בפי. אז כדאי לה לסבול את כל הסחי והמאוס של העוברי עברה, ובלבד שיישאר לה הטעם המתוק של הבני תורה!!! על כל פנים, אנחנו לא מספיק יודעים להעריך מה זה תורה, וזה עצמו הבזיון הכי גדול. וא' מהדברים שזה בא לידי ביטוי זה הרפיון בלימוד ימי שיש שבת וכמו שהיה מכתב של ראשי הישיבות.

וצריך לדעת שגם כשנוסעים לשבת נוסעים כמה שיותר מאוחר, ומי שלא גר רחוק נוסע אחרי מנחה בערב שבת. וחוזרים כמה שיותר מוקדם מיד במוצ"ש. אך להיות מן הממהרים לצאת ומהמאחרים לבא זה חילול כבוד התורה. הגאון ר' מנדל שפרן שליט"א סיפר, שבאמריקה אצל הגאון ר' שניאור קוטלר היו יוצאים לבית רק לחגים (!) אמנם היום המצב הוא שונה, אך לא צריך לבזבז גם את הזמן של לפני ואחרי.

דבר נוסף, מרן רה"י זיע"א היה חוזר ואומר שבספרים של התשב"ץ לא היתה שולטת התולעת וזה משום שהוא היה זהיר בכבוד הספרים. והנה לפעמים יש מצב שנערמים ערמות גדולות של ספרים, ולפעמים הם גם נופלים חלילה. איך אנחנו רוצים שהרשב"א ידבר אלינו ויתן לנו את המתנה להבין אותו אם לא איכפת לנו שהוא יש כבר בערימות או יפול על הריצפה... אם אין כבוד לספרים איך רוצים אח"כ להצליח? הספרים לא אוהבים את מי שלא מכבד אותם.

יש מקומות שרוצים להכניס כעין 'קיוסק' של חטיפים ומיני מתיקה. וצריך לדעת שלא להתפתות ח"ו. וכבר העד העיד בנו האיי"ש בחזונו בקובץ אגרותיו (ח"א אגרת כ) 'להיזהר מאד מאד מאכילת תענוג, ואם בטומאת הגוף יש ראשון לטומאה ויש אב הטומאה ויש אבי אבות הטומאה, בטומאת הנפש של מלוי התאווה באכילת תענוג מתאחד ראשון לטומאה ואב הטומאה ואבי אבות הטומאה'. דבר זה הוא מהשפלים מאד ומעכבים את הלימוד וכדאמרו במדרש (הובא בתוס' כתובות קד, א) עד שאדם מתפלל שיכנסו דברי תורה לתוך גופו יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו. ואמרו (גיטין ע, א) סעודתך שהנאתך הימנה משוך ידך הימנה. 'בני אל תלך בדרך אתם, מנע רגליך מנתיבותם'... והרי זה בזוי לכבודו של הבן תורה הלומד תורת ה'. הגם לכבוש את המלכה עמי בבית באת...

בעזרת ה' אנחנו נקבל על עצמנו עול תורה, ונכבד את התואר של בני תורה, נקפיד על הזמנים ונכבד את הספרים, ונזכה באמת ל'והאר עינינו בתורתך' ולסייעתא דשמיא לגדול, להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד - אמן

לרפואה שלימה במהרה
לאלחנן בן חנה
בתוך שאר חולי ישראל

לרפואת
האשה הצדקנית
מרת דבורה בת שושנה רייזל
לרפ"ש בתוך שאר חולי ישראל

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

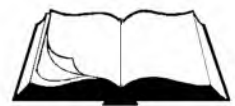
ע"מ שנוכל להמשיך בהפצת תורתו של מורינו המשגיח שליט"א, אנו זקוקים לעזרת הציבור

לתרומות והנצחות: 054-843-6282

לקבלת הגיליון במייל: 4166058@gmail.com

מִי יֵרֵם הָיִים

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

גליון 453

שאלות המצוות

כסלו תשפ"ב

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

עצים להכנת רהיטים או לייצור נייר בקדושת שביעית

◀ **שאלה:** עצים העומדים להכנת רהיטים (כמו רוב העצים היום), האם יש בהם קדושת שביעית?

יסוד השאלה הוא, כל דבר שהנאתו וביעורו שווה, יש בו קדושת שביעית, ולכן מיני צבעים יש בהם קדושת שביעית, כי כשהבגד צבוע הנאתו וביעורו ביחד (תוספות ב"ק ק"א), א"כ גם רהיטים הנאתם וביעורם שווים.

תשובה: כיון שלא משתמשים בעצים כמות שהם אלא עושים מהם כלים, הרי"ז כפנים חדשות, וכיון שבעשיית כלי אין בו כילוי בפועל, שהכלי נשאר קיים, אין זה ביעור הדומה לאכילה, אלא דומה לסחורה ("חזון איש" שביעית סי' י"ג ס"ק ח', שו"ת "מנחת יצחק" ח"ח תשי"ק ב, "דרך אמונה" פרק ה' ס"ק פ"ה).

וכמו כן מטעם זה עצים העומדים לעשיית נייר אין בהם קדושת שביעית (ספר "משפטי ארץ" פרק י"ד הערה 12).

זריעה על צמר גפן בשמיטה

◀ **שאלה:** האם מותר בשביעית להניח גרעינים על גבי צמר גפן המונח בצלחת בתוך הבית כדי שיגדלו שם, או שמא יש בזה משום עבודה בשביעית?

תשובה: דין צמר גפן כדין עצים שאינם נקובים הנמצאים בתוך בית שכתב ה"חזון איש" (שביעית סי' כ"ב ס"ק א', וסי' כ"ו ס"ק ד'), המיקל לזרוע או לשתול בהם יש לו על מי לסמוך (היות שה"פאת השולחן" התיר לזרוע בתוך קרקע הבית ואף שבה לא פוסקים כמותו, מ"מ המיקל לזרוע בעצץ שאינו נקוב בתוך בית יש לו על מי לסמוך) ועכ"פ לא כתב שמותר לכתחילה לעשות כן ("משפטי ארץ" שביעית פרק ז' סעיף ג').

תפילה בציבור בלי תפילין או ביחידות עם תפילין

◀ **שאלה:** נסע לנופש ושכח את התפילין בביתו, האם עדיף להתפלל שמו"ע עם הציבור ולהניח תפילין חברו אחרי התפילה (או לפני התפילה), או עדיף להמתין ולהתפלל שמו"ע ביחידות עם התפילין?

תשובה: מוטב שיתעכב אחר תפילת ציבור וישאל תפילין כדי שיקרא ק"ש ויתפלל עטור בתפילין (משנ"ב סי' ס"ו ס"ק מ' בשם ה"מגן אברהם").

[וכעין זה בן ארץ ישראל הנמצא בחו"ל ביו"ט שני שחייב להניח תפילין בצנעה, עדיף שיתפלל שמו"ע ביחידות עם התפילין מאשר להתפלל בציבור בלא תפילין, ובפרט שהציבור מתפלל תפילת יו"ט והוא מתפלל של חול (הגרש"י אוערבעד זצ"ל מובא בשש"כ פרק ל"א הערה פ"ט).

ויש סוברים שביום טוב שני עדיף להתפלל עם ציבור ובלי תפילין ("חיי אדם" כלל ק"ג סעיף ד').

ספק מצוה בלי ברכה או לא לקיימה כלל

◀ **שאלה:** מי שלומד בבית עם תפילין ויש לו ספק אם נכגמו או לא, האם יכול ללבשם בינתיים בלי ברכה כדי שיהיה לו קיום מצוה מספק, או עדיף לא ללבשם כלל?

תשובה: כתב המשנ"ב (סי' תקפ"א ס"ק ו') בשם הט"ז, כששליח ציבור לובש טלית בלילה להתפלל סליחות, עדיף לקחת טלית של חברו שבדאי לא חייב מצוות ציצית (ומכוון לא לזכות בה), ולא ללבוש טלית של קהל שיש בה ספק ברכה, כיון שעכשיו לילה ונמצא שעשה מצוה בלי ברכה, ע"י שם.

הרי מבואר שעדיף לא לקיים מצוה כלל מלקיים ספק מצוה בלי ברכה, וכל זה במצוה 'קיומית', מכיון שלא חייב לעשות מצוה זו, אבל במצוה 'חיובית' בודאי יש לקיים את המצוה אפילו מספק, כגון במצות שופר או לולב, יש לקיימן אפילו בין השמשות בלי ברכה מכיון שזו מצוה חיובית.

לפי"ז בנד"ד, אם כבר קיים מצות תפילין בבוקר, ועכשיו רוצה לקיימו בפעם שניה, שזו רק מצוה 'קיומית', לפי המשנ"ב לכאורה עדיף לא להניח את התפילין היות שלא יכול לברך עליו.

אמנם מנהג העולם בכל מקום, במקומות שהשליח ציבור לובש טלית בתפילת מעריב שולקחים את הטלית של הציבור, ואפילו בתפילת מנחה שהוא ביום לובש הש"ץ טלית של הציבור ולא מברך, וכנראה שנוהגים שזה רק לשם 'כבוד' ולא לשם מצוה, ולכן אין בזה מצוה כלל.

אבל בנד"ד שרוצה לקיים מצוה מספק בודאי אין להניח מספק לדעת המשנ"ב.

שו"ר בספר "אגן הסהר" (להגר"א גניחובסקי זצ"ל ח"ב עמ' 547), שמביא בשם הגר"א זצ"ל, הגר"נ קרליץ זצ"ל ויבלחטי"א הגר"ח קניבסקי שליט"א, שבדאי עדיף לקיים מצוה, עכ"פ מספק, אפילו בלי ברכה.

ושאלו מדברי המשנ"ב הנ"ל, ואמר הגר"ח קניבסקי שליט"א שרק בסליחות, שמצד המצוה הרי כבר יש לו טלית קטן, וכל כוונתו היא רק לכבוד הציבור, לכן כתב המשנ"ב שעדיף לא להכניס עצמו לספק מצוה, אבל באופן שרוצה לקיים המצוה בספק, בודאי שזה עדיף אפילו בלי ברכה, ולפי"ז מה שמצוי לפעמים בימי קץ כאשר מזיע מאוד ורוצה להחליף את הטלית קטן בלילה אחרי שקיעת החמה, מותר להחליף.

טעימת אוכלין בערב שבת לחולי קורונה

◀ **שאלה:** מי שמצונן ולא מריח כלום או שחלה במחלת הקורונה ולא מרגיש טעם כלל באוכל, האם יש עניין לטעום את האוכל בערב שבת?

תשובה: כתב המשנ"ב (סי' ר"ג ס"ק ב') מצוה לטעום מכל תבשיל בערב שבת 'כדי לתקנו', ולפי"ז מי שאין לו טעם וריח אין שום ענין לטעום כי בין כך לא יוכל לתקן.

אולם בשם ה"שולחן שלמה" כתב דהטעימה בשבת מכל מין בודאי מצוה, ורמז לזה 'טועמיה חיים זכו', ובשעה"צ (שם ס"ק ח') כתב דמשמע ב"שולחן שלמה" שעצם הטעימה היא מצוה, ע"י שם. ולפי"ז גם מי שאין לו ריח וטעם יש ענין לטעום לכבוד שבת.

כיסוי חלות חמות בליל שבת (הוספה מגליון 445)

◀ **שאלה:** בליל שבת הניחו את החלות ע"ג דוד המים כדי שיתחממו, ולפני הקידוש שמו אותן על השולחן, האם מותר לכסות את החלות במפה או שיש בזה משום איסור הטמנה?

תשובה: א. אם החלות מונחות ללא שקית אין בזה משום הטמנה היות שאיסור הטמנה הוא רק לכסות 'כלי' עם אוכל (ואם היו מונחות בתוך שקית ומניח מגבת על החלות אסור להניחם על הדוד אפילו מערב שבת).

ב. איסור הטמנה הוא רק אם מניח את הכיסוי על מנת לשמור על החום, אבל אם מניח את הכיסוי כדי לשמור שהעכברים לא יאכלוהו וכד', אין בזה הטמנה כלל (שו"ע סי' רנ"ז סעיף ב'), ולפי"ז בנד"ד כשמניח את כיסוי החלות ואין כוונתו כלל לשמור על החום אלא רק שיראה מכובד לכבוד שבת, אין זו הטמנה כלל, ומותר.

אמר תפילת "ישמח משה" בליל שבת

◀ **שאלה:** בליל שבת בטעות אמר שמו"ע של שחרית "ישמח משה..." כשסיים את הברכה שם לב לטעות, מה עליו לעשות?

תשובה: הטועה בתפילת שבת והחליף זו בזו אינו חוזר (וזה רק בטועה בין מעריב לשחרית או מנחה, אבל לא בתפילת מוסף), ודוקא כשסיים את הברכה, אבל אם נזכר באמצע ברכה פוסק (שו"ע סי' רס"ח סעיף ו', משנ"ב ס"ק י"ד).

אם נזכר לאחר שאמר "ברוך אתה ד'", כיון שאם סיים את הברכה אינו צריך לחזור, לכן מיד שאמר "ברוך אתה ד'", נחשב שסיים את הברכה ואינו צריך לחזור, וכן לא יאמר "למדני חוקיך" (ע"י משנ"ב סי' קי"ד ס"ק ל"ב ובסי' רצ"ד ס"ק ז').

תפילת שחרית או מוסף

◀ **שאלה:** חולה שיכול להתפלל רק תפילה אחת בשבת, שחרית או מוסף, איזו מהן יתפלל?

תשובה: כתב המשנ"ב (סי' רפ"ו ס"ק י"ג) מי שאין לו שהות להתפלל מנחה ומוסף, י"א שיתפלל מוסף משום דמנחה יש לו תשלומין בערבית, וי"א שיתפלל מנחה משום תדיר קודם. לפי"ז בנד"ד לכו"ע יתפלל שחרית שהוא תדיר, ואין לו תשלומין בערבית.

ערכו שולחו שבת בליל שבת

◀ **שאלה:** הסכום היה מעורבב בתוך כלי, וביררו את הסכום בליל

שבת וערכו את השולחן לבוקר, האם מותר להשתמש בסכ"ס זה?
יסוד השאלה הוא, היות שקי"ל מי שעשה מלאכה בשבת אסור ליהנות מאותה מלאכה (שו"ע סי' ש"ח סעיף א'), ואפילו בשוגג, א"כ בזה אסור ליהנות ממעשה בורר (עי' "ביאור הלכה" ריש סי' ש"ח) וחייב לקחת סכ"ס אחר ולהשתמש בו.

תשובה: מבואר במשנ"ב (סי' ש"ח ס"ק ז') שבשעת הצורך יש לסמוך על הגר"א לענין שוגג שמותר בדיעבד ליהנות, וע"ע "ביאור הלכה" (ריש סי' ש"ח) דמשמע שלענין בורר יש להקל יותר כהגר"א, ולכן אם אין לו סכ"ס אחר יכול להשתמש באלו שערכו בלילה.

ועוד, יש שנהנים מאוד מהשולחן ערוך כבר מליל שבת וסוברים שזה כבוד שבת שנראה מסודר, וא"כ הרי נחשב לצורך עכשיו, ואף שסברה זו לא ברורה, בכל זאת יש ספק בזה, ובדיעבד מותר להשתמש עם הסכום שמונה כבר על השולחן.

טבילת 'מנגל'

◀ **שאלה:** קנה 'מנגל' כדי לצלות עליו בשר בפארק, האם צריך לטבול אותו לפני השימוש?
תשובה:

א. את החלק העליון העשוי רשת או מקלות ועליו מניחים את הבשר חייבים לטבול, אבל את החלק התחתון ששמים בו את הגחלים, היות שזה לא נוגע כלל בבשר, אין צריך לטבול.

ב. אם זה 'מנגל' חד פעמי שזורקים מיד לאחר סיום הצלייה, אין חייבים לטבול, כמו שנהוג בתבניות אפייה חד פעמיות שפטורות מטבילה.

ג. אם זה 'מנגל' רב פעמי אסור להשתמש בו אפילו פעם אחת בלי טבילה, וכמו שאר כלים הטעונים טבילה שאפילו פעם אחת אסור להשתמש בהם (ומה שבית חרושת משתמשים בכלים לין או שאר מאכלים בלי טבילה, זה משום שאצלם אין זה 'כלי אוכל' אלא 'כלי לסחורה').

ד. אם זה 'מנגל' רב פעמי אפילו אם מחליטים לזרוק אותו לאחר השימוש הראשון עדיין חייב טבילה, כיון שיש עליו שם כלי קבוע.

ה. אם אין אפשרות לטבול את ה'מנגל' ורוצה להשתמש בו, יכולים לקחת איזו רשת אחרת ולהניחה על גבי ה'מנגל' באופן שהבשר עצמו לא יגע כלל ברשת ה'מנגל'.

טבילת מאזניים לשקילת מאכלים או מד חום

◀ **שאלה:** האם צריך לטבול מאזניים ששוקלים בהם מאכלים שונים?
תשובה: אם מניח את המאכל עליהם בלא הפסק של כלי או שקית נייר, טעון טבילה בלי ברכה, היות שאינו עומד לאכול ממנו וגם לא מבשלים בו (ספר "טבילת כלים" פרק י"א סעיף ע"ז ובהערות ס"ק ע"ב).

ואם אלו מאזניים של חנות נחשב ככלי סחורה ואין צריך לטבילה כלל. כמו כן מד חום של אוכל שעשוי ממתכת ותוקעים אותו בתוך האוכל יש לטבולו בלא ברכה.

נתערב כלי שאינו טבול

◀ **שאלה:** נתערב כלי שאינו טבול בתוך כלים טבולים וטבול את כולם (ואין כאן ביטול ברוב משום דבר שיש לו מתירין, או משום דבר שבמניין, שכל כלי קונה בפני עצמו). האם יברך "על טבילת כלי" או שמא כיון שאחייב לטבול את כולם יברך "על טבילת כלים"?
תשובה: צריך לטבול את כולם זה רק משום ספק שלא יודעים איפה נמצא אותו כלי שצריך לטבילה, ולכן יש לו לברך "על טבילת כלי".

מנגל' שנטרף

◀ **שאלה:** איך מכשירים 'מנגל' שנטרף?

תשובה: צריך ליבון חמור (שו"ע או"ח סי' תנ"א סעיף ד'), עד שהכל נעשה אדום, וזה כשהחום מגיע ל-372 מעלות סלזיוס בערך (שו"ת "אגרות משה" יו"ד ח"א תשי"ב), ואם הוא עלול להתקלקל ע"י כך אין לו תקנה (עי' שו"ע סי' תנ"א סעיף ו').

מכירת ספר תורה לסוחר עתיקות

◀ **שאלה:** ירשו מאביהם ספר תורה בן מאה שנה, שהוא יקר ערך לסוחר העתיקות והם מעוניינים לקנותו, האם מותר למכור להם את ספר התורה כשבני המשפחה ישמחו לקבל הכסף הרב עבורו?

תשובה: איתא בשו"ע (יו"ד סי' ע"ז סעיף א') אסור למכור ספר תורה רק כדי לישא אשה, ע"י שם. לפ"ז בנד"ד אסור למכור את ספר התורה. ובאופן שלכתחילה הסוחרים קונים על מנת למכור בזה העולם ונהגים להקל (שו"ת "שבט הלוי" חלק י' תשי"ז), אבל בנד"ד שהגיע להם דרך ירושה אין את ההיתר הנ"ל.

אולם אם בני המשפחה זקוקים לכסף כדי לחתן ילדים, הרי"ז כמו לצורך לישא אשה, ומותר.

ואם ספר התורה פסול בודאי מותר למכרו כמבואר בשו"ע (סי' רפ"ב סעיף י"ח), שאם יש בו טעות מותר למכרו.

חותמת של בית הכנסת באמצע ספר

◀ **שאלה:** לפעמים נעלמים ספרים מבית הכנסת, האם מותר לחתום עם חותמת של בית הכנסת באמצע הספר כדי שכל הלוואה בספר ישים לב שהספר שייך לבית הכנסת, או יש בזה משום ביזיון הספר?

תשובה: היות שזה לכבוד שמירת הספרים כדי שלא יגנבו אותם מותר לעשות כן, וכמובן בדרך כבוד, לחתום רק במקום ריק שלא מודפסים שם דברי תורה, כגון בין פרק לפרק.

הוריד המזוזה כדי להכניס מקרר חדש

◀ **שאלה:** פועל הוריד את המזוזה שבכניסה למטבח כדי להרחיב את המקום ולהכניס מקרר חדש, בערב בעה"ב החזיר את המזוזה למקומה, האם צריך לברך עליה ברכת "לקבוע מזוזה"?
תשובה:

א. מזוזה שהורידו אותה על מנת להחזירה באותו היום, אין צריך לברך עליה כשמחזירים אותה, אבל אם מחזירים אותה למחרת צריך לברך עליה (עי' "פתחי תשובה" יו"ד סי' רפ"ט ס"ק א').

ב. מזוזה שנפלה מעצמה (היות שאין כאן דעת על מנת להחזיר) צריך לברך עליה כשחוזר ומתקנה אפילו באותו יום (שם).

ג. ולכן פועל שהוריד מזוזה כדי להכניס את המקרר, אם הפועל חרדי שמבין שצריך מזוזה מסתמא כוונתו היה על מנת שבעה"ב יחזיר אותה למקומה ואין צריך לברך עליה.

ד. אבל אם הפועל גוי או חילוני שהוריד סתם כל מה שמפריע לו ולא חושב על כך, הרי"ז כמו נפלה המזוזה וצריך לחזור ולברך עליה.

שכר דירה מגוי, האם צריך להשאיר את המזוזות

◀ **שאלה:** נסע לחו"ל לחמישה שבועות ושכר דירה מגוי, ויום לאחר שיוצא ממנה נכנס לשם יהודי אחר בשכירות, האם חייב לקבוע שם מזוזה למשך הזמן ששוהה בדירה, והאם צריך להשאיר שם את המזוזה?

תשובה: איתא בשו"ע (יו"ד סי' רפ"ז סעיף כ"ב) השוכר בית בחו"ל לאחר שלושים יום חייב במזוזה, ע"י שם, ולכן בנד"ד ששכר את הדירה ליותר משלושים יום חייב לקבוע שם מזוזה, לאחר שלושים יום מיום כניסתו לדירה (וע"ע שו"ע שם סי' כ"ט, ו"אבי עזרי"י הל' מזוזה כ"ו הי"ב ד"ה אד) ואם שכר בית מן הגוי, כשיוצא משם יוריד את המזוזה (שו"ע סי' רצ"א סעיף ב'), וע"י "פתחי תשובה" (ס"ק ז') שאפילו אם יהודי אחר יכנס לשם יש להוריד את המזוזות ולא להשאירם ברשות הגוי.

דיבר בטלפון והתברר שהמחיר היה יקר במיוחד

◀ **שאלה:** בחור מצרפת שלומד בישיבה בארץ ישראל השאיל את הטלפון הסלולרי שלו לבחור כדי שידבר עם בני ביתו ואמר לו שזה במחיר שיחה רגילה, והתברר שהשיחות הן דרך צרפת כי שכח לסדר שהשיחות יהיו דרך 'בזק', והמחיר היה יקר במיוחד, האם השואל חייב לשלם מחיר זה?
תשובה:

א. כיון שנתן את הטלפון לחברו על דעת שישלם מחיר שיחה רגילה, הרי"ז כמו קרע כסותי ע"מ לפטור, שפטור מלשלם.

ב. ועוד, בגמרא (כתובות ל"ד) יתומים ששחטו בהמה שירשו מאביהם, והתברר שהיא שייכת לאדם אחר, הרי"ז כמו אונס גמור, וצריכים לשלם דמי בשר בזול, ע"י שם, שזה מה שהיתומים נהנו מהבשר, וכמו כן בנד"ד השואל נהנה רק משיחה במחיר זול, ולא חייב לשלם על שיחות יקרות.

כל 'לא ידענא' פשיעותא

◀ **שאלה:** נתנה פאה לפאנית כדי לסרקה, לאחר חודש חזרה לקחתה, והפאנית לא מצאה אותה ולא יודעת היכן היא מונחת, אם הפאנית חייבת לשלם?

תשובה: מבואר בגמרא (ב"מ ל"ה) ובשו"ע (ח"מ סי' רצ"א סעיף ז') 'כל לא ידענא פשיעותא', דהיינו זה נחשב לפשיעה אם לא יודעים איפה זה מונח, ולכן אפילו שומר חנים חייב לשלם. ולכן בנד"ד הפאנית נחשבת לפשיעה וחייבת לשלם.

ויש סמך בתורה לסברה זו, שכתוב בפרשת בראשית (ד', ט') שקין אמר להקב"ה "לא ידעתי השמר אָחִי אֶנְכִי", משמע שאם היה שומר היה חייב, הכם שו"לא ידעתי". מכאן מקור דין זה של 'לא ידע הוא פשיעה' (ספר "טעמא דקרא" להגר"ח קניבסקי שליט"א).

הזכרת הגאולה באמצע ברכת התורה

◀ **שאלה:** בברכה שניה של קריאת שמע בבוקר מתפללים על התורה "אהבה רבה... ותן בלבנו..." ואח"כ ממשיכים "והביאנו לשלום מארבע כנפות הארץ ותולכנו...", מה הקשר בין תורה לקיבוץ גלויות?
תשובה:

א. בספר "עולת תמיד" מבאר עפ"י הגמרא (חגיגה ה'): כיון שגלו ישראל ממקומם אין לך ביטול תורה גדול מזה, ע"י שם, ולפ"ז אנו מתפללים גם על הגאולה שע"י נוכח להגיע לשלימות התורה.

ב. כתוב ב"אור החיים" (ריש פי' תצוה) שעכשיו אנו בגלות רביעית, ובזכות משה רבינו נצא מהגלות, והיות שמשה רבינו הוא עמוד התורה ממילא כל זמן שאנו לא יודעים את התורה, משה רבינו לא רוצה לגאול, ולכן יש אריכות גלות, ע"י שם. לפ"ז מתפללים להקב"ה "ותן בלבנו להבין...", וממילא ע"י נוכח ל"תולכנו" קוממיות לארצנו" (הרב שלמה לוונשטיין שליט"א).

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמרו בישיה"ק

מעלת השלום

המקבל כך יגדל שכרו, בלי כל קשר לכמות שנתן. ויש לבאר מדוע אכן כך הם פני הדברים.

והביאור הוא על פי דברי הגמ' בפרק קמא דב"ב (י.): "תניא היה רבי מאיר אומר, יש לו לבעל הדין להשיבך ולומר לך אם אלוקים אוהב עניים הוא מפני מה אינו מפרנסן וכו', וזו שאלה שאל טורנוסרופוס הרשע את ר"ע אם אלוקים אוהב עניים הוא מפני מה אינו מפרנסן וכו', ובקושיא זו מונחת גם השאלה מדוע עלינו לכלכל את העניים, הרי אם נגזר עליהם משמיים שיהיו עניים מה יש לנו לעשות, ואם לא נגזר עליהם הרי בלאו הכי לא יהיו עניים, או לחילופין יקשה כן גם לענין רפואה, מה שייך לצוות על אדם מסוים לרפא אדם אחר, הן גם נגזר עליו שיחלה לא תעזור שום רפואה שבעולם ואם לא נגזר עליו א"כ הרפואה תתבצע גם בלעדיו.

וברור שקושיא מעיקרא ליתא, כי יתכן שכל הסיבה שמעיקרא ברא הקב"ה את העניים היא כדי שהאחרים יתנו להם משלהם, ובאמת אין מטרה בעניות מצד עצמה אלא רק בנתינה ובעזרה שיגיש העוזר אל הנעזר.

זאת אומרת, שגם המטרה שלנו בנתינה אינה להשלים את חסרונו של המקבל, שכן הוא יכול לקבל ישירות מבורא העולם בלי צורך בנו, אלא עיקר המטרה היא להשלים את החסרון שלנו, שאנחנו נהיה 'נותנים' - שנהפך לאנשים כאלו שיש בהם חמלה ורחמים על אחרים, אנשים שחפצים לסייע בידם ולמלא את חסרונו.

מעתה נבין היטב מדוע עיקרה של מצות הצדקה היא ה'חסד' שבה, ואין הצדקה משתלמת אלא לפי החסד, שהרי עיקר המטרה בצדקה אינה המעשה היבש - להשלים את החסר לעני, אלא תיקון ליבו של הנותן שיהיה לב טוב, וממילא כל בסיס המצוה נקבע לפי הנותן - כמה הוא 'נותן ליבו ודעתו לטובתו של עני'.

[וכיסוד הדברים מצינו במהר"ל (מובא בחדושי אגדות על ב"מ סא:), שהקשה מדוע חמור כל כך עונשה של הריבית עד שאמרו שכל המלוה בריבית פורק עול יראתו וכאילו אין לו אלוך, וביאר שמעיקרי האמונה הוא לדעת שהקב"ה נותן לכל אחד ואחד כדי מחסורו אשר יחסר לו ואין טיפה הנוגעת בחברתה כמלוא הנימה, לכל אחד יש את הגבול שלו בבריאה ואת מה ששייך לו בלי כל קשר למה ששייך לאחר, ולפיכך אם אדם מלוה בריבית הוא מראה שאינו מאמין בכך שרכושו הוא רק מה שנקצב לו, אלא הוא רוצה לקבל תוספת על מה שהוא הלוה לאחר, ומשום כך דומה הוא כמי שפרק עול יראתו, כיון שאינו מוכן לעזור לחבירו ולהלוות לו סתם כך אלא טועה וחושב שמגיע לו שכר עבור מעשהו והוא יכול להרוויח יותר על ידי שיקבל מחבירו].

זוהי הסיבה שהשלום אינה מעלה בעלמא, אלא הוא דבר שצריכים 'לאהוב' אותו, יען כי כאשר האדם 'אוהב' את השלום הוא מראה את חיבורו הפנימי אל השלום, שהוא עצמו איש של שלום שחפץ בשלום ומעוניין בשלום, וכך מעשיו אינם מעשים גרידא להשלים בין איש לרעהו אלא הם תוצאה ממנו, מעצמו, מנפש שאוהבת את השלום.

האמת והשלום אהבו

במהרש"א (יבמות יד.) אנו רואים מבט חדש על עניני השלום והמחלוקת, דהנה בגמ' מבואר שב"ש וב"ה נחלקו האם צרת ערוה פטורה מיבום ואסורה באיסור אשת אח או שחייבת, ונמצא שאם נתייבמה הצרה בניה ממזרים לדעת ב"ה ככל ערוה של חייבי כריתות, משא"כ לדעת ב"ש, אולם אעפ"כ לא נמנעו ב"ש מלישא נשים מב"ה ולא ב"ה מב"ש, וכלשון הגמ' - "ללמודך שחיבה וריעות נוהגים זה בזה, לקיים מה שנאמר האמת והשלום אהבו".

פרק א' משנה י"ב. "הלל ושמאי קבלו מהם, הלל אומר הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה".

לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה אלא השלום

הנה מבוארת לנו כאן במשנה מעלת השלום, שיש לנו לאהוב אותה ולרדוף אחריה, וכל העושה כן הרי הוא מתלמידיו של אהרן כשם שאהרן היה משלים בין בני אדם, ובא לכל אחד מן הצדדים ואומר לו שחבירו רוצה להתפייס עמו, וכבר אמרו חז"ל (סוף עוקצין), "אר"ש בן חלפתא, לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה אלא השלום, שנא' ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום".

ובאבודרהם הביא מדברי חז"ל, שעקב גודל מעלת השלום אין חותמין את כל הברכות אלא בשלום, וכתב שם (בהל' ברכהמ"ז) שמטעם זה מסיימים אף את ברכת המזון במילים 'ה' יברך את עמו בשלום' (וזהו מקור שסיום ברכהמ"ז אינו לפני כן...).

עוד כתב שם האבודרהם (בהלכות קדיש) שלכן מסיימים את הקדיש בברכת 'עושה שלום במרומינו', דהנה לכא' יש להקשות בתרתי, ראשית מדוע חוזרים ומבקשים 'עושה שלום במרומינו' הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל' לאחר שכבר ביקשנו 'יהא שלמא רבא וכו' עלינו ועל כל ישראל', ושנית מדוע אומרים זאת בלשון הקודש לאחר שהבקשה הקודמת נאמרה בארמית, ועל כרחך היינו מוהאי טעמא שאין חותמין כל הברכות אלא בשלום, וכיון שהקדיש הוא סיום התפילה חוזרים ומזכירים את השלום בשמו.

[ועל אף שבימינו אנו אומרים קדישים עוד לפני סיום התפילה, מעיקר הדין לא נתקן הקדיש אלא לבסוף לאחר עלינו לשבח, ובאמת הקדיש לאחר שיר של יום יתירא הוא ולא נאמר אלא מאבלים. וגם הקדיש שנאמר לאחר פיתום הקטורת לא היה בעבר, שכן מדינא אין אומרים פיתום הקטורת אלא בשבת, ורק כעת משום מה אנו נוהגים לאומרו בכל יום].

והנה במשנה שנאמרו שני דברים, 'אוהב שלום' וגם 'רודף שלום', וכתב רבינו יונה ז"ל "ר"ל שיאהב בלבו האמת והשלום וירדוף אחריו בפועל ידיו, כי יש בני אדם אוהבים אותו בלבם לא שיטרחו עצמן לשום שלום בעולם ואינם הולכים בדרכי שלום, אך העושים פעולה ומשימין שלום בין אדם לחבירו ואוהבים לעשות המלאכה כמו שנאמר (תהלים ל"ד, י"ד) בקש שלום ורדפהו אותם הם מתלמידיו של אהרן שהיה עושה כדבר הזה" וכו'.

חסד היינו לפי הנותן ולא המקבל

נמצא אם כן שמעלת השלום אינה כוללת רק את הרדיפה אחרי השלום ועשייתו בפועל, אלא גם את אהבת השלום - 'שיאהב בליבו השלום'. וטעם הדבר לא התפרש, למה ומפני מה יש ענין 'לאהוב' את השלום, ומאי שנא מכל מעלה שבעולם שלא מצינו ענין מיוחד 'לאהוב' אותה אלא רק לעשותה בפועל.

וביאור הדבר על פי הגמ' בסוכה (מט:): "אין צדקה משתלמת אלא לפי חסד שבה, שנא' זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד", ובביאור החילוק בין 'צדקה' ל'חסד' כתב רש"י "הנתינה היא הצדקה, והטורח הוא החסד, כגון מוליכה לביתו או טורח שתעלה לו להרבה, שלא יוציא מעותיו לאיבוד, שנותן לבו ודעתו לטובתו של עני".

עולה לפי דברי רש"י, ש'צדקה' היא גוף הנתינה בפועל, אך לעומת זאת ה'חסד' אינו המעשה עצמו אלא הרגשת הלב של הנותן, שיתן 'ליבו ודעתו לטובתו של עני', יחשוב עליו וירצה שיהיה לו טוב. עד כדי כך, שעל זה אומרת הגמ' 'אין צדקה משתלמת אלא לפי חסד שבה', דהיינו ששיעור השכר על הצדקה לעתיד לבוא לא יהיה לפי גודל המעשה אלא לפי גודל הרגשת הלב של הנותן, וככל שירצה יותר בטובתו של

ובמהרה ש"א שם נתקשה לכא' מדוע זה שהאמת והשלום אהבו היא הסיבה שהותר להם לישא נשים זה מזה, הלא עיקר הסיבה היא רק משום שהודיעו זה את זה ולא הכשילו האחד את השני בכוונה, וגם אם נאמר שיש בזה מפני ה'שלום' עדיין מה שייטיה ד'אמת' להכא.

וכתב המהרש"א ז"ל: "הגם ש"א שיהיו שני הדעות אמת לאמתו מ"מ מצד השלום ואהבה שהיה ביניהם כולם אמת, כמ"ש בחגיגה כי כולם דברי אלוקים חיים נתנו מרועה אחד וק"ל".

והמתבאר, שישנם שני מיני ויכוחים, מין אחד של ויכוח הוא שהצד האחד בטוח ללא צל צילו של ספק שהשני טועה מכל וכל, וברור לו שאין שום אמת בפיו, והמין השני הוא שאמנם האחד סבור שהוא הצודק ולא רעהו, אך אין לו וודאות גמורה שכך היא האמת, ויכול הוא לקבל את העובדה שיש כאן צד שני שטוען אחרת, ורק לו נראה כמו הצד הראשון.

ועל כך כיוון המהרש"א, שאם מחלוקת ב"ש וב"ה היתה כהסוג הראשון, שב"ש בטוחים בודאות שב"ה טועים וב"ה בטוחים שב"ש, יתכן שהיה מותר לב"ש להשיא לב"ה נשים שאסורות על ב"ה, שהרי לדעתם הצד של ב"ה אינו צד כלל ואין ספק שהאמת היא אחרת, אולם על כך אומרת הגמ' ש'האמת והשלום אהבו', דהיינו שהגם שב"ש נקטו אחרת מב"ה בכל זאת הם הכירו בכך שיתכן צד שני, שעל אף שהם בטוחים ללא כל ספק בדעתם עדיין יש כאן משהו שטוען אחרת ועליהם לכבד גם את דעתו, 'כי כולם דברי אלוקים חיים נתנו מרועה אחד', ולעולם לא יתכן שרק הצד שלהם הוא הנכון ולא קיים כלל צד אחר.

ומכאן נוכל ללמוד יסוד גדול בענין השלום, שגם כשנראה לאדם שהוא הצודק ואפס זולתו עליו לקבל זאת שיש בני אדם אחרים עם דעות אחרות וחשיבה אחרת שיש להם דעה שונה משלו, וזה שהוא חושב כצד מסוים אינו מחייב שאין צד שני שטוען להפך.

גם כשהאדם יושב בבית המדרש ומנסה להבין את הסוגיא, שום דבר לא יאיר אף יקשיב מעט לאחרים כיצד הם מנסים לבאר את הדברים, ועל אף שהוא בטוח בכיוון מסוים פתאום הוא יגלה שיש צדדים אחרים למטבע, עוד הסברים אפשריים ועוד מבטים שמהם ניתן להבין בצורות שונות. כל המחלוקת מתחילה כאשר האדם לא מסוגל להכיל את השונה ממנו, אין לו יכולת לקלוט את הצד השני שעומד מנגד, וכך הוא מתבצר בתוך העמדה שלו ולא מתייחס אל מה שעומד מולו. ובשלמא אם רק הוא היה נוהג כך נחא, אך כאשר שני הצדדים נוהגים כך גם יחד וכל אחד יורה חצים אל מחנהו של חברו, המחלוקת גוברת והולכת, בלי שהאחד יהיה מסוגל להפסיק לרגע קט ולשמוע שיש כאן עוד משהו, שגם הוא טוען משהו.

מספרים שפעם הגיע למרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל אדם אחד להוועץ בעניני שלום בית, והוא אמר לו שהעצה היחידה היא לוותר ולוותר ולוותר – כי רק זוהי הדרך ואין זולתה להשכין שלום, וכך לא תבוא מחלוקת בזה הדלת. שאל אותו אדם, האם אפשר להביא את רעיתי לכאן, לשמוע את הדברים? תמיד טענתי לה בדיוק את אותו הדבר, והיא לא שומעת...

אם רוצים אנחנו לחיות בשלום, עלינו לדעת שיש כאן עוד בני אדם לידנו שחיים יחד איתנו, גם הם מאן דאמר וגם הם בעלי מחשבה בדיוק כמונו, וכשם שאנחנו יכולים לדבר דברי טעם כך גם הם, צידו של זה כצידו של זה.

"הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד"

מרן הגר"י אברמסקי זצ"ל ביאר פעם את מאמר חז"ל הנודע 'תלמיד חכם מרבים שלום בעולם', שודאי אין הכוונה שתלמידי החכמים מכתתים את רגליהם ממקום למקום להפריד בין הניצים, אלא

שמעיקרא לא נמצאת בקרבנות מחלוקת, וזאת משום שהתלמיד חכמים השקועים בתלמודם הם אנשים בעלי מטרות ומלאי תוכן וסיפוק, ובחברת אנשים כאלו לעולם לא תמצא מחלוקת.

כל שורשה של המחלוקת מבצבץ כאשר האדם מרגיש שלא טוב לו, חסר לו איזה משהו, וכך תחושת הרעה מובילה אותו לבטא כביכול את עצמו על חשבון המחלוקת עם אחרים. הדרך להשכין שלום היא על ידי יצירת האווירה השלמה והטובה, שהיא תשפיע על כל הנמצאים לידה לחיות חיים של ברכה ושלום.

גם יושבי בית המדרש, שבדרך כלל אינם נחשפים למחלוקות יוצאות מן הכלל, יכולים להיות בבחינת 'תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם', להיות אנשים כאלו שהחברה בקרבנות תהיה נעימה וטובה, שלסביבתם יהיה נחמד לשהות במחיצתם והאווירה על ידם תהיה שונה. ניתן לראות בחוש אצל זקני דורנו ואנשי הדור הקודם, שהתחנכו באופן מופלא על דרך זו, להיות אנשים שטובים לסביבתם, שנעים להתקרב אליהם ולחיות יחד איתם, וכל חייהם הם להשפיע אוירה טובה על זולתם.

זכורני מהימים שמסרתי שיעורים בשיבת נחלת נפתלי שבצפת, שם הכרתי אדם, שלא נשאר בן תורה כל כך לאחר שיצא מהישיבה. יום אחד חלה אותו אדם, והנה אני רואה אנשים חשובים זקנים ומפורסמים מגיעים אל המקום ממרחקים, רבנים ויושבים אל מזין (חלקם כבר אינם בין החיים). שאלתי אחד מהם מהם מעשיו כאן, אך הוא לא הבין, הרי חבר שלו מימי נעוריו חולה, ואם כן פשיטא שעליו לבקר... וכך נשנה המחזה יום אחר יום. היה פשוט להם, שגם לאחר שעברו שנים רבות מאז שעזבו את הישיבה, והגם שמן הסתם לא נשמוע עם חברם קשר רציף מריחוק המקום, ואף הוא לא היה כ"כ בר הכי לשמוע קשר של תורה, מכל מקום הקשר נשאר קשר והחברות נותרה אמיצה. בעיני היה הדבר גדול עד למאד.

אחד מתלמידי הסבא מסלבודקא, הגאון רבי זבולון גרז זצ"ל אב"ד רחובות, היה ידוע כאדם שצהלתו על פניו והחיוך לא מש מעל שפתותיו, תמיד תהיה בפיו מילה טובה והשמחה תשרור לידו, אין מי שלא יוכל להיות לו כחבר, זאת למרות שהיה מסובל ביסורים (גם גבו היה עקום, בעקבות מכה שהונחתה עליו מידי הפורעים הישמעאלים במאורעות תרפ"ט בחברון). פעם סיפר לי שלא תמיד זה היה כך, בתור בחור הוא נהג להסתובב חמור סבר בפנים רציניות, עד שפעם קרה לו הסבא ואמר לו שיש לו פנים של גוי. הוא לא הבין על מה יצא הקצף, עד ששוב קרא לו הסבא ואמר לו את אותו הדבר – יש לך פנים של גוי. שאלתי את הסבא מדוע, אמר רבי זבולון, הרי יש לי כיפה ופאות, והוא השיב לי – פניך מהוות בור ברשות הרבים, בכל פעם שרואים אותך מקבלים עצבות... מאז – לא הפסקתי לחייך...

אין לשער ואין לתאר מה ערכה של מילה טובה, של סבר פנים יפות ונתינת הרגשה טובה למישהו אחר. ניתן לקנות עולם שלם בשעה אחת, בקלות ובלי שום מאמץ, לעודד חבר ולהעלותו על דרך המלך. לעיתים יש בכוחה של מילה בודדה אחת לשנות את כל מצבו של השומע מקצה אל קצה, והוא יזכור את אותה מילה לאורך ימים ושנים. אתם עוד צעירים, ואינכם יכולים לדעת מה רבה השפעתה של מילה, אך אני יכול להעיד בעצמי שערכה לא פג אפילו עשרות שנים אחר כך. ידועים לי כיום שני ראשי ישיבות גדולים ומפורסמים, שאילולי מילה טובה שנתן להם מישהו היו חוזרים כלעומת שבאו, לרעות בשדות זרים, ואותה מילה טובה היא שהשאירה אותם לגדול למעלה למעלה. כל אחד יכול ליצור מעצמו אדם טוב, אדם שנעים ונחמד לשהות במחיצתו, וכך להשפיע שפע אורה על כל סביבותיו ולהנות רבים מטיבו.

בגיליון הקודם הובאה ברכת רבינו רה"י לתכנית לימוד המסכת הנלמדת בישיבות הק' גם במסגרת של 'הספק' עמוד ליום כדי לסיים את המסכת בין הסדרים. וכן הצטרפו ראשי ישיבות נוספים שליט"א.

מרן רשכבה"ג הגר"ח קנייבסקי שליט"א הצטרף לקריאת רבינו רה"י והוסיף "ודאי הוא דבר גדול מאד וא"א לגדול בתורה אם לא מסיימים את כל המסכתא, ואאמו"ר זללה"ה מאד הקפיד שייסימו את כל המסכתא, ויה"ר שנזכה כולנו לדעת את כה"ת כולה".

ב"ה זכינו שהתכנית נפתחה בכמה וכמה ישיבות כקריאת רבותינו.

ד"ר 3 וראי קוץ דדד גרול מאד וא"א לזנול דמרגי אק לא מסיימים את כל המסכתא ואאמו"ר זללה"ה מאד הקפיד שייסימו את כל המסכתא דג"ל אנצב כולנו לדעת את כה"ת כולה מסיימים

הוועד יו"ל ע"י קובץ גיליונות

לקבלת הוועד בדוא"ל ולהנצחות AO23137413@gmail.com. ניתן לתרום דרך מכשירי נדרים / קהילות לקופת 'קובץ גיליונות'

יֵאִיר בִּזְרִי

מאת מורנו הגאון רבי ניסן גולדברג שליט"א מראשי ישיבות אור ישראל וראשון לציון

גליון 76 – תולדות תשפ"ב

התבטלות של רבקה

ורב יעבד צעיר. (תולדות כה, כג)
ברמב"ן כתב שלא סיפרה רבקה ליצחק שאמר לה ה' רב יעבד צעיר כיון שנחשב שיצחק לא יודע ומדרך צניעות. מדהים ששים שנה לא סיפרה רבקה ליצחק את סיפורה איזה התבטלות איזו צניעות. מעשה שסיפר הגר"א שורצמן שראה בעיניו שהגר"א קוטלר חיפש מספר טלפון ואשתו אמרה לו חבל על הזמן, והראה שלא נח לו הדבר ואח"כ ראה שנפלה לרגליו וניסקה נעליו וביקשה מחילה.

הטענה של אבימלך

"ויאמר אבימלך אל יצחק לך מעמנו כי עצמת ממנו מאד" (תולדות כ"ו, ט"ז)
פירש האוה"ח טענתו של אבימלך שאין ראוי וכבוד למלך שיהיה אדם שהוא עשיר וגדול מהמלך, לכן טען שילך מאתו מפני כבוד המלכות, הנה טוען טענה צודקת לשלח את יצחק. ובפסוק להלן ויאמר אליהם יצחק מדוע באתם אלי ואתם שנאתם אותי ותשלחוני מאתכם, הנה אומר יצחק שטעם שילוחו משום שנאה, ולא מטעם כבוד המלכות.

ועיין באוה"ח על הפסוק וירא אליו ה'... ויאמר... אל תירא כי אתך אנכי וברכתך וגו'. ופירש שנתן כאן הברכה כיון ששלחו אבימלך מארצו הרגיש בודד ושנאו, לכן נגלה אליו ה' לעודדו שאינו לבד ה' עמו בכל מקום. וא"כ מבואר שיצחק אחרי שילוחו מרגיש שראה מתוך שנאה.

אשר מבואר כל שמרגיש אוהב כל סיבה אינה מצדיקה לשלח אדם ממקומו, וביותר אוהב לא מרגיש שלשני יש יותר, שיהיה עי"ז חסרון לעצמו עצם הסיבה שגדלת מאתנו באה מכח שנאה, האוהב מה שיש לחבירו זו שמחתו ורצונו, וא"כ כל שלוחו של יצחק היה עם כל הטעם שבו, מלא שנאה ומרגיש יצחק כבודו אין חש לכבודו.

התכנון של עשו להרוג את יעקב

"וירא עשו כי רעות בנות כנען בעיני יצחק אביו" (תולדות כ"ח, ח')
אחר שרואה שהם רעות בעיני אביו נושא את מחלת בת ישמעאל, ובדעת זקנים מדוע נשא דוקא בת ישמעאל שחשב עשו שישפיע על חמיו ישמעאל שיהרוג את יצחק ואחר שיהרג יצחק, יעקב יגאל דמו ויהרג ישמעאל, ואזי עשו יהרוג את יעקב כגאולת דם חמיו. עשו כדי לזכות בירושה ובברכות, חושב להרוג את אביו, אחיו וחמיו וכל זה עוד באיצטלה שהולך לקיים רצון אביו, לשאת אשה מבנות כנען מכסה התועבה הגדולה ביותר עוד בלבוש מצוה.

משולחנו של אאמו"ר רבי דוב אריה גולדברג זצ"ל

ברוך שפטרני

ריגדלו הנערים

ישנם הורים שלא חינוכו את ילדיהם למצות ולא למדו את דבר ה' ובהגיע יום הבר מצוה אומרים ברוך שפטרני. האם לזאת יקרא פטרני שסלל לו דרך שלא כרצון התורה, אבל אותם הורים שהשקיעו בילדיהם וחינוכו אותם לתורה ויר"ש הם אשר יכלו לומר ברוך שפטרני.

כוח התפילה

נאמר בבית הכנסת ברכת יוסף – גבעת שאול ירושלים

הנה בהא שרבקה היתה עקרה. בחזקוני באוה"ח ועוד כ' טעם רבקה עקרה שלא יאמרו שנולדו יעקב ועשו מברכת לבן שבירך אותה את היי לאלי רבבה.

וצריך ביאור הרי עכשיו שהיא עקרה יותר רואים כח ברכתם של לבן שאף שהיא עקרה תלד. (וי"ל בעכו"ם כל דבר מיד, ואם לא מיד אינו קיים כמו שמצינו ביעקב שאומר לעשו ויהי לי שור וחמור ופרש"י שלא התקיים בי ברכת יצחק וצ"ב לא יתקיים אבל יתקיים לע"ל. אכן אם לא מיד עכו"ם לא רואה ברכה וכן כאן אחרי שהיה זמן רב עשר שנים לא רואים שהוא מברכתם).

ונראה חידוש הנה כח תפילה אדיר אף לשנות הטבע ואף להיות נכסים אכן נראה שכל זה בישראל לא בעכו"ם. וא"כ אם היתר עקרה אינה מתפילתם של לבן.

ונראה ההסבר בזה דהנה בהלכה לא לשבת בד"א של מתפלל. והטעם כתב המשני"ב שהוי מקום שכינה ישראל שמתפלל זה מקום המקדש מקדש מעט ומדיני המקדש שאסור לישב (צ"ע בבמה קטנה מה יהיה הדין).

והביאור שהנה כח התפילות שלנו מכח האבות שקבעו לנו והתפללו במקום המקדש ושם קבעו מקום תפילה דהיינו שתפילתם במקום המקדש פתחו פתח לכל תפילות שיש בהם מכח מקדש ה' ולכן כל התפילות וכל פינות הם כנגד המקדש.

והנה במקדש היה הכל הנהגה ניסית של שמים שם חיבור שמים וארץ עשרה ניסים במקדש וא"כ כל תפילה שלנו מכח מקדש וא"כ בכוחה כח תפילה הוא להפוך לעקרה לרבת בנים וכל זה בכח תפילה של מקדש.

ובגמ' קידושין כ"ט שע"י תפילה לא מנכים לאדם מזכויותיו אם נעשה לו נס דהיינו תפילה כח מקדש ושם נס הוא בטבע.

ונראה להוסיף דהנה בזה"ק שאברהם לא התפלל על בנים ואמר הקב"ה אעשני עקר כך מזלי ואין לתפילה כח אכן כך היה עד שאברהם קבע תפילה במקדש וזה היה אחר שבאו המלאכים בבטחה שלעת כזאת חובקת בן.

החשיבות העצומה של מקום תפילה הוא שכיון שמקומו של האדם הוא מקום המקדש א"כ המקום נהיה קדוש וכל תוספת קדושה במקום זה יש בה חשיבות נוספת שכמשני"ב שמקום תפילה מקום קדוש הוא.

ולפמשני"ב שבעכו"ם אין הדין של כמתפלל במקום המקדש וכח מקדש לעשות ניסים צ"ע אם יהיה דין לא לישב בד' אמות של עכו"ם המתפלל, וכן אם יעשה העכו"ם עושה שלום שדינו הוי כמו שנמצא במקדש שפוסע לאחריו כמקדש. [והראוני בשם המהרי"ל דיסקין שחשש לעבור לפני ערבי שמתפלל, אבל אולי יש לחלק בין לשבת ליד המתפלל לבין לעבור לפני המתפלל שזה הלכה שלא לבלבל אותו בתפילה]

והביאו ראייה ליסוד זה מדברי הגמ' (שבת קנו, א) ישראל אין להם מזל ופרש"י ע"י תפילה. ש"מ שתפילת ישראל שונה מעכו"ם שיש לה כח ניסים משא"כ תפילת אומות העולם.

דין עובר

ירך אמו בענין למיזל לאחר שחיטה, שיחשב כלאו ירך אמו, אכן י"ל שלגבי שם בן עיקר דינו במה שחייל שם שחוט, וזה חייל בן, אבל לדין ירך אמו יסוד הדין במעשה שחיטה שהיו שחיטה אחת, בזה שפיר אזלינן בתר מעשה השחיטה וצ"ע.

ועיין בתשי' רע"א קעא' שיצא לידון בדבר החדש לאיסור ביאה באשתו מעוברת מטעם אשה ובתה אם היא לאו ירך אמו, אבל הא פשיטא ליה שהיו בכלל אסור הכתוב של אשה ובתה נחשב וכתבה. והנה בגמ' בב"ב עובר לא יורש וילף לה מקרא דוילדו עד שיוולדו, והנה לא ילף כפשוטו מקרא דהיה הבן הבכור אשר תלד, וקרא דבן אין לו, בנחלות הרי דכתיב שירושה הוי לבן וא"כ מנ"ל שעובר יורש שבעי מיעוטא.

ואשר נראה בזה דהנה הקשו הראשונים במכות ה' ע"ב דילפינן שעדים זוממין הוי רק בנגמר הדין, ולא כאשר עשה, וילפינן מקרא דלעשות לאחיו, ואחיו קיים ואם מת אינו אחיו, והקשו הרי ביבוס מצינו שנחשב אחיו גם אחר מותו דכתיב "כי ישבו אחים יחדיו", "להקים לאחיו שם", ותירץ הרש"ש וכן מטו בבי מדרשא ששני עינא אחוה הם חד שם אח היינו ישראל כאשר זמם לעשות לאחיו, היינו אח במצוות, ועוד יש אח של קירבה וע"ז כתב הרש"ש שלענין אח שמשמעו ישראל ויסודו שאחיו במצוות א"כ כיון שמת לאו אחיו הוא במצות וכו', אבל לענין קורבה שפיר גם אחר מיתתו נחשב כאחיו ע"י"ש.

א"כ נראה שה"ה לגבי בן תרויהו איתניהו יש משמעות של בן בתורת קורבה של אב לבנו ועוד משמעות של בן כדוגמת בן ישראל בן נח וכדו' משמעות של שם בן לא בתורת קורבה, וא"כ נראה שבמה שנוגע לדין קורבה אזי גם עובר נחשב כבן, אבל שם בן כבנים אתם לה' וכד' בזה הוי רק מהלידה בשם בן.

וא"כ לפ"ז בנשבע שיוולד לו בן, יש להסתפק אם כונתו שם בן או קורבה של בן, ויותר מסתבר שחשיב כקורבה של בן וכ"כ היש"ש שנאסר כבר בהיותו עובר, וכן לענין אותו ואת בנו התם היינו בנו ולא בן, ובזה גם עובר ודאי בכלל, וכן בירושה, אבל במתני' בנדה בן יום אחד וניחל ומנחיל התם קאי על שם בן בזה הוי רק מבן יום אחד, וכן נראה ביבוס אף שהענין הוא שיש לו בנים, אבל השם בן היינו איש כי ימות ובן אין לו"י היינו שאין לו זרע שיקרא בן.

ידועה הקושיה במתני' תנן כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, א"כ תנן שלכולם יש עוה"ב, וקשה הרי תניא כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא, הרי רק השונה הלכות הוא בן עוה"ב. ובשם הגאון רא"ל גורביץ' זצ"ל במשנה דתנן שיש להם חלק לעוה"ב, איתא דילפינן מקרא שנאמר ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ וגו' כתיב שירוש עוה"ב, הנה כל ישראל יש להם שם יורש בעוה"ב, אכן בשונה הלכות קתני בן עולם הבא והבדל גדול הוא בן יורש לבן, ע"פ הגר"ח על הרמב"ם בפ"ז מתרומות שירוש היינו עובר שיש לו רק שם יורש על הנכסים, אבל אינם תחת ידו שאין לו יד לזכות בהם, אבל בן כבר זכה הוא עצמו בנכסים, וא"כ היינו דתנן כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב, אבל רק כירוש שם יורש על חלקם בעוה"ב אבל אין להם בחלקם זכיה בפועל רק השונה הלכות בכל יום הוא כבר בן עולם הבא.

ביום של שלמה בפ"ט ביבמות, כתב שהנודר אם יהיה לי בן אעשה דבר פלוני, חייב לקיים נדרו מיד שנתעברה אשתו, שאף עובר נקרא בן, וראיה מהפסוק "ויתרוצצו הבנים בקרבה", הרי שאף במעי אמם נחשבו כבנים וא"כ נאסר כבר לפני לידתם בנדרו.

אכן ברביד הזהב הביא שבאבן עזרא בפרשת כי תצא בפסוק כי יפול הנופל, מקשה הרי שהיה צריך לכתוב לשון עתיד ולא נופל, אכן כתב האבן עזרא שמצינו בכמה מקומות שכתבה תורה על שם העתיד, וכמו שמצינו ויתרוצצו הבנים בקרבה, הרי נחשב לשיטתו בן רק לאחר לידה. וכן בפשטות לישנא דמתני' בנדה בפרק יוצא דופן דפתח עובר לא מאכיל, ואח"כ מתני' בן יום א', הרי קרי ליה קודם לידה עובר, ולילוד בן, ופשטות ששם בן רק חיל בלידתו.

במשך חכמה בפרשת תזריע, אשה כי תזריע וילדה זכר... ואם נקבה תלד... ובתר הכי כתיב ובמלאות ימי טהרה לבן או לבת, הרי ששינה שבתחילה קראום זכר ונקבה ואח"כ בלידתם בן ובת, וביאר שקרא קמא הוי דאכתי לא כלו חודשים ואולי לא חשיבי כנולדים וא"כ לאו בן ובת הם אבל אחר ימי טהרה, שכבר כלו שלושים יום, ויצאו מידי נפלים א"כ נחשבים כבן ובת.

ובפשטות בדבריו שעובר לא חשוב בן, ונפל דלא חשוב כילוד והוא כדברי האבע"ז, אכן אפשר בשאני נפלים שלא ראויים לקיום שאינם כבן, אבל לא הלידה הקובעת שם עובר או בן, אכן עיין במלבי"ם שהביא שגם נפל נחשב כבן ממשפט שלמה בני החי ובנדך המת אע"פ שהיה נפל, אכן במאירי בספ"ק דיבמות מבואר שלא מת מעצמו כנפל אלא שהיא הרגה אותו בכונה ע"י"ש.

בגמ' ביבמות בפלוגתא דר"י ור"ל בעובר אם פוטר מיבוס, דלכו"ע ובן אין לו היינו רק ילוד, רק התרבה מקרא דעיין עליו, אבל בן ודאי לא הוי רק בילוד, וכן לגבי להאכיל בתרומה ובן אין לה, רק מעיין עליה דרשין לרבות שעובר פוסל אבל ודאי אינו מאכיל לכו"ע.

אכן ברמב"ם בפ"א משחיטה מותר לשחוט בהמה מעוברת, עובר ירך אמו, וש"מ מדבריו שאם עובר לאו ירך אמו יהיה אסור וכ"כ הגר"א שם, (ומאי דפסק כאן הרמב"ם שירך אמו וסתור משנתו שפסק לאו ירך אמו הארכנו בזה בכמה מקומות דתרי' דינא איכא בד"ן ירך אמו), אשר מבואר שרק בגלל היותו כירך אמו נחשב כשחיטה אחת, ובלא שחשיב כאמו יתחייב באותו ואת בנו, ואפשר שכיון שירך אמו זה הגורם שלא יחשב כבן וצ"ע, אכן בבעל העיטור כתב שאין איסור שחיטה בבהמה מעוברת כיון שלא בן הוא כל זמן שלא נולד, (ובאחרונים דנו אם שיך אותו ואת בנו בגונא שלא נעשה מעשה שחיטה בו רק חייל עליה שם שחוט שט"י שחיטת האם נחשב גם העובר כשחוט ולפ"ז באם הוי ירך אמו יותר הוי סיבה שיחשב שהוי שחיטה ממש גם לעובר ולא שממילא חייל עליה שם שחוט עיין בשו"מ ועוד).

והיה אפשר לומר בדעת הרמב"ם באותו ואת בנו, שנחשב כבן מטעם שכיון ששחט האם נחשבת כמתה, וא"כ הולד מיד כילוד, א"כ חלות שם שחוט חיל כבר על האם ובנה שהרי כבר שם בן עליו מיד אחר השחיטה, וא"כ שפיר אע"פ שעובר לאו בן הכא יחשב כבן.

אבל צ"ע לומר כן, שא"כ אף אם עובר ירך אמו אמאי לא יתחייב, הרי מיד בשחיטה נחשב כילוד ואחר שחיטה כבר לא ירך אמו הוא, א"כ כפי שלחשרון שם בן אזילנן לדונו שיהיה אחר שחיטה כן לדין

ויגדלו הנערים – בר מצוה

שמחה על החיוב

בשבט הלוי (ח"ד טכ"ו) כתב נער שנעשה בר מצוה בבין השמשות, הסעודה תהיה ביום הראשון כי בר מצוה היא לא יום הולדת בר מצוה זהו חיוב תורה ומצות. ומספק הרי חייב ביום א'.

תכלית התפילין ללמוד תורה

בשוי"ע (אוה"ח בס"י ל"ז), שאף שכל עוסק במצוה פטור מן המצוה אבל בעוסק בתורה אינו פטור מן המצוה, אבל לגבי תפילין העוסק בתורה פטור ממצות תפילין, וביאר המשנ"ב בשם הגר"א הטעם אע"פ שכל המצוות דוחות ת"ת, ששונה מצות תפילין שענין ותכלית הנחת תפילין הוא בשביל למוד התורה למען תהיה תורת ה' בפיך וא"כ בלמוד תורה שהיא תכלית התפילין אין דין של פוסק מת"ת להניח תפילין שהם תכליתם.

והנה בהכרח מהלכה זו לומר, שבתפילין לא רק שהתכלית הוא ת"ת שיהיה בפיך, אלא רק זוהי התכלית ואין עוד, שאם היה עוד טעם למצות תפילין כבר היה מצות תפילין דוחה ת"ת שהרי יש בה תכלית נוספת וכל המצוות דוחות ת"ת. וא"כ מצות תפילין לקשור את הלב הרצונות והתאוות לשעבד את המח והמחשבה, לקושרם כל כולם לתכלית אחת לפתוח הלב לתורה, ומה שמוזכר תכלית תפילין ליחד את ה' ולדבקה בו הכל ע"י למוד התורה שיגיע ליחוד ה'. ולכן בפרשה אחת היא, יחוד ה' בשמע ישראל למוד התורה בושננתם לבניך, וכן בואהבת את ה' אלקיך שדרשו חז"ל שכיצד אתה אוהבו שאתה עמל בתורה והדרך לזה וקשרתם לאות על ידך וגו'.

קושר את התפילין

הנה בגמ' במנחות (חג, ב) כל שיש לו מזוזה בפתחו וציצית בבגדו ותפילין בזרועו מובטח לו שאינו חוטא. ונראה הביאור ג"כ הנה תפילין ביד שמאל ע"פ הגר"א יד שמאל זהו עוה"ז התאוות וזה קושר עם תפילין את התורה שזה שמותיו של הקב"ה עם יד ימין שימין הוא תורה וזה מן העליונים ע"י התורה קושר את השמאל את התאוות וזה שאנו אומרים ע"י תפילין שכנגד הלב לשעבד בזה תאוות לבו להקב"ה ולעובדו.

כח היחיד שנעשה בר מצוה

ננסה לתאר כמה כח יש לבר מצוה, הרי הבאנו בהקדמה לזר המלך על נדה משמיה דהגר"ח מבריסק זצ"ל, דמה שאומרים בקדושת קתר - קתר יתנו לך מלאכים המוני מעלה עם עמך ישראל קבוצי מטה יחד כולם לך ישלשו. דלמאי אומרים המלאכים קדושת קתר יחד עם כלל ישראל, מלאכים המוני מעלה עם עמך ישראל יחד כולם לך ישלשו. וביאר דהנה אין דבר שבקדושה אלא בעשרה, וא"כ במלאכים שלא מצטרפין לעשרה אין יכולים לומר קדושה, רק כאשר ישראל מצטרפין בעשרה לומר קדושה. מצטרפין עמהם המלאכים לומר הקדושה. והיינו קתר יתנו לך מלאכים המוני מעלה עם עמך ישראל רק עם עמך ישראל ואז יחד כולם לך ישלשו.

והנה עומדים המוני מעלה רבבות מלאכים ואינם מצטרפים לעשרה לומר קדושה, רק עשרה מישראל שלהם ניתנה תורה בידם להצטרף לעשרה לומר קדושה. ואח"כ עמהם יאמרו המלאכים. והנה הילד הזה יום לפני הבר מצוה הוא לא מצטרף למנין וכל המלאכים ימשיכו לחכות, וברגע שהוא נהיה בר מצוה נהפך להיות גדול ואז כל המלאכים יכולים לומר איתו יחד קדושה.

בר מצוה של אבי

אבי רבי דוב אריה גולדברג זצ"ל סיפר לי שהוא הגיע לגיל מצוות את הבר מצווה חגגו בשטיבל עם עוגה וקצת משקה. כולם מאחלים לאבא שיגדל בתורה ויראת שמים, וכך מסתיימת תקופת הילדות ללא טקסים מיוחדים אך מתוך אחריות ושאפה לגדול בתורה.

את חליפות בר מצוה שלנו הבנים תפרו מחליפות ישנות משום חסרון כיס, ומאידך לצורך המצוה קנה לנו אבא ר' דוב אריה זצ"ל את התפילין הכי מהודרות משי"ב ר' שמאי סופר זצ"ל.

כוח שמחת התורה

יקרבו ימי אבל אבי ואהרנה את אחי. (תולדות כז, מא)

החת"ס (פרי יוחי) כותב המצוה הראשונה שמקיים הנער מיד בכניסת שנת י"ד שהוא שש ושמו שזוכה לקבל עול מצות ה' אלוהיו והשמחה היא מצות עשה דאורייתא לעבדו בשמחה ובטוב לבב מרוב כל שהמצוה הראשונה שאדם מצווה כשנעשה בר מצוה זה שמחה במצות.

והנה הכלי יקר שואל מהו שנאמר יקרבו ימי אבל אבי ואהרנה את אחי וביאר שאבל אסור בת"ת וא"כ אין הקול קול יעקב אזי הידים ידי עשו אכן הקשו הרי יש הרבה ללמוד בשעת אבילות אכן חסר שמחת התורה ותורה בלי שמחה אין את הכח של תורה. ומדויק דכתיב הקול קול יעקב ובגמ' זמר זמר ללמוד בקול כזמרה א"כ הקול הכונה לימוד בשמחה.

מהו עשו הולך למות בגלל המצות שכה"ג מחוסר בגדים מה רואה את הצרות תראה את השמחה נכנס להקריב לפני ולפנים. מסכתות עני עירובין נדה יבמות. עני הכונה שובר את העני או לא הרבה לומדים דברים קשים אכן הדבר מביא עשירות.

אכן הגדר הוא הולמד דבר קשה יוצא מהלימוד בשמחה ואין דבר שמביא עשירות בתורה ובכל דבר כמו שמחה.

החת"ס אומר קטורת מעשרת ולא נותנים פעמים לאותו אדם חדשו בואו והפיסו וביאר הטעם שעשירות באה מקיום מצוה בשמחה ופעם ראשונה אדם שמח במצוה. מצוה חדשה פעם שניה כבר פחות התלהבות ושמחה. ובאמת גם עולה משמחת ומביא עשירות אבל יש הרבה עולות וחסר השמחה של מצוה. רק עני מסכת עם עמל ושמחה מביא עשירות.

איתא בירושלמי רצו לבטל יצה"ר של עריות לא למדו תורה בשמחה היא כח התורה.

בחת"ס ביאר מדוע לא ידע משמים יצחק על מעשיו הרעים של עשו. ותיירץ ברכה צריכה שמחה ובלא זה לאו שמחה היא וא"כ אם היה יודע שעשו רשע היה מברכו כגדול הבית אבל לא בשמחה. וכן היה מקבל יעקב כזו ברכה שאינה ברכה, לכן

הספור הקב"ה דבר זה מצינו ושמחה (חיות וזיכרון חנוכה)

בישיבת חברון

יושב אהלים – ישיבת שם ועבר

מספר חמי רבי יצחק אלחנן גיברלטר זצ"ל לאחר השואה נכנסתי בפעם הראשונה להיכל הישיבה (אייר תש"ז) וראיתי מול עיניי עשרות בחורים יושבים ולומדים ומתנצחים במלחמתה של תורה. המראה הזכיר לי את ליטא בתפארתה ועורר את קנאתי, אולם ידעתי שאינני מתאים למקום הזה כל עוד חסר לי הבסיס העיקרי. בשנות המלחמה צברתי פערים גדולים והידע שלי לא הספיק עבור ישיבה כמו ישיבת חברון הקדושה, אך לא הרמתי ידיים. ידעתי שבעמל רב אצליח בסיעתא דשמיא להשיג הכל.

פגשתי בישיבה שני בחורים, ידידי נעורים מקובנה ומהגטו, שהקדימו אותי ובאו ללמוד בישיבה. היו אלה ידיד נפשי הרב יצחק גרודז'נסקי וחבר נעוריי הרב נתן שולמן - בנו של ראש ישיבת סלבודקה. ר' נתן שולמן הגיע לארץ הקודש כשנה לפניי ונכנס ללמוד בישיבת חברון, ובהיותו בעל כשרונות נדירים והתמדה עצומה - הפך לאחד ממצטייני הישיבה. כשאני הגעתי לאחר כשנה, כבר לא יכולתי להשיג אותו בלימוד. ר' יצחק גרודז'נסקי, בנו של הקדוש והצדיק הרב ר' אברהם גרודז'נסקי הי"ד שהיה המנהל הרוחני בישיבת סלבודקה, עזב את הישיבה לאחר זמן קצר משום שגיסו, הגאון הצדיק הרב שלמה וולבה, ייסד את ישיבת 'באר יעקב', והוא הלך לחזק את הישיבה החדשה.

היה זה נעים מאד לפגוש ידידי נעורים, אולם לא יכולתי בשום אופן להשתוות אליהם בלימוד. בין תלמידי הישיבה היו בחורים בגילי שהיו גדולי ישראל, למדנים עצומים בעומק העיון ובקיאים בכל הש"ס, ואילו אני הייתי חדש, שריד מן המחנות בגרמניה, ורמת הלימוד והידע שלי לא הגיעה אפילו לרמתו של נער העולה מישיבה קטנה לישיבה גדולה. ידעתי שהדרך היחידה העומדת לפני היא להתחזק, לא להישבר, ללמוד בהתמדה רבה ולשקן שוב ושוב.

בן דודי היקר לי כאח, הרב חיים יהושע גיברלטר, עמד לימיני והחל ללמוד איתי שני סדרים - לפני צהריים ואחרי צהריים. כך התחלתי להיכנס להבנת הלימוד ולחוש בטעמה הערב של התורה. לאחר שסיימתי ללמוד עימו, הגיעו אלי תלמידים מן הישיבה ובקשו ממני לחזור באוזניהם על שיעוריו של בן דודי. הם היו מתענגים על הסבריו ומקנאים בי שזכיתי לרבי שכזה. באותה תקופה לא הרגשתי את מסירות נפשו אלי בכך שהוא מקדיש לי כמעט יום שלם, מפני שהתייחסתי אליו כאל אחי הגדול והאהוב ולימדו עימי היה נראה לי פשוט. רק לאחר זמן הבנתי שהיה עליו לרדת מעומק הלימוד שלו וללמוד עימי כמו עם נער מתחיל. בזכות רצונו העז והשקעתו הרבה הוא הצליח להעלות אותי עוד ועוד. אמנם, הידיעות שלי עד כה הסתכמו בכמה פרקים בודדים בסדר נזיקין, אך ההבנה שלי היתה טובה מאד. בשלב זה עוד לא יכולתי ללמוד לבד דף גמרא, אך כאשר לימדו אותי ועזרו לי, הבנתי הכל ויכולתי לחזור בעצמי. בדרך כלל בישיבה גדולה אין מקום לבחור כזה, לכאן מגיעים נערים בני שש עשרה ומעלה שיוצעים להכין לבדם דף גמרא - ואילו אני הייתי בן שבע עשרה ועדיין לא ידעתי ללמוד בעצמי, אך לאחר שיעוריו של בן דודי השתפרה רמתו בלימוד לאין ערוך.

זכורני שבקיץ הראשון למדנו מסכת קידושין, ובתוך הלימוד הקשיתי לבן דודי קושיה גדולה בסוגיה. הוא נעצר לחשוב, ואז נכנס לישיבה הרב הגאון ר' שמחה זיסל ברוידא זצ"ל, שבאותה תקופה החל להגיד שיעורים לועדים הראשונים בישיבה. כשבן דודי הבחין בו, הוא ניגש אליו עם הקושיה והציג אותה בפניו. הרב ברוידא ממש נדהם מעומק הקושיה ושאל את בן דודי מי הקשה אותה. כשבן דודי הצביע עליו, תהה ר' שמחה זיסל כיצד יתכן שרק כעת התחלתי ללמוד ברצינות וכבר עלתה לי קושיה שכזו. במשך שעה שלימה הוא עמד והסביר את תירוצו לקושיה, אולם האמת ניתנת להיאמר שלא הבנתי מאומה מעומק חידושו. מקרה זה חיזק אותי והראה לי שיש לי הבנה ועומק, אולם חסר לי ידע ויכולת לימוד באופן עצמאי.

בשלב מסוים חשב בן דודי שהלימוד עימי במשך שני סדרים שלמים פועל שלא לטובתי, מפני שהוא אמנם מכניס אותי לעומק ההבנה והעיון, אך מונע ממני להיות עצמאי. עדיף שאשמע פחות חידושי תורה עמוקים ואתרגל ללמוד לבדי ולהגיע להבנת הגמרא ביגיעה עצמית. הוא הציע לי שבי"מ' הבא ילמד עימי רק סדר אחד, וביתר הזמן יהיה עלי ללמוד בכוחות עצמי ולהתחבר עם בחורים בני גילי.

לצידי ישב הרב הגאון ר' יצחק גרינברג, שבאותו זמן עדיין לא היה נשוי. הרב גרינברג היה למדן גדול, ומלבד זאת היה גם בעל מחשבה והבנה בחינוך. לאחר נישואיו כיהן כמנהל רוחני בישיבה הגדולה בזכרון יעקב, שבהמשך עברה לכפר חסידים. הרב גרינברג הסביר את שיטת סלבודקה באמצעות המשל הבא: אפשר ללמד פעוט כיצד לצעוד את הצעדים הראשונים ולהחזיק כל העת את ידיו, ואז הפעוט אכן צועד היטב. אולם, ברגע שיעזבו את ידו - הוא יפול מיד. לעומת זאת, אפשר לעמוד לצד הפעוט ולא להחזיק את ידיו, וכאשר רואים שהוא מתנענע בחוסר יציבות ועומד ליפול - רק אז לתת לו יד לתמיכה. בצורה כזו הילד מתחזק לאט לאט ומתחיל ללכת לבד ללא כל עזרה. זוהי בעצם שיטת סלבודקה: יש לתת לבחור לצעוד לבד בלימוד התורה, אך לעמוד כל העת לצידו ולהשיג היטב שלא ימנע. כך נהג עימי בן דודי, וכעת החליט שאני כשיר ללמוד לבדי בחלק מן הזמן.

בי"מ' חורף התחלנו ללמוד בישיבה מסכת יבמות. בסדר א' נתנו לי ללמוד לבד, להתאמץ להבין בכוחות עצמי ולשאול חברים בהבנה ובפשט. לאחר העמל הרב בסדר הראשון למדתי בסדר ב' עם בן דודי, וכך נפתחו לפני שערי החכמה ועליתי בלימוד מיום ליום.

כפי שתיארתי, חבריי החשיבו מאד את הלימוד שלי עם בן דודי. הם היו מתיישבים סביבנו מכל הצדדים כאילו הם לומדים לבד, ומאזינים לכל הגה היוצא מפיו של בן דודי. לאחר הלימוד הם היו באים לשאול אותי מה בדיוק אמר כדי להרחיב את הבנת הסוגיה. בן דודי היה מבחירי ישיבת טעלו בליטא, שם היתה נהוגה שיטתו של המהרי"ל בלך זצ"ל - הגיון בהבנת התורה. בניו הגאונים של המהרי"ל בלך, שכיהנו כראשי הישיבה בהמשך, פיתחו את שיטת ההגיון בשיעורים שאמרו לפני הבחורים, וכך נוצרה שיטת טעלו המפורסמת. בן דודי היה תוצר של שיטה זו, וכך גם לימד אותי. תלמידי הישיבה שישבו סביבנו התענגו על חידושו, ועל ידי כך קיבלתי מעמד בישיבה.

הבחורים בישיבה חלקו כבוד רב לראש הישיבה ולמשגיח, ובנוסף כיבדו עד מאד את הבחורים המבוגרים. לדוגמא, כאשר ראש הישיבה הגאון הרב יחזקאל סרנא השמיע איזו סברא עמוקה בשיעורו הנפלא, חפצו הבחורים להתווכח ביניהם ולעמוד על הבנת הענין. בעת השיעור היו הבחורים כולם עומדים, ואילו הבחורים המבוגרים היו יושבים ב'מזרח' מפני כבודם. הבחורים הצעירים, שהיו אריות בלימוד, היו ניגשים לבן דודי ושואלים לדעתו על הסברא שאמר ראש הישיבה. אם בן דודי היה אומר שזו סברא ישרה בהבנת הסוגיה, אף אחד לא היה פוצה את פיו וכולם היו מתאמצים להבין את הדברים כמות שהם. רק אם היה בן דודי אומר להם שניתן להתווכח ולדחות את הסברא, הם היו מתחילים להתנצח זה עם זה עד שכל הישיבה היתה כמרקחה.

בתחילה, לאחר שבן דודי הודיע לי שילמד עימי רק סדר אחד, הייתי במשבר רציני. לא ידעתי איך אוכל ללמוד סדר שלם לבד בזמן שאני עדיין לא עצמאי בלימוד, אך הבנתי שאין לי ברירה ואם לא אעשה את המאמץ הגדול הזה - לא אוכל להמשיך ללמוד בישיבה.

קיים אברהם כל התורה

ביומא כ"ח ב' אי' שאברהם קיים את כל התורה, אמר רב קיים אברהם אבינו כל התורה כולה, שנאמר עקב אשר שמע אברהם בקלי כו' קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין, שנאמר תורת אחת תורה שבכתב ואחת תורה שבעל פה.

ולענין בני יעקב מצינו בחולין צ"א א' מאי דכתיב (בראשית מ"ג) וטבוח טבח והכן פרע להן בית השחיטה, ופרש"י ופרע להן בית השחיטה שלא יאמרו בשר הנחירה אני אוכל לפי שבני יעקב שומרי מצות היו דאף על פי שלא נתנה תורה מקובלין היו מאבותיהם עכ"ל, וכן מצינו בחולין פ"ה א' גמר מטבוח טבח והכן, מה להלן שחיטה ראויה, אף כאן שחיטה ראויה, וא"כ איך יוסף גילה ביו"ט, וע' ברש"י מפני כבוד מלכות אבל צ"ע אם זו סיבה להתיר איסור יו"ט.

ולענין אליעזר עבד אברהם אם קיים את התורה, יש להוכיח שבתו' חולין צ"ה ב' ד"ה כאליעזר עבד אברהם כ' ואם תאמר אליעזר היאך נחש למ"ד בפ' ארבעה מיתות (סנהדרין דף נו:): כל האמור בפרשת מכשף בן נח מזהר עליו כו'. ומבואר בתו' שכל קו' למ"ד שנאסר לבן נח, אבל משום דיני ישראל ל"ק ומשמע דלא נהג מצוות כישראל. ולפי ד' הסוברים שיעקב קיים התורה רק בא"י אפ"ל כן גם על אליעזר והרי מעשה זה שניחש היה בחור.

בארות יצחק

וַיַּחְפְּרוּ עֲבָדֵי יִצְחָק בְּחַלְלֵי מִצְרָאִיִּם בְּאֵר מַיִם חַיִּים:
וַיִּקְרְבוּ רֹעֵי גֵר עִסְרֵי יִצְחָק לֵאמֹר לָנוּ הַמַּיִם וַיִּקְרָא
שְׂמֵי הַבְּאֵר עֵשָׂא כִּי הִתְעַשְׂקוּ עִמּוֹ: וַיַּחְפְּרוּ בְּאֵר
אַחֶרֶת וַיִּקְרְבוּ גִבְעֵי הָאֵרֶץ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ שַׁבְּנָה: וַיַּעֲתֶק
מִשָּׁם וַיַּחְפֹּר בְּאֵר אַחֶרֶת וְלֹא רָבּוּ עָלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ רְחֵבוֹת
[כו יט-כב]

וברמב"ן כ' שכ"ז רמז לביהמ"ק שבית ראשון ובית שני נחרבו ובית שלישי יעמוד, ושמעתי מפי כבוד הגר"ד לנדו שמרומז כן שבב' הבארות הראשונות כתיב ויחפרו בלשון רבים ובבאר השלישית כתיב ויחפור בלשון יחיד, והיינו שב' בתי מקדש נבנו ע"י בנ"א, אבל בית השלישי יבנה ע"י הקב"ה [וכמו שהביא רש"י בסוכה דמ"א סוף עמוד א' "אבל מקדש העתיד שאנו מצפין בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבא משמים, שנאמר (שמות טו) מקדש ה' כוננו ידיך"], זהו שנכתב בלשון יחיד. ובפ' שיח יצחק על התפלה פי' בשם מהרי"ל דיסקין במה שאומרים בתפלת מוסף והראנו בבנינו ושמחנו בתיקונו, שהרי בית המקדש השלישי ירד מהשמים, אבל את הדלתות יעמידו בני ישראל, וכמו שאמרו בב"ב נ"ג ב' אמר רבה בר אבוא הבונה פלטרין גדולים בנכסי הגר, ובא אחר והעמיד להן דלתות קנה, והיינו שע"י שיעמידו את הדלתות חשיב שישאל בנו את המקדש ע"ש.

אתה עתה ברוך ד'

אתה עתה ברוך ד', שמעתי מעשה בסופר שכתב ס"ת מהודר ואמר שעל כל טעות שיימצא בו יתן זהוב, ואחד מצא שכתב בפסוק זה עתה אתה ונמצא טעות בב' תיבות, וא"כ צריך ליתן לו ב' זהובים, והסופר טען שזה בא מטעות אחת שהחליף את התיבות זו עם זו, מה דינו.

אחד לפסח ואחד לחגיגה

וַיְהִי כִּי־יָצְאוּ יִצְחָק וְתִכְנָה, עֵינָיו מֵרָאִת לִדְ־נָא אֱלֹהֵ־צָאן וְקַח־לִי מִשָּׁם שְׁנֵי גְדֵי עִזִּים טָבִיִּים וְאֶעֱשֶׂה אֲתָם מִטְעָמִים לִאֲכֹלָה פֶּ־אֲשֶׁר אֶהְבֶּה [כ"ז ט]
וברש"י שני גדיי עזים וכי שני גדיי עזים היה מאכלו של יצחק, אלא האחד הקריב לפסחו והאחד עשה מטעמים, ובפרקי דרבי אליעזר דא' לשם פסח וא' לשם חגיגה.

והנה בב"פ ק"ז ר' יהודה אומר סומא אין לו בושת וכן היה ר"י פוטר מכל מצות האמורות בתורה, וכיון דכתיב ותכנה עיניו מראות א"כ לר' יהודה היה פטור גם מפסח וגם מחגיגה, מיהו התו' והרא"ש כ' שמדרבנן חייב.

הערות בדעת ר"י שסומא פטור ממצוות

אם חייב באיסורים

א. ב"ק פ"ז ר' יהודה אומר סומא אין לו בושת וכן היה ר' יהודה פוטר מכל מצות האמורות בתורה, אמר רב שישא בר' דרב אידי מ"ט דר"י אמר קרא אלה המצות החקים והמשפטים כל שישנו במשפטים ישנו במצות וחקים וכל שאינו במשפטים אינו במצות וחקים, אמר רב יוסף מריש הוה אמינא מאן דאמר הלכה כר' יהודה דאמר סומא פטור מן המצות קא עבדינא יומא טבא לרבנן מ"ט דלא מפקדינא וקא עבדינא מצוות והשתא דשמעית להא דר' חנינא דאמר ר' חנינא גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה מאן דאמר לי אין הלכה כר' יהודה עבדינא יומא טבא לרבנן מ"ט דכי מפקדינא אית לי אגרא טפ.

וע' בטו"א מגילה כ"ד שכ' שחייב בלאוין וכן בפמ"ג בפתיחה או"ח ח"ג אות כ"ט וע' נוב"י תניא או"ח סי' קי"ב דפטור גם מל"ת, וע' רע"א תניא תשו' קנ"ג, ובס' המכריע לבעל תו' רי"ד סי' ע"ח ס"ל דפטור גם מלאוין, ובהג"ה שם כ' דחייב בל"ת, ובהגהות רד"ל על הרא"ש קדושין (סי' מ"ט) הוכיח ממש"כ הרא"ש דמדרבנן חייב דאל"כ הרי הוא כמו גוי ואם מזהר בלאוין אינו כגוי ומוכח שגם בלאוין אין מזהר, וע' מנ"ח מצוה ב'.

והנה במדרכי מגילה דן אם הלכה כר' יהודה או לא ומסיק שם שאין הלכה כר' יהודה ע"ש, ובמג"א סי' נ"ג כ' דלא כר' יהודה אבל הביא מנחלת צבי שפ' כר' יהודה.

וכ"נ בר' ירוחם שהובא בב"י שם שסומא לא יהא ש"ץ להוציא את הרבים ע"ש, ובפמ"ג בפתיחה כוללת חלק השלישי אות י"ט חשש להלכה כר' יהודה וגם מבואר דס"ל שפטור גם מלאוין.

ולכאנ' יש להוכיח מקדושין ס"ו א' דההוא סמיה דהוה מסדר מתנייתא קמיה דמר שמואל כו' כי אתא שליח אמר אשתו זינתה אתא לקמיה דמר שמואל א"ל אי מהימן לך זיל אפקה ואי לא תפיק, ומבואר שאם באמת זינתה תחתיו היה נאסר בה משום סוטה, ולהסוברים שלר' יהודה סומא פטור גם מלאוין למה היה צריך להוציאה, ומוכח דלא כר' יהודה, ומיהו יש לדחות שהרי בתו' פ"ז א' ד"ה וכן וברא"ש קדושין כ' שסומא חייב מדרבנן וא"כ מדרבנן נאסרה עליו.

ב. במה שעשה רב יוסף יומא טבא כשהגיע לס' שנה

במו"ק כ"ח א' אי' שרב יוסף כשהגיע לס' שנה עשה יומא טבא לרבנן שיצא מכלל כרת, והרי רב יוסף היה מסופק אם הלכה כר' יהודה ופטור מן המצוות ולהסוברים שפטור גם מלאוין א"כ אינו בר כרת כלל, ואולי מספק ג"כ יש לעשות יומא טבא, ואולי י"ל שעשה יומא טבא שלא נתחייב כרת קודם שנסתמא (ע' בתשו' הגאונים שערי תשובה סי' קע"ח ובריטב"א קדושין לא).

ג. במה שרב יוסף היה דיין

בגיטין דף פ"ח ב' אביי אשכחיה לרב יוסף דיתיב וקא מעשה אגיטי אמר ליה והא אנן הדיטות אנן כו' שלחותיהו כו', ובחי' מהר"ל דיסקין שנדפסו בס' אהלים הק' שהרי רב יוסף היה סומא וסומא פסול לדון ע' סנהדרין פ' אחד דיני ממונות ושו"ע חו"מ סי' ז', וכ"דצ"ל דהיו שם ב"ד ורק רב יוסף הורה להם כך, ויש להוסיף עוד שהרי רב יוסף היה מסופק אם הלכה כר' יהודה שסומא פטור ממצוות וא"כ מה"ט ג"כ אין יכול לדון.

ד. אשת איש בסומא

בגיטין כ"ב הכל כשרין להביא את הגט חוץ מחרש שוטה וקטן וסומא ועובד כוכבים כו', ובגמ' בשלמא חש"ו דלאו בני דיעה נינהו עובד כוכבים לאו בר התירא הוא אלא סומא אמאי לא, אמר רב ששת לפי שאינו יודע ממי נוטלו ולמי נותנו, מתקיף רב יוסף היאך סומא מותר באשתו היאך בני אדם מותרים בנשותיהם בלילה אלא בטביעות עינא דקלא הכא נמי בטביעות עינא דקלא.

והנה קו' רב יוסף איך סומא מותר באשתו דילמא אינה אשתו אלא היא אשת איש, והרי לר' יהודה סומא פטור מן המצוות ולד' הסוברים שפטור גם מלאוין א"כ אין לו איסור אשת איש מדאורייתא, והרי רב יוסף בב"ק פ"ו א' מסופק אם הלכה כר' יהודה, ואף שבתו' כ' דסומא חייב מדרבנן אבל אי אפשר להוכיח מזה שטביעות עינא דקלא מהני גם בדאורייתא, ואפשר שכוונתו להק' לרבנן דפליגי על ר' יהודה.

ה. קידושין בסומא

בקר"א יבמות כ"ג שסומא לר' יהודה אין יכול לקדש אשה, וצ"ע דאף שאינו בכלל מצוות אבל הוא בכלל קנינים, גם צ"ע ל' הגמ' הנ"ל בגיטין כ"ג איך סומא מותר באשתו ולד' הקר"א אין לו אשה, ואפשר להעמיד בקידש אשה קודם שהיה סומא, ואף אם אין קידושין לסומא אבל קידושין שקידש קודם לא פקעי.

ולפי ד' קר"א לכא' חשיב אינו בר גיטין וקדושין ולא יכול להעשות שליח לגיטין וקידושין, ומאי הק' בגמ' למה סומא אינו נעשה שליח לגיטין הרי י"ל שאינו בר גיטין וקדושין.

ו. חמץ של סומא שעבר עליו הפסח

והנה לר' יהודה יהא אפשר למכור חמץ לסומא שאינו עובר בב"י ואחר הפסח יהא מותר בהנאה, ואמנם ר' יהודה עצמו ס"ל בפסחים כ"ח שגם חמץ של גוי אסור אחר הפסח, אבל לפי מאי דקימ"ל כר' שמעון שחמץ של גוי מותר אחר הפסח, א"כ ה"ה חמץ של סומא למ"ד דפטור ממצוות. אך אפשר כיון שמדרבנן אסור אפשר דאסור הנאה אחר הפסח.

ז. מצינו אופן שסומא חייב ופקח פטור

הנה ר' יהודה ממעט סומא מכל המשפטים אבל לכא' נ' שזה רק בחיובי תורה, אבל הלואה ודמי מקח וכדו' שזה חיוב מס' בזה לא נתמעט סומא. והנה בקצה"ח סי' ל"ח מבואר שיש קלב"מ גם על חוב של מלוה, וע' בב"ק ע' אתנן אסרה תורה אפי' בא על אמו, ונחלקו הראשונים בפ' גמ' זו דיש מפרשים שבקלב"מ יש חיוב לצאת יד"ש, ולפ"ז משמע שחיוב שמתחייב בעצמו שייך ע"ז קלב"מ, ויש מהראשונים שמפרשים שכוונת הגמ' שחיוב שבא מסברא אין ע"ז קלב"מ.

והנה אם יש על הלואה קלב"מ, א"כ משכח"ל אופן שסומא יהא חייב יותר מאדם אחר, וכגון אם לזה בשבת באופן של חיוב סקילה כגון דרך הוצאה מרשות לרשות וכדו', וא"כ בפקח פטור משום קלב"מ אבל סומא שאין חייב מיתה לר' יהודה אין קלב"מ ויתחייב.

[ועמש"כ בצצה"ל על ב"ק סי' ע' בגדר חיוב נהנה אם כמו מלוה או חיוב תורה ועמש"כ בכתובות פרק ג', ונפ"מ אם סומא חייב בתשלומי נהנה].

בגדי עשו

ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדל הקמלית אשר אתה בבית ותלבש את יעקב בנה הקטן [כ"ז ח].

צריך לברר לכא' הוי שולח יד בפקדון ואיך היה מותר לעשות כן. ושמעתי מתרצים דהנה מצינו בילקוט שמעוני פ' חיי שרה רמז ק"ט שאליעזר היה בנו של נמרוד וא"כ כשהרג עשו את נמרוד ירשו אליעזר וכיון שהיה עבדו של אברהם וכשמת אברהם היה עבדו של יצחק הרי הבגדים הם של יצחק דמה שקנה עבד קנה רבו.

אלא שבילקוט שם לעיל מבואר שאחר שעשה אליעזר את השליחות להביא את רבקה ליצחק שחררו אברהם אבינו, (וע' בטעמא דקרא מש"כ איך היה מותר לשחררו) והרי מעשה זה שהרג את נמרוד היה אח"כ שהרי היה בזמן שנאמר ויבא עשו מן השדה והוא עיף שהיה ביום שמת אברהם אבינו.

ושמעתי מפי **כבוד רבנו הגר"ד לנדו** ע"פ הגמ' בב"ק קיט עמוד א' ממוזן מסור רב הונא ורב יהודה, חד אמר מותר לאבדו ביד, וח"א אסור לאבדו ביד, מ"ד מותר לאבדו ביד, לא יהא ממוזן חמור מגופו, ומ"ד אסור לאבדו, דלמא הוה ליה זרעא מעליא, והנה אם לעשו היה דין מסור הרי אפשר ליקח ממוזן ואף למ"ד שאסור היינו דילמא הוה ליה זרעא מעליא, וכ"ז לאבד ממוזן לגמרי, אבל להשתמש ולהחזיר אין בזה הפסד לזרעא מעליא שיהיה לו.

והנה לא מצינו בעשו שהיה מסור, אבל מצינו בקדושין י"ח שהיה נחשב לישראל מומר, וע' ע"ז כ"ו המינין והמסורות והמזמרים מורדין ולא מעלין.

מראות הצבאות - דף הימי

ראש השנה כ"ג ב' וסעודות גדולות עושין להם בשביל שיהו רגילין לבא, צ"ע מהא דא' בבכורות כ"ט ורמ"א חו"מ ל"ד י"ח הנוטל שכר להעיד עדותו בטלה, ואיך מותר ליתן להם סעודות כדי שיהיו רגילין לבא, ואפשר שאין זה בדרך שכר אלא כדי שלא ירעבו וע"כ מותר, ואף שע"כ אי"צ בעצמן להוציא הוצאות לאכול, אך בבכורות כ"ט א' תנן הנוטל שכר לדון דיניו בטילים להעיד עדותו בטילין להזות ולקדש מימיו מי מערה אפרו אפר מקלה אם היה כהן מטמאו מתרומתו מאכילו ומשקו וסכו ואם היה זקן מרכיבו על החמור כו', ומבואר שבאופן שהיה יכול לאכול תרומות שיש לו בלא הוצאה ועתה שנשטא צריך להוציא הוצאות לאכילה, וע"ז מותר ליתן לו, ומשמע שאם אין מפסיד ע"י שמעיד או מזה מי חטאת אין מאכילו. וע' נוב"קמא אהע"ז סי' כ"ט.

חקרי לב

משיעורי רבינו הגאון רבי חיים קלופט שליט"א

"בית המדרש נפש החיים"

גליון מס' 28

פרשת תולדות תשפ"ב

מלחמת עולם הטוב עם הרע

א בהפסדת הפרשה אנו קוראים: **"משא דבר ה' אל ישראל ביד מלאכי, אהבתי אתכם אמר ה'."** זה היסוד לכל הקיום של כלל ישראל, כל יציאת מצרים וקריעת ים סוף ומתן תורה וכו' וכו' הכל מתחיל מ'אהבתי אתכם'. וכן הרמח"ל אומר שזו אחת משתי אהבות שעליהם העולם מתקיים, האחת "אהבתי אתכם אמר ה'" והשנייה "ואהבת את ה' אלקיך".

אבל ישראל שואלים **"במה אהבתנו"**, והתשובה עונה הקב"ה - **"הלא אה עשיו נאום ה' ואהב את יעקב ואת עשיו שנאתי"**. וצריך להבין מה התשובה בזה?

וראשית צריך להקדים עוד ולהתבונן בכל הפרשה הנוראה שהיתה כאן - "ויהי יצחק את עשיו כי ציד בפיו", ואח"כ רצה להביא לו את הברכות, ואילו 'רביקה' אהבת את יעקב, והוצרכה לעשות בחכמה שיעקב יקבל את הברכות, מה היה כאן.

אלא, שהיה כאן נידון בבחירה, מי יזכה להיקרא 'זרע אברהם', שאלו מגיעים כל הברכות שהבטיח הקב"ה לאברהם. שיצחק רצה שגם עשיו יהיה נקרא זרע אברהם כי הכיר בכוחות הטמונים בו, אבל רביקה נלחמת שרק יעקב הוא מתאים להיות הזרע של אברהם. וכמו שהתברר בסוף וגם יצחק הסכים שרק ליעקב מגיע את הברכה, כי רק הוא הזרע שממנו יצא הכלל ישראל ואצלו תשרה השכינה.

וזה אומר הנביא "אהבתי אתכם אמר ה' ואמרתם במה אהבתנו", כי זה היה עדיין שקול מי הנבחר, ולכן הקב"ה מדגיש שרק את יעקב הוא אוהב, אבל את עשיו הוא שונא.

ב ונתבונן עוד בתחילת הפרשה, "ויתרוצצו הבנים בקרבה ... ויאמר ה' לה שני גוים בבטןך", אומרים חז"ל במדרש: **"עד כאן קריין סבתא ורעמה וסבתכה, מינך יקומון יהודאין וארמאין"**, דהיינו שעד עכשיו היה כל מיני אומות בעולם, אבל מעת שיעקב ועשיו נולדו ישנם רק שתי אומות - יהודים וגוים [ולכן אנו רואים שמה שמעניין כל הזמן את אה"ע זה היהודים, אע"פ שבדרך הטבע כזו אומה קטנה לא צריכה לעניין אף אחד].

וכן מביא רש"י על הפסוק "ולאום מלאום יאמץ ורבי יעבוד צעיר" - **"לא השווה בגדולה, כשהוא קם זה נופל, אם מלאה זה חריבה זה וכו'."**

בכדי להבין את כל זה, צריך לדעת היסוד שאמר הרמח"ל (בדרך ה' ושאר ספריו), שכל העולם כולו בנוי על התמודדות של טוב ורע, וזה מלחמת עולם שלא פסקה ולא פוסקת אפי' לרגע אחד מתחילת בריאת העולם, וזה התכלית של הבריאה.

והסכנה הכי גדולה שיש לאדם, זה כשהוא לא יודע שיש מלחמה, כשאדם חושב שאין כלום ואינו יודע שיש מחבלים, זה סכנה יותר גדולה מאשר להיות מנוצח.

וזה מה שאומרים לרביקה, ששני הנציגים של הטוב והרע למשך כל העולם הם שני בניה, ונכון שנולד לך בן יעקב אבינו בחיר האבות שהוא ישורון יסוד העולם, אבל לא יכול להיות יעקב לבד בעולם, כי כל העבודה והתכלית של יעקב זה להתמודד עם העשיו, ובלי להתמודד עם עשיו אין לו מה לעשות כאן בעוה"ז, ולכן עמו נולד עשיו.

ואומרים לרביקה עוד יותר, אל תחשבי שיש לך שני בנים שהם עם אחד, אם היו אומרים לרביקה יש לך שני בנים אחד צדיק ואחד רשע, הרי זה אסון, אמר א"ל ללוט, היפרד נא מעלי, ואצל ישמעאל גרש האמת הזאת. אבל כאן יש "שני גוים", הם לא יהיו בידה.

ובזמן שכלל ישראל לא מתנהגים כמו שצריך בגלות עשיו מושל כי התכלית היא שהם ישמרו את רצון ה' כי או שהטוב שולט על הרע ומכניע אותו. או שח"ו הטוב מתכופף ונכנע לרע והרע שולט עליו. [ומ"מ יש כאן הבטחה בפסוק "ורבי יעבוד צעיר", שבסוף יעקב אבינו ימשול כי זה התכלית וכמ"ש "ועלו מושעים בהר ציון לשפוט את הר עשיו והיתה לה' המלוכה כי לה' המלוכה ומושל במיים"].

ג וכאן יש לשאול, אמנם הבנו שיצחק רצה שגם עשיו יהיה מזרע אברהם, אבל איך יתכן שאת הברכות שקיבל מאברהם הוא רוצה לתת לעשיו ולא ליעקב, היתכן?

אלא כותב בספרונו, "כי חשב שיהיה טוב ליעקב שתספיק לו נחלת בה עם איזה שעבוד כדי שלא יטרוד נפשו מאוד בענייני גשמיים והבלי הנפסדים, ושיהיה טוב לו שיהיה משועבד תחת אחיו".

וכפי שאפשר לראות, מה יצחק אבינו ביקר את יעקב בהתחלה [כשחשב שהוא עשיו] ומה בירכו בסוף [כששלח אותו לקחת אשה], בברכה הראשונה כתוב "ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ רוב דגן ותירוש וכו' כל עניי הגשמייות, אבל בברכה השנייה "ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך איתן, לרשתך את ארץ מגוריך וגו'", דהיינו שיקבל את ארץ ישראל עם מעלותיה הרוחניות.

ולכן גם יעקב ניסה להמנע מלקבל את הברכות "ויאמר יעקב אל רבקה אמו, הן עשו אחי עשיר ואנכי איש חלק", ואומר המדרש ש"עשיר" מלשון שעירים ירקדו שם, [דהיינו שדים], "ואנכי איש חלק", מלשון כי חלק ה' עמו. הרי אני חלק ה' ששקוע בעבודתו ובתורתו, וכל העניינים של הגשמיים יפריעו לי ללמוד, עשו מתעסק עם כוחות הרע, אז הוא שייר לעזה"ז, איש שדה, אבל אני איש חלק אין לי גישעפֿטן, כולי דבוק ברבש"ע, רק עזה"ב, אני לא מחפש שום דבר חוץ מזה.

וכך שמעתי מאבי צ"ל, שכיון שיעקב היה קדוש ה', ומופשט מהעזה"ז לגמרי, שלם בשלימות גמורה, ממילא אמר יצחק וכי יעקב צריך את ארץ ישראל ושפע הברכה שבה? הרי בשבילו מטפיק 'פת במלה תאכל'. רק עשוי צריך את כל העזה"ז כדי להתגבר על הבעיות. שיצחק חשב שעשוי הוא במדרגה של צדיק שנלחם עם הרע, ואם יתנו לו את הכלים האלו הוא יוכל להתמודד ולהתגבר.

אבל 'רבקה אוהבת את יעקב', היא יודעת שהכל שקר ורמאות, וכל כולו הוא רע, [ומה שלא גילתה לו, כתוב במדרש "ויאמר ה' לה", שאמר לה שלא תגלה, וכך היה רצוני י", ע"ז בנצי"ב].

ובסוף יצחק מודה לרבקה ומברך את יעקב "ויתן לך את ברכת אברהם", וכשעשוי מגלה שזה מה שקרה "ויצעק צעקה גדולה ומרה", יצחק בירך גם אותו. "ואת אחיך תעבוד", שהרע יהיה כפוף תחת הטוב, שאז גם הרע מקבל מלמעלה, אבל "והיה כאשר תוידר ופרקת עולו", אם יעקב יעבוד על תורה אז הרע שולט בעולם וח"ו יצטרך להתכופף תחת הרע.

ד הגאון ר' שלום שבדרון צ"ל היה אומר (מובא בספר כל שלום), שאנחנו מתארים את עשוי עם שער פרוע ומכנסים קרועים, והולך עם אקדחים וכו', אבל האמת היא שעשוי הלך עם פראק והמבורג, והיה ראש ישיבה גדול.

וכמו שכתוב שעל עשוי נאמר "בן יכבד אב", שלא היה בעולם מי שכיבד את אביו כעשוי, וכדאי' בגמ' "רשב"ג אומר כל ימי כיבדתי את אבא ועדיין לא הגעתי לאחד ממאה מעשיו".

לעשוי היה שכל עצום ורב, ולכן ראשו נקבר במערת המכפילה, אלא שהיה מרחק רב בין הראש ללב, שהלב היה 'איש שדה', ולכן כתוב בירוד 'איש יודע ציד' [שדרשו חז"ל לצוד את אביו, ומסתמם גם את שאר הבריות היה צד כן] איש שדה', שרגע אחד היה צדיק וחקר בצידקות 'כיצד מעשרין המלה', ורגע לאחריו עשה את העברות הכי חמורות.

זהו המציאות של האדם שיש לו התמודדות, יש לו ראש ולב, והשאלה היא האם הוא שולט על הלב שלו או לא. ועשוי עם הראש הגדול שהיה לו אפ"ה עם הלב שלו הוא לא השתמש כמו שצריך ורץ אחרי התאוות.

ה וצריך לדעת, שיעקר המלחמה בין יעקב לעשוי זה מה שאמר יצחק "הקול קול יעקב והידיים ידי עשוי", כוחו של יעקב אינו אלא בפיו, כי הפה מראה את פנימיות הנשמה, [שהקול יצא מתוך הלב], וכוחו של עשוי זה בידים זה בחיצוניות.

וע"ז אומר המדרש "כל זמן שקולו של יעקב מצפצף בבתי מדרשות אין הידיים של עשוי שולטות, הקל קול יעקב - ידי עשוי מתגברים". לא כתוב בחז"ל שהם מפסיקים לגמרי, רק 'הקל קול יעקב' [שהרי אם יפסיקו מללמוד העולם היה נחרב]. כי התורה זה שירה והתפילה זה שירה, אז צריך שזה יהיה בחיזוק הקול.

ויש כאן עוד יסוד, שגם בתפילה עיקר המטרה זה 'קולו של יעקב', דהיינו הדיבור והוצאת המילים בפה.

[ויש בזה דיוק נפלא בפרשה הקודמת במעשה אליעזר, שהכל היה במהירות - וירץ ותרגן וכו', אבל כשאליעזר התפלל זה היה לאט, כמו שרואים בטעם של המילה ויאמר שזה שלשלת באריכות, וזה התורה מדגישה שצריך להתפלל בסבלנות ובקול].

וחלק מעצת היצר שמראה לאדם שהעיקר זה רק הכוונה, וממילא כשאדם רואה שהוא לא מצליח לכוון אז הוא רץ מהר את התפילה, כי בין כה התפילה לא שווה כי אני לא מכוון בתפילה. אבל האמת היא שכמו שאי אפשר על רגל אחת לקפוץ על הסולם כן אי אפשר להגיע לכוונת מיד. אלא קודם כל צריך להתפלל מילה במילה שזה הבסיס היסודי של תפילה והכוונה זה סיעתא דשמיא שבא לבד דאי אפשר לעבוד על כוונת הלב כי בן אדם לא שולט ע"ז. והעיקר זה לבוא במנוחת הנפש ולא בטירוף הדעת ומתפללים עם נעיונות במקום רינה שם תהא תפילה שהצבור מתפללים בקול ערב.

וה"ה בלימוד כדי להגיע להבנה בתורה לא צריך לקפל את המצה, אלא כשלומדים ברינונה של תורה. וכמ"ש בערובין דף נד. "ערוכה בכל ושמורה" - אם ערוכה ברמ"ח אברים שלך משתמרת ואם לאו אינה משתמרת". כי כשלומדים בקול אז בא הכל בא החשק ללמוד וההתמדה וההבנה והריכוז וכו'.

וע"ז אמרו בגמ' במגילה כל הקורא בלא נעימה ושונוה בלא זמרה עליו הכתוב אומר גם אני נתתי להם חוקים אשר לא טובים לא יחיו בהם וזה הכלי נשק שלנו קולו של יעקב מצפצף בבתי כנסיות ובבתי מדרשות.

מצד אחד כשלומדים בקול אז זה קשה, אבל כשמתרגלים אז כל הלימוד נהיה קל. וה' יעזרנו להשתמש בקול יעקב בתורה ובתפילה, ולעלות במעלותיהם.

- - - נערך מכתבי תלמידים - - -

הוקדש לע"נ הרה"ג ר' מיכאל ב"ר משה ישעיהו הכהן צ"ל, נלב"ע י"ט חשוון תשפ"ב

לתרומות ולתנצחה להפצת הגליון: נדרים פלוס < חיפוש מוסד > ישיבת קהלת יעקב < קטגוריות > "עלון חקרי לב" או להשאיר הודעה ב"ק בית המדרש נפש החיים" במספר: 077-26-111-78, או במייל: ky6880427@gmail.com
לפניות, הערות והארות בכל נושא הגליון, וכן למסירת דברי תורה בכל נושא מרבינו שליט"א, ניתן ליצור קשר באופנים הנ"ל.
- כל שיעורי רבינו שליט"א ב"ק בית המדרש נפש החיים: 077-26-111-78 -

דרכי השמיטה

דין ירקות בתר לקיטה

ירקות דינם דאזלינן בהו בתר לקיטה, ולכן כל הירקות הנלקטים מיד אחר ר"ה הם קדושים בקדושת שביעית, אף שגדלו לגמרי בשישית.

זמני קדושת שביעית בפירות וירקות בפועל

מצד המציאות ירקות כגון מלפפונים ודומיהם לוקטים מיד אחרי ר"ה, אבל ירקות כגון תפ"א בצל וגזר לא קוטפים אותם כל יום, ולכן בדרך כלל עד סוף חודש חשוון של שביעית אין תפ"א של שביעית בשוק אלא של שישית, ולענין פירות נתבאר דאזלינן בתר חנטה [חוץ מאתרוג], ולכן כל פירות החורף הם פירות שישית כיון שהחנטה היתה בשישית.

איסור ספיחין בירקות

אמנם בירקות חוץ מדין קדושת שביעית שנוהג בהם, יש בהם ג"כ איסור ספיחין, וז"ל הרמב"ם (ריש פ"ד) כל שתוציא הארץ בשנה השביעית בין מן הזרע שנפל מקודם שביעית בין מן העיקרים שנקצרו מקודם וחזרו ועשו, ושניהם נקראו ספיחין בין מן העשבים והירקות שעלו מאיליהן ואין להם זרע, הכל מותר לאכלו מן התורה שנאמר והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, אפי' שדה ששתייבה בשביעית וצמחה פירותיה מותרים באכילה, וזה שנאמר את ספיח קצירך לא תקצור שלא יקצור כדרך שקוצר בכל שנה וכו'. ומדברי סופרים שיהיו כל הספיחים אסורים באכילה, ולמה גזרו עליהם מפני עוברי עבירה שלא ילך ויזרע תבואה וקטניות וזרעוני גינה בתוך שדהו בסתר וכשיצמחו יאכל מהם ויאמר ספיחים הם, לפיכך אסרו כל הספיחים הצומחים בשביעית, ע"כ.

וכידוע דעת ר"ע (בפסחים דף נ"א:) שספיחים אסורים מדאורייתא מקרא ד"את ספיח קצירך לא תקצור", וכן סבירא להו להרבה תנאים כמותו, אכן להלכה אינם אסורים אלא מדברנן, אבל מ"מ דינם ככל מאכלות אסורות, וממילא יש לדעת שאכילת ירקות בשביעית חלוקה מאכילת ירקות בשאר שנים, דבשאר שנים אין חשש איסור בירקות אחרי שמפריש מהם תרו"מ. אבל בשביעית להיפך כל הירקות המצויים אסורים באיסור ספיחין, וכדי לאכול ירקות צריך לברר שאינם בכלל האיסור.

ומבואר דהגזירה של ספיחין היא רק בירקות שבהם יש חשש שיבוא לזרוע בשביעית, ומשאי"כ באילנות לא חששו חז"ל שיבוא לנטוע אילנות בשביעית כדי שיהיה לו פירות בעוד כמה שנים.

איסור ספיחין בנזרעים בשישית ונלקטים בשביעית

דעת הרמב"ם שכל הירקות הנלקטים בשביעית אף שגדלו בשישית אסורים באיסור ספיחין, שכן כתב הרמב"ם (שם ה"ג) וז"ל הא למדת שאין אוכלים מפירות שביעית אלא פירות האילנות והעשבים שאין זורעים אותם רוב בני אדם כגון הפיגס וכו', וכל כיוצא ב"ב, אבל הירקות שדרך רוב האדם לזרוע אותם בגינות ומיני תבואה וקטניות כל הצומח מהם אסור מדבריהם, והמלקט אותם מכין אותו מכת מרדות, ע"כ. מבואר מדברי הרמב"ם שחוץ מירקות הזולים אין היתר לאכול ירקות שנלקטו בשביעית, אע"ג שגדל בשישית כיון דנלקט בשביעית והרי הוא קדוש בקדושת שביעית הרי הוא בכלל איסור ספיחין,

אמנם הרמב"ן בחומש, והר"ש (בפ"ה ובפ"ט) חולקים על דעת הרמב"ם, ועיקר ראייתם שמבואר במשניות שהיה שימוש בשביעית בירקות שדה, כדתנן (פ"ח מ"ד) ואם כל הירקות אסורין באיסור ספיחין היאך היה שימוש בירקות, ולכך חולקים הראשונים וסוברים שירקות שתחילת גידולם היה בשישית אף שנלקטו בשביעית אין בהם איסור ספיחים.

גדר תחילת גידול בשישית

נמצא שהירקות שמגיעים לשוק בתקופה הראשונה אחרי ר"ה של שביעית לדעת הרמב"ן והר"ש אין בהם איסור ספיחין, והחזו"א נוקט לדינא כהר"ש והרמב"ן. אלא שאין ברור מהי ההגדרה של תחילת גידולם בשישית שלא יהא בהם איסור ספיחין, וידוע המעשה שהחזו"א בזמנו אמר שלכתחילה יראו תחילת גידול קודם ר"ה מעל פני הקרקע, ובסוף לא כל הירקות יצאו מעל פני הקרקע, והחזו"א ביקש והוציאו זרעים מהקרקע והיקל החזו"א לסמוך שאם התחילה נביטה קודם שביעית אין בהם איסור ספיחין דנחשב תחילת גידולם בשישית. [ומ"מ החזו"א לעצמו החמיר כדעת הרמב"ם, כן הביא בספר חוט שני].

ולמעשה ועדות השמיטה מהדרים לספק ירקות שמותרים גם לדעת הרמב"ם, אף שעיקר הדין דלא כהרמב"ם. ומ"מ אפשר להקל בזה, ובפרט מי שנמצא בבית חולים ואין לו ירקות עם הכשר, אפשר להקל כהר"ש והרמב"ן,

[אוצר בית דין בירקות: פעמים ששדות ישראל מלאים בירקות בתחילת שנת השביעית, ואם יקנו מהם יגרמו להמציא פרנסה לחקלאים, והיינו דאף שירקות הללו קדושים בקדושת שביעית כיון שלקטתם בשביעית, וא"כ הם אסורים בסחורה, אך כמו שנוהגים בפירות האילן ע"י אוצר בית דין, שהבית דין ממנה את החקלאים בתורת שלוחים לקצור את הפירות, וכן לעבוד את העבודות המותרות בשביעית במקום פסידא, ועל ידי זה יש פרנסה לחקלאים ומסייעים בידם לשמור שביעית. אלא שבירקות אין מצוי אוצר בית דין כיון דאסורים באיסור ספיחין אך אם מקילים כדעת הרמב"ן והר"ש דירקות שתחילת גידולם בשישית אין בהם איסור ספיחין, אף שיש בהם קדושת שביעית, יהיה אפשרות לעשות אוצר בית דין בירקות, ועל ידי זה להביא פרנסה לחקלאים]. אך כל זה נפק"מ בערך בחודשיים הראשונים של שביעית שעדיין הירקות הם מהגידולים שהתחילו לגדול בשישית, אך לאחר מכן לכו"ע הירקות אסורים באיסור ספיחין, [ובדרך כלל מתפרסמים לוחות ממתי הירקות אסורים באיסור ספיחין אף לדעת הרמב"ן והר"ש]. ועיין בסמוך בענין איסור נעבד.

סיכום הדינים = איסור ספיחין בנזרעים בשישית ונלקטים בשביעית מעיקר הדין ירקות הנזרעים בשישית ונלקטים בשביעית יש להקל כדעת הר"ש והרמב"ן שאין בהם איסור ספיחין, והחזו"א לעצמו החמיר.

ירקות במוצאי שביעית

לענין ירקות במוצאי שנת השביעית, מבואר ברמב"ם (פ"ד ה"ו) דעד חנוכה אסורים באיסור ספיחין.

נעבד בעצי ערבות

עצי ערבות אף שאין בהם קדושת שביעית מ"מ אם יעבדו בהם עבודה האסורה הרי הם יהיו אסורים באיסור נעבד, ואף אם בתחילת שנת השמיטה יעבדו בעצי ערבות עבודה אסורה הרי שערבות אלו יהיו אסורים. [אלא שעיקר העבודה בעצי ערבות היא השקאה, והרי השקאה התירו במקום פסידא, והובא בשם המבי"ט דהיתר פסידא אינו דווקא בפירות אלא כל דבר שיפסד משמוש, וכיון שעצי ערבות עומדים למצוה, ואם לא ישקום לא יהיו ראויין למצותן, הרי יש בהם היתר של השקאה במקום פסידא. אלא שיש לעיין באופן שישקום יותר מכפי שנצרך להכשר הערבות ורק לתוספת הידור כגון לבלוב וכדו' אם זה יהיה סיבה לאוסרם באיסור נעבד, כיון שאין זה מקום פסידא אלא הרווחה, וצ"ע.]

ומעתה מצינו נפק"מ באיסור נעבד שאינו אסור מצד שמור, כגון בכל הנך שאין בהם קדושת שביעית וא"כ איסור שמור אין בהם, ומ"מ איסור נעבד שפיר יש בהם, וכמשי"י.

הדסים בשביעית

בענין הדסים בשביעית, הירושלמי (ריש פ"ז) נסתפק אם דברים שעומדים לריח יש בהם קדושת שביעית, ואפי' אי נימא דיש בהם קדושת שביעית הרי זה נפק"מ רק למוצאי שביעית כיון דההדסים של תחילת השביעית אין בהם קדושת שביעית דדינם כאילנות שאזלין בתר חנטה, ולא כירקות שאזלין בתר לקיטה, אבל מ"מ אכתי יש לחוש בהם משום איסור נעבד וכנ"ל שאם עבדו בהם עבודה אסורה בתחילת שנת השביעית הרי הם אסורים לדעות שאוסרים נעבד.

דין עצי ועשבי בשמים

יש לעיין מה נחשב לחנטה בעצי בשמים, ולענין עצים לר"י שקדושים בקדושת שביעית ובתוס' ב"ק (ק"ב א' ד"ה ה"ג) שמבואר לכאורה שמה שנתוסף בשביעית קדוש בקדושת שביעית, והחזו"א (י"ד) דן בזה דיש לומר שחנטה לגבי עצים היינו השרשה, אבל לענין עצי בשמים שמתחדשים כל שנה, נראה שכל עלה שצמח בשביעית הרי הוא קדוש בקדושת שביעית, והיינו דווקא בעצי בשמים, אבל עשבי בשמים דינם כירקות שאזלין בתר לקיטה, אלא דעשבי בשמים אסורין באיסור ספיחין אם דרך לזרעם, ובתחילת גידולם בשישית פלוגתא דהרמב"ם והר"ש והרמב"ן אם יש בהם איסור ספיחין, עיין חזו"א (י"ד ט' ד"ה ובתשובת).

איסור נעבד

נחלקו הראשונים בפירות וירקות שנעבדו בשביעית, דהיינו שעשו בהם מלאכות האסורות בשביעית ועל ידי זה הגידולים השביחין, האם מדרבנן אסורים משום קנסא, דבשלהי יבמות (קכ"ב). איתא נכרי שהביא פירות ואמר פירות אלו של עזקה אינו נאמן, ונחלקו הראשונים מה הכוונה של עזקה, ורוב הראשונים פירשו דעזקה מלשון גדר, שאדם שעשה גדר לפירות בשביעית ועל ידי זה היטיב את גידול הפירות, הרי הפירות אסורים, וזה הנקרא איסור נעבד שחז"ל קנסו שכל פירות שנעבדו בשביעית אסורים.

אמנם אין איסור זה מוסכם על כל הראשונים, דברמב"ם (פ"ד הט"ו) מבואר שאין בפירות הללו איסור, אך רוב הראשונים סוברים דפירות הללו אסורים.

איסור שמור

עוד נחלקו הראשונים אם יש איסור שמור, וזוהי פלוגתא אחריתא, דשמור לדעת ר"ת בסוכה (ל"ט:) שאוסר, הרי זה

איסור דאורייתא שהתורה לא התירה לאכול פירות שביעית אלא אם כן הונהג בהם הפקר, ובאיסור זה הרבה מן הראשונים חולקים, ומשאי"כ נעבד רוב הראשונים אסורים אך אין זה איסור דאורייתא אלא מטעם קנסא,

ואף שנתבאר דאין שייכות בין האיסורים [ודלא כפי שמורגל בפי בני אדם ששמור ונעבד חד עניינא הוא], אבל מ"מ מן הסתם פירות שנעבדו בשביעית הרי הם גם שמור, כיון דבדרך כלל מי שעובד בשביעית רח"ל הרי הוא גם שומר על הפירות.

נעבד בדבר שאין בו קדושת שביעית

לכאורה איסור נעבד אין לו שייכות לקדושת הפירות, ואף פירות שאין בהם קדושת שביעית כיון שיש בהם איסור עבודה בשביעית יש לקנוס לאוסרם כשנעבדו בשביעית, וא"כ אפי' דברים שאין בהם כלל קדושת שביעית כגון פרחי נוי וכדו', וכן כל הפירות שחנטו בשישית והמשך גידולם בשביעית, אף דאין בהם קדושת שביעית דאזלין בתר חנטה, מ"מ יהיה בהם איסור נעבד לדעת האוסרים בנעבד. אך כפי ההוה אינו מצוי דרוב הפירות נקטפים קודם ר"ה. [ולענין איסור ספיחין מבואר בחזו"א (י' י"ב) בכוונת הירושלמי (פ"ה ה"ג) דאין איסור ספיחין בדבר שאין בו קדושת שביעית ואף שטעם האיסור שייך אפי' בדבר שאין בו קדושת שביעית].

מה נחשב לנעבד

נראה שאיסור נעבד הינו אפי' בכהאי גוונא שגם בלא העבודה האסורה היו צומחים הפירות אלא שע"י העבודה האסורה השביחו הפירות ג"כ אסור, כדמוכח מסוגיא דעזקה שפירשו הראשונים מלשון גדר ומסתבר דגם בלא הגדר היו פירות אלא שע"י הגדר שבחו הפירות, ובוה נמי איכא איסורא דנעבד.

אמנם במשנה בשביעית (פ"ג מ"ב) תנן שדה שנטיבה בשביעית ב"ה אומרים אוכלין פירותיה, ומבואר שאינה אסורה באיסור נעבד, וקשה טובא שהראשונים הוכיחו מהך מתני' גופא איסור נעבד, דתנן שדה שנטיבה או נדירה לא תזרע למוצאי שביעית, ואולי צריך לחלק דחרישת הקרקע לגבי הפירות אין זה מלאכה באופן ישיר לגבי הפירות ולכן אין בזה איסור נעבד, וצ"ע.

ההכרעה באיסור שמור ונעבד

לענין הלכה בשמור, החזו"א בסדר השביעית כתב (כ"ו ד'), עבר הבעלים ולא הפקיר כרמו והחזיק בו כשאר שנים נאסרו הפירות לכל אדם, ואסור לאוכלם ואסור ליתנם לבהמתו, ע"כ. ואף שרוב הראשונים לא ס"ל הך איסורא מ"מ פסק להחמיר, ולא פירש מה הדין לענין נעבד, והטעם לכאורה כמשי"י דכיון שאסור שמור א"כ בדרך כלל כל נעבד הרי הוא אסור מצד שמור.

אולם החזו"א (ס"ט ט' בתוה"ד) כתב ואתרוגים של שביעית אע"פ שמטיבין אותן בשביעית באיסור, ומשמרים אותן, אין הפירות נאסרים ויוצאין בהם בחג שעדיין הם קודם ביעור, עיי"ש. והאריכו בזה שלכאורה דברי החזו"א סותרים אם להחמיר באיסור שמור, ואולי היקל באתרוגים לצורך קיום מצות ד' מינים. ועכ"פ לכתחילה ודאי אין להשתמש בפירות שנעבדו או שנשמרו בשביעית,

סיכום הדינים = איסור שמור ונעבד

- א. לכתחילה שמור ונעבד אסורין, ובשעת הדחק יש להקל.
- ב. גם בפירות שאין בהם קדושת שביעית דהיינו שחנטו בשישית אם נעבדו בשביעית אסורין.
- ג. [אך יש לדעת שחוץ מפירות הדר. יש מהפירות הנמצאים בשוק בימות החורף שנלקטים עוד קודם ר"ה כגון תפוחי עץ. ונשמרים בקירור במשך החורף, ואם נתברר שנלקטו לפני ר"ה אין מה לחוש בהם].
- ג. בכלל איסור נעבד כל מלאכה שהשביחה את הפירות באופן ישיר.

עם תחילת שיעור חורף והקדמת כניסת שב"ק להלן נידון בהלכות קבלת שבת ממורינו שליט"א

והיות נראה בזה הוא, דזמן מועט קודם בין השמשות חלה תוספת שבת מעצמה אלא דאינה אוסרת את השבותין כדמוכח ממתני' דספק חשיכה, ואם רוצה יכול להוסיף על התוספת ולקבל בעצמו כפי שדימו זאת בראשונים (תרי"ג ברכות יח: מדפה"ר) לתרומה דחטה אחת פוטרת הכרי ואפשר להוסיף עליה ושם תרומה על התוספת, וכאשר מוסיף בעצמו אז חל על התוספת גם איסור בשבותין, ובמתני' דספק חשיכה מייירי בשאינו מוסיף בעצמו.

במג"א בשם כנה"ג ובהגר"א כתבו לחלק בין יחיד שקבל בעצמו לבין שנגרר אחר קבלת הציבור

במג"א (רס"א סק"א) הביא דבכנסת הגדולה כתב בשם המרדכי דלא אסר אלא במי שקבל עליו שבת אבל מי שלא קיבל שבת אפי' אחר ברכו מותר בשבותין, והיינו דגם האוסרין מודו דנגרר קיל טפי דאף דחל עליו שבת כשהציבור אמרו ברכו מכל מקום כיון שלא קיבל בעצמו לא נאסר בשבותין. [אמנם המג"א גופיה פליג ע"ז דגם מי שנגרר אחר הציבור נאסר בשבותין וכן פסק במ"ב (סק"ח). ועכ"פ אין בזה ישוב לסתירת דברי השו"ע הנ"ל דבסימן שצ"ג הכריע להקל אפילו בקיבל בפירושו].

וכן מבואר בביתאור הגר"א (שצג, ב) שכתב דראית המתירין שבותין אפילו קיבל בעצמו היא משום הקושיא הנ"ל דהא לעולם קבל שבת קודם שקיעת החמה ואפילו הכי שרי שבות בין השמשות, ודברי האוסרין כתב לישב ז"ל, דמייירי דלא קיבל ואף על גב דממילא נאסר מ"מ קל ממה שקבל בפירוש וראה מתוספתא וכמש"ל סי' רס"א ס"ד ע"ש וכו', ע"כ. והיינו דבמתני' דספק חשיכה מייירי שלא קיבל בעצמו ואע"ג שממילא נאסר משום דנמשך אחר הציבור [כמו שכתב המרדכי (רח"צ) להוכיח מהגרמא (לה:)] היינו לגבי דאורייתא דאסור להדליק אחר תקיעה שלישית אבל בשבותין אינו נאסר אלא אם קיבל עליו בעצמו דאז נאסר אף בשבותין כמבואר בתוספתא בסוכה דאיתא שם (ד, יב) כיצד שלש להבדיל בין קדש לחול וכו' גמר מלקרות אפי' מיחס בידו אין טומנו אלא מניחו בארץ אפי' נר בידו אין נותנו על גבי מנורה אלא מניחו על גבי הארץ, מבואר דקבלת תוספת שבת אוסרת אף בשבות דהטמנה ואין זה סתירה למתני' דספק חשיכה וכו' דבתוספתא מייירי לגבי התוקע עצמו שקיבל עליו [וכן מבואר בסמ"ג עשין ל' דהתוספתא דסוכה מייירי לגבי התוקע עצמו], ויחיד שמחליט שאינו מקבל מותר בשבותין, והיינו כדברי הכנה"ג שהביא המג"א.

ומבואר בזה דבר חידוש דאף דנמשך אחר הציבור שאמרו ברכו והוי כתקיעות שעל ידיהם נאסר כל הציבור מכל מקום שייך שלא יקבל על עצמו התוספת ואז עדיין מותר בשבותין אע"פ שחל עליו תוספת שבת. ובה מבואר שפיר מתני' דספק חשיכה.

אמנם כתב במג"א הנ"ל וכן פסק במ"ב (רס"א סק"ח) דהיחיד נמשך אחר הציבור אף לענין השבותין, ולדידו הדרא קושיא לדוכתא דמתני' דספק חשיכה במאי מייירי הא הציבור קבלו עליהם שבת ע"י התקיעות ואין לישב דמייירי במי שלא קיבל דהא נגרר בהכרח אחר קבלת הציבור, ולדידו על כרחך נצטרך להדחק בזה דמייירי בהולך במדבר ונימא דבכה"ג אינו נמשך אחר הציבור.

פלוגתת הראשונים והכרעת המחבר כשקבל שבת אי נאסר מיד אף בשבותין וחילוק האחרונים בין קבלת ציבור ליחיד

כתב במרדכי (רצ"ו) דאע"ג דשרי שבות בין השמשות מכל מקום בקיבל שבת חמיר טפי וכיון דקיבל על עצמו שבת [ביחיד או עם הציבור] נאסר בשבותין, ויש חולקין עיין שם. ולכאורה דברי השו"ע בזה סתרי אהדדי דבסימן רס"א סעיף ד' כתב ז"ל, אחר עניית ברכו אף על פי שעדיין יום הוא אין מערבין ואין טומנין משום דהוא קבלה לשבת עליה, ע"כ. ולא הביא דאיכא מאן דפליג וס"ל דלא חל שבת לגבי שבותין. ומאידך בסימן שצ"ג סעיף ב' כתב ז"ל, אחד עירובי חצרות ואחד שיתופי מבואות מערבין אותם בין השמשות ואפילו אם כבר קבל עליו תוספת שבת. ויש אוסרים אם קבל עליו תוספת שבת, ע"כ. הרי שהביא דיש מתירין ומשמע דסתם כוותיהו.

והביא לתרץ בבה"ל (רס"א ד"ה אין) ז"ל, וכדי שלא יסתרו אהדדי מחלקים רבים מן האחרונים [הלא המה הא"ר לחד תירוצא והביאו הפמ"ג והמח"ב שהובא בשע"ת והשלחן ע"י שטים] ואומרים דשם איירי ביחיד שקבל עליו שבת והכא דקבלת שבת של ברכו שהוא ע"י צבור חמיר טפי, ע"כ. והביאם גם במ"ב (סק"ח).

קשה דכיון דישראל קבלו תוספת שבת בתקיעות קודם ביהש"מ תו אין נפק"מ בדין ביהש"מ

ויש להקשות להשיטות דע"י קבלה חמיר טפי דבגרמא (שבת לה:): מבואר דהוי תוקעין תקיעות כדי להבטיל את העם ממלאכה ובה קיימו תוספת שבת ומבואר דכיון שחזן הכנסת היה תוקע חלה שביטה על כולם. וכיון דתקעו קודם בין השמשות ובה קבלו הציבור שבת צ"ע להשיטות דגם בשבותין נאסרו מאי נפקא מינה בדינא דמתני' דבספק חשיכה יש שבותין המותרין הא בלאו הכי בספק חשיכה אסור שבות משום דכבר קיבלו כל ישראל על עצמם תוספת שבת ונולחן יתבאר אם אפשר ליחיד שלא לקבל או דנגרר אחר הציבור. ואמנם דין התקיעות הוא כשהיו ישראל בישובן כמבואר בשו"ע (סי' רנ"ו) לכן לדידן יש נפקותא בדין ביהש"מ אבל בזמן המשנה לכאורה לא היה בזה נפק"מ.

לדעת הר"ן דלעולם דין תוספת הוא קודם ביהש"מ צ"ע כנ"ל אף בלי תקיעות הנ"ל

וכמו כן קשה בהא דכתב הר"ן (ביצה טז: מדפה"ר ובעין זה בשבת טו. מדפה"ר) ז"ל, ולי נראה כיון שצותה תורה תוספת צריך להוסיף מחול על הקדש אי זה זמן חוץ מן הזמן שהוא נזהר בו מן הספק שאם לא כן לא היה צריך להזהיר על תוספות וזה על דעת מי שסובר דמאי דאמר' דספקא דאורייתא לחומרא מדאורייתא היא, ע"כ. מבואר דהזמן שצריך לקבל תוספת שבת הוא קודם בין השמשות כיון דבין השמשות בלאו הכי אסור במלאכה משום ספק כרת. [ושיעור זמן זה הוא לכל הפחות חמש עד עשר דקות שהרי צריך איזה זמן שעדיין אין בו ספק שמא הוא ביהש"מ וכמה דקות קודם ביהש"מ כבר חשש ביהש"מ הוא בימיהם שלא יכלו לכוין את הדקות בדיוק דהא הר"ן מייירי בביהש"מ דר"ת שהחמה כבר אינה נראית] וקשה דכיון דצריך לקבל שבת קודם בין השמשות מאי נפקא מינה בדינא דביהש"מ המבואר במתני' הא לא משכחת לה שבות בין השמשות כיון דכבר חייב משום תוספת שבת.

והנה יש לדון בדברי הר"ן האם חל עליו בהכרח איסור מלאכה בזמן התוספת או דיש לו חיוב לקבל התוספת אבל אינה חל מעצמו. ואי נימא דתוספת אסור מעצמו ואין צריך לקבל אותה, על כרחך צריך ליישב דכמו שלא תיקנו רבנן את השבותים וזו זמן בין השמשות הכי נמי לא תיקנום בזמן תוספת שבת, ואי נימא דתוספת שבת צריך לקבל על עצמו אין ראייה דלא תקנו לאסור שבות גם בזמן התוספת כיון דאפשר להעמיד המשנה במי שעבר ולא קיבל התוספת ולעולם מי שקיבל אסור גם בשבותים.

שיעורי מורינו שליט"א

בהלכות שביעית

מידי מוצש"ק בביהכנ"ס צא"י
רמת אהרן רח' רוזנהיים 20
בשעה 8:30

בהלכות שבת

מידי מוצש"ק בביהכנ"ס הליגמן
רח' רבי עקיבא 97
בשעה 9:30

דרכי הסת"ם

שאלות בעניני סת"ם - חבורת הוד והדר

שירות שנתון

שאלה סופר שכותב סת"ם, ואירע שאחר שהשלים כתיבת העמוד או היריעה, הבחין שתיבה א' כתובה שלא כדון, ולכן גיררה ע"מ לכתובה כדון, אלא שע"י הגרירה נמחק גם השרטוט שמעל אותה תיבה, ולכן קודם שכתב כדון, שרטט באותו מקום שרטוט קל ועראי, ובעוד השרטוט קיים כתב והשלים אותה תיבה, אלא שעתה השרטוט שמעל אותה תיבה נמחק האם אפשר להכשיר ע"י שרטוט שישרטט וישלים עתה מעל אותה תיבה.

תשובה יש להקדים דינא דגמ' מגילה טז: , מגילה צריכה שרטוט כאמיתה של תורה. ונקטינן כהרמב"ם והרא"ש דאמיתה של תורה היינו סת"ם, ולעיקובא הוא. כמו"כ בירושלמי איתא דהשרטוט בסת"ם הוא הלממ"ס וזהו דלא כביאור ר"ת ד"אמיתה של תורה" הוא מזוזה וטוב לשרטט רק משום יפוי הכתב.

עוד נקטינן כל שורה ושורה צ"ל משורטטת ובמשך כולה כך שכל תיבה תיכתב תחת השרטוט.

כמו"כ, הכריע הגרעק"א בתשובה נ' (הו"ד בפת"ש סוסי"י רע"א) דבע"י דווקא שרטוט המתקיים ולא כזה שעלול להימחק, דמספק"ל כשרטוט בבדיל וקודם שנמחק שרטוט בברזל דנפיק דהשרטוט תמיד היה קיים אף שבבדיל הינו שרטוט שאינו מתקיים אמנם כבר אם נמחק קודם ששרטט שרטוט המתקיים ע"י בתשובתו שהכריע לפסול בגמ' מנחות.

אלא דלמעשה **בדעבד** נראה דיש מקום להקל. דהנה הפת"ש ה"ד הבני יונה בסי' רע"א סק"ד דהיכא דנגררה תיבה וע"י נגרר השרטוט, מ"מ, כיוון שיכול לכוין וליישר כתיבת התיבה ע"פ היכר דמקום הגרר אי"צ שרטוט וע"י אפ"ל נמי דגם כשאין ניכר מקום הגרר אך עכ"פ ידע לכוין וליישר כתיבת התיבה ע"פ מקום התיבות שלפניה ואחריה ג"כ מהני וי"ל דמשי"כ הבני יונה, ע"פ מקום הגרר ל"ד אלא משום שד"כ כך הוא שניכר, אך גם ע"י תיבות של לפני ואחרי מהני ליישר ולכוין הכתיבה.

כמו"כ תוס' בסוטה הו"ד בגרעק"א בהגהתו על השו"ע (סי' רע"א) מספק"ל אי בעי שרטוט המתקיים וכן גם במרדכי בשם רבינו שמחה כתב להסתפק ונטה המרדכי דל' שרטוט היינו דווקא גומא וחרץ והיינו המתקיים. ובגרעק"א על השו"ע נראה דקאי בספק ע"פ ספיקו דתוס', אף שבתשובה הנ"ל הכריע לפסול.

להנ"ל נראה דשעת הדחק כזו מקילין ע"פ ה"בני יונה" הנ"ל דכך עיקר הדין, וגם אי נחוש להמחמירים איכא צד דאי"צ שרטוט המתקיים דווקא, (אף דבעלמא הוא ספק דאורייתא) כך שיכול לשרטט עתה מעל אותה תיבה. אך ודאי שצריך להודיע לקונה שכך אירע, דזו קולא רק לשעת הדחק כנ"ל.

נערך ע"י הגאון רבי שמואל כרמי שליט"א מרבני חבורת "הוד והדר"
ניתן לשלוח שאלות בסת"ם בדוא"ל: alon4189@gmail.com

חבורת סת"ם "הוד והדר"
בראשות הגאון הגדול
רבי מנחם מנדל לובין שליט"א
חזון איש 41 ט"ל 03-5506613

מענה בשאלות הלכתיות, הנהגה והשקפה במקומות עבודה,
ע"י ועדת הרבנים לצביון מקומות עבודה,
שע"י בתי הדין של מרן הגר"ש ואזנר זצ"ל ומרן הגר"נ קרליץ זצ"ל,
בימים א-ה, בין השעות 9-10 בערב בטל: 0722-722-188

נתרם לע"י הרבנית הצדקנית
מרת **אסתר רבקה זקס** ע"יה
בת מרן הגאון ר' מרדכי שולמן זצוק"ל
א"ח להגאון ר' עמרם זקס זצוק"ל
נלב"ע ד' במר חשון תשפ"ב

לע"י מרן פוסק הדור רבינו
שמריהו יוסף ניסים קרליץ
בן רבי נחום מאיר זצוקללה"ה

נכתב מכתבי תלמידים
להארות והערות ותרומות ניתן לפנות ל:
alon4189@gmail.com

דרכי השבת

מים של מזגן אם הוי מוקצה

כתב המשנ"ב סי' שי - כתב הח"א נ"ל דמים הנוטפין מן האילנות בימי ניסן אסורין ג"כ משום נולד, ואפילו אם יש כבר כלי (מלא) מע"ש (שנוטפים המים) לתוכו אפ"ה אסור וכו' דטיפה הנוטפת היתה ניכרת קודם שנתערב במים וק"י"ל דשיל"מ אפילו באלף לא בטיל. ומכאן מנהג העולם **דמים הנוטפין מן המזגן** הוי מוקצה, והוסיפו דיש מקומות שצינור המזגן מקלח לתוך הניאגרה של בית הכסא, ודנו דיאסר אח"כ להוריד מי השרותים דדשיל"מ לא בטיל. ונראה דשרי דהורדת המים זהו רק הסרת המניע והמוקצה ממילא נפל, ואע"י דאין ראיה מלעיל ש"י"ג וסמ"ג דהתיר מהר"י"ל לטלטל מוקצה בנפיחה, דהתם אין ההיתר משום שכחו לא כגופו אלא משום שנוי, וא"כ אין ראיה לכאן, מ"מ יש להתיר הסרת מניעה כדאיתא בשבת קנ"ד: היתה בהמתו טעונה טבל ועשישיות מתיר את החבלים והשקין נופלין, מבואר דהסרת מניעה שיפול מוקצה לאו טלטול אע"י דגם התם י"ל מדין שנוי מ"מ לא מצינו דאסרו הסרת מניעה במוקצה.

מיהו עיקר מנהג העולם לאסור מי מזגן, קשה מהגמ' בעירובין מ"ו. דמסקינן דגשם לאו נולד אע"י דבער"ש הוי מים באוקינוס וכידוע שנתאדו ונעשו מים (וכ"פ משנ"ב סי' שלי"ח סק"ל), ומסברא ה"ה מים שנתאדו וחזרו להיות מים בצינור המזגן דמותר, ואולי מנהג העולם משום דמי מזגן אשתני דנעשו מים מזוקקין [אע"י דגם מי ים המלוחים נעשו מתוקים], וגם למנהג שאוסרין מי מזגן מיהו **אדים בתוך קדרה ומכסה** מותר כיון דזהו חשיב יותר שדרכו בכך, דאל"כ כל הקדרות אסורות. **ובקבוק שיצא מהמקרה או מקפא ויש עליו אדים** שנעשים מים גם למהג העולם מותר לטלטלו דבטלים לגבי הבקבוק. אך עיקר הדבר אם אסור כמנהג העולם צ"ע מהגמ' בעירובין.

אמנם אכתי יש לדון מצד שימוש במוקצה שנאסר כדאיתא בגמ' ביצה גבי פתילה. וע"י פועלת הורדת המים גם אם הטלטול מוקצה מותר, מ"מ חשיב "שימוש במוקצה" שנאסר, ואין לומר דשנתבטלו מי המזגן הנוטפים ברוב מי הניאגרה מדלא נולדו בתערובת (ע"י סי' שכ') וא"כ ה"ז תערובת בדבר שיש לו מתירים דק"י"ל דאין ביטול ונאסרו כל מי הניאגרה מדין מוקצה, וא"כ שימוש הנ"ל צ"ל אסור.

אלא דעכ"פ י"ל דמאי דמצינו איסור שימוש במוקצה, הוא שימוש חשוב המכלה את המוקצה כפתילה, אך שימוש שאינו מכלה אלא רק מעביר המוקצה ממקום למקום ע"מ לנקות ולעביר לכלוך וכיו"ב, קיל דכה"ג לא מצינו שנאסר. [ואמנם איתא ברשב"א הו"ד בגרעק"א (סי' שכה) שלסמוך כרעי המיטה במוקצה אסור, וחזין דאף כשאינו מכלה נאסר, מ"מ זה לא נקטינן למעשה].

בית ההוראה
רמת אהרן

חורף תשפ"ב

זמני בית ההוראה

ימים א - ה

צהריים: 1.30 - 2.00
ערב: 7.30 - 8.30
ע"י מורינו הרב שליט"א: 8.30 - 8.10

ימי שישי

1.30 - 2.00

מענה טלפוני

בשעות הנ"ל, במספר: 03-5470476

לפרטים בעניני בית ההוראה 052-7656905

בבית הנכנסת צא"ר רמת אהרן | קומה ב' | רח' תחנה"ם 20 | בני ברק

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס' 39

התבוננות – שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה

חשוון תשפ"ב

ולכילותיו האין-סופיים, מיד מרגישים אין ואפס לעומתו, וזו היא היראה שדיבר בה הכתוב 'את ה' אלוהיך תירא'.

מה היא יראת השם?

ג. אכן ברמב"ם בספר המצוות ביאר את מצות יראת השם באופן אחר, והוא שיהיה האדם מלא בפחד מפני ביאת ענשו, ושלא יהיה הלב פנוי מהפחד הזה בכל עת. ובדבריו אלו מבואר כי עיקר ענין המצוה הוא שיהיה ליבנו מלא ביראת העונש, ונפחד ממנו ית' שלא יעניש אותנו על מעשינו הרעים, ואילו ביד החזקה מבואר ענין היראה שהוא יראת הרוממות, שלזה אדם מגיע על ידי שהוא מתבונן בגדולתו העצומה של הבורא וממילא מבין עד כמה הוא קטן ושפל לעומתו, וכנזכר למעלה. וכבר רבים עמדו בזה שלכאורה סתר דבריו בענין.

ובאמת נראה שאין כאן סתירה, כי התורה מצווה אותנו "את השם אלוהיך תירא", והיינו להגיע למצב שיש לנו בתוך ליבנו יראה ממנו ית'. וכיצד היא הדרך להגיע ליראה זו? בזה יש שני אופנים, בספר המצוות כתב הרמב"ם אופן אחד – על ידי החדרת יראת העונש אל ליבנו, וביד החזקה כתב את האופן השני – על ידי שנעמיד נגד עינינו גדולתו וגבורתו של הקב"ה, וזו יראת הרוממות. נתבונן כאן בשני אופני יראה אלו.

יראת העונש – דרכי השגתה

ד. בספר המצוות כתב הרמב"ם את הדרך הפשוטה יותר, וזה שנפחד מפני ביאת ענשו וממילא נירא ממנו מאוד, וכמו שהתורה הקדושה מרבה להחזיר בנו את היסוד הזה, כגון מה שאנו רואים בכל פרשת המבול, שבני האדם עשו חטאים והקב"ה העניש אותם על כך במבול ששטף ומחה את כל היקום, והתקיים בהם "ימח שמם וזכרם", שלא רק שנהרגו ואבדו מן העולם, אלא אף מחה הקב"ה את זכרם לגמרי, אמחה את האדם אשר בראתי מעל פני האדמה. וכן אנו רואים כן אצל אדם הראשון, שבעבור חטא אחד שחטא נענש הוא וכל זרעו לדורי דורות בעונש מיתה, והוא נורא למתבונן. ואת כל זה התורה מספרת לנו כדי שנלמד עד כמה מסוכן לעבור עבירות, הקב"ה אינו מוותר על מה שהאדם עושה, ומי שמגיע לו עונש – מקבל אותו.

ועוד אומרת התורה "כי השם אלוהיך אש אוכלת קל-קנא הוא", תדע לך שהקב"ה הוא אש אוכלת, לא כדאי לך לעבור על דבריו ומצוותיו. אם נרצה לקבל מעט השגה מה זה 'אש אוכלת', אין הכוונה לאש כפי שאנו מכירים, על אף שגם היא חמה מאוד ומסוכנת, אך חומה מוגבלת מאוד, וכאן בכדור הארץ אי אפשר להגיע ליותר משלשת אלפים מעלות של חום, ורק כאשר נתבונן בכדור השמש, שם נוכל לקבל מעט הבנה מה זה אש אוכלת, הרי אנו רחוקים מהשמש מרחק של חמישים מיליון ק"מ (!), שהוא מרחק עצום, ובכל אופן אנחנו מרגישים עד כאן את חום השמש, ויש מקומות בעולם שמגיעים לחמישים מעלות חום, וכל זה מגיע רק מחום השמש. אנו מבינים שיש שם אש חמה מאוד שיכולה לשרוף ולכלות את כל כדור הארץ, ואפילו ממרחק כה רב אנחנו לא מסוגלים להסתכל על כדור השמש, זה מסנוור אותנו. חום כזה יכול לתת לנו מעט השגה במה שנאמר בתורה "השם אלוהיך אש אוכלת".

ואנחנו אנו יודעים שהקב"ה הוא טוב ומטיב, ואינו חפץ כלל להעניש את הרשעים על עבירותיהם, אך הוא אינו וותרן, מי שמגיע לו עונש הוא יקבל אותו! ובאמת ביארנו בזה את מה שכתוב אצל נח, שהיה מקטני אמונה, מאמין ואינו מאמין שיבוא המבול, ועל כן התמהמה מלהיכנס לתיבה. ולכאורה פלא הוא, הלא הוא שמע מפיו של הקב"ה שיבוא מבול, ומה שייך לפקפק בזה. אלא שהיה קשה לו להאמין שהקב"ה שהוא כולו טוב יביא כזה עונש חמור על העולם.

כוחו של אברהם אבינו – התבוננות!

א. בפרשיות אלו אנו לומדים על מעשיו הגדולים של אברהם אבינו, החל מפרשת נח בה מספרת התורה על לידתו ויציאתו מאור כשדים, בפרשת לך-לך על ניסיון היציאה לארץ ישראל ומשם למצרים, וכן הלאה בפרשיות שלאחר מכן מתארת התורה כל סדר גדילתו.

והנה התורה עצמה בתחילה לא מפרטת כלום אודות גדולתו העצומה של אברהם, ורק מספרת לנו שהוא נולד לאביו ויצאו מאור כשדים לחרן, ומיד בפרשת לך-לך כבר מספרת על הציווי שקיבל מהקב"ה "לך ממצרך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך", וציווי זה הלוא בנבואה נאמר לו, וזו היא הנבואה הראשונה שקיבל אברהם אבינו מהקב"ה, שאמר לו ללכת מארצו. וזה אנו מבינים בבירור, שאם אברהם אבינו קיבל נבואה, סימן מובהק הוא שהיה בדרגה מאוד גבוהה, שהרי כתב הרמב"ם (פ"ו מהל' יסודי התורה ה"א) "אין הנבואה חלה אלא על חכם גדול בחכמה, גיבור במידותיו, ולא יחא יצרו מתגבר עליו בדבר בעולם אלא הוא מתגבר בדעתו על יצרו תמיד", למדנו שמי שזכה לקבל נבואה אות הוא עליו שאין דבר בעולם שיצרו יכול לגבור עליו, אלא בכל דבר ודבר הוא שולט על יצרו. וזו מעלה גדולה ונשגבה עד מאוד. נמצא א"כ, שכאשר התורה מספרת לנו שאברהם אבינו קיבל נבואה מהקב"ה, טמון בזה גדולתו של אברהם, שהגיע לדרגה גבוהה שכזו.

ורבותינו ז"ל הם שגילו לנו דרך גדילתו של אברהם, ואמרו שכבר כשהיה בן ג' שנים הכיר את בוראו, וכיצד הגיע לזה? על ידי שהיה מתבונן בבריאה, הסתכל על השמים והארץ, השמש והירח, ושאל את עצמו: מי ברא את כל אלה? וכי מעצמם נבראו כל אלו, היתכן? והיה הולך וחוקר מי הוא בעל הבירה שיצר את כל הבריאה המופלאה הזו, עד שנגלה עליו בעל הבירה ואמר לו: אני הוא בעל הבירה! וזה יסוד גדול שיש לנו ללמוד מאברהם אבינו ע"ה: להתבונן! כשאנו מסתכלים על העולם שסביבנו לא להישאר אדישים אל מול המחזה הנשגב הזה, אלא להתבונן בו, לנסות להגיע מעצמנו למסקנה המתבקשת שמוכרח להיות שיש מישהו שברא ויצר את כל הבריאה המופלאה הזו.

התבוננות מביאה לאהבת השם וליראת השם

ב. כאשר אדם מתבונן בבריאה ובפלאיה, מלבד מה שהוא משיג על ידי זה את האמונה בהקב"ה, שהוא מבין שהוא ברא את העולם, עוד מעלה גדולה באה אליו מכוח זה, והיא אהבת השם, וכמו שכתב הרמב"ם (פ"ב מהל' יסודי התורה ה"א), שהתורה מצווה אותנו לאהוב את השם, שנאמר "ואהבת את ה' אלוהיך", אך כיצד מגיעים לאהבה אותו, כותב הרמב"ם: "היאך היא הדרך לאהבתו ויראתו? בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואי הנפלאים הגדולים, ויראה מהם חכמתו שאין לה ערך ולא קץ, מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול, כמו שאמר דוד 'צמאה נפשי לאלוקים לאל חיי'. כשמסתכלים על הבריאה הנפלאה שיש לנו כאן בעולם, כיצד הכל מתנהל בצורה כל כך מסודרת, בכל בוקר מחדש השמש זורחת ומאירה את העולם, וכל הבריות והצמחים גדלים ליהנות בהם בני אדם וכו', מגיעים על ידי זה לאהוב את השם הגדול והנורא שברא את כל זה.

ועוד כותב שם הרמב"ם, כי לא רק 'אהבת השם' בלבד משיגים על ידי ההתבוננות, אלא גם זו היא הדרך להגיע ליראת השם, שהצטוונו בתורה "את השם אלוהיך תירא", וכיצד מחדירים אל הלב את הפחד ממנו, על ידי שמתבוננים בגדולתו העצומה, "וכשמחשב בדברים האלו עצמן, מיד הוא נרתע לאחוריו, וירא ויפחד ויידע שהוא בריה קטנה שפלה אפלה, עומד בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות", כי כשמבינים עד כמה הבורא ית' הוא גדול ועצום, ואין חקר לתבונתו

וזו היא הדרך להגיע ליראת השם באופן האחד, על ידי שמחזירים בלב עד כמה עונשים נוראיים יכול לבוא על האדם אם יעבור את דבר השם, וכפי שהיה אומר מו"ר מרן הגר"מ שך זצ"ל: אני יודע שאם אעשה עבירה ירביצו לי, יתנו לי מכות! [וכלשונו: מי וועט מיר שמייעסן]. והדרך הזו היא הדרך שכתב הרמב"ם בספר המצוות.

יראת הרוממות – דרכי השגתה

ה. וביד החזקה כתב הרמב"ם אופן נוסף להגיע לידי יראת השם, והיא הדרך העמוקה יותר: על ידי התבוננות בבריאה ובגדולתה, והם החכמים ובעלי מחשבה שיודעים לעמוד ולהתפעם ממה שרואות עיניהם, להתבונן במחזה הנפלא הזה של הבריאה, ועל ידי זה הם גיעו לידי יראת השם. ואת היסוד לדרך הזו אני מוצאים אצל אברהם אבינו ע"ה, שהגיע לכל מה שהגיע רק באמצעות ההתבוננות בבריאה, וכמו שאמרו חז"ל שראה בירה דולקת ועמד ושאל מי הוא בעל הבירה.

ודברים אלו של הרמב"ם, מקרא מפורש הוא בתהילים (מזמור לג), שם מתאר דוד המלך את פלאי הבריאה: "בדבר השם שמים נעשו", הקב"ה דיבר ואמר שיהיה רקע ומיד נעשו השמים, "וברוח פיו כל צבאם", כל צבא הכוכבים והמזלות הקב"ה רק רצה שזה יעשה ומיד הם נעשו.

ממשך דוד המלך ע"ה: "כונס כנד מי הים", ומכוון בזה לשני חלקים, ראשית עצם הדבר שבכל עת ובכל שעה הקב"ה שם גבול לים שלא ישטוף את הארץ, וכמו שאנו רואים כאשר עומדים על שפת הים, כל הזמן מגיעים גלים – חלקם גבוהים מאוד, ושועטים קדימה, ומיד כאשר מגיעים אל שפת הים דועכים ויורדים, הקב"ה שומר תמיד שיתכנסו כל המים בתוך מקומם ולא ייצאו ארצה לשטוף את העולם. ועוד מכוון בזה לפלא הגדול שהיה בששת ימי בראשית, שאמר הקב"ה "יקוו המים אשר מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה", לפי שבתחילה המים כיסו את כל הארץ כולה ולא ראו את היבשה, ואנו מבינים שאם המים כיסו הכל הרי שהמציאות היתה שגם כל הבורות והעמקים שהיו בארץ היו מלאים כולם במים, ולמרות זאת היה כמות עצומה של מים שכיסתה את כל הארץ, אם כן כיצד ארע הפלא הזה שהתכנסו כל המים כולם אל מקום אחד, הרי כבר קודם לכן הם היו גם שם באותו מקום, והוא לא הספיק להם עד שכיסו את כל הארץ. אלא לומדים אנו מכאן שהמציאות היא לא כפי שנדמה לנו, שהים מכיל את כמות המים כפי שהוא יכול להכיל, וכדוגמה אם נקח כוס ונמלא אותה במים, היא לעולם לא תוכל להכיל יותר מהמקום שיש בה לפי גובה דפנותיה, ואם נמלא בה מעבר לגובה זה יישפכו המים מחוץ לכוס. אך בים יש נס גדול, שהוא מכיל הרבה יותר מים ממה שהוא מסוגל להכיל מצד העומק והגודל שלו, וזה נעשה כאשר אמר הקב"ה יקוו המים אל מקום אחד, שהגיעו כל המים מכל כדור הארץ והתכנסו להם בים, והים הכיל את כל הכמות הגדולה הזו. דבר זה אמרתו מסביר גם מהמציאות כפי שרואים בעיניים, כאשר עומדים על שפת הים ניתן לראות בבירור שהמים בפנים עולים כלפי מעלה, ולמרות שטבע העולם שהמים זורמים ממקום גבוה למקום נמוך ואינם יכולים להחזיק את עצמם, מכל מקום זהו נס שעושה הקב"ה בכדי להחזיק את המים שם שלא ישטפו את העולם. ולאחר זמן מצאתי מפורש כן בדברי הגר"א, לגבי נס קריעת ים סוף שמבואר שם להדיא כדברינו [ואין כאן מקום להאריך בדבריו, וכבר נתפרשו במקום אחר].

ועוד אומר דוד המלך ומשבח את הבריאה: "נותן באוצרות תהומות", והוא מדבר על התופעה המופלאה שאנו רואים בהרבה מקומות בעולם, שנהרות נובעים מתוך בטן האדמה ומוציאים כמויות אדירות של מים כל הזמן ברציפות. אני מכיר נביעה כזו בצרפת, שיוצא משם נהר ענק, שבמקומות מסוימים מגיע אפילו לרוחב מאה מטרים [והוצים אותו באמצעות תחבורה ימית], וכל זה מגיע מתוך מעמקי האדמה, וכך זורם כבר למעלה מחמשת אלפי שנה, מאז ששת ימי בראשית, בכל רגע ורגע ברציפות יוצאים מאות קוב של מים, האם פעם התבוננו בזה, היכן יש מאגרים עצומים כל כך של מים שאינם נגמרים, ממש מים שאין להם סוף כפשוטו וכמשמעו, מהיכן כל זה מגיע? יש להקב"ה מאגרים של מים בתוך האדמה. וכידוע סדר הדברים הוא שהמים שבים נספגים באדמה, וכתוב בתרגום קהלת שהמים שבים הלוא הם מלוחים ואינם ראויים לשתייה, אך כאשר הם נכנסים לתהום הם עוברים תהליך שהופך אותם למים מתוקים [מעין מה שמכונה היום 'התפלה'], וכך כאשר הם יוצאים החוצה הם מוכנים ומזומנים לשתייה לכל באי עולם. ועל המערכת המופלאה הזו, של מאגרים אין סופיים המכילים כמות אדירה של מים ראויים לשתייה, משבח דוד ואומר נותן באוצרות תהומות.

לאחר שמסיים דוד את פסוקי ההתבוננות הללו, כיצד בדבר השם שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם, כונס כנד מי הים נותן באוצרות תהומות, ממשך דוד ואומר את המסקנה המתבקשת מכל זה, והיא: "יראו מהשם כל הארץ ממנו יגורו כל יושבי תבל", זו היא המסקנה מההתבוננות הזו, כאשר רואים את פלאי הבריאה, גדולתו ועוצם גבורתו של הקב"ה, חכמתו האין-סופית, מה מתעורר מיד בתוך הלב: יראה ופחד! וזהו שכתב הרמב"ם שכאשר יעמוד אדם ויתבונן בפלאי הבריאה מיד הוא מכניס אל ליבו אהבת השם ויראת השם.

כוחה של התבוננות

ו. היה מעשה עם מו"ר מרן הגר"מ שך זצ"ל, שהגיעו עליו קבוצת משכילים מלומדים שאינם שומרי תורה ומצוות, והשתתפו באחד הסמינרים של ארגון 'ערכים', ושם דברו אתם על אמונה בהקב"ה, והם בקשו לעלות למרן זצ"ל לשוחח עמו בענין זה. כאשר עלו אליו, הוא ישב על יד השולחן והם התיישבו סביב, ופנה אליהם בשאלה, אמרו נא לי, שולחן זה העומד לפנינו כעת, כיצד הוא נוצר? האם לדעתכם מאלהים באו כל עצי היער התאגדו יחדיו והתאימו עצמם להיות שולחן? ודאי שלא, ענו כולם. עמד הנגר וחתך את העצים, ואז חיבר עץ לעץ, סרטט, חתך והדביק, עד שנעשה השולחן הזה. ואז פנה אליהם בתביעה, אם שולחן אחד קטן – אתם מבינים שהוא לא יכול להיווצר מעצמו, היתכן שעולם שלם כל כך מופלא, מסודר בסדר מופתי, מעצמו הוא נוצר?! וכה דיבר עמם בהתלהבות תוך התבוננות בפלאי הבריאה, והביא אותם להבין שמוכרח להיות שיש בורא לעולם והוא מנהיגו.

ההתבוננות בבריאה יכולה להביא אדם כופר מוחלט להיות מאמין גדול מאוד בבורא ית', כזה היה ד"ר בירינבויס ז"ל, שהיה מקורב מאוד למרן רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, והיה מסייע לו הרבה בענייני ציבור, בתחילת דרכו לא שזכה להיות שומר תורה ומצוות, ולימים סיפר מה הביא אותו לשנות את דרכו ולהתקרב לעולם התורה. פעם אחת נסעתי באוניה, ובאחד הלילות לא הצלחתי להירדם ויצאתי אל הרצף שם לא היה נפש חיה, ועמדתי שם לעצמי. היה חושך מוחלט בכל האזור, בלב ים, לא רואים מסביב כלום מלבד מים, והתבוננתי למעלה ולמטה, הסתכלתי למעלה וראיתי את הכמויות האדירות של הכוכבים, ובחושך כזה אפשר לראות גם כוכבים קטנים מאוד שאינם נראים בתוך העיר, ואז השפילתי מבטי והסתכלתי למטה וראיתי את הכמויות האדירות של המים שזורמים תחתיו, וחשבתי לעצמי: מי עשה את זה? האם זה נעשה לבד? היתכן מציאות כזו שכל הבריאה הנפלאה הזו שפרוסה כעת מול עיני מאליה נוצרה?! אין זה אלא שיש בורא לעולם! ומאותה התבוננות רגעית חזרתי בתשובה. ועל כגון דא אמר ישעיה הנביא: שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה המוציא במספר צבאם לכולם בשם יקרא (מ, כו).

התבוננות בכדור הארץ וכדור השמש

ז. האם הזדמן לנו פעם להתבונן בכדור השמש המופלא הזה, שמאיר לנו כל בוקר ומחמם את כדור הארץ? יש שם תופעה מופלאה מאוד, כי הנה הרי ידוע שכדור הארץ מסתובב בכל יום סביב אחד שאורך לו עשרים וארבע שעות, אך מלבד הסיבוב הזה ישנו סיבוב נוסף סביב כל כדור השמש, וזה אורך שנה שלמה [שנת חמה], והסיבוב הזה הוא סיבוב ענק, שהרי השמש עצמה היא מאה ושבועים פעם כל כדור הארץ [כמו ברמב"ם פ"ה מהל' שבועות הכ"ב], וממילא אם הקוטר של כדור הארץ הוא כשלשה עשר אלפי קילו מטרים, אם כן הקוטר של כדור השמש הוא למעלה משני מיליון ק"מ! וחוף מזה יש עוד את המרחק בין כדור הארץ לכדור השמש, שהוא מרחק של חמישים מיליון ק"מ, ועשיתי פעם חשבון מה אורך המסלול של הסיבוב הזה, וזה מגיע למיליארדי ק"מ, ואת כל זה מספיק כדור הארץ לעשות בתוך שנה. ובחשבון פשוט שערכתי, הגעתי למסקנה שהכדור טס במהירות של אלפיים ק"מ בדקה אחת! האם אנו מבינים את המשמעות של המהירות הזו? אלפיים ק"מ, לא בשעה – בדקה אחת בודדה! זו מהירות בלתי נתפסת.

כאשר הגעתי למסקנה הזו, התקשתי להאמין, וחשבתי אולי יש לי איזו טעות בחשבון, אז התקשרתי לד"ר ניסים וידאל שהיה אסטרונוט, ושאלתי אותו האם החשבון שלי צודק, והוא הסכים עם זה, ואמר שאכן כן הוא! והסביר כי הסיבה שהכדור צריך להסתובב בכזו מהירות, היא משום שהוא מוכרח תמיד לשמור על מרחק של חמישים מיליון ק"מ מהשמש, ואם יתקרב אליה הוא עלול להישרף. וכוח המשיכה של כדור השמש הוא עצום, ומצד הכוח הזה הוא יכול למשוך את כל כדור הארץ אליו ולשרוף אותו על קרבו ועל כרעיו, ורק בזכות המהירות העצומה הזו שכדור הארץ מסתובב הוא לא מושך אותו. וכעת נתבונן בזה, מי יכול לקחת את כל כדור הארץ,

ואנו מבינים שלא מדובר במשהו קל לנשיאה... קשה לשער בכלל מה משקלו של הכדור, שמכיל כל כך הרבה מים ואדמה, אנשים ובעלי חיים, עצים וצמחים, ואת כל המשקל העצום הזה לסובב במהירות כה גבוהה. מי? מי עושה את זה? ההתבוננות בזה מביאה אותנו למסקנה מתבקשת שיש בורא לעולם, והוא בעל כוחות בלתי מוגבלים, והוא מנהיג ומנהל את העולם בכל עת ובכל שעה.

העבודה הזו, עבודת ההתבוננות, אנו צריכים ללמוד מאברהם אבינו ע"ה כיצד הוא עשה את זה בעודו ילד קטן, שעמד מעצמו על דעתו והחל להתבונן ולהסתכל סביבו ולשאול את השאלה המתבקשת, מי הוא זה שיצר את העולם המופלא שעומד ומתנוסס נגד עינינו, וכך גם אנו צריכים להרגיל את עצמנו להתבונן תמיד סביב ולראות את העולם במבט מפוקח של אמונה, ללמוד מכל דבר את גדולתו של הקב"ה שברא את זה.

ניסיונותיו של אברהם אבינו

ח. והנה דבר זה היה ניסיון גדול מאוד אצל אברהם, שהרי הוא גדל בתוך עולם שלם של כפירה, כולם עבדו עבודה זרה והשתחו לאלילים, ובבית כזה הוא נולד, שאביו תרח בעצמו החזיק חנות של אלילים ופסלים, ומתוך החושך הזה הוא ידע לנתץ את האמונה הכוזבת שרווחה באופן מוחלט בכל העולם ולעמוד על האמת לבדו, וכמו שמסופר במדרש שאביו ביקש ממנו פעם אחת לשמור על חנות הפסלים שלו, וכאשר חזר ראה שכל הפסלים מנופצים לרסיסים. שאל את בנו אברהם מדוע עשה כך, ענה לו שאשה אחת הביאה תקרובת בפניהם, והם התקוטטו ביניהם מי יזכה לאכול את התקרובת הזו, עד שהגדול שבהם שבר את כולם ולקח לעצמו את המנה. כעס תרח ושאל וכו' הפסלים יכולים לאכול, וכו' הם יכולים לרוב ולשבור האחד את השני? ענה לו ישמעו אוזניך מה שפיך מדבר, הלא אתה בעצמך מודה שאין בהם ולא כלום, עינים להם ולא יראו אזניים להם ולא ישמעו, וכיצד אתה יכול להאמין שהם אלו שבראו את העולם, והם אלו שיש בכוחם להשפיע דבר מה על הנהגת הבריאה?

היה פעם מעשה עם בחור שאינו שומר תורה ומצוות, ולא זו בלבד אלא היה כופר מוחלט רח"ל. במהלך גילגוליו החליט פעם אחת ללכת להודו

ללמוד שם את אומנות המוזיקה, כפי שמלמדים שם. כאשר התקבל לבית הספר, אמרו לו כי חלק מתהליך הקבלה מחייב את התלמיד להקריב תקרובת בפני אליל המוסיקה, כי הם מאמינים שהאליל הזה הוא שמשפיע על כל עולם המוסיקה בעולם וכאשר מרצים אותו באמצעות תקרובת זו התלמיד יכול לקבל ולהתקדם יותר... כאלו הבלים ושטויות שיש להם בראש... שמע כן הבחור היהודי הזה, והבין שבעצם זה נקרא 'עבודה זרה', ונזכר שבגן סיפרו לו את הסיפור הזה שהיה עם אברהם אבינו, כיצד שבר רזלזל בעל העבודה זרה, והחליט לסגת מכל העניין!

וכאשר אברהם אבינו הצליח לעמוד על אמונתו בעצמו, בתוך כזה עולם מלא באמונות תפלות שכל עניין הוא היפך האמת לגמרי, אין לך 'גובר על יצרו' גדול מזה, ובפרט שכידוע קודם ששחטו הנביאים את יצרא דעבודה זרה היה זה יצר הרע חזק מאוד, עד שאמר מנשה לרב אשי שאם היה חי בזמנם היה מפשיל גלימתו ורץ לעבוד עבודה זרה, ולמרות כל הקושי הזה הצליח אברהם אבינו להגיע לאמת בכוחות עצמו. וכפי שנוזכר למעלה, כתב הרמב"ם שבכדי לזכות לנבואה צריך האדם לגבור על יצרו תמיד ושלא יהיה מצב כלל שהיצר הרע גובר עליו, ואם כן אין לך אחד כזה כמו אברהם, שגבר על יצרו בכוחות עלומים והצליח לדבוק באמת מתוך החושך, ובאמת זכה לנבואה שדיבר עמו הקב"ה.

ועוד מצאנו אצל אברהם, שכאשר הגיע למצרים אמר לשרה "הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את", וכתב רש"י שעד אותו הזמן לא ידע שיפת מראה היא, כי לא הביט בה. וכאן אנו לומדים על זהירותו המופלגת של אברהם, כי מאחר ורצה להרחיק עצמו לומרי מן העריות, שלא להביט בפני שום אשה בעולם, גדר עצמו ולא הביט אף בפני אשתו בכדי שלא יבוא מזה להסתכלות בעריות, והיה מוחו וראשו תפוסים כל הזמן בעבודת השם. כאשר אני מתבונן בזה, אני נזכר בשרי שכתב ספר רבי רפאל ברוך טולידאנו זצ"ל 'יאשור שירה', שם מתפייט ואומר: "אשרי הגבר על יצרו גובר, מישרים דובר עוסק בתורה", יש מי שהוא כל הזמן עומד במצב ובדרגה של 'על יצרו גובר', ומי שהוא תמיד כך יכול לזכות לנבואה.

כח הריכוז והשקיעות בלימוד - דברים לזכרו של רבן של ישראל מרן הגרא"מ שך זצ"ל

דמותו של מו"ר מרן הגרא"מ שך זצ"ל, צריכה היא שתעמוד מול עינינו ללמוד מדרכיו והנהגותיו הקדושות, ונעמוד כעת בעז"ה על כוח הריכוז המופלא שראינו אצלו, ואולי נלמד מזה אף אנו לנסות לצעוד בעקבותיו בענין זה.

כאשר אדם מרגיל את עצמו שיהיה ראשו עסוק בתורה בכל עת, וגם כאשר הולך ברחוב לעסקיו או נוסע באוטובוס וכיוצא ב - תמיד יהגה במחשבתו בעסק התורה, הרי הוא קונה בזה כוח ריכוז עצום, והוא מתרגל לנתק את עצמו מהסביבה ולעסוק אך ורק בסוגיא העומדת לפניו.

ראיתי שמביאים עצה, שכדאי לאדם לשנן היטב פרק משניות בעל פה שיהיה שגור על לשונו, בכדי שבשעה שיעצד ברחוב יוכל להעסיק את מחשבותיו בשינון המשניות, ולהינצל ממראות הרחוב החמורים. אך אני אומר לכם, כי עצה זו אינה מועילה דיה, לפי שבשינון פרק משניות בעל פה אין האדם צריך לזקק מחשבותיו ולהשקיע כל הגיגיו בלימוד זה, ועדיין מוחו פנוי לכל המחזות. אבל אם יעסיק את ראשו בקושיא חזקה שהתעוררה לו בסוגיא, גם אם ילך ברחוב עם עיניים פקוחות לא יבחין כלל בכל מה שמתרחש סביבו, כי מוחו וליבו טרודים בענין אחר.

התורה מלמדת אותנו שהדבר שגורם לאדם לתור אחר מראות עיניו זה הלב שלו, כמו שנאמר "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם", הכל מתחיל מהלב, וכאשר הלב תפוס בעסק התורה לא יפריעו לו מחשבות המניחים כל עיקר. ובענין זה אספר מה שסיפר לי ידיד שליט"א שהיה מקורב מאוד למו"ר זצ"ל, ופעם אחת הזדמן לו לנסוע עמו באוטובוס, והוא הבחין כיצד למשך מספר דקות ישב מרן עם עיניים פקוחות כנגד אשה, והדבר הפליא אותו מאוד. עד שבחן לעומק וראה שהוא אינו 'מסתכל' אלא 'בוהה', ואדרבה, מרוב שהיה מוחו טרוד בסוגיא לא הבחין כלל בכל מה שקורה סביבו, ולא ראה מאומה. ויש לדעת שהשקיעות בלימוד היא הנשק הטוב ביותר כנגד היצר הרע, וכמו שכ' הרמב"ם (פכ"ב מהל' איסור"ב) שאין מחשבת עריות מצוייה אלא אצל לב פנוי מן החכמה.

סיפר לי אחד מתלמידי הישיבה, שכאשר הרבנית ע"ה היתה חולה ברגליה, הייתה צריכה עזרה בעבודות הבית. וביום שישו היו רואים את מרן זצ"ל עומד במטבח וטוחן דגים ובשר במטחנת יד, וראו כיצד תוך כדי העבודה היה מפסיק לרגע ומניח את ידו על מצחו וממהרה, ואז ממשיך שוב, ושוב מפסיק לרגע, כך כמה וכמה פעמים. והיה ניכר בחוש שמוחו טרוד בעומק הסוגיא, ואף תוך כדי עבודתו היה 'מונח' במקום אחר לגמרי. וכן סופר עליו, שכאשר היה הולך למכולת לקנות מצרכים והמתין בתור כאחד האדם עד יגיע תורו [ובזה לבד יש לנו לעמוד על עוצם ענותנותו שלא הסכים לעקוף את התור על אף הפצרותיהם של הממתנים האחרים שם], וכאשר הגיע תורו שאל אותו המוכר מה ברצונו לקנות, והוא לא ידע מה לענות כי שכח הכל... והמוכר היה מנסה להזכיר לו, אולי את זה או את זה. וכל כך למה? כי גם כאשר היה עוסק במטלות הפשוטות של היום-יום, קיים בנפשו באותן שעות את ציווי התורה "לדבר כם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך", תמיד היה עסוק בלימוד התורה.

אמנם להגיע לדרגה גבוהה כמו זו שהוא זכה לה – זה דבר שאי אפשר להגיע אליו ביום אחד, אך מוכרחים אנו להתחיל להתרגל לזה, להרגיל את עצמנו לאט לאט לחשוב בכל יום לכה"פ את השקלא וטריא של הסוגיא שלמדנו באותו יום, או לחזור על דברי התוס' וכיוצא, וצריך להכין את זה מראש – לפני שיוצאים לרחוב, להעמיד בראשו מה אנו מתכננים לעסוק בשעה שנלך ברחוב. אפשר לקחת איזו קושיא של רעק"א או הקצוה"ח, ולהחליט שאנו מנסים להעמיק בה בעת ההליכה ומנסים ליישב אותה, וכך עם הזמן משיגים כוח ריכוז שלא יפריעו כלל עובדי דרכים.

כללו של דבר: כל גדלות האדם היא בכוח המחשבה והריכוז שלו! אם הוא יודע להעסיק את ראשו אך ורק בלימוד התורה – שם נמדדת גדלותו.

כיוצא בזה מסופר על רבינו חיים הלוי זצוק"ל שהיה מחנך את בניו להיות טרודים תמיד בעסק התורה, גם כאשר עסוקים במטלות חולין שונות. ובהספד על מרן הגרי"ז זצ"ל, סיפר ראש ישיבת באר יעקב הגאון רבי משה שמואל שפירא זצ"ל שר' חיים היה שולח את בנו הגרי"ז בהיותו נער לשליחויות רבות, ופעם אחת אמר לו שפעמים רבות הוא רוצה ללמוד והוא מבטל ללמודו עבור השליחויות הללו, ענה לו הגרי"ז: מעולם לא התכוונתי שתפסיק מלימודך, אדרבה, תמשיך ללמוד ובמקביל תלך לפלוגי ותסדר את מה שבקשתי ממך. עוד סיפר, שכאשר נולד בנו הראשון של הגרי"ז, היה אבי הבן עסוק בהכנות לקראת הברית, ושעה קלה לפני תחילת המעמד הגיע אביו הגרי"ז, והחל להתפלפל עם בנו בקושיא חמורה ברימ"ם, והתפתח ביניהם דין ודברים בסברות שונות. כאשר נמשך הזמן, התנצל הגרי"ז בפני אביו ואמר כי הוא מוכרח לפרוש בכדי לסדר את

העניינים האחרונים לפני שיבוא המוהל לערוך את הברית, ענה לו אביו: וכי אמרתי לך שלא תתעסק? תסדר את מה שאתה צריך ותוך כדי עיסוקך תחשוב על הקושיא שדברנו עכשיו, וכי יש בזה סתירה?!

כאשר אדם מרגיל את עצמו לחשוב בלימוד בכל עת, ולא רק כאשר יושב על יד הסטנדר והגמרא, הרי שכמעט לא שייך אצלו ביטול תורה. דוגמה לדבר, כאשר הספדתי את דודי רבי יעקב טולידאנו זצ"ל, ספרתי מה שהוא אמר לי פעם, שיש חתונות רבות שהוא הולך להשתתף בהן בכדי לשמח את האנשים שם, ואמרתי כי זו אכן הנהגה טובה מאוד, אך כל זה בתנאי שהאדם יודע לחשוב בלימוד גם כאשר הוא הולך ברחוב, וגם כאשר הוא נמצא בחתונה עצמה, ואז גם ההליכה וגם עצם ההשתתפות בחתונה אין בה כלל ביטול תורה, אבל אם לא כן – תורה מה תהא עליה?

ויש לדעת, שפעמים רבות דווקא הסברות שחושבים עליהן בשעה שהולכים ברחוב הן הסברות הטובות והמעולות ביותר, והחידושים הטובים הם אלו שבאים כאשר חושבים עליהם בשעת ההליכה. וזה משום שיש סייעתא דשמיא מיוחדת כאשר נמצאים ברחוב ומתנתקים כליל מכל מה שמתרחש שם, ומשקיעים את הראש בלימוד התורה. וסיפר לי ידיד, שכאשר היה מרן זצ"ל גר בירושלים, והיו רואים אותו הולך כבדת דרך מביתו עד לרחוב יפו, הבינו כולם שבאותה שעה הוא מכין את השיעור, כי ראו את מוחו אחוזו שרעפים וטרוד בעומקה של הלכה, ודווקא אז היה מסדר לעצמו את חידושו שיאמר לתלמידים.

אין דבר מופלא מזה, ללכת ברחוב סואן, ולהיות שקוע בלימוד! להיות מופשט מכל הסובב לגמרי, בבחינה של התפשטות הגשמיות, והראש ספון טמון בתוך הגמרא. הרי זה ממש כמו ארון קודש העובר ברחובה של עיר, אין לך קידוש השם גדול מזה!

תועלת נוספת גדולה מאוד מקבלים על ידי שמתרגלים להיות שקועים בלימוד, שהמוח והחשיבה מתפתחים מאוד, וזוכים להיות בעל שכל מופלא וחריף. וכפי שראינו בחוש אצל מרן זצ"ל, שכל נושא ושאלה היה פותר מתוך פקחות עצומה ושכל ישר ואיתן, וזה משום שהרי יותר משבעים שנה ברציפות הוא מאמץ את שכלו כל הזמן להיות שקוע בלימוד ולחדש חידושים בתורה, וכמו בשאר מערכות הגוף שכלל שמאמנים יותר ועושים התעמלות לחזק את שרירי הגוף – כך הם מתחזקים ומשתפרים, כמו כן גם השכל של האדם עובד בצורה כזו, שכלל שמשתמשים בו ומאמצים אותו יותר ויותר, כך הוא גם מתחזק יותר. ושמעתי שאומרים המומחים, שאדם ממוצע מנצל רק חמשה אחוזים ממספר התאים שיש במוחו, וברור שאם משתמשים במוח יותר כך גם מתרגלים לנצל יותר חלקים ממנו, ומוח שעובד עשרות שנים ברציפות אין ספק שהוא חזק יותר.

ענין נוסף מרוויחים בהרגל טוב זה של שקיעות בלימוד, והוא היכולת של האדם להתרכז כליל במה שהוא עוסק בו תוך התנתקות מוחלטת משאר העניינים. ואספר מה שראיתי כאשר למדתי בישיבת פוניבז', היה שם בחור מופלג אחד, מתמיד גדול, בשם רבי נח ברמן [זצ"ל], ודרכו היתה שהיה לומד בקביעות בכל יום עשרה דפי גמרא במשך שעותיו וחצי, כל דף הספיק בכרבע שעה. פעם שאלתי אותו כיצד הוא מצליח ללמוד כל כך הרבה בזמן כל כך קצר, ענה לי: הרי המוח יכול לחשוב הרבה מחשבות בזמן אחד, אלא שכאשר אנו לומדים – מלבד מה שאנו משקיעים את הראש בגמרא – אנו גם חושבים על עוד הרבה מאוד דברים אחרים, וכך באמת אי אפשר להספיק יותר מידי. אבל אני התרגלתי שכאשר אני לומד אני מרכז את כל כוח המחשבה שיחשוב רק בלימוד, אני לא חושב על כלום מלבד על הסוגיא שבה אני עסוק, וממילא אפשר להספיק בלי סוף.

עוד תועלת עצומה יש על ידי ההרגל הנפלא הזה שירגיל האדם את עצמו להרהר תמיד בסוגיא בה הוא עוסק – והיא מה שע"ז נעשה הלימוד שלו רצוף ללא הפסקות, ואינו דומה הלומד עם הפסקות למי שלומד ברציפות, ומאחר שתמיד מוכרחים אנו להפסיק מפעם לפעם הרי שזה פוגם ברציפות ובאיכות הלימוד, אך כאשר נרגיל עצמנו להרהר בדברי תורה גם כאשר אנו עוסקים בצרכי החולין שלנו, הרי שע"ז נהפך הלימוד להיות רצוף באיכות מעולה ביותר.

והעצה להשיג את המעלה הגדולה הזו היא להתחיל להתרגל בזה לאט לאט, להרגיל את המוח לחשוב בלימוד עד שעם הזמן כבר נעשה הדבר באופן טבעי שתמיד יחשוב רק בלימוד. כך ראינו אצל מו"ר ראש הישיבה זצ"ל, שתמיד בכל עת ובכל זמן מתי שבאנו אליו ראינו אותו עסוק בלימוד תורה, תמיד היה ראשו אחוז ותפוס בסוגיא. וזכרוננו גם כאשר הייתי מגיע אליו בימי תמוז החמים, ועוד לא היה מזגן בדירתו (הישנה), היה תמיד שקוע בלימוד. כי זה היה כל תאוותו ותשוקתו – לעסוק בתורה. הוא לא היה רק 'מתמיד' שכל הזמן יושב ולומד מול הגמרא, הוא פשוט כל הזמן היה שקוע בלימוד, בין אם הוא עסוק בלימוד התורה על יד הסטנדר, ובין אם הוא עסוק בחיי המעשה ובצרכי הגוף, תמיד בכל מצב – הראש שקוע עמוק בתוך הלימוד!

עליו נאמר מה שאמרנו במשנה: "כל העוסק בתורה לשמה וכו'", שכל העולם כולו כדאי הוא לו" – כל הבריאה כולה כדאי בשביל בריאת ראש הישיבה זצ"ל!

אני בריה וחברי בריה – לשמוע ולקבל דעות של אחרים

אחת מן המעלות המיוחדות שראיתי אצל מו"ר מרן הגרא"מ שך זצ"ל, ועלינו לנסות להידבק בדרכיו בענין זה, הוא מה שהיה יודע 'לשמוע', הוא היה שומע דעה של אחר, והיה יכול לחזור בו ולקבל דעתו של קטן ממנו אם היה נראה לו כי צדק בדבריו. דוגמה לדבר, ידוע כי הנהגתו היתה שהיה הולך במהירות גבוהה ואולי אף במרוצה, ופעם אחת שאלתי אותו מדוע הוא נוהג כך, הלא הליכה באופן כזה מעייפת מאוד ואף גורמת שקשה יותר לחשוב בלימוד תוך-כדי המרוצה, ואילו כשהולכים בנחת אפשר להרהר בדברי תורה וגם הכוחות לא נגמרים. ולמחרת כאשר ראיתי אותו, הבחנתי שהוא באמת שינה הנהגתו בזה!

דוגמה נוספת ראיתי אצלו בענין זה, היה זה כאשר עליתי מצרפת והגעתי לישיבה הקדושה, באחד הימים הצטננתי מעט וחליתי בדלקת גרון, ובכדי לחמם את עצמי שמתי על צווארי צעיף. כאשר ראה אותי מו"ר עטוף בצעיף, אמר לי כי דווקא מי שיש לו דלקת גרון עדיף שלא ילבש צעיף, כי על ידי שמחממים את הצוואר אם לפתע תוריד את הצעיף הוא יתקרר מידי, ועדיף שלא ללבוש צעיף בכלל ולהתרגל לקור. ואכן עשיתי כהוראתו. עברו שנים, ופעם אחת בימי חולשתו של מו"ר ראיתי אותו מגיע לישיבה עם צעיף, אמרתי לו הלא למדנו רבינו שעדיף לא ללכת עם צעיף כשקר... והוא ללא אומר ודברים הוריד מיד את הצעיף.

לעת זקנותו, כאשר כבר נחלש מאוד, גמר בדעתו לעשות הפסקה ממסירת השיעורים היומיים בישיבה, וכבר שלח להודיע את נשיא הישיבה ר' אברהם כהנמן זצ"ל על החלטתו זו. כאשר סיפר לי על ההחלטה הזו, אמרתי לו, הלא אם כעת רה"י מרגיש צורך להפסיק, אין סיבה להניח שבהמשך יהיה יותר טוב, ואם כן יש בזה החלטה שיותר לא לומר בכלל שיעורים יומיים. ודבר זה, אמרתי לו, לא כדאי כל כך, כי הרי החיות של רה"י היא ממסירת השיעורים, והם נותנים לו הרבה כוח. והוא שמע לדבריי והמשיך לומר את השיעור היומי למשך תקופה נוספת, עד שכבר נחלש עוד יותר והפסיק לגמרי [המשיך עוד מספר שנים לומר את השיעור כללי מידי שבוע].

בן אדם צריך להתרגל להקשיב לדעה של השני, לשמוע מה בפיו, וכמאמרם ז"ל (ברכות יז) אני בריה וחברי בריה, הנקודה היא להבין שיש כאן עוד בן אדם, וכמו שאני חושב משהו אחד כך חברי חושב אחרת, וגם הוא חושב במוח שהקב"ה נתן לו. ודבר זה נכון אצל כולם, אבל בפרט אצל נשואים, שעליהם להרגיל עצמם להקשיב לדעתה של האשה. אין לתאר עד כמה זה מוסיף ב'שלום בית' כאשר האשה יודעת שיש משמעות לדעה שלה, מחשיבים אותה ומתחשבים בה. ואמנם יש דברים של עקרונות, שצריך לעמוד עליהם, אך בדברים אחרים צריך להתרגל לשמוע ולקבל גם דעות של אחרים.

לתרומות והנצחות נא ליצור קשר

טל' 054-8520936

או דרך נדרים פלום בחיפוש 'עושה אור', או באמצעות

הטל' 03-7630585 שלוחה 6465

ניתן להאזין לשיעורים ושיחות ממויינים הרב שליט"א במערכת

"קול יהודי מרוקו" 0747962335 שלוחה 2-2-2 שמעו ותחי נפשכם

הדברים נכתבו ע"י חבנת הכותב, מתוך שיחה הנמסרת בבית הרב מידי מוצ"ש בשעה 19.50

לקבלת הגיליון במייל מידי שבוע, ניתן לשלוח בקשה לכתובת מייל: m0548468875@gmail.com

פרשת תולדות תשפ"ב

מישבטי התורה

הליכות חיים

בס"ד

כיצד מחלקים את ההוצאות בין השותפים

שאלה א

בית ששייך לשני שותפים כאשר לאחד יש ששים אחוז מהנכס, ולשני יש ארבעים אחוז מהנכס. הושכר תמורת תשלום חודשי לכמה שנים. בתום תקופת השכירות סירב השוכר שאינו שומר תורה ומצוות לפנות את המושכר, לפיכך נאלצו השותפים לפנות ע"י השלטונות ובאי כוחם. הפינוי עלה עשרת אלפים ₪.

האם הוצאות הפינוי מתחלקות באופן שווה בין השותפים, מכיוון ששניהם זקוקים לו, או שיש לחלקם באופן יחסי לפי החלק שיש לכל אחד בנכס?

שאלה ב

שני בעלי חנויות סמוכות החליטו, מטעמי בטיחות, להתקין מצלמות מחוץ לחנותם. שווי הסחורה בחנות אחת כפול באופן קבוע משווי הסחורה שבחנות השנייה. כיצד יתחלקו ביניהם בהוצאות התקנת המצלמות?

שאלה ג

שני שכנים באותו מפלס בבניין משותף הרחיבו במשותף את דירתם. אולם מחמת הבנייה נגרם היזק ראייה לדירות השכנים שבבניין שממול. לפיכך צריכים הבונים לעשות מסתור קבוע שימנע את היזקם.

כיצד ישתתפו בהוצאות המסתור, אם אחד הרחיב ארבעים מ"ר, והשני הרחיב שלושים מ"ר?

תשובה

א. בשתי השאלות הראשונות, מכיוון שההוצאות נועדו לשמירת רכושם מאנשים אחרים, לפיכך חלוקת ההוצאות תהיה גם כן באופן יחסי לפי הרכוש שיש לכל אחד, שההוצאות נועדו לשומרם.

לכן בנידון השאלה הראשונה, ישלם מי שיש לו ששים אחוז בנכס - ששת אלפים ₪, ושותפו ישלם ארבעת אלפים ₪.

בנידון השאלה השנייה, ישלם בעל הסחורה הכפולה שני שליש מעלות המצלמות, ושכנו ישלם שליש.

ב. בנידון השאלה השלישית, מכיוון שהמסתור נועד כדי שכל אחד מהם לא יזיק בראייתו לשכנו, ומאחר ואין הבדל באיסור כמה מ"ר נבנו, כי האיסור חל על האדם ולא על רכושו, לכן עליהם להתחלק בשווה בעלות המסתור.

מקורות

כתב השו"ע חו"מ (סי' קנ"ג) לגבי שני שכנים שיש להם חצר משותפת ורוצים לעשות כותל ביניהם כדי למנוע היזק ראייה מאחד לשני, שיבנו את הכותל בשטח שווה.

כלומר, אם רוחב הכותל הוא עשרים ס"מ, יתן כל אחד מחלקו קרקע בגודל עשרה ס"מ לכל אורך הכותל, וכן עלות בניית הכותל והמסתעף ממנה כמו המהנדס וכו' - תחול באופן שווה על שניהם למרות שלאחד יש שטח חצר כפולה מאשר לשכנו ע"כ.

לעומת זאת כתב השו"ע בחו"מ (סי' קס"א, סעיפים א, ג) שכאשר כופים את בני החצר המשותפת לבנות דלת או שער לחצר, כדי למנוע היזק ראייה או גניבות מאנשי רשות הרבים, יחלקו את עלות ההוצאות לפי הממון. כלומר, לפי הרכוש שיש לכל אחד בחצירו. ולכן מי שיש לו רכוש רב יותר, הוא מעונין לשמור על יותר ממון מאשר שכנו, ולכן ישלם יותר באופן יחסי עבור בניית הדלת והשער לחצר ע"כ.

והקשה על כך הנתיבות בביאורים (בס"י קס"א, ס"ק א) מה ההבדל בין שתי ההלכות? ותירץ, שבנידון הראשון, שם כל אחד מהם מזיק בראייתו לשני, וחל עליו החיוב לסלק את הזיקו, ולפיכך אין שום הבדל מהו שטח החצר ושווי הרכוש, ועליהם להתחלק באופן שווה בעלות המחיצה שתמנע מכל אחד מהם מלהזיק. משא"כ בנידון השני שבס"י קס"א, שם הנזק בא מאנשים אחרים, והדיירים עושים את הדלת והשער כדי שממנם לא ייזק מהם, לפיכך מי שהוא ניזק יותר כיוון שיש לו ממון רב יותר שיכול להיזק, הוא נצרך יותר לדלת. נמצא שהוא נהנה יותר מעשייתה, לפיכך עליו לשלם עבורה יותר כסף מאשר שותפו שנהנה פחות ממנו מעשיית הדלת. ועיין במלואי משפט, שהביא שישנם עוד מרביתנו האחרונים שהסכימו לחילוק של הנתיבות.

לאור האמור בנידון של שתי השאלות הראשונות, שם ההוצאות נועדו להשבתת ולשמירת הממון מפני אנשים שרוצים להזיקו. בשאלה הראשונה, כדי לפנות שוכר שהשתלט בכח על ממוןם שהוא הדירה שבבעלותם ואינו רוצה להתפנות משם. ובשאלה השנייה ההוצאות נובעות מהתקנת מצלמות כדי לשמור על ממוןם מפני גנבים. לפיכך מאחר ומי שיש לו רכוש גדול יותר זקוק יותר להוצאות אלו, וגם יינה מהם יותר, כי יישמר לו ממון רב יותר, לפיכך חלוקת ההוצאות תהיה באופן יחסי לממון של כל אחד שלצורכו השקיעו הוצאות אלו. ונידון זה דומה למבואר בשו"ע בסי' קס"א לגבי צורת חלוקת השותפות בין בני החצר לגבי בניית הדלת לחצר.

משא"כ בנידון השאלה השלישית, שם שני השכנים שבנו מזיקים באופן שווה ע"י ראייתם לדירות השכנים בבניין ממול, ומחמת כך, חל חיוב נפרד על כל אחד מהם להימנע מלהזיק לשני. ולכן לא משנה כמה שטח בנה כל אחד מהם, כי המחייב את המסתור הוא האיסור להזיק, ובאיסור זה שווים שניהם. לפיכך הם יתחלקו באופן שווה בעלות המסתור שימנע מהם מלהזיק בראייתם לשכנים כמבואר בשו"ע בסי' קנ"ג.

השווה והשווה שיש לעשו וזרעו עם שאר אומות העולם ביחסם לעם ישראל

בפרשת השבוע אנו מתוודעים לראשונה להולדת יעקב ועשו, לשווה ולשווה שביניהם, ולאיתם לנצח. ונסה בס"ד לנסות ולהבין מעט מטיב היחסים ביניהם, וההשלכה לדורות.

כתוב במד"ר בראשית (עח, טו) שרבי יהודה הנשיא בכל פעם שהיה צריך ללכת לדבר עם השלטון הרומאי ששלט בארץ ישראל, מתוקף תפקידו כנשיא ישראל, היה לומד ומעיין בפר' וישלח, והיה מקפיד שלא יתלווה עמו רומאי בדרכו. אולם פעם אחת אירע שמסיבה כלשהי לא הכין את עצמו בקריאת פר' וישלח, ובאותה הפעם התלווה אליו בדרכו רומאי, ועד שהגיע לעכו, היה צריך למכור את הסוס שרכב עליו כדי לרצות את הגוי שהתלווה אליו ע"כ. ומהראוי להתבונן במדרש זה:

א. האם המדרש בא ללמדנו מהי הדרך הנכונה להתמודד עם הגויים מכל האומות ובכל הדורות או שמעשהו של רבי יהודה הנשיא מלמדנו רק על דרכי ההתמודדות עם הרומאים, מכיוון שהם מזרע עשו?

ב. רש"י בפר' וישלח (לג, ד) בביאורו על הפסוק "ויחבקו ויפול על צוואריו וישקוהו" כותב: אמר רשב"י, הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב, אלא שנכמרו רחמיו באותה שעה, ונשקו בכל לבו ע"כ. ויש להתבונן, מהיכן למד רשב"י שישנה שנאה כבושה כזאת לעשו כלפי יעקב לנצח, עד שקבע שזוהי הלכה קבועה שלא ניתן לשנותה?

וכן האם הלכה זו קיימת רק בין עשו וזרעו ליעקב וזרעו, או שהיא קיימת גם בין כל אומות העולם לזרע ישראל בכל הדורות?

ג. לכאורה כשלומדים את האמור בתורה בפר' תולדות כפשוטו, נראה שעשו שונא את יעקב רק בגלל שתי סיבות שנראות לכאורה מוצדקות מצד עשיו. א - שיעקב ניצל את מצוקת הרעב שלו שגבלה בפיקוח נפש, ושמחמתה אולץ למכור את בכורתו ליעקב, תמורת נזיד עדשים בלבד. ב - שיעקב לקח בערמה את הברכות שיועדו לעשו, מבלי שעשו עשה לו איזה שהוא דבר רע במשך שנים ושלש שנים שחיו ביחד. ולכאורה לולא מעשים אלו מצד יעקב, עשו היה נשאר עמו בידידות כמו שני אחים אוהבים להורים משותפים.

מהי הסיבה האמיתית שמחמתה עשו שונא ליעקב

אמנם כשנתבונן בדברי חז"ל נבחין, ששנאת עשו ליעקב אינה קשורה כלל לסיבות שפורטו, אלא יסודה באבני היסוד של הנהגת העולם ע"י הקב"ה, ומסיבות שידועות רק לו.

כתוב במדרש רבה בבראשית (סג, ו) על הפסוק (כב, כב) בתחילת פר' תולדות "ויתרוצצו הבנים בקרבה" ר' יוחנן אמר: זה רץ להרוג את זה, וזה רץ להרוג את זה. ריש לקיש אמר: זה מתיר צויו של זה, וזה מתיר צויו של זה. ופי' העץ יוסף: כל אחד משתדל לברוח מהתחברות עם השני. ר' ברכיה בשם ר' לוי אומר: שלא תאמר שרק משיצא ממעי אמו עשו נזדווג לו כלומר - ליעקב, אלא עד שהוא במעי אמו - זרתיה [פי' העץ יוסף - אגרוף] משוך כנגדו להכותו כדכתיב בתהילים (נח, ד) "זורו רשעים - מרחם". ובילקוט שמעוני (רמז ק, כב-כג) הוסיף: שבאותה שעה סמאל [שהוא שרו של

עשו בשמים] רצה להרוג את יעקב במעי אמו, אלא שעמד מיכאל [שהוא שרו של ישראל בשמים] כנגדו ורצה לשרוף את סמאל, עד שהושיב הקב"ה ביה"ד ביניהם ע"כ.

נמצאנו למדים מדברי חז"ל אלו, שעוד מרחם אדם, כבושה ועומדת שנאת עולם זו, שכל אחד רוצה להרוג את השני, ואין זו שנאה הגיונית שנוצרה מחמת ויכוח או מריבה ביניהם בהקשר לפרט מסוים, כי שורשה ומהותה של מלחמה זו קיימת גם בין שני שרי אומות אלו - בין מיכאל וסמאל, שכל אחד רוצה להרוג ולכלות את השני. נמצא שמלחמה זו אינה קשורה כלל במה שקרה בפועל בין יעקב לעשו, וגם לולא מכירת הבכורה ולקחת הברכות - עשו היה שונא את יעקב באותו אופן וצורה ומבקש להורגו עכ"פ לאחר מיתת אביו, כי הס"מ שהוא שרו - היה שולחו לעשות כך ליעקב, כשם שהוא רצה להורגו בעצמו עוד לפני שיעקב נולד.

והנה סיבת השנאה הזאת נעוצה בתפקידה של כל אומה בעולם. בעוד שתפקידו של יעקב וזרעו, מטרת קיומם בעולם הינה - להביא את העולם לתיקונו השלם ע"י לימוד התורה וקיום מצוותיה. וזה מה שיגרום את גילוי מלכות שמים בעולם, ושכל הרשעה כולה כעשן תכלה, וימלוך הקב"ה לבדו על כל בריותיו. וממילא כשהעולם יגיע לתיקונו - שוב לא יהיה לרע קיום בעולם, וכל כוחו של הס"מ וחילותיו בשמים ובארץ, יפוגו וייעלמו כלא היו.

לעומת זאת שרו של עשו ועושי דברו בעולם, שהם עשו וזרעו, ובפרט עמלק וצאצאיו, נלחמים בכל כוחם שלא יוכלו יעקב ובניו לעשות את מלאכתם נאמנה, כדי שכל הטומאה יישאר בעולם לנצח. ואדרבה כל יניקת כוחם וקיומם הוא - ממעשי הרשע שקיימים בעולם.

והנה יצירתם של יעקב ועשו הייתה זהה. שניהם נולדו מיצחק ורבקה באותה לידה, ולכן יש לשניהם את אותם הזכויות בעולם. ולכן גם ביוה"כ צריכים להביא שני שעירי עזים ששוים בגודלם כמבואר ביומא (בס) כשאחד לה' - לזכות יעקב וזרעו, והשני - כשוחד לס"מ שלא יקטרג על זרע יעקב. לפיכך המלחמה התמידית שבין יעקב לעשו מהותה - מלחמת קיום כפשוטו של שרו של עשו. כשברור לס"מ, שאם יעקב וזרעו ינצחו - הוא וחילותיו כלים מהעולם לנצח, לכן לעולם תהיה מלחמה ביניהם.

וכמו שאמרו חז"ל בילקוט שמעוני שם, ובגמ' במגילה ועוד מקומות, על הפסוק "ולאום מלאום יאמץ" ביחס לקיסריה שמסמלת את ממלכת עשו, לעומת ירושלים שמסמלת את ממלכת ישראל. שלעולם לא יהיה מצב ששתיהן תהיינה מיושבות או ששתיהן חרבות. אלא תמיד אחת מהן מיושבת והשנייה חרבה. מאחר ומלידת יעקב ועשו - לעולם תהיה מלחמת קיום ביניהם, וכשהאחד ינצח - השני יהיה משועבד לו. ולכן בימי שלמה המלך - עשו היה משועבד ליעקב. וברוב שנות הגלות בעוה"ר - יעקב משועבד לעשו.

ביאור דברי רשב"י, שלעולם עשו שונא את יעקב

לאור האמור התבאר דברי רשב"י שאמר: הלכה היא שעשו שונא ליעקב. כלומר, זהו דבר קבוע בבריאה שאינו ניתן לשינוי. מאחר והתבאר שאין המחלוקת ביניהם קשורה למעשה זה או אחר, אלא עוד בבטן אדם כל אחד רצה להרוג את השני, כי כך הורו להם השרים

הממונים עליהם בשמים. והדבר היחיד שבאמצעותו יכול יעקב לנצח את עשו ועושי דברו הוא - על ידי לימוד התורה וקיום מצוותיה. וכל התחברות או קשרי ידידות עם עשו תביא את התוצאות ההפוכות.

מדוע הקפיד הקב"ה על יעקב כשנכנע לעשיו

ולכן מובן למה הקפיד הקב"ה על יעקב אבינו שהתרפס לפני עשו, כפי שנכתב בפר' וישלח, בעת שנפגשו, שיעקב השתחוה לפניו וקרא לו אדוני שמונה פעמים, כי כאמור אין שום קשר בין שנאת עשו ליעקב ורצונו להורגו, ללקיחת הברכות. ואכן התברר למפרע, שלא ההתרפסות והכניעה הזאת, ולא כל השוחד שנתן לו, זה מה שמנע מעשו להורגו. אלא בזכות שיעקב הצליח לפני כן במעבר יבוק להכניע את שרו של עשו, שאז הס"מ נאלץ לברך את יעקב כמבואר ברש"י (לב, כט) ולכן לאחר ששרו של עשו הושפל ונכנע ליעקב, לא היה מעתה לעשו כח להתמודד מול יעקב, ומסיבה זו הוא נכנע ליעקב בהוראת שרו שבשמים.

וכך גם כתוב בנביא הושע (יב, ה) "וישר אל המלאך - ויוכל, בכה ויתחנן לו". ופי' רש"י שם, שלאחר שיעקב הכניע את המלאך שרו של עשו, והוא בכה לפני יעקב והתחנן שישלחנו, וממילא כשהשר נכנע - לא היה לעשו עוד כח לנצח את יעקב, והוא נישק אותו. לפיכך טען הקב"ה ליעקב, לאחר שראית יום קודם שעזרתי לך להכניע את שרו של עשו, היה לך כעת לסמוך בוודאות על מה שהבטחתי לך "ושמרתיו בכל אשר תלך" ולא לחשוש מעצמך, שמא יגרום איזה שהוא חטא שמחמתו אני אבטל את ההבטחה הזאת. ולכן למה השפלת את עצמך והשתחוית לעשו ועוד קראת לו אדוני, וגם נתת לו שוחד.

ההוראה לדורות, כיצד להתנהג עם צאצאי עשו

אמנם מכיוון שיעקב אבינו נהג כך במלחמתו עם עשו, שמלבד תפילתו לקב"ה להינצל מעשו, הוא הרבה בהשתדלות טבעית של שוחד ופיוס. לפיכך מעשה אבות - סימן לבנים, ולכן כך היא ההוראה לדורות שזרעו של יעקב צריך לנהוג באופן הזה בעת הגלות, תמיד כשרוצה לפייס את עשו וממשיכו ע"י נתינת הרבה שוחד ממוני, כדי שימנעו מלבצע את הגזרות שהם גזרו על היהודים. וכך אכן נהגו עוד התנאים, האמוראים, וכל רבותינו בכל הדורות. אלא שנתינת השוחד לא נועדה בשום אופן כדי להתחבר עמו וליצור עמו קשרי ידידות, מלבד מה שהוכרחו לעשות. וכשם שיעקב סירב בנחרצות להתחבר לעשו למרות בקשתו ללכת עמו ביחד בדרכו לארץ ישראל, ואמר לו תירוצים שונים כמבואר בתורה באריכות בפר' וישלח (לג, יג-טו).

מהי הסיבה האמיתית שמחמתה כל אומות העולם שונאים את ישראל

והנה עד כה בארנו בס"ד את שרש מחלוקת יעקב ועשו, אולם עדיין עלינו לראות, האם שנאה זו משותפת לכל אומות העולם או שהינה נחלת עשו וזרעו בלבד.

כתוב במד"ר בראשית (סג, ט) על הפסוק "שני גויים בבטןך" - שני שונאי גויים בבטןך. כלומר, כל האומות שונאות את עשו, וכן כל

האומות שונאות את יעקב ע"כ. נמצא שחז"ל לימדו אותנו, שלעולם כל הגויים מכל אומות העולם שונאים את יעקב וזרעו. וגם כאן אין הדבר קשור כלל לסיבה טבעית מחמת מעשה מסוים שיעקב עשה נגדם, אלא היא שורשית בעצם בריאתם. ולכן גם עמם שום פעולה של קירוב והתפייסות בפניהם לא תביא להסרת שנאתם. אלא צריך רק להימנע מלהתגרות עמם. ולשחדם בכסף או באופנים אחרים כדי לבטל את הגזירות שרוצים לגזור מידי פעם לרעת היהודים.

אמנם ישנו חילוק מהותי ויסודי בסיבת שנאת אומות העולם לישראל לסיבת שנאת עשו לישראל. ויש לכך גם נפקא מינה גדולים למעשה וכדלהלן:

המקור לשנאת אומות העולם את ישראל הוא שישראל קבלו בסיני את התורה וכדברי הגמ' בשבת (טז) למה נקרא שמו סיני? - כי משם ירדה שנאת האומות לישראל ע"כ. כלומר, בעוד שנאת עשו ליעקב ומלחמתם הייתה עוד מרגע היווצרותם בבטן אמם, אולם שנאת שאר אומות העולם לישראל החלה בגלל קבלת התורה ע"י ישראל, שמיום זה ואילך ישראל הובדלו לנצח משאר האומות, ונצטוו להיות "הן עם לבדד ישכן - ובגויים לא יתחשב", מאחר ונעשו עם סגולה לה'. ולפיכך גם כלפיהם לא תעזור התקרבות חברתית מצד היהודים אליהם, כי עם ישראל הובדל מהם לחלוטין, ורק כך יוכל להתקיים. ולכן מאז מתן תורה, כל גוי שנולד בכל מקום בעולם - שונא יהודים, ואפילו אם לא ראה יהודי מימיו, ואינו יודע למה צריך לשנאותו. [למעט מקרים בודדים שישנם "חסידי אומות העולם"]

לפיכך כשראו חז"ל במהלך שנות הגלות שיהודים מתקרבים יותר מידי לגויים, מיד גזרו על איסור אכילת פת נכרי, ובישולי הגויים, ועל שתיית יין שגוי נגע בו, ואפילו אם ידוע שהגוי אינו עובד עבודה זרה, כדי שניבדל מהם באופן המרבי, מלבד ההכרח לצורך הפרנסה הקיומית, כדי ששום יהודי לא יגיע בכל דרך שהיא להתחתן עמם ר"ל. לפיכך כוונת רבי יהודה הנשיא שלא יתלווה אליו גוי בדרכו, כוונתו לכל הגויים, כי כולם שונאי ישראל וחפצים ברעתו ובלקיחת כספו וחיויו.

מהו ההבדל המעשי בין שנאת עשו לשנאת שאר אומות העולם לישראל

אמנם למרות שהתבאר שמיום קבלת התורה כל אומות העולם שונאים את ישראל, אבל עדיין ישנו הבדל מהותי בין עשו וזרעו לשאר אומות העולם. כי לגבי שאר אומות העולם, למרות שנאתם לישראל, אין להם רצון להרוג יהודי אם הוא נמצא בארץ אחרת, ובמקום אחר שאינם גרים בו. וגם לעתיד לבוא הם לא ימחו מהעולם, אלא יהפכו להיות משרתים של בני ישראל, וכלשון הנביא ישעיהו (מט, כג) "זהו מלכך - אומניך, ושרותיך - מנקיותיך" ע"כ. ולכן בכל הגלויות ובכל המדינות הם הרעו ליהודים רק כשהיו במדינתם או במדינות שנכבשו על ידם, אבל כשהיהודים היו במקומות אחרים, למרות שנאתם אליהם - הם לא פעלו להרע להם ולהורגם.

משא"כ עשו וצאצאיו כמו עמלק, רומי, הנצרות ושלוחיה שהינם מזרעו, שאפו ושואפים גם בימינו לכלות את ישראל בכל מקום שיהודי נמצא בעולם, ואפילו אם לא יהיה במקומם. כמו עמלק שבא להילחם עם ישראל כשיצאו ממצרים והגיע ממרחק של ארבע

והנה מעשהו של ריב"ז היווה יסוד לגדולי ישראל בכל הדורות לתקן תקנות עבור העם כשראו כשהשתנתה המציאות, לפי שיקול דעתם, ובכל תחום מהחיים היהודיים. ותקנות אלו לאחר שהתקבלו בישראל, מחייבים מכאן ואילך את כל כלל ישראל לדורותיהם, וביה"ד מצווים לכופם.

תקנת הגאונים לחייב ממון גם מי שמבייש בדברים

לאור האמור, בסוף תקופת הגאונים כלומר, לפני כאלף שנה, כשראו הגאונים שישנם אנשים שניצלו את ההלכה שמדין תורה ניתן לחייב בדמי בושת רק מי שבייש ע"י פגיעה גופנית במתבייש, ולא כאשר כינה אותו במילות גנאי או שביישו ברבים וכו' כמבואר בב"ק (צא), ולפיכך היו אנשים שופכים את דמם של בעלי מחלוקתם ברבים בצורה פוגענית ומביישת ביותר, לכן תקנו הגאונים כהלכה מחייבת כמבואר בשו"ע וברמ"א חו"מ (סי' א, ו סי' תכ, לח) וע"ש בסמ"ע (ס"ק מוח) שגם מי שמבייש בדברים את חברו - חייב לשלם ממון למתבייש בכפוף לשיקול ביה"ד בכל מקרה לגופו לפי המבייש והמתבייש, ובאיוזה צורה ביישו, האם ביחידות או לפני כולם, והאם באופן חד פעמי או באופן קבוע וכו'. וכמבואר בשו"ת הרא"ש (כלל קא, ט) וז"ל: אמנם נהגו בכל מושבות ישראל, לעשות תקנה וסייג לדבר, ולהטיל חכה בפי בעלי הלשון ולקנוס הכל לפי העניין - וכן יעשו בית הדין בכל ענין לפי הראוי, והכל לפי המבייש והמתבייש עכ"ל.

לאור האמור בנידון השאלה דנן, ברור שאסור היה לפרסם ברבים את קלוננו של בעל החנות השנייה, אפילו אם העובדות היו נכונות, וכ"ש כשאין נכונות או נכונות חלקית בלבד. ובמעשהו גרם המבייש בושה גדולה לבעל החנות ולמשפחתו. וכן יש בכך גם איסורי תורה רבים כגון: לשון הרע, רכילות, מוציא שם רע, ארור מכה רעהו בסתר ועוד. לכן ודאי שגם בנידון דנן, מכח תקנת הגאונים - יחייב ביה"ד את מפרסמי המודעות הנ"ל בסכום כספי כפי שיקול דעתם. ואם בעלי החנות הראשונה לא ירצו לבוא להתדיין בפני ביה"ד או שלא יקימו בשלימות מה שביה"ד יחייבו אותם, רשאי ביה"ד לפרסם ברבים, שאין להיכנס לקנות בחנות הראשונה, למרות שיש לה הכשר מהודר על מוצריה.

2. מאחר ובעל החנות השנייה נשאר עם סחורתו למרות מודעות הרחוב, אלא שכתוצאה מהמודעות לא באו קונים לקנות אצלו, נמצא שנמנע ממנו רווח, אבל בעלי החנות הראשונים - לא עשו בכוחם מעשה להזיק בפועל לפירות והירקות שבחנותו, לפיכך יש בנידון דנן לכל היותר גדר של גרמא בנזקין, שחייבים לשלם עבורו בדיני שמים אבל אין כח לביה"ד לחייבם בדיני אדם, למרות האיסורים הגדולים שבדבר. ולכאורה מדברי הרא"ש ב"מ (פ"ה סי' טט) משמע בשם הירושלמי, שבמניעת רווח יש רק תרעומת כלומר, שאין רווח חכמים נוחה ממעשיו, אבל אין כאן חיוב ממוני בדיני שמים וצ"ע. עכ"פ רשאי ביה"ד כשישקול את הסכום שמגיע לבעל החנות השנייה עבור בושתו כדי שימחל למבייש על מה שעשה לו, להוסיף את הנזק הממוני שהנ"ל גרם לו. כי מבלי שהנ"ל יפוצה על הפסדו הממוני, לא ניתן לבקש ממנו למחול לראשון על כל מה שגרם לו.

מאות פרסה שהם אלף ושש מאות ק"מ כדי להורגם, למרות שלא התגרו עמו. וכן המן הרשע שהיה מזרעו, גזר להרוג את כל היהודים בעולם, בגלל שנאתו התהומית לעם ישראל, ואע"פ שרק מרדכי לא נהג כלפיו בכבוד. וכך גם היה במסעי הצלב שהרגו את כל היהודים באירופה כשיכלו, וכך גם עשו הרוצחים מגרמניה בזמן השואה, שגם הם היו מזרע עמלק כמבואר בגמ' במגילה (י), ושאיפתם היתה להרוג את כל היהודים שבעולם, ולא רק במדינתם, ובעוה"ר הצליחו הרבה במזימתם ר"ל. והטעם לכך הוא כאמור לעיל - מאחר ולגבם זוהי מלחמה ישירה על עצם קיומם בעולם. מאחר ואם היהודים יזכו כולם להידבק בלימוד התורה, וקיום מצוותיה - הם יאבדו יחד עם שרם שבשמים ויכלו מהעולם לנצח. ולכן זוהי גם המלחמה המתמדת בין שני שריהם שבשמים מיום היווצרות יעקב ועשו בבטן רבקה. ושהדרך היחידה שבאפשרותנו לנצחה היא - ע"י לימוד התורה, קיום המצוות, ותפילה תמידית לקב"ה שיכלה במהרה שעיר וחותרנו. שעיר - כלומר עשו, וחותרנו - כלומר ישמעאל, ויעלו לציון מושיעים, ותתגלה מלכותו ית"ש עלינו ועל כל העולם במהרה.

הליכות והלכות בדף היומי

ראש השנה כט: - לב.

תשלום בושת עבור פרסום ברבים בגנות בעל חנות מתחרה

שאלה

במרכז מסחרי מסוים היו במשך שנים רבות שתי חנויות של ירקות. עקב החלפת הבעלים באחת החנויות, עברו רוב הקונים לקנות בחנות השנייה. ברשעותם, החליטו בעלי החנות הראשונה לפרסם מודעות רחוב נגד אמינותו של בעל החנות השנייה ואף הפיצו סיפורים שקריים שלא קרו מעולם. כתוצאה מכך, רבים מהלקוחות של החנות השנייה עזבו אותו, ונגרם לו נזק כספי גדול.

האם רשאי ביה"ד לחייב ממון את מפיצי המודעות עבור הבושה שגרמו לבעל החנות השנייה, וכן עבור הנזק הממוני שנגרם לו מחמתם?

תשובה

א. מדין תורה חיוב תשלום בושת קיים רק אם המבייש עשה פעולת ביוש בגופו של המתבייש, ולא כאשר ביישו בדיבור בלבד. אולם תקנו רבותינו הגאונים, שניתן לחייב ממון גם עבור בושת בדיבור, וביה"ד י שקול בכל מקרה לגופו מהו סכום הפיצוי לפי המבייש והמתבייש. 1. הנזק הממוני שנגרם מחמת מודעות הרחוב, נחשב כמעשה של גרמא בנזקין. כלומר, שלא ניתן לחייבו בדיני אדם ע"י ביה"ד, ולכל היותר חייב לשלם על כך בדיני שמים, ועיין במקורות. 2.

מקורות

מבואר בגמ' ראש השנה (כט:–לכ). שרבן יוחנן בן זכאי תיקן תשע תקנות לאחר חורבן ביהמ"ק השני, לאור הנסיבות החדשות שנוצרו.

העלון יוצא לע"נ: הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

מגיד דבריו ליעקב

להערות והערות
ולהצטרפות לרשימת התפוצה
במייל:
8542164@gmail.com

שיחות מוסד על סדר הפרשיות
כולל דברי חזקוני והתעוררות בענייני עבודת ה'
שנאמרו במקלות על ידי
הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א
ראש ישיבת "כף החיים"

פרשת תולדות

הספק גרוע מן הכל

בעזרת ה' יתברך נראה להתבונן בפרשת השבוע, פרשת תולדות, וללמוד ממנה דרכי מוסר ובינה.

ואלה תולדת יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק. ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה בת בתואל הארמי מפדן ארם אחות לבן הארמי לו לאשה. ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה הוא ויעתר לו ה' ותהר רבקה אשתו. שכך היא המידה, כשמבקשים ומתפללים - מקבלים, כי כך מדת הקב"ה שאינו פוסל תפלת כל גברא (תנחומא פרשת ואתחנן ס"ד).

הרבה שנים חכתה וציפתה רבקה להפקד, עשרים שנה. וגם עכשיו, בהיותה הרה, ההריון מתמיה אותה. וכמו שכתוב ויתרוצצו הבנים בקרבה ותאמר אם כן למה זה אנכי. ומפרש רש"י "ויתרוצצו. על כרחך המקרא הזה אומר דרשני, צריך לדרוש ולפרש את הפסוק הזה שסתם מה היא רציצה זו וכתב אם כן למה זה אנכי, לא התפרש לנו במקרא מהי ההתרוצצות הזו, מתי ואיך היתה, שמחמתה אמרה רבקה למה זה אנכי. ורבותינו דרשוהו לשון ריצה, כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר, יעקב רץ ומפרסם לצאת. עוברת על פתחי עבודה זרה, עשו מפרסם לצאת. ובגלל שתמרה רבקה בדבר הזה ותלך לדרוש את ה', וכמו שכתב רש"י "לכית מדרשו של שם, שיגיד לה מה תהא בסופה", ואלו דברי רבותינו במדרש (בראשית רבה פס"ג, ו).

והנה, יש הערה גדולה ויסודית שלומדים כאן בפסוקים האלו. רבקה טרחה והלכה לבית מדרשו של שם לשאול ולדרוש, משום שלא הבינה איך ייתכן שהעובר רץ ומפרסם לצאת גם כשעוברת על יד פתחי תורה וגם כשעוברת ליד בתי עבודה זרה. ובאמת הסבירו לה שאין זה עובר אחד, אלא שנים יש כאן, אחד כולו קדש קדשים, והשני - עשוי, רץ לעבודה זרה.

ורואים, שכל זמן שלא ידעה רבקה שיש תאומים בבטנה, וסברה שעובר אחד הוא, לא יכלה לשאת את המחשבה שאותו עובר רוצה לצאת גם לפתחי תורה וגם לבתי עבודה זרה, וזאת משום שלא יתכן שתהיה מציאות של ספיקות, מציאות של פסיחה על שתי הסעיפים. אם צדיק הוא ועובר את האלהים טוב, ואם רשע הוא שיהיה רשע, אבל לא יתכן שיהיה גם צדיק וגם רשע, לפעמים רוצה לרוץ לפתחי תורה ולפעמים לבתי עבודה זרה. לא שייך שיהיה כדבר הזה. לכן הלכה ושאלה בדבר ה', ורק כשהסבירו לה שהם שנים, נחה דעתה.

ולמדנו כאן יסוד גדול, כי להיות פוסח על שתי הסעיפים, להיות כמסתפק בדבר, הוא הדבר היותר גרוע. ובפרט בדור שלנו, שהוא דרא בתראה, ואור וחושך משמשים בו בערבוביא, הרבה הרבה ספקות מתעוררים אצל האדם מחמת כל מיני סיבות שונות ומשונות, אם בגלל הרחוב, אם בגלל ספרים חיצוניים או דיבורים שונים, ואט אט האמונה אצלו הולכת ונחלשת, ונמצא פעם מאמין ופעם חצי מין. ובזה גדול כוחו של היצר, להטיל בלב של האדם ספיקות, ואז על ידי הספיקות הוא מטשטש את האמונה של האדם. וזהו הדבר היותר משוקץ ומתועב לפני ה', וכמו שרואים כאן אצל רבקה, שלא יתכן כדבר הזה להיות פוסח על שתי הסעיפים.

עמלק אמרו העולם, בגימטריא ספק. הכח שלו בקירור האמבטי הרוחת, בקירור האמונה, הוא מהספקות שמתעוררות אצל האדם. לכן מיד אחרי שכתוב שבני ישראל ניסו את ה' היש ה' בקרבנו אם אין (שמות יז, ז), מיד "ויבוא עמלק ויילחם עם ישראל" (שמות יז, יח). כי מזה נופא נובע הכח של עמלק, הספק של ישראל היש ה' בקרבנו אם אין.

ולזו דרכו של היצר הרע. הוא לא בא לאדם ואומר לו, בא תהיה רשע ותעבוד עבירה, אלא הוא מתחיל להכניס בו ספיקות. אומר לו, בוא ותעשה כך וכך, הרי לא בטוח שזה אסור, זה רק ספק. ואפילו אם זה אסור, נכון, באמת זה לא לפי השולחן ערוך, אבל מותר לך לחלוק. בא תהיה גם אתה פוסק ותכריע אחרת... ואז האדם מתחיל להסתפק, אולי הוא צודק? אולי לא? אבל כבר בזה עצמו, כאשר נכנס הספק אצל האדם, זה מחליש לו את האמונה.

איפה היית ביסדי ארץ

מספרים שפעם ישבו האחים הקדושים רבי אלימלך מליזענק ואחיו רבי זושא, ולמדו יחד את דברי המדרש רבה על הפסוק באיוב (לח, ד) "איפה היית ביסדי ארץ". איוב כדוע באו עליו צרות ויסורין לאין מספר, והיה איוב מתאונן על מה גורלו ובא בטרונא לה' יתברך, איך ייתכן שבאים עלי כל כך הרבה צרות, וכי רשע אני שהם מגיעים לי? ואמר איוב להקב"ה, "שמא בין איוב לאיוב התחלף לך" (בבא בתרא טז, א), אולי טעית ואתה מביא לי צרות שהיו אמורים להגיע למישהו אחר, לאיוב.

וכך יש בספר איוב אריכות הטענות שטען איוב, אבל הקב"ה בסוף השיב לו, כמו שכתוב ז'ען ה' את איוב (לח, א), ושם באים שני פרקים שבהם יש סדרה שלימה של שאלות נוקבות ששואל הקב"ה את איוב. ואחת השאלות היא "איפה היית ביסדי ארץ".

מה פירוש הפסוק? במדרש פרשת כי תשא (פרשה מ, ג) ביארו רבותינו, שנשמתו של אדם הראשון היתה כוללת את כל הנשמות כולם, אלא שהיו בחינות בחינות בדבר. לשון המדרש 'יש שהוא תלוי בראשו של אדם ויש שהוא תלוי בשער, יש שהוא תלוי במצחו ויש בעיניו. דהיינו, כמו שבאדם יש חלקים חלקים, וברור שהמה והלב יותר חשובים מהכס, הגם שרוב בני אדם לא חושבים כך.. כך גם הנשמות שהיו כלולים באדם הראשון, הנשמות הגבוהות יותר היו במקום יותר חשוב אצל האדם, בראשו, והנשמות שפחות חשובות היו בשער, וכיוצא. וזהו שאמר הקב"ה לאיוב 'איפה היית ביסדי ארץ', כלומר מהיכן ומאיזה חלק באדם הראשון נאצלה הנשמה שלך, האם במקום גבוה יותר או במקום נמוך? - 'אם יודע אתה באיזה מקום היית, אתה מתווכח עמי'. אם תדע מהיכן נאצלה נשמתך, דהיינו שתכיר ותדע מהי שורש הנשמה שלך ומה מגמתה כאן בעולם, תוכל להתווכח ולטעון טענות. אבל כל זמן שאינך יודע, אם כן אין לך ידיעה מה צריך אתה לתקן בעולם, ואין לך הבנה בכל המהלכים שנעשים בעולם כדי להביאו לתיקון השלם, ומה לך מתאונן ומתלונן.

מכל מקום, היו שני האחים הצדיקים הללו רבי אלימלך ורבי זושא יושבים יחד ולומדים את דברי המדרש. פנה אחד האחים לחבירו ואמר לו כך: אמור לי אחי יקירי. הרי במדרש מבואר שכל הנשמות היו כלולות יחד בנשמתו של אדם הראשון. ובכן, יש לי קושיא עליך. מדוע לא עכבת

את אדם הראשון מלחטוא? הרי גם אתה היית יחד איתו. גם אתה היית חלק ממנו. ואתה שהנך קדוש עליון, צדיק יסוד עולם, היית צריך לחפוס את ידו של אדם הראשון, ולא לתת לו לאכול מעץ הדעת! למה זה נקטת בשב ואל תעשה ולא מנעתו מחטוא לה?

השיב לו אחיו, בדיוק הפוך! אני נתתי לו ואפשרתי לו בכוונה תחילה שיעשה מה שיעשה. מדוע? - כיון שכשהיצר הרע בא לאדם הראשון, במה תפס אותו, איך נלחם באדם? התחיל נותן לו ספקות באמונתו. אולי תאכל מעץ הדעת 'והייתם כאלהים' (בראשית ג, ה), כדאי לך, זה טוב לך. ונכנס אצלו הספק, כדאי לאכול, או לא כדאי. וכיון שראיתי שנכנס אצל האדם ספק, אמרתי לו לאדם אל לך להשאר עם ספק. הספק הוא הגרוע ביותר, הוא מפעפע בלבו של אדם כארסו של עכנאי ומקעקע את כל האמונה ממנו. לך, תאכל מעץ הדעת, ותמות! אבל בלי ספקות. מוטב שתחטא, ובלבד שיתברר אצלך הטעות ותצא מן הספק. 'אין שמחה כהתרת הספקות' (שו"ת הרמ"א סימן ה'), כשיש באמונה ספקות וסדקים, אולי כן או אולי לא, זו צרה צרורה.

חסידותו של הנועם אלימלך זי"ע

ואת זה אמר הנועם אלימלך זצ"ל שידע חומרתו של איסור ואפילו של גדנוד איסור מהו. ידע מהי החשיבות שלא לעבור על מימרא דרחמנא. תלמידו המובהק של הנועם אלימלך, כותב בספרו מאור ושמש (פרשת מסעי) "שמעתי מאדמו"ר הרב בוצינא קדישא איש אלהי מו"ה אלימלך זצוק"ל שאמר שעשה תשובה על מה שחטא בהיותו בבטן אמו וציער אותה אז". מישוה עשה על זה תשובה? מישוה חשב שזה עוון? חשב על זה בכלל? תגיד את זה למישוה הוא יאמר לך, לעשות תשובה על זה שציערתי את אמי בצער העיבור? שתגיד תודה שבכלל נולדתי... הרי היא שמחה שנוולדתי. אבל הנועם אלימלך גם על זה עשה תענית וגם על זה עשה תשובה. עד כדי כך היה חמור אצלו גדנוד וסרך של איסור.

ראיתי מספרים עליו, שפעם נכנס אצלו אחד התלמידים הוותיקים וראה אותו יושב בצער גדול. שאל אותו, יאמר לי כבוד הרב, על מה אתה בצער. השיב לו, לא עליכם, היום עשיתי עוון. איזה עוון? - דברתי בתפילה. שאל אותו התלמיד, מה בדיוק קרה שם, על מה ולמה דיבר הרב בתפילה? אמר לו רבי אלימלך, הייתי מתפלל תפילת שחרית, וכבר התחלתי הודו, והנה נכנס מישוה לבית הכנסת כולו בוכה וחרד, ובא אליי באומרו כבוד הרב תציל את אשתי שהגיע פרקה ללדת ומתקשה היא לילד, וכבר זה ענין של פיקוח נפש, בבקשה שכבוד הרב יתפלל עליה. וכיון שבא אליי היהודי הזה כולו זועק ובוכה, הוצרכתי לחקור ולדרוש, לשאול אותו מה קרה, ודברתי בתפילה.

על זה היה נאנה רבי אלימלך ומצטער, על שדיבר בתפילה בנסיבות הללו. את זה ראה לעצמו כחובה וכעוון. אמר לו התלמיד, כבוד הרב, והלא פיקוח נפש היה, וכדין עשית שהפסקת כדי לברר על מה ולמה בא היהודי הזה וכולו בחרדה גדולה, וטוב עשית שעצרת כדי להתפלל על זו האשה המקשה לילד, ומה לך להצטער על זה? - אבל רבי אלימלך לא נרגע ואמר, מכל מקום היה כאן עוון. אחר כך אמר לו התלמיד והרי דברת בהודו, קודם ברוך שאמר, ואם כן אין כאן עוון. ומה ענה לו רבי אלימלך? - נכון, אבל למנהג האשכנזים אומרים 'הודו אחרי ברוך שאמר, ולפי שיטתם היה כאן עוון, ועל זה אני מצטער.

על זה הצטער רבי אלימלך. אפילו שלפי הנוסח שלו לא היה כאן כלל שם של איסור, מכל מקום היות ולפי נוסח אשכנז 'הודו נמצא אחרי ברוך שאמר, יש כאן עוון. ואפילו שהיה זה מקרה מיוחד של פיקוח נפש, מכל מקום הרגיש עצמו מחוייב בדבר שצריך לעשות על זה תשובה.

אם כן, רבי אלימלך ורבי זושא ודאי ידעו מהו איסור, וכמה חמור לחטוא חטא אחד לה. ועם כל זה אמר, עדיף היה לאדם הראשון ללכת ולאכול מעץ הדעת, ובלבד שימות בלא ספיקות.

חייו של המאמין והבוטח בה' רגועים ושלווים

כשאדם מאמין כל החיים שלו, הן החיים הרוחניים והן החיים הגשמיים, קלים יותר. ללא ספיקות, ללא שאלות וללא טרדנות. לכן גדולי ישראל,

הגם שעברו עליהם צרות ותלאות לאין מספר, תמיד היו חזקים באמונה ה' והיו שרויים בשמחה בכל מצב. וגם כשהיו מתייסרים בייסורי איוב, לא היו חוקרים ושואלים למה קרה לי כך וכך. היה לבם שקט ושאנן שבודאי הכל לטובה והכל לברכה, חסד מאת ה' יתברך.

האדמו"ר מקאליב הראשון, היה חולה במחלת עור קשה, וכל גופו היה פצעים פצעים, עד שכל תנועה קלה היתה מסבה לו ייסורים קשים. אמרו, שמפני זה ייצרו לו במיוחד בגדים מנייר, כדי שלא יכבדו על גופו הדווי. ואף על פי כן מעולם לא ראו אותו שרוי בצער. מעולם לא שמעו ממנו אנחה אחת. תמיד היו פניו קורנות והיה נמצא בשמחה. וכל הסובבים אותו תמיד תמחו, איך קורה כדבר הזה, שבן אדם כל כך סובל, כל כך מצטער, ועם כל זאת כל הזמן שרוי בשמחה וששון.

ומספרים, שבאמת פעם אחת שאל אותו אחד מתלמידיו, ילמדנו רבינו, הרי כל אחד אחר שהיו באים עליו כל כך הרבה ייסורים היה מטיח ראשו בכותל ובוכה ומצטער, ואילו אתה תמיד שמח ועוד משמח אחרים ועוזר לאחרים, איך אתה מחזיק מעמד בדבר הזה. והשיב לו הרב תשובה נוראה, אמר לו, אסביר לך דבר פשוט. אתה אומר שהייסורים קשים ומרים, ואתה צודק. אני באמת מודה בדבר, שהייסורים הם יסורים קשים ונוראים. אמת. אבל בוא ונעשה חשבון, על מה שהיה לי לפני שבוע ושבעיים, אין טעם להצטער עכשיו, הרי זו ברכה לבטלה. מאי דהוה הוה. אם כן על מה אבכה? על הייסורים שיבואו עלי עוד חודשי? בשביל מה, הרי כבר אמרו (יבמות ס"ג ב') אל תצר צרת מחר. אלא מאי? אצטער על הרגע הזה שכואב לי? - וכי רגע אחד לא אוכל לסבול יסורין? רגע אחד! לא נורא.

כך הוא אמר לו. אבל הביאור הוא שבאמת מי שיש לו אמונה ובטחון, ויודע כי כל מה דעביד רחמנא לטב עביד, אין לו שאלות, אין לו ספקות ואין לו חששות. אבל כשאדם יש לו ספיקות, אולי כן ואולי לא, כל ימיו בעגמת נפש, ואין לו לא קנין תורה ולא קנין תפילה, לא מנוחה ולא שלווה הנפש, אין לו כלום. וזו היתה הדאגה של רבקה, איך יתכן שיש כאן ספקות, איך יכול להיות שהוא רץ גם לחדרי תורה וגם לבתי עבודה זרה, אסור שיהיה כדבר הזה. או מין, או מאמין! אבל לא יתכן שיהיה פוסח על שתי הסעיפים. עד שבסוף התברר באמת שיש לה שנים, ונחה דעתה.

ובדור הזה שנשפכים בו נהרות של ספקות ופקוקים באמונה, צריכים להתחזק בזה. חבוק הנביא בא והעמידן על אחת 'צדיק באמונתו יחיה', ואנחנו צריכים לראות איך להתחזק בזה ולעשות את כל ההיכין המציאות ואת כל האופנים להעמיק את האחיזה באמונה שלנו. אסור שיהיה לנו ספקות.

ותורה אור

ואיך פושטים ספקות? רק על ידי התורה. הרי החושך הוא שגורם לאדם את ההטעיה, כמו שלמד אותנו הרמח"ל במסילת ישרים (פרק ג). ומסבירים למה נקרא הלילה 'ערב'? - מלשון ערבובי. כשאדם מהלך בערב, בזמן החשכה, הכל מתערבב לו. הוא רואה אדם וחושב שזה עמוד, בורח ממנו שלא להתקל בו. רואה עמוד וחושב שזה אדם, נגש אליו ואומר לו שלום עליכם. ואילו היום שבו יש אור נקרא 'בוקר', מלשון ביקורת. אפשר לבקר לבדוק ולבחון את הדבר. לראות אותו על מתכונתו. ומהו האור איתו ניתן להאיר את החושך ולבקר ולהבחין בין טוב לרע? - 'כי נר מצוה ותורה אור' (משלי י, כג). אין כח שיפיג את כל הספקות ויפשוט אותם, מלבד הכח של התורה.

כל כמה שאדם הופך להיות יותר מציאות של תורה, חיים של תורה, כך הספיקות פורחים ממנו. רק כשאדם מחובר לתורה הקדושה הוא מאמין ובטוח על ה' כמו בן הסמוך על אביו ויודע שכל מה שהוא עושה לטובתו הוא עושה. ה' יזכנו שנזכה להיות כל ימי חיינו מהשוקדים על דלתי התורה ולהיות עבדי ה' יתברך הנאמנים אנו וזרעינו וזרע זרעינו עד עולם.

הפרשה המחנות

פניני חינוך בפרשיות התורה

הרב שלמה רוזנשטיין

תולדות גליון 80

ואלה תולדות יצחק בן אברהם

האפיקורסות והליצנות – מה יותר גרוע

פרשתינו פותחת בפסוק הכולל 9 מילים שנועדו למטרה של דחיית 'שמועות ואמירות', ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק. ומבאר רש"י מדוע נאמר פסוק זה: לפי שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה.. מה עשה הקב"ה, צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם והעידו הכל שאברהם הוליד את יצחק, וזהו שכתב כאן יצחק בן אברהם היה, שהרי עדות יש שאברהם הוליד את יצחק.

ובכן, פסוק זה המכיל תשע תיבות בתורה נועד למניעת אמירות ושמועות של 'ליצני הדור'.

הבה נראה כיצד מתייחס הקב"ה לאמירות ושמועות במקום אחר. בפרשת בראשית - בריאת העולם, אומרת התורה ויאמר אלקים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו, ומביא רש"י במקום, שלמרות שיש במילה 'נעשה' - בלשון רבים מקום למינים ולאפיקורסים לומר שכביכול היו שותפים למעשה בראשית, לא נמנעה תורה מללמדנו מידת ענווה, שנוטל הגדול רשות מהקטן.

והדברים מפליאים, היתכן שלא שינתה התורה מילה אחת בכתובים - למרות שמניחה היא למינים ולאפיקורסים מקום לומר שכביכול יש 2 רשויות, ומנגד, כנגד ליצני הדור כותבת התורה פסוק מלא ב-9 תיבות - רק כדי 'שלא יאמרו ליצני הדור'. ובכן, שיגידו, ומה בכך. הרי אפיקורסות גרועה מכך ובכל זאת מניחה התורה מקום לטועים לטעות.

מורי ורבי הגה"צ רבי יעקב גוטמן זצ"ל שהיה משגיח בשיבת בית דוד, היה משנן וחוזר באזנינו כתלמידים צעירים בשיבה קטנה, עד כמה מסוכנת הליצנות. הליצנות היא מקור ההשחתה והיא הסכנה הגדולה ביותר - היה אומר המשגיח זצ"ל - ומבסס את דבריו על מקורות רבים.

והיה המשגיח ממשיך ואומר, אילו יעמוד ברחבת ביה"כ איצקוביץ בבני ברק אפיקורוס ויתחיל להשמיע דברי כפירה בבורא עולם, כיצד לדעתכם יגיב הציבור? הלא יזרקו אותו בבושת פנים ובצעקות רמות ואף יגרשוהו מהעיר.

אולם כשיגיע לאותו מקום ליצן כריזמטי ויספר בדיחות ויתלוצץ, מיד יתגודדו סביבו עשרות ומאות אנשים, הם ימשיכו לעמוד שם גם כאשר הוא יתלוצץ ח"ו מרבנים או מדברים שבקדושה, מגדולי ישראל וממנהגים קדושים, ומדוע? כי הוא אומר זאת רק "בצחוק" ומה שאומרים "בצחוק" הוא נסלח ומתכפר מידית.

בשם הליצנות והצחוק ניתן לעיתים להגיע לדיבורים ולאמירות שיש בהם כדי לזרוע הרס וחורבן, חוסר באמונה חלזול בתורה ובמוסריה, הגרועה שבאמירות הכפרניות יכולה להיאמר באיצטלה של בדיחה וצחוק.

הליצנות אפוא - היה אומר המשגיח - גרועה יותר מאפיקורסות, וזה מה שמלמדת אותנו התורה בפסוק הראשון של פרשת תולדות.

^ ^ ^

וַיֹּאֲהֵב יִצְחָק אֶת עֵשָׂו כִּי צִיד בָּפִי וַרְבֵּקָה אֶהְיֶה אֵת יַעֲקֹב

חנוך לנער על פי דרכו

פרשני התורה דנים ומבארים מה פשר הדבר שיצחק אהב את עשוי כי ציד בפיו, כיצד יתכן שלא הכיר יצחק את מעלליו של עשוי מול מעלותיו הגדולות של יעקב.

אולם מהנהגותיהם של רבים מגדולי הדורות אנו למדים דרך זו, של קירוב אלו התלמידים שנראה כי דווקא עבורם קיים אתגר מטבע בריאתם להיות יראים ושלמים, אלו שנדרשים לתקן תיקון משמעותי במידותיהם, בהבנתם ובהנהגתם הטבעית על מנת להיות מושלמים.

רגילים אנו להזכיר את ה"חנוך לנער על פי דרכו", ובהקשר זה אכן היה האתגר משמעותי כיצד לנהוג באופן שונה ביעקב ובעשוי על מנת להביא כל אחד מהם אל תכליתו בדרך הטובה ביותר, כי ספסל לימודיו של יעקב אינו ספסל לימודיו של עשוי, והמחנך של הראשון נדרש לפעולות אחרות מאלו שנדרשו לשני.

האם גם היום אנו נלחמים על כל נפש של כל ילד ונער במוסדות החינוך, כפי שעשו זאת בדורות הקודמים כאשר כל נער בן ישיבה היה יקר המציאות? האם אנו רק מכירים, או גם פועלים, תחת ההוראה של חנוך לנער על פי דרכו? מנסים למצוא את המסילות לליבו של כל ילד וכל נער ומתאימים להם את שיטת החינוך ואת הדרך וההנהגה איתם? או שמא יצרנו תבנית מסוימת שכך אמור להיראות התלמיד ולתוכה אנחנו מכניסים בשיטתיות את כולם, ומי שהוא בגדלה של התבנית מה טוב ומי שהוא לא בגדלה המדויק של התבנית - ייפלט החוצה?

^ ^ ^

וַיִּעַתֶּק מִשֵּׁם וַיּוֹזֶפֶר בָּאֵר אֲזֹרֶת וְלֹא רָבּוּ עָלֶיהָ

בארות יצחק: 1. להתנתק 2. לא להתייאר

יצחק חפר 3 בארות, כאשר מריבה פרצה בין עבדי יצחק לרועי גר על 2 הבארות הראשונים שנקראו על שם המריבות עשק ושיטנה. לאחר הניסיון הרע בחפירת 2 הבארות הללו, אומרת התורה וַיִּעַתֶּק מִשֵּׁם וַיּוֹזֶפֶר בָּאֵר אֲזֹרֶת וְלֹא רָבּוּ עָלֶיהָ זו הבאר השלישית.

הרמב"ן בדרכו, להביא את ביאור ה'מעשה אבות סימן לבנים' מרמז בבארות אלו על שלושת בתי המקדש כאשר 2 מהם יחרבו ואילו השלישי ישאר קיים לעד ביד זרעו של יצחק.

לימוד חשוב נוסף לנו למדים, שלאחר המריבות שהתגלעו בכריית הבארות עשק ושיטנה, אומרת התורה 'ויעתק משם', לאחר 2 ניסיונות שעלו בסופו של דבר במריבה ומחלוקת, יצחק מחליט לנטוש את המקום ולעבור למקום אחר.

כולנו מכירים את ההתנהגות הנלוצה והמזרחי שכאשר אירוע כלשהו מתרחש ברחובה של עיר הוא גורם לצעירים ובוגרים לעמוד לבהות ולצפות במתרחש. וחשוב לציין שהתלונה העיקרית אינה על הצעירים כי אם על הבוגרים, כי מה יעשה הנער הצעיר ולא יחטא אם הוא רואה אדם בוגר שעושה מעשה אווילי.

אותנו לימדו בצעירותנו כמה כללים גדולים בענייני מחאות ומחלוקות. (1) לא לעצור לעולם ליד קבוצת אנשים העוסקים בענייני מחלוקת, ואף לעבור לצד השני של הכביש או לרחוב אחר כאשר מתקיימת הפגנה או מחאה. (2) לעולם לא להתנדב לצאת לפעולה שיש בה נקיטת צד במחלוקת כלשהי, כי ההשחתה המוסרית שיש בהשתתפות במקומות אלו אין לה רפואה. (3) כאשר יש קריאה למחלוקת או מחאה, עליך לשאול שוב באופן פרטי את רבך המובהק האם מוטלת חובה עליך באופן אישי לעשות זאת, ואם כן, מה כוללת החובה, צעקות? הנפת שלטים? צרחות? שאגות? התנהגות כאחרון בעלי החיים? או שמא אמירת פרק תהילים ונשיאת תפילה חרישית למען המטרה הקדושה.

כמה מפליא שקריאות קודש שחתומים עליהם כל גדולי ישראל ללמוד הלכות שביעית, או לשמור את הלשון מדיבורים אסורים, או להוסיף שעות לימוד בבין הזמנים, אינן זוכות להתייחסות משמעותית כמו קריאה אנונימית לצאת למחלוקת – ולפרוק בחסות המחלוקת את כל הערכים והחינוך שעליו אנו כה עמלים. ומה עוד שמעולם לא ראינו בקריאות של גדולי ישראל פירוט של פעולות הזעם שנוקטות בדרך כלל בעת מחלוקת, ובכן, מי הוא שכתב את ההלכות הללו ופרסם אותם לציבור.

זו ההנהגה שלמדנו מיצחק. לאחר מריבה על שתי הבארות שיצור עשק ושיטנה – נוטים את המקום 'ויעתק משם' – בורחים מאש המחלוקת המכלה את הנפש.

ולבסוף, ראוי להביא את מה שלמד מרנא הכהן הגדול מראדין – החפץ חיים, מחפירת הבארות על ידי יצחק.

"ענין הבארות אשר חפר יצחק מלמדנו, שלעולם לא ירפה האדם את ידיו מלהמשיך את העסק אשר התחיל, אל יאוש ואל כישלון. אם יצחק אבינו חפר ולא מצא מים, חפר באר אחרת עד שמצא מים, ואם רבו עליה, חפר באר אחרת, וכ"כ המשיך במלאכת החפירה, עד שסו"ס חפר ומצא באר שלא רבו עלי' וקרא שמה רחובות. כן הדבר בכל העניינים החומריים והרוחניים, הן במסחר והן בלמוד התורה.

ואם מי שהוא אינו מצליח בתחילה בלימודו, אל יעזוב את התורה, כי סוף הכבוד לבוא, וגם אם נכשל תחלה, אבל יעמוד על אמתתה לבסוף".

^ ^ ^

בית זה מיועד למציאת בני

ניהול זמן דחיינות וזריזות

העולם מתחלק לשלושה סוגי אופי אנושי לטיפול במשימות ובמטלות. איני יודע אם נערך מחקר ברור בנושא אך דומה כי 20% מהעולם סובל מתופעה הנקראת 'דחיינות', ונתייחס אליהם להלן, 20% קיצוניים לצידו השני של האופי - הם 'סופר מהירים', והנותרים 60% שהם הרוב שמתנהג בצורה הגיונית ומאחזת.

ה'סופר מהירים' הם מי שאינם מסוגלים לדחות מטלה כלשהי ולו בדקה אחת, כאשר אנו מדברים איתם בטלפון ואנו מבקשים מהם מספר טלפון של אדם שלישי כדי לשוחח איתו או לשאול אותו דבר

מה, הם משיבים: "רק רגע אני מעלה אותו לוועידה" וטרם כלינו לדבר נשמע הביץ ולאחר כמה שניות נוצרת שיחת ועידה. כל בקשה מ'הסופר מהירים' נענית מיד בתשובה: "רק רגע אני מטפל בזה עכשיו תוך כדי השיחה".

ל'סופר מהירים' אין יומן תזכורות ואין פתקי תזכורת, הם עושים הכל כאן עכשיו ומיידית ואינם יודעים כיצד לדחות משימה לשעה מאוחרת יותר או ליום אחר.

הקיצוניים לצידו השני של האופי, הם כאמור ה'דחיינים'. הם אינם מסוגלים לעשות כלום כאן ועכשיו, ומה שלא עומד ממש בדרכם באופן קיצוני - נדחה ליום אחר או לשבוע אחר או לשנה אחרת.

יש להם פתקי זיכרונות ויומנים גדושים במשימות, הם מנסים לראות כיצד אולי יסתדרו הדברים מעצמם ללא שיהיה להם צורך לבצע את המשימה, הם עסוקים בכיבוי שריפות כי הם משאירים את הדברים עד לרגע שהם כבר נדלקו והפכו למדורה בוערת. מחקרים גם אומרים שדחיינות משפיעה לרעה על הבריאות, וברור כי הדחיינים אינם שבעי רצון מעצמם והם מלאים בחרטות ותיסכולים על דברים שהם רצו לעשות אך לא עשו אותם בשל הדחיינות וכך הם הפסידו את מה שהם היו רוצים להשיג.

בעולם הניהול יש מדריכים וקורסים ל'ניהול זמן' שמטרתם להדריך מנהלים ואנשים עסוקים כיצד לנהל את הזמן בצורה חכמה ונבונה, כמה זמן ביום יש להשקיע במשימות עכשוויות, כמה זמן ומתי נעשה את המשימות שאיננו אוהבים לעסוק בהם, וכמה זמן נקדיש לאתגרים עתידיים ולמקום שבו נרצה לראות את עצמינו בעוד 5 או 10 שנים.

בתורת המוסר אנו למדים על מידת הזריזות המחכמת בחז"ל בין המידות המביאות את האדם לשלימות קומתו. ומידת הזריזות היא אבן יסוד חשובה ומהותית בחינוכו של האדם.

בפרשיות התורה שבבראשית אנו למדים כי האבות הקדושים היו זריזים לבצע במהירות את המצוות ואת ההוראות שקיבלו הקב"ה. כל מעשי אברהם אבינו היו חתומים בחותם הזריזות: "וירץ לקראתם מפתח האהל... וימהר אברהם האהלה... ואל הבקר רץ אברהם... וימהר לעשות אותם..." (בראשית י"ח, ב'ז'). כאשר ציוה הקב"ה על אברהם לשמוע בקול שרה ולשלח מביתם את הגר ואת ישמעאל, נאמר: "וישכם אברהם בבוקר ויקח לחם וחימת מים, ויתן אל הגר... וישלחה" (בראשית כ"א, י"ד). וגם לניסיון הקשה שבניסיונות, ניסיון העקידה, השכים אברהם קום: "וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו..." (בראשית כ"ב, ג').

כאשר רבקה נדרשת על ידי אליעזר להשקותו - ותמהר ותער כדה אל השקת ותן עוד אל הבאר לשאב.

ואלו הם דברי המסילת ישרים: "ותראה כי טבע האדם כבד מאד, כי עפריות החמריות גס, על כן לא יחפוץ האדם בטורח ומלאכה. ומי שרוצה לזכות לעבודת הבורא יתברך, צריך שיתגבר נגד טבעו עצמו ויתגבר ויזדר, שאם הוא מניח עצמו ביד כבדותו, ודאי הוא שלא יצליח."

וכדי ללמוד על העצלות ומגרעותיה עלינו רק לפתוח את ספר משלי של החכם מכל אדם ולראות כיצד העצלות היא יסוד ושורש הרע והיא הורסת ומחריבה את חייו של האדם.

ניהול זמן הוא כלי חינוכי חיוני לכל גיל ובכל מצב, בכל תפקיד שאדם מבצע בחייו, בצעירותו ובבגרותו, בלימוד התורה, בקיום המצוות, ובמסחר. בחיי הבית היהודי, ובחיי החברה. העצלנים והדחיינים ממאסים את עצמם בעיני הזולת, ומעכבים את עצמם מלהתפתח ולהתקדם, ואילו הזריזים ישיגו את מבוקשם ויצליחו לממש את שאיפותיהם.

פנינים משולחן רבינו הגאון

רבי אברהם מנחובסקי זללה"ה

תולדות תשפ"ב ♦ גלין תנ"ב

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה ע"ה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

ג. ספק מתי התחרטו

הנה כשיש ספק מתי התחרטו, יד מקבל הכסף על העליונה דהוה מוחזק, אף דהוה טענת שמא, כד נימא שוה תפיסה ברשות. אך צריך עיון אם באמת חשיבא תפיסה ברשות.

מכר בטעות כרטיס וזכה בהגרלה

בתשובות דובב מישרים (ח"ג סי' קי"ח) מביא תשובת הגאון כוכב מיעקב, בעובדא באחד שקנה כרטיסי הגרלה והמוכר רצה ליתן לו שש כרטיסים מסויימים, [שהם מספר אחד 36029, אבל שש קלאסען, דהיינו המספר ועמו כתוב א', ואותו מספר וכתוב ב' וכן עד ו'], ובטעות המוכר נתן לו חמש כרטיסים נכונים ואחד לא נכון, [חמש כרטיסים ממספר הנ"ל עם חמש קלאסען, והכרטיס הששי מספר אחר 36028 וקלאס אחד]. והנה לבסוף זכה בהגרלה הכרטיס שמכר לו בטעות. [היינו המספר האחר 36028 שיש לו רק קלאס אחד]. וטוען המוכר שהוא מקח טעות, כי לא התכוין למכור אותו כרטיס שזכה בהגרלה, ואם כן הזכיה שייך לו. אבל הלוקח טוען כי מזלו ידידה גרם.

א. עבר זמן שהיה יכול להבחין במום

הנה פסק הכוכב מיעקב שהלוקח יקח את הכסף של הזכיה. והטעם, דאיתא במגיד משנה (פס"ו מהל' מכירה ה"ג) דיש מי שכתב דכשיש מום במקח, אם עבר זמן שיכול הלוקח להבחין בהמום, כגון שיכול לנסותו ולטועמו ולא הקפיד לעשות כן, אינו יכול לטעון הלוקח מקח טעות לאחר הזמן דאמרינן דמחל לו.

ואם כן הכי נמי בנידון דידן, לא בטל המקח וזכה הלוקח, דכיון דעבר זמן ולא החזיר המקח אמרינן שמחל.

ב. פלוגתא משנה למלך ונתיבות המשפט

הנה מביא הכוכב מיעקב דנחלקו בהאי דינא במשנה למלך (פס"ו מהל' מכירה ס"ק ג') ובנתיבות המשפט (סי' רל"ב ס"ק א'), דדעת המשנה למלך דדוקא כאשר נתן כסף אינו יכול לטעון מקח טעות מחמת מום [אף אם עוד לא השתמש בו], אבל בלא נתן כסף אמרינן דשוחק כיון דלא נתן.

אבל דעת הנתיבות המשפט דגם כאשר לא נתן הכסף מחל, [ולא בעינן שישתמש], ולא אמרינן דלכך שתק כיון שלא נתן מעות, והביא בנתיבות המשפט ראיה דהרי דעה זו מדמה מום לאונאה במחיר, ובאונאה במחיר כאשר עבר הזמן שראה לתגר אמרינן דמחל, אף בלא נתן הכסף. [ומבואר בש"ך סי' רכ"ז ס"ק ד' דבלא נתן המעות רק במינו מהמינין ליה שלא מחל].

מעתה בנידון דידן, לנתיבות המשפט אין חילוק אם נתן המעות ובכל ענין קנה, ולדעת המשנה למלך רק בנתן מעות קנה.

אך הביא הכוכב מיעקב דמפורש בתוספות בכתובות (נ"ח א' ד"ה הנהו) דתליא אם נתן מעות, דהרי כתבו בקונה עבד שהיה משחק בקוביא ונתן כסף, לא יוכל לטעון טענת מקח טעות, דהרי אם נתן כסף ועכשיו שותק סימן שמסכים למקח.

ג. הלוקח אינו רוצה שיהא מקח טעות

הנה לכאורה יש לשאול בהאי נידון דכוכב מיעקב, שהיה הנידון משום מקח טעות, הרי הלוקח אומר בפירוש שאינו מקפיד

לחם ונזיד עדשים

וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ אֵלַי יַעֲקֹב הַלְעִיטִי נָא מִן הָאֲדָם הָאֲדָם הִזֶּה וְגו' וַיַּעֲקֹב וַתֵּן לָעֹשִׂי לֶחֶם וְנִזְיד עֲדָשִׁים (כ"ה ל' - ל"ד)
איתא בקרא דעשו ביקש מיעקב רק הנזיד עדשים, אבל יעקב נתן לו גם לחם וגם נזיד עדשים.

וצריך ביאור אמאי באמת יעקב הוסיף לתת לעשו גם לחם. וביאר במהרי"ל דיסקין (עה"ת) דאם היה נותן לו נזיד לחודא, היה עשו מבטל את המקח, דהיה טוען דהיה אנוס, דהיה מוכרח לאכול להחיות ולהבריא עצמו כדי שישבו לאיתנו וייצא ממנו החולי רעבון. משום הכי מתחילה יעקב נתן לעשו לאכול לחם, ובזה נתישבה דעתו וכבר לא היה אנוס, ואחר כך מכר לו את הבכורה בעד נזיד עדשים, ואז היתה מכירת הבכורה בדעת צלולה בלי אנוס וחלה המכירה. וכעין זה שמעתי בשם מרן הגר"ח מו"ז"ן.
ונביא כמה נידונים בדיני מקח טעות:

שילם על מקום בטנדר

עובדא הוה שהיה טנדר עם חמש עשרה מקומות שהוזמן על ידי בעל שמחה הלך וחזור, ואדם אחד שלא מן המניין רצה לחזור עם הטנדר, וביקש מאחד מהמנויים לוותר לו על המקום שלו, והמנוי הסכים עבור שבע שקל, וחשב המנוי לישב על הקרקע הטנדר או לחזור בצורה אחרת, ובסוף נתברר שמתוך החמש עשרה מנויים כמה אנשים לא באו והיו מקומות פנויים, ושניהם ישבו בטנדר. ועכשיו הנידון אם חייב לשלם.

א. קנה ממנו ואינו יכול לחזור בו

הנה לעני"ד כיון שקנה ממנו, ואם המוכר היה רוצה לחזור בו, לא היה יכול לחזור, שוב חייב לשלם.

והרי השוכר פועל להשקות שדהו, ובסוף ירד גשם, חייב לשלם להפועל, [אלא שמשלם פחות כיון שהפועל נח], ולא אמרינן דאם היה יודע שירד גשם לא היה שוכרו. והיינו גם בגוונא שהפועל לא הפסיד דבלאו הכי לא היה עושה מלאכה אחרת.

וכמו כן מי שקנה חפץ בקנין המועיל, ואחר כך הובא לו חפץ זה במתנה או בירושה.

וכמו כן בשכר דירה ואחר כך היה לו לעצמו דירה כדכוותה, לא יוכל לחזור מהשכירות. ואם כן הכי נמי בנידון דידן.

ב. ירש קודם ולא ידע

אך יש לעיין אם ירש הדירה לפני ששכר אבל לא ידע בעת השכירות דיש לו כבר דירה, בזה יש לומר דהוה מקח טעות.

ואם כן יש לומר דבנידון דידן תליא מתי החליטו שאר האנשים שלא לחזור עם הטנדר, דאם החליטו לפני ההסכם ביניהם אם כן הוה הסכם בטעות.

אך יש לומר דכיון דעדיין יכולין לחזור ולהתחרט ובאמת לנסוע עם הטנדר, עדיין לא הוחלט הדבר, ואם כן חל הקנין. וצריך עיון.

שיעבור על האיסור הקל דלהפריש מן הטמא על הטהור, כדי שאדם אחר לא יעבור על איסור חמור דאכילת טבל.

הנה בזה בפשוטו יתבטל ההפרשה, דרך להציל עצמו אמרינן הכי ולא להציל חבריו, ואע"ג דאמרינן (עירובין ל"ב ב') נחא ליה לאיניש למיעבד איסורא זוטא ולא ליעבד חבירה איסורא רבה, זה אשכחן רק למיעבד איסור דרבנן ולא איסור דאורייתא. [וצריך לעיין היטב בתוספות בשבת ד' א' ד"ה וכן].

ד. הוכחה שעושה מקח טעות אע"פ שהשני יעבור

הנה אמרינן בגמרא בסוף גיטין (צ"א:) דלשיטת בית שמאי לא יגרש אדם את אשתו אלא אם כן מצא בה דבר ערוה. נמצא דלביית שמאי כל אשה גרושה אסורה משום סוטה.

והקשה בירושלמי (גיטין פ"ט הי"א, הובא בתוספות שם ד"ה מה) דאם כן למה לבית שמאי בעינן קרא לאיסור מחזיר גרושתו, תיפוק ליה דאינו מגרש אלא אם כן היה דבר ערוה, נמצא דכל גרושה הוה גם סוטה דאסורה לבעלה. ותיריך בירושלמי דבעינן קרא דמחזיר גרושתו לחייבו מלקות. והקשה הגרע"א (בגליון השי"ש שם) היאך באמת חל האיסור דמחזיר גרושתו לענין מלקות, הא קיימא לן דאין איסור חל על איסור, ואם כן נימא דאין איסור מחזיר גרושתו חל על איסור סוטה.

וכי תימא דמוכח מקרא דאיכא איסור במחזיר גרושתו, ואם כן על כרחך חל האיסור, אך אינו ראיה, מפאת דבעינן קרא להיכא דבאו עדי הזמה והזימו לעדי הטומאה דבכהאי גוונא למפרע ליכא איסור סוטה.

ותירץ בספר נר למאור (להגאון רבי מרדכי אליהו רבינוויץ זצ"ל, סי' מ"ח) דאין להעמיד קרא באופן שבאו עדים והזימום לעדי טומאה, דאם כן נתבטל הגט מפאת מקח טעות, ואין לאסור משום מחזיר גרושתו דאגלאי דאינה גרושה. ועל כרחך איירי קרא בלא עדי הזמה, ואם כן גזירת הכתוב שחל איסור מחזיר גרושתו על איסור סוטה.

ותיקשי הרי אם יתבטל הגט אם כן נמצא שהשני שנשאה עבר על איסור אשת איש, אלא חזינן כדברינן דמבטל הגט אע"פ שעל ידי זה חבירו יכשל באיסור חמור.

אך לכאורה אכתי משכחת לה דברי הגרע"א ברוצה באמת לרשה גם בלא הזנות, אך הא בלאו הכי משכחת לה כשגירש בדיעבד, אלא דלא מוקמינן קרא בדאי, ואם כן כשרוצה באמת לרשה גם בלא הזנות בו נמי הוה דאי. [וכל הדברים בסימן זה לא עיינת].

קנה ונתברר שאסור מדרבנן

הנה איתא בשולחן ערוך (ח"מ סי' רל"ד סע' א' ג') דמי שקנה דבר מאכל ונתברר שאסור בהנאה מדרבנן, כגון קנה חלב ונתברר שהיה חלב שחלבו עכו"ם, אם טרם שתאו, הוה מקח טעות ויגבה מעותיו, אך אם כבר שתאו בשוגג, כיון דהוה רק מדרבנן לא חשיב מקח טעות ואינו יכול לתבוע מעותיו.

[ובשלמא באיסור דאורייתא אמרינן דגם בשתה הוה מקח טעות, דלא הוה הנאה, דנפשו של אדם קנה מאיסור דאורייתא, משא"כ באיסור דרבנן, והנה בנתיבות המשפט (שם) יליף מינה דבאיסור דרבנן בשוגג ליכא איסורא, אך האחרונים נחלקו על נתיבות המשפט, וצריך לומר דמכל מקום כיון דהוה רק איסור דרבנן הוה נהנה ואם כן אינו מקח טעות].

והקשה בנתיבות המשפט (שם) דלמה יצטרך לשלם יותר משויו, הא מחיר חלב שחלבו עכו"ם זול יותר, שאפשר למוכרו רק לנכרים, ואם כן אמאי אינו יכול לתבוע כספו לאחר ששתה.

א. בחסר קצת משלם הכל

הנה תירץ בנתיבות המשפט (שם) דהא חזינן דאע"ג דהדר בבית חבירו שלא מדעתו בלא קיימא לאגרא פטור מלשלם מפאת דזה נהנה וזה לא חסר פטור, אבל בבית חדש דעל ידי שדר בהבית חסר מעט משום שחרוריתא דאשיתא, אם כן משלם הכל, נלדעת רוב הפוסקים, וז"ל הרמ"ה דמשלם רק על השחרוריתא, ואם כן הכי נמי כיון דחסר קצת להמוכר ונהנה השותה כמו מחלב כשר הלכך משלם כל הנאתו.

ויש לעיין בדבריו, דהא כל זה אם הוה מקח טעות ואם כן חייב משום נהנה, אבל אם אינו מקח טעות, הרי אי אפשר לחייבו משום נהנה דהרי נהנה משל עצמו, אלא הרי איכא אונאה במחיר ויחזיר לו הדמים של ההפרש.

וכי תימא דביותר משתות בטל מקח ושוב חייב משום נהנה, מכל מקום ידרוש ממנו רק עד שתות, וצריך עיון בכל יתר

ורוצה לקיים המקח כיון שעל ידי זה יזכה בכסף, ואם כן אמאי יוכל המוכר לטעון מקח טעות הרי הקונה מוחל על הטעות. אלא חזינן מדברי הכוכב מיעקב חידוש, שאם יכול היה הלוקח לבטל המקח, המקח מתבטל אף אם טוען שאינו רוצה לבטלו, ורק מפאת שעבר זמן רב מהמקח ויכול היה לברר ואז אף אם היה טוען לבטל המקח לא היה יכול, ולכן זכה בכסף, אבל בלא זה היה המקח בטל ואין הקונה יכול לקיים המקח.

ולפי זה אם קנה הלוקח חפץ ויש בו מום, ונתייקר החפץ עם המום שבו, והמוכר רוצה לבטל המקח, יוכל המוכר לבטל המקח. וזה חידוש גדול.

קנה איסור בטעות

הנה קיימא לן (שולחן ערוך ח"מ סי' רל"ד סע' א' ג') בקנה דבר מאכל ולא ידע שהוא איסור, הוה מקח טעות, כגון השוחט פרה ומכרה ונודע שהיא טרפה.

ואם הלוקח כבר אכלו, תליא אם איסור אכילתו מדאורייתא או מדרבנן, דאם האיסור מדאורייתא, חייב המוכר להחזיר לו הדמים, אבל אם איסורו רק מדרבנן, אין המוכר חייב להחזיר לו כלום.

ומבואר בגמרא בכורות (ל"ז א') וברמב"ם (פס"ז מהל' מכירה הי"ד) דהוא הדין במוכר פירות שהם טבל מדאורייתא, בטל המקח ומחזיר דמיו. והקשה בתשובות כוכב מיעקב (ה"א סי' קנ"ח) דהא הוה לקוח ופטור מדאורייתא ממעשרות, להסוברים (רבינו תם בתוספות בבא מציעא פ"ח א' ד"ה תבואת, וכן שיטת הרמב"ם פ"ב מהל' מעשר ה"ב) דלאחר גמר מלאכה נמי חשיב לקוח, והרי אמרינן דבאיסור דרבנן אינו מחזיר הדמים.

[ויש לעיין דלכאורה שיטת הרמב"ם רק כשגמר על מנת למכור, ומכל מקום אכתי תיקשי מהגמרא בבכורות לאידך שיטות].

א. מקח טעות

הנה תירץ בכוכב מיעקב, דבמכר לו טבל בחזקת מתוקן, כיון דעכ"פ מדרבנן אסור באכילה להלוקח, אם כן הוי מום במקח והוה מקח טעות ותו לא הוה לקוח, וממילא עדיין הוה טבל דאורייתא דהוי ברשות המוכר, נמצא שאכל הלוקח איסור דאורייתא ולכן מחזיר לו הדמים.

והיינו דאע"ג דאכל פירות דלא הוה ידיה, מכל מקום לא הוה לקוח, וכמו דחזינן בהזמינו לאכול מפירות חבירו, לא הוה לקוח, כמו שכתב ברשב"א (בבא מציעא פ"ח א' ד"ה ולוקח) דמשום הכי גזרו על דמאי אע"ג דהוה לקוח, דאיכא למיגזר משום דזימנין יהיו אורחים של עם הארץ.

וכתב בכוכב מיעקב דלכאורה יש לומר דטבל לא הוה מקח טעות מכיון דהלוקח יכול לתקנו על ידי שיעשרו, אך כתב דמכל מקום הוה מקח טעות מכיון דהוה חסרון במשקל.

ב. מבריו מן הקלה אל החמורה

הנה לכאורה יש להקשות על דברי הכוכב מיעקב, דהרי כיון דבלאו הכי כבר אכל אמאי יבטל את המקח הרי נחא ליה דהמקח יהא קיים ובזה לא יעבור על איסור דאורייתא דטבל.

ויש להוכיח הכי מירושלמי, דהנה אמרינן במשנה בתרומות (פ"ב מ"א) דאין תורמין מן הטמא על הטהור ואם תרם תרומתו תרומה. והקשה בירושלמי (שם) הא הוה הפרשה בטעות, שהרי עבר בהפרשתו על איסור דאורייתא ואם כן נימא דבטל ההפרשה.

ומשני דאם כן נמצאת אתה מבריו מן הקלה אל החמורה, והיינו דעכשיו עובר רק על האיסור דתרם מן הטמא על הטהור, אבל אם ההפרשה בטילה הרי נמצא דאכל טבל דהוה במיתה.

חזינן מזה דאע"ג דהדבר לא נעשה מרצונו ומכח טעות מכל מקום לא מבטלינן אותו אם השתא נחא ליה טפי שיתקיים הדבר מאשר יתבטל. והיינו דלענין מקח טעות לא אזלינן בתר רצונו מתחילה היאך יעשה על הצד הטוב יותר, אלא אזלינן בתר השתא מה טוב לו יותר.

מעתה הכי נמי בנידון דידך, נימא דאע"פ דהוה מקח טעות, מכל מקום עכשיו נחא ליה דהמקח יהא קיים כדי שלא יעבור על איסור החמור דטבל.

ג. מהו להציל אדם אחר

יש לעיין בהך דירושלמי, מהו באכל אחר מהטבל, האם גם בכהאי גוונא נימא דניחא ליה שלא יתבטל ההפרשה אע"פ

משתות אם יכול לקיים המקח ולדרוש עד שתות. ואולי לא שידך זה.

תו יש לדון לבאר דברי התיבות המשפט, דבאמת גם באיסור דרבנן שאכלו הוה מקח טעות, דלא שידך לקיים המקח כיון דיש מום, דהרי אסירא מדרבנן ולא שידך למחול על האי מום. וצריך עיון.

ב. משלם רק כפי המחיר

אמנם בדברי חיים (להג' יצחק אוערבאן צ"ל, דיני נזקי ממון סוף סי' א', בהג' מן המחבר) נחלק על נתיבות המשפט, דבשלמא התם בדר בבית חדש, כיון דיש חסרון משלם כל הנאתו והוא מחיר השכירות, אבל הכא הרי המחיר הוא פחות, דאע"פ שנהנה מהחלב עכ"ל כמו ההנאה מחלב ישראל, מכל מקום הרי מחיר ההנאה מחלב עכו"ם הוא פחות מחלב ישראל, ואם כן לא ישלם יותר מכפי אשר החלב היה עומד למכור.

והביא ראיה מסוגיא בפסחים (ל"ב א') דהאכל חמץ של חברו לרבי יוסי הגלילי דחמץ בפסח מותר בהנאה משלם דמי עצים, והא הנאתו יתירא דהרי נהנה ממנו כמו מכל מאכל, ומכל מקום אינו משלם יותר מכפי שווי של החפץ.

ובחידושי רבי שמעון שקאפ (לכא קמא סי' כ"ה אות ו') כתב דאינה ראיה, דהתם איירי באוכל במזיד ואם כן הנאתו נמי כמחיר עצים דבזה יכול לקנות חמץ בפסח. [ולפי זה באוכל בשוגג יצטרך לשלם יותר לדעת נתיבות המשפט].

ג. נפקותות מהאי פלוגתא

נמצא דנחלקו נתיבות המשפט ודברי חיים בנהנה מחבירו אם משלם כהנאתו או כחסרון גוף החפץ של חברו.

מעתה יש לעיין במי שנהנה מחבירו וחבירו הוציא עליו הוצאות, אך הנאתו גדולה מהוצאת חברו, כגון ששלח חברו מכונת עבדו ולחבירו המחיר זול ולדידיה יקר, כגון שלחבירו יש כרטיס מנוי לנסיעות ועולה כל נסיעה פחות והנוסע אין לו כרטיס כזה וגם אינו חושב לקנות כזה, או כאשר יש לו זכות לקנות בחנות בזול יותר, ואומר המשלם למוכר שקונה עבור חברו ומכל מקום יש לו זכות לקנות בזול יותר. והשתא יש לדון כמה ישלם הנהנה אם כהוצאות חברו או כהנאה דיליה. ויש לדון דתליא בהאי פלוגתא. וצריך תלמוד. [והעירוני דהכא גם הדברי חיים יודה, שהרי זה מחיר הנסיעה, אך צריך תלמוד שהרי אין הנסיעה שלו ואיהו רק נותן הכסף מכיון שקיבל הנסיעה, ואם כן להדברי חיים אמאי יוכל לגבות יותר. וצריך עיון].

ביטול מקח מכח מיעוט

הנה איתא בשולחן ערוך (ח"מ סי' רל"ב סעי' ב"ג) דאם קנה שור ונמצא נגחן, אם רוב קונים לחרישה ומיעוט לשחיטה, [בקונה לחרישה אין רצונו בשור נגחן, משא"כ בקונה לשחיטה לא איכפת לו אם הוא נגחן דבלאו הכי שוחטו מיד], והלוקח כבר שילם, יכול המוכר לומר שהמקח קיים ואינו מחזיר המעות מכיון שקנאו לשחיטה, ואע"פ שהרוב מסייע לדברי הלוקח שקנאו לחרישה, מכל מקום מכח רוב אי אפשר להוציא המעות מהמוכר, דאין הולכין בממון אחר הרוב.

אבל אם הלוקח אכתי לא שילם, פטור הלוקח מלשלם, ואפילו הקונים לשחיטה וחרישה מחצה על מחצה, דהלוקח מוחזק במעותיו. ותיקשי על השולחן ערוך, דהוה ליה לאשמועינן רבותא יותר, דאפילו אם רוב לשחיטה אכתי מצי הלוקח לומר שקנאו לחרישה ולא ישלם, דהרי אין הולכין בממון אחר הרוב להוציא מיד המוחזק.

ומצאנו בזה ב' תירוצים, חדא, בדגול מרבבה (שם) תירץ דהרי כתבו תוספות בסנהדרין (ג' ב' ד"ה דינא) דדוקא ברוב לחרישה לא אזלינן בתריה, דרוב לחרישה הוה רוב שאינו גמור ולא חשיב כולי האי רוב כמו שאר רוב, אבל ברוב גמור אזלינן בתריה גם בדיני ממונות, ואם כן יש לומר דרובא לשחיטה שפיר הוה רוב גמור, ואם כן דוקא בפלגא ופלגא אינו משלם אבל אם רוב לשחיטה חייב לשלם דאז הוה רוב גמור לשחיטה.

שנית, בנתיבות המשפט (שם ביאורים ס"ק י"ב) תירץ דלעולם לא אזלינן אחר רוב להוציא ממון, ופלגא ופלגא לאו דוקא, והוא הדין אם יש רוב שהמקח מקח נמי פטור הלוקח מלשלם. [תו כתב דיש לומר דחשיב ליה כי הדדי כיון דרובא בממון לאו מידי הוא והעיקר הוא מטעם מוחזק].

ויש לדון בכמה ראיות לדברי הנתיבות המשפט:

א. רוב ישראל

הנה יש לשאול על הדגול מרבבה, דהנה איתא בשולחן ערוך (א"ת העור סי' ד' סעי' ל"ד) דתינוק הנמצא אף בעיר שרובה ישראל, המזיקו בקרן תמה פטור, דאין הולכין בממון אחר הרוב ושמה הוא נכרי, והרי התם הרוב ישראל הוה רוב גמור.

ב. רוב טבעיות של זהב

תו קשיא דאיתא בשולחן ערוך (ח"מ סי' רצ"ב סעי' י') דשנים שהפקידו טבעיות של זהב אצל אדם אחד, אחד הפקיד עשר ואחד הפקיד עשרים, [נא"ה. ועירבן בעל הבית עם שלח, ונאבדה אחת מהם, לא נימא דכל דפריש מרובא פריש, כיון דאין הולכין בממון אחר הרוב, ושניהם יפסידו בשוה. נא"ה. עיין שם שבדבר המסויים, ועירבן הנפקד עם שלו, יכול המוחזק לומר לשאינו מוחזק דלמא שלך נאבד ולא אזלינן בתר רוב, והא דאמרין התם דאמרין כל דפריש, היינו דוקא באופן דליכא חזקת ממון, ששנים הפקידו והנפקד לא עירבן עם שלח]. ותיקשי הרי התם הוה רוב גמור, ומכל מקום לא אזלינן בתר רוב להוציא ממון, חזינן דהכי דעת השולחן ערוך, ואם כן דברי הדגול מרבבה צריך עיון גדול.

ג. רוב בתולות נישאות

הנה לפי זה בכל מקח טעות שלפום הרוב לא הוי מקח טעות, ולפום המיעוט הוה מקח טעות, יהא פטור מלשלם משום דדילמא לא קנה. ויש לשאול לפי זה במי שקידש אשה והוה ידיה מכח רוב, כגון דמספקין אם בתולה או אלמנה, ואמרין דרוב נשים בתולות נישאות, וגירשה, יהא פטור מלשלם מאתיים לכתובתה, אע"פ שמכח רוב אמרינן דהיא בתולה, מכל מקום אין הולכין בממון אחר הרוב.

ובאמת כן מבואר בדברי קמאי בריש פרק ב' דכתובות (תוספות ישנים כתובות ט"ז א', בעל המאור ה' ב' בדפי הרי"ף) דהא דמקשינן התם נזיל בתר רובא, היינו דוקא משום דהוה גם רוב וגם חזקה, דהרי יש לה חזקת הגוף דהיא בתולה ובלא זה היה פטור, ואף ששם הוה רוב גמור. [ותוספות שם (ד"ה כיון) כתבו שבאמת קושיית הגמרא דאזלינן בתר רוב היינו דוקא לרב דאזלינן בממון אחר הרוב].

אמנם זה לא תיקשי על הדגול מרבבה, דלדברי תוספות בסנהדרין דברוב גמור אזלינן בתר רוב, באמת סוגיא דכתובות הוה ככולי עלמא. [היינו גם לשמואל דאין הולכין בממון אחר הרוב].

ד. רוב בגויל הנמצא

כמו כן חזינן הכי בתוספות בבבא בתרא (כ"ג ב' ד"ה חוץ), דהנה איתא התם בגמרא בניפול (גויל) הנמצא דאזלינן בתר רוב, והקשו תוספות הא אין הולכין בממון אחר הרוב, ותימצו דאפילו למאן דאמר אין הולכין בממון אחר הרוב היינו דוקא במקום שהוא מוחזק אבל הכא דליכא חזקה דממונא אזלינן בתר רובא.

ותיקשי מאי קשיא הא התם הוי רוב גמור. אלא חזינן דגם ברוב גמור אמרינן דאין הולכין בממון אחר הרוב.

השור שלו ופטור מלשלם

הנה לפי האמור דאף כשיש רוב שחל המקח מכל מקום פטור לשלם דמים, זה פשיטא שיצטרך הלוקח להחזיר השור, דהרי לא יוכל להחזיק גם הכסף וגם השור, אך יש לעיין האם יצטרך המוכר לעשות עוד פעם מעשה קנין בהשור.

א. אינו מכירה

הנה יש לומר דמכיון דנקטינן כטענת הלוקח שקנה השור לחרישה אע"פ שהוא מיעוט, והוה מקח טעות ופטור לשלם דמיו, אם כן המכירה אינו מכירה, ואם כן המוכר אינו צריך לעשות עוד פעם מעשה קנין.

ב. בינתיים השור של הלוקח

אמנם לכאורה אינו כן, שהרי אם הלוקח היה משלם הכסף, השור היה של הלוקח שהלוקח מוחזק וגם רוב מסייע, ואם אחר כך יתן השור למוכר, צריך המוכר לעשות קנין.

אם כן גם כשאינו משלם הכסף, בינתיים השור של הלוקח, אלא שאם אינו משלם הכסף צריך להחזיר השור, ואם כן יצטרך המוכר לעשות עוד פעם מעשה קנין.

ג. תרתני איתנייהו

נמצא דתרתני איתנייהו, גם השור של הלוקח וגם הלוקח פטור מלשלם דמיו.

ונפקא מינה שאם הקונה הוא כהן, השור יכול לאכול תרומה
בינתיים ולא צריכין להפרישו. וצריך תלמוד.
והיכא דהמוכר טוען ברי שקנה לחרישה, יהא של המוכר מדין
הודאת בעל דין, אך הנידון ביורשים או ששכח וטוען שמא].

האם סירכות הוה מקח טעות

הנה נחלקו רבינו אפרים והרמב"ן (הובא ברא"ש פ"ג דחולין אות ל"ד)
בקנה בהמה ונמצא בו סירכות, האם הוה מקח טעות, דעת רבינו
אפרים, דלא הוה מקח טעות, דכיון דטריפות דמחמת סירכא משכח
שכיח ורמי אינש אדעתיה כיון דלא אתני ודאי אחולי אחיל ולא הוה
מקח טעות.

אבל הרמב"ן סבירא ליה דאפילו טריפות דמחמת סירכא נמי הוה
מקח טעות.

א. בנמצא נגחן הוה מקח טעות

הנה הרמב"ן מוכיח כדבריו מדין הנ"ל דהמוכר שור לחבירו ונמצא
נגחן, הוה מקח טעות, אף על גב דרוב שוורים בחזקת נגחנים ולא אתני
לוקח. שמעינן דלא אמרינן דמכיון דשכיח ולא אתני ודאי אחולי אחיל
ולא הוה מקח טעות.

ותירץ הרא"ש, דשאני התם שהמוכר מכיר במומי השור ועל זה סמך
הלוקח ולא מתנה משום דשארית ישראל לא יעשו עולה ולא יאנהו

במקחו. אבל בכגון סירכות, שאין המוכר יודע כמו שהלוקח
אינו יודע, בעי ליה ללוקח לאתנויי במידי דשכיח, ומדלא אתני
אחולי אחיל וקנה, כדרך כל לוקחי בהמות שאינם נמנעין מלקנות
בשביל ספק טריפות.

ב. קיבל עליו טריפות ונמצא נבילה

הנה בריב"ש (סי' ת"א) דן במי שקיבל עליו טריפות ונמצא נבילה, האם
הלוקח יכול לטעון דהוה מקח טעות.

ותמה בקצות החושן (סי' רל"ב ס"ק א') דודאי לא הוה מקח טעות, דמה
בכך דהוי נבילה, הרי מה בין נבילה לטריפה כיון דשניהם אסורים,
והיכי מצי לוקח למימר טריפה לקחתי ולא נבילה.

ומיישב בנתיבות המשפט (שם ס"ק ד') דאין הכי נמי אם אמר שמוכר
לו טריפה, ודאי גם נבילה לא הוה מקח טעות, דמה בין נבילה לטריפה,
אבל הכא רק מפתת התנאי, ולזה קיבל ולזה לא. נענין שם. וצריך ביאור
בעומק הסברא].

ג. ראייה לנתיבות מרבינו אפרים

הנה איתא בכתב סופר על חולין (שנדפס מכתב יד בירושלים בשנת תשי"ב,
חולין נ"א א', אות ק"י) דמדברי רבינו אפרים איכא ראייה להנתיבות, שהרי
הסכים לטריפות דשכיח, ואם כן גם בשאר טריפות דלא שכיח אמאי
הוה מקח טעות, הרי כיון שעל כרחך נכנס בספק טריפות דסירכות,
מה לי הך טריפות משאר מיני טריפות, אלא על כרחך אלא צריך לומר
כסברת הנתיבות, דלחך ספיקא נכנס אבל לספק דשאר מיני טריפות
לא נכנס. והוא ראייה נפלאה.

ענינים שונים

דהרי כדי לצאת בשומע כעונה צריך להבין ולשמוע מה שאומר המברך
ולא להפסיק בדברים אחרים.

וכתב בשער הציון (שם סימן ס"ק מ"א) דמסתברא דאפילו אם יאמר
שכוונתי אז בלבי לברכת המברך גם כן לא יצא ידי ברכת המוציא, כיון
דמה שיוצא בשמיעה הוא רק מפני דשומע כעונה, וזה שייך דוקא
כששותק, אבל אם אז דיבר לא עדיף מהמברך בעצמו ברכת המוציא
כשהפסיק באמצע בדברים אחרים דלא יצא.

אמנם אכתי לא מצאנו אלא שהדיבור מקלקל השומע כעונה, אבל
לא מצאנו להיפוך ששומע כעונה מקלקל הדיבור.

ג. שותק רק באמן יהא שמיא רבה

אמנם בעיקר הענין משמע (משנה ברורה סי' ק"ד ס"ק כ"ו) דבקדיש חייב
לשתוק רק בעת "אמן יהא שמיא רבה", ואם כן היה ראוי לומר
"לציון" בתחילת הקדיש.

שומע כעונה באמצע משפט

עובדא הוה במי שהתפלל שמונה עשרה בלחש, והתחיל השליח
ציבור קדיש תתקבל, והפסיק לאחר מילת "המחזיר שכינתו" כדי
לצאת בהקדיש בשומע כעונה, ומילת "לציון" אמר לאחר ששמע
הקדיש.

והשתא יש לעיין מפתא השומע כעונה אם מבטל הקישור בין
המילים.

א. לא שמענו

הנה לא שמענו במפסיק באמצע השמונה עשרה לצאת בקדושה
בשומע כעונה שיקפיד שלא יבטל הקישור בין המילים. ואם כן הא
הדין בנידון דידן בקדיש.

ב. דיבור מקלקל שומע כעונה

הנה כתב במשנה ברורה (סי' קס"ו ס"ק מ"ה) דאם בירך על נטילת ידים
בשעה שכוון לצאת מהשני בברכת המוציא, לא יצא ידי ברכת המוציא,

עניני שבת

תורה, שמקדש כל השמות הצריכים, ובעת כתיבת הספר תורה היה
בטוח על שם מסויים שהוא חול, ואחר כך נתברר שבאמת היה קודש.
ודן בזה באבני נזר בשתי תשובות, בתשובה אחת (ח"מ סי' נ"ו) כתב
דשפיר דמי, דאזלינן בתר הכוונה הכללית, והרי יש כאן כוונה כללית
לקדש השם, ועקירתו באותו השם הוה עקירה בטעות.

אבל בתשובה אחרת (יו"ד סי' שני"ט) כתב דלאו שפיר דמי, דאזלינן
בתר הכוונה הפרטית, והרי בכתיבת השם עקר כוונתו לקדש השם. ויש
לדון דנידון דידן דמי להתם.

עירובי חצירות

אכתבה לזכרון עובדא בעירובי חצרות, שהייתי בטוח שהשכן אינו
בביתו והייתי העירוב לכל מי שצריך, ואחר כך נתברר שבא אורח
לשבת בדירת השכן.

ושורש הנידון, מי נימא דכיון שאמרתי שאני מזכה לכל מי שצריך,
אם כן שפיר דמי, או דילמא הרי היה ברירא שאצל השכן לא צריך
לזכות, ואם כן לא מהני.

הנה יש לדון דתליא בנידון דסופר שאמר בתחילה קודם כתיבת ספר

לקבל את הגליון מידי שבוע במייל

וכן להערות ותרומות:

L5703949@gmail.com

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשוננו של רבינו
זצ"ל, מפתא שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת
המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים
האריך רבינו בכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות
על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 298
חשון תשפ"ב

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

לחי שיעומד על ידי אבן שנשענת עליו

אך בכל זאת עוררנו להסתפק האם היא מספיק חזקה לשמש כלחי והביאור הוא, שבכל מחיצה צריך חוזק שתעמוד ברוח מצויה, אבל בלחי של צורת הפתח, כתב השו"ע (סי' שס"ב ס"א) שצריך שיהא ראוי להחזיק דלת קלה אפילו של קש. וכאן באה השאלה מהי כובד הדלת, מי יכול לשער את כובד הארונית הקטנה, אם הדלת הקלה שיחברו אליה לא תכריע את משקלה והכל יפול.

כמו כן היה לחי מקרש גדול, שנשען על הקיר, ומה שהחזיק אותו שלא יפול, היתה אבן גדולה כחצי מטר, שהשעינו אותה בחלקו התחתון של הלחי. יתכן שבאבן כזו גדולה כבר אפשר שהדלת לא תגרום ללחי ליפול, אבל קשה להכריע בזה, בפרט שדעת הרבנים שאורך הדלת כאורך הפתח [או שיעור חצי פתח ללחי זה, וחצי ללחי שבצד השני]. בפניה אחרת העמידו דלת של מקרש שגם היא עמדה רק על ידי אבן גדולה שנשענת לפניה.

שאלו הבחורים אם כן מה תקנתו, איך יעשו עירוב ללא חשש. והנה האופן הטוב הוא לחבר את הלחי לקיר או לעץ עם בורג בחלקו העליון. אבל הבחורים לא היו כל כך בעלי אמצעים, ורצו פתרון קל יותר. אמרנו להם שלפחות יקשרו את הארונית ושאר הלחיים עם חוט בחלק העליון של הלחי, [ולא רק בחצי התחתון], ויהיה קשור אל דבר כלשהו קבוע וחזק, כגון צינור בקיר או סורג וכדומה, וכך הלחי יוכל להחזיק דלת, אפילו שזה רק חוט, כיון שהמציאות בחושים המצויים כיום שהם יכולים החזיק משקל לא קטן, ובוודאי ראוי להחזיק דלת קלה.

לחי שמורכב מסורג ולוח מאחוריו, ואבן שיממעטת מגובה הלחי
באותה חצר היה עוד לחי מעניין שהתעוררנו לדון ולהסתפק בו מצד הלכה אחרת. הלחי היה מורכב משלש דברים. בצד הקדמי היה סורג גדול, וצמוד מאחוריו לוח לבן מחומר דק, ולפניהם אבן גדולה על האדמה, שהיא מצמידה אותם לקיר. והנה הסורג לבד אינו טוב, כיון שהוא עם רווחים גדולים [והרי זה פתחי שימאי, ועוד בארנו במסגרת השיעורים שאם הפסים של הלבד מאונכים יתכן שיהיה פסול מעיקר הדין, כי לבד לא אומרים למלאות, ואם החוט מכיון מעל הרווח שבין המקלות שבסורג, יוצא שהחוט נמצא על חלל בלבד, ואכמ"ל]. לכן הוסיפו כאן לוח מאחוריו, אלא שאי אפשר שהלוח לבד יעמוד, כי הוא מפלסטיק דק, ואינו יציב כלל, ורק ע"י הסורג שנשען עליו ומצמיד אותו לקיר, אז הלוח יכול לעמוד זקוף. לפי"ז הלוח זקוק לסורג, ונשאל השאלה האם זה לא נחשב פתחי שימאי, שיש בלחי בליטות של הסורג. אמנם הסורג לא מחובר ללוח, אבל הוא קבוע איתו כדי להחזיקו. וצ"ע.

הלכה נוספת היתה באותו לחי מיוחד, שהאבן שהחזיקה אותו לא היתה זקופה כמו במקומות אחרים, אלא היתה מונחת על הקרקע, וגם הצטבר מסביבה חול. במצב כזה יש לצדד שהאבן נעשית חלק מהקרקע [בפרט

המיוחד בשיעורים של "תיקוני עירובין"

לקראת פתיחת המחזורים החדשים של שיעורי העירובין, מתקשרים הרבה אברכים להצטרף אל המסלול המיוחד, שמביא אותנו תוך חמשה חודשים לידיעה מקיפה של הלכה למעשה, בכל הנושא של העירובים בזמנינו. נושא שאצל רבים מאיתנו נראה כנושא עמום וסבוך, נהיה תוך זמן קצר כדבר מובן וברור, הלחיים שברחובות כבר מדברים אלינו, אנו רואים בהם את ההלכות, מגיעים לבין הזמנים לשוב, רואים עמודים ויודעים לראות מה טוב ומה לא, יודעים להסביר למשפחה למה כאן יש חוט ושם גדר, ואיך פתאום החוט מגיע לעמוד חשמל ולא רואים את ההמשך שלו. וכאשר מתקבצים בני המשפחה לעשות עירוב בחצר הפרטית, יש את מי לשאול, יש מי שידוע לעשות עירוב מהודר, ולשים לב לכל הלכה ולכל פרט.

הלימוד הזה הוא קנין לכל החיים, וב"ה ישנם כבר מאות אברכים שהשתתפו בלימוד סידרת השיעורים, ומשתמשים בידע הנפלא הזה בהרבה מקומות. חלקם נעשו לבודקי העירוב בשכונה, וחלקם מוציאים חיבורי הלכה. ובס"ד נוספים עוד ועוד שידועים את ההלכה, ומשפחות שמקיימות את ההלכה, וכן הדבר מביא להתעוררות בעשיית עירובים חדשים ומהודרים.

במסגרת שיעורים אלו לומדים דבר מיוחד יותר מההלכות הכתובות במשנ"ב ובפוסקים, לקחת את ההלכה ולראות איך היא מתקיימת בשטח, מהו הציור שדומה לכל דין, וכמה פרטי הלכה נוגעים לכל מקרה של שאלה. כידוע לקוראי גליונות "תיקוני עירובין", יש הרבה דברים שנראים כשרים ובאמת הם תלויים במחלוקת או פסולים, ולא שמים לב לכך מפני שאין ציור כזה בספרי ההלכה. במסגרת זו נלמד בעז"ה לדמות מילתא למילתא כפי ההוראות שהתקבלו מגדולי ההוראה בדורינו, ולדעת את המעשה אשר יעשון הלכה ולמעשה.

פתיחת שיעורים בערים נוספות

בעקבות הביקוש שהגיע מאברכים בערים נוספות, אנו שוקלים לפתוח קבוצות חדשות בערי הפריפריה גם באזור הצפון. בשבוע זה הוחלט לפתוח בעז"ה קבוצה חדשה בעיר פתח תקוה במרכז העיר, בקהילת בני הישיבות הבשורה הגיעה לכולל בישיבת לומז'ה שקיבלו אותה בהתלהבות יתן ה' שנזכה להגדיל תורה ולהאדירה, ולהביא את דבר ה' לכל מקום. בשבוע זה התקיימו גם שיעורים בכוללים שלומדים עירובין, במודיעין עילית בכולל בבהכ"ס המרכזי בשכונת נאות הפסגה, בגדרי הלכות קרפף ומה נוהים היום בעירובים בזמנינו. וכן בכולל אברכים בעיר גני תקוה, בנושא השכיחות בזמנינו.

עירוב שבחורים אילתרו מסביב לדירת הפנימיה

במסגרת בדיקת העירובים בישובים, על מנת לעורר על תחזוקה נכונה ושימוש לב פרטי ההלכות, ביקרנו בישוב "עוצם" בדרום הארץ, שבו שוכנת הישיבה הגדולה "נר זרח". הבחורים זיהו שהאורחים הם אנשי העירובין, ומיד באו עם השאלות הנוגעות אליהם, מה הדין לטלטל במושב, מה רמת העירוב, ומה הדין בתוך מתחם הישיבה, ועוד. בנוסף היו מספר בחורים שביקשו שנבוא לבדוק את העירוב שהם עשו בדירת הפנימיה. מדובר בשתי דירות שנמצאות מחוץ לישיבה ברחוב הסמוך, והחצרות של הדירות אינן מוקפות כלל, ולכן הבחורים שנמצאים באותן דירות הקימו עירוב לחבר ביניהם, וכן כדי להתיר חלק מהחצר, שיוכלו לצאת בשבת לחצר עם חפצים, או אפילו רק כדי להזיז כסא שנמצא בחצר, שאם לוחק אותו ארבע פסיעות זה כבר יותר מ"ד אמות [כי סתם פסיעה בזמנינו היא יותר מאמה קטנה].

צורת וי כמקובל, אלא היה כמין צבת גדולה, שעשו אותה כנראה בשביל ההצללה שכך ראינו בכמה עמודים אחרים שהיו שם, והאחראי על העירוב השתמש באחד מהם לקשור את החוט לצבת. מרחוק זה היה נראה טוב,

למה לא לחסוך בעמודים, אבל כשהתבוננו בצורת הקשירה, שמנו לב שאחד מהחוסים קשור בצידו הצבת, ואינו מעל העמוד. ניגשנו עם המצלמה כדי לבדוק היטב איך החוט עובר, הגדלנו את התמונה, ואכן חוט אחד אינו מעל העמוד.

והנה דבר כזה פוסל את כל העירוב של הישוב, ואסור לטלטל שם כבר כמה שנים, אבל אנשים לא מייחסים לכך חשיבות, וסבורים שסוף סוף החוט נמצא בראש העמוד. היו מקומות בישוב שהם הוסיפו עמודים חדשים רק בגלל שהעמוד התעקם, וכאן שהחוט נפסל לכל הדעות, לא נראה להם קריטי לתקן.

התיבת עמוד תלויה בצד הגג של הלול

באותו ישוב היה מקום נוסף, שהתושב הוריד את העמוד של העירוב, כי זה הפריע לו בחצר, הוא אפילו לא סילק את העמוד, אלא הניח אותו בצד, וראינו את העמוד שוכב על האדמה עם ציקת הבטון שהחזיקה אותו. כיון שלא היה עמוד של עירוב לקשור עליו את החוט, לקחו חתיכת עמוד באורך מטר אחד, וקשרו אותה בגובה לגג של הלול של בעל החצר, והעבירו את החוט מעל העמוד הזה. במבט של אדם מן הישוב, נראה שהוא עשה דבר טוב, כי הוא העביר את החוט על עמוד כמו

של העירוב. אבל באמת התיקון הזה אינו מועיל כלל, כיון שמבואר בשו"ע (סי' שס"ג ס"ז וס"ו) שאם העמוד אינו מתחיל בתוך ג' טפחים לקרקע, הוא פסול מדין מחיצה תלויה, וא"כ העמוד שקשור בגובה הלול, אינו עמוד אלא חתיכת ברזל, וממילא החוט שעליו אינו צורת הפתח, ויש פירצה בעירוב ברוחב של כמה עשרות מטרים. [ואי אפשר להתעלם מהעמוד הזה שעל הלול, ולהחשיב את החוט כפתח רחב מהעמוד שלפניו עד

העמוד שאחריו, גם באופן שמדובר בחוט אחד ארוך, כיון שהחוט משנה זווית בגג הלול ומסתובב לעמוד הבא, ואינו ממשיך בקו ישר מהעמוד שלפני לעמוד שאחריו, ואי אפשר להחשיבו כפתח אחד בצורה כזו].

בדברים אלו אנו לומדים כמה חשוב שיהיה פיקוח מוסמך על העירוב, שהבדק ידע את הלכות, כי אחרת זה לא יהיה עירוב אלא רק חוטים וצינורות. גם כשמגיעים למושב ומספרים לנו שיש אחראי שמסתובב כל שבוע, חשוב שנדע שזה לא מספיק, אלא צריך כשרות מוסמכת לעניי עירובין. ויהי רצון שלא ניכשל.

בקשת עזרה לפרסומות לעירובין

הנה כידוע יש ציבור גדול שבעבר היה מנותק מידעית הלכות עירובין וקיומם, ובשנים האחרונות על ידי התפרסמות הנושא בעלונים ובשיעורים, בכינוסים וכתבות, הציבור נהיה מודע להלכות, ועי"ז נזהר בהם ומקיים אותם. אבל יש עדיין חלק גדול מהציבור שלנו, שלא נחשף לדברים מהסוג הזה, ואינו יודע אפילו מושגים פשוטים, עד כדי שמסוגל ללכת לטייל עם עגלה מחוץ לעיר מחוץ לעירוב העירוב, בלי לחשוב שצריך עירוב. וכן יש שנוסעים לקיבוצים חילוניים ולא חושבים כלל לברר את הנושא של העירוב. ויש סבורים שיש עירוב לכל הארץ, ועוד מגוון שיבושים כידוע. כדי להביא את הדברים למודעות של קהל נוסף, צריך למצוא דרכי חשיפה חדשים, בעזרת כתבות סיקור במקומות שאיננו מגיעים אליהם. **לכן אנו פונים בזאת לקהל הקוראים, לכל מי שיש לו אפשרות לפרסם ידיעות או הלכות בדרך מכובדת, באחד מהדרכים שמגיעים לכלל הציבור, נשמח מאוד לתת לו חומר מוכן של מוקד העירוב, בין בהלכה, ובין בעידכונים חדשות וכתבות, שיעלו את העירובין לשיחת היום בכל מקום, וזה יביא בעז"ה תועלת גדולה לשמירת השבת כהלכה בכל עיר ומושב.**

לפרטים, נא להתקשר לטל 0548483320

נצל את ההזדמנות המיוחדת

והצטרף לסידרת השיעורים שמתחילה בימים אלו
בבני ברק / ירושלים / מודיעין עילית / פתח תקוה
הודרו ושמור את מקומך - 055-678-3323

שאניה גבוהה ג' טפחים ואינה זקופה כל כך], וכן ק"ל בשם מרן השבט הלוי, ומרן הגר"נ קרליץ זצ"ל שאבנים ועפר בטלים לקרקע אף כשהניחו על דעת לקחתם לאחר זמן, וא"כ שיעור הלחי נמדד רק מגובה ראש האבן ומעלה, שהוא גובה פני הקרקע, ומשם ומעלה לא נשאר בגובה הלחי אלא ח' טפחים, שהם פחות מהשיעור הנדרש.

הסברנו לבחורים את ההלכות עם טעמיהן, והבחורים גילו שיש הרבה הלכות שצריכים לדעת בשביל לעשות עירוב כשר, ובעיקר לדעת איך ההלכה שייכת למציאות, שדבר זה אי אפשר למצוא במשנ"ב. וביקשו שנביא להם ספר לימוד שמתאים לכך. הבאנו להם מיד חוברת קצרה שיצאה לאור ביום העיון שהתקיים בישוב בית חלקיה, שבה מבוארים יסודות של הדינים [ונוספו עליו דברים במהדורות החדשות], אבל באמת אין ספר

שמבאר את ההלכות הנוגעות אל המציאות, שיש בו את הדינים לכל סוג קרש ואילתור. הדינים האלו נרכשים על ידי שימוש רב בשאלות המתחדשות, וזה ניתן לרכוש בלימוד בגליונות אלו "תיקוני עירובין", שבהם מובאת המציאות כמות שהיא, ובה דנים ולומדים את ההלכות המעשיות. וכן במסגרת השיעורים של העירובין למעשה, שבהם מובאים התמונות בצורה מסודרת לפי נושאים, ולומדים בהם איך לשים לב בכל מקרה מה הן ההלכות הנוגעות אליו, ואיך לעשות עירוב כשר ומהדר, ולהתרחק מהבעיות. וכמובן בכל שאלה יש לשאול את הת"ח שמתעסקים בתחום זה במציאות בשטח. ותן לחכם ויחכם עוד.

הוצאת ספר מגליונות "תיקוני עירובין" מס' 81 עד 300

לאור הביקוש מכוללים ומיחידים להשיג את מקבץ העלונים של תיקוני עירובין בצורה מסודרת, על מנת להחכים מתורת המציאות המובאת כאן, שאין להשיגה בשום ספר אחר. ואין צורך להכביר בגודל התועלת ללומדים בגליונות אלו. אנו פונים לנדיבי עם לשאת בעול ההדפסה, אשר הוא עולה סכום רב, במיוחד בספר זה שהוא גדול בגודל הדף, וגם במספר העמודים [למעלה מ-500 עמודים], וכולל תמונות של המחשה, שדרושות הדפסה טובה.

החפץ במצוה יוכל להנציח את שמות יקיריו על גבי הספר לפרטים נא לפנות לטל 0548483320

נ. ב. מי שמעונין לסייע בעריכת המפתחות לפי הדרכה, שיפנה למס' הני"ל. [דרוש מעט נסיון].

נותנה כמות מצומצמת מהדפסת הספר הראשון הכולל עד גליון 80.

האם רוב העירובים לא נעשים טוב?

באותו יום בדקנו בעוד שלשה עירובים בדרגות כשרות שונות, ובכל אחד היו דברים שאינם כשורה, חלקם פוסלים מעיקר הדין, וחלקם תלויים במחלוקת אך לפני שנביא אותם, נשאל את השאלה הפשוטה, האם הכל לא כשר, האם כל כך הרבה עושים עירובים ולא עושים טוב. והתשובה היא שבאמת גם באותם מקומות עושים את הרוב טוב, יש רק מעט מכל מקום שאינו עשוי טוב. כלומר, כאשר אנו בודקים עירוב של ישוב, עוברים על יותר ממאה צורות הפתח, שמתוכם תשעים ושבע כשרות, ורק שלש צורות הפתח עם בעיות, זאת אומרת שהעוסק בעירוב עושה יותר מרוב העבודה טוב, ובמעט מהדברים יש דברים שהוא לא יודע איך לעשות, או שהוא לא שם לב מתוך כל כך הרבה עבודה, או משהו מהתושבים עשה שינוי בצורה שקשה להבחין בו מרחוק, ובהם המצב לא טוב.

אלא שלגבי ההלכה למעשה לא מועיל שהוא עושה את רוב העבודה, כי כאשר רוב הישוב מוקף וחסר חוט אחד אין זה כשר כלל, ואסור לטלטל בשום מקום אפילו בקצה השני של המושב, כי היקף העירוב הוא דבר אחד, שאם אינו שלם בכל פינה, נאסר כולו, כי אז הישוב פרוץ אל מהשדות או מקום האסור שמחוץ לעירוב. לכן למעשה אי אפשר לטלטל בהרבה מקומות, שמחוץ גודל העבודה עצמו ההשקעה והמומחיות, קשה לעמוד בדרישת הכשרות כראוי, מלבד מקומות שהעמידו בודק מומחה שעבר הכשרה נכונה, ויודע לעמוד על הנקודות ולשים לב לבעיות לתקנם כהלכה.

השתמשו בעמוד של הצללת הפרדס והעירוב נפסל

בישוב אחד באזור קוממיות, עשינו ביקורת לפני כשנתיים, ורשמנו את הדברים הדרושים תיקון, ואף פגשנו את הרב בישוב והראינו לו חלק מהדברים. חלק מהם תוקנו, ושנים מהם לא תוקנו. באחת מהחצרות שהעירוב עובר בתוכה, היה עמוד ברזל ששימש למטע הפרדס, כדי להחזיק את הבד של ההצללה השחור שפורסים עליו בתקופות שונות בשנה. כיון שהוא לא מיועד להיות עמוד של עירוב, לכן לא היה בראשו

קדושת בתי מקדש מעט

בהמונת הגרמ"מ לובין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

דבר המערכת

כיון שכך, ודאי שכדאי לנו לשהות בבתי כנסיות יחד עם ההתחייבות להימנע מדיבורי חול, כי אדרבה זוהי זכותנו להיות מאהוביו של הקב"ה שמשרה שכינתו בתוכינו. הן הן דברי דוד המלך ע"ה **אהבתי מעון ביתך ומקום משכן כבודך**, מה טעם **אהבתי מעון ביתך** - כי הוא מקום משכן כבודך.

וכבר הבאנו דברי **הראשית חכמה** (שער היראה פרק ט"ו): **וכן בית הכנסת מלא מאור כבוד ה' וכו', ואע"פ שאין אנו רואים דבר, צריך להאמין זה באמונה שלמה**, וראוי שניקח ק"ו לכבוד ביהכנ"ס מכבוד שאנו עושים לזקנים. ואם תאמר שאינה נראית, א"כ אתה מחוסר אמונה, והוא כעין זה אמר בפר' ואתחנן שהפוחת עיניו בשעה שהוא מתפלל תפילת י"ח שהוא מזלזל בשכינתא שאין לו מורא מהשכינה, ומזה נלמד לשאר קדושות שבבית הכנסת.

בספר הפנים (ספר שנתחבר על ענין מורא מקדש) כתב בשם האר"י ז"ל: **ובחסד הגדול שלו יתברך אנו נכנסים להתפלל בבהכ"נ הקל יתברך לא שאנו ראוים לכך, ופירוש 'ברגש' [ר"ל פירוש הפסוק בבית אלקים נהלך ברגש] שירגיש בעצמו בבית מי שהוא נכנס וצריך שיכנס ברעדה.**

רואים מכאן עד כמה אנו צריכים לשמוח שנותנים לנו רשות להיכנס לביתו של הקב"ה, חסד הוא מעם ה' שנתן לנו זכות זו, ואני ברוב חסדך אבוא ביתך! ועוד הוסיף **שמרגיש בעצמו בבית מי שהוא נכנס**, כלומר שיש ענין מיוחד להרגיש את המקום המיוחד שבו הוא נכנס, כי הוא מקום בית מקדש. ואלו דברי **הראשית חכמה** (שער הקדושה פ"ו) על חשיבות השהייה וההמצאות בבית הכנסת: **כגון התבודדות האדם בבית מדרשו או בבית הכנסת מה טוב חלקו כי בודאי יקנה קדושה יתירה בנפשו**, וכן אמרו ז"ל אמר הקב"ה כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומצוי בביהכ"נ כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם עכ"ל הגמ', ואמרו 'מצוי בביהכ"נ' מורה על ההתמדה בביהכ"נ, כי כמו ששאר בני אדם כשיבקשום נודע להם במקומות שהם רגילים לשבת שם רוב היום ושם יבקשום, והאיש הזה מצוי רוב הזמן בביהכ"נ עד שכשיאמר אדם לחבירו פלוני היכן הוא מצוי, ישיבוהו שהוא מצוי בבית הכנסת, וילמד ממה שנצטווה הכהן הגדול 'ומן המקדש לא יצא' **כערך זה הרוצה להתקדש יתקדש במקום הקדוש בבית הכנסת או בבית המדרש**. למדנו מדבריו את הערך הגדול של אדם שמצוי בביהכ"נ, עד שמבאר את המושג "מצוי" שזהו מקומו הטבעי של האדם, עד ששואלים עליו היכן הוא עונים שהוא בביהכ"נ, כי השהייה בביהכ"נ מקדשת את האדם, היות וביהכ"נ מקום קדוש הוא, קדושתו משפיעה ומאצילה על השרוי בתוכה, 'ומן המקדש לא יצא', ממקום המקדש אין האדם יוצא.

בספר ווי העמודים מבנו של בעל השל"ה הק' (עמוד העבודה פרק י'), למד מדברי הרמב"ם בהלכ' תפילה (פרק י"א ה"ט) שכתב, מי שצריך לכנס לבית הכנסת לקרות תינוק או חברו וכו' או ישהה מעט בביהכ"נ ואחר כך יצא, **שהישיבה שם מעסקי המצות היא שנא' 'אשרי יושבי ביתך' וגו' שהישיבה בבית הכנסת מצוה היא**, ועפ"ז כתב בדברי תוכחתו שם, שמאחר שנראה שהישיבה בביהכ"נ למצוה יחשב, **א"כ המדבר שיחה בטלה וכדומה עבירה מכבה מצוה, ולא זו בלבד שעובר על עשה של מקדשי תיראו, גם מבטל הוא מצוה זו של ישיבה בביהכ"נ**.

כלומר, מצות הישיבה בבית ה' היא אך כאשר מקורה ב'אהבתי מעון ביתך', כשהיא באה מתוך אהבת ה' ואז מתנהג הוא במקום זה כראוי למקום הקדוש, וכאשר שח שיחה בטלה מפסיד הוא מעלה ומצוה זו, שכן אינו חש כראוי ב'אהבתי מעון ביתך'.

עלינו לדעת להעריך את המתנה הגדולה שהקב"ה הנחיל לעם ישראל, והוא בית הכנסת - מקדש מעט, שם משרה הקב"ה שכינתו בתוכינו, וכשנדע להעריך ולהוקיר זאת, בודאי נרצה לקיים את הציווי שנאמר על הכהן הגדול 'ומן המקדש לא יצא'.

ברצוננו השבוע להביא דברי חיזוק מאת הגאון רבי מנחם קליין שליט"א רב ביהכ"נ 'בית אהרן' ב"ב, בעניין מעלת השהות בבית הכנסת ביראת כבוד: ...עד כה דברנו אודות חומרת האיסור של דיבורי חול ודברים בטלים, והנהגת קלות ראש בבית הכנסת. שמא יעלה בליבנו הרגשה מוטעית, היות וכ"כ חמור הדבר לדבר דיבורים בטלים בביהכ"נ, הרי שיש לנו לפחד מלבוא בשערי ביהכ"נ פן ניכשל בדבר, ולכן נשהה כמה שפחות במקום קדוש זה. להוציא מדעה מוטעית זו, נלמד להעריך גודל מעלת בית הכנסת, ונכיר ונדע כי אדרבה מחומרת האיסור נתבונן ונכיר כמה גדלה מעלת המקום, שמגודל קדושתו וחשיבותו נאסרו בו דיבורים בטלים, וכיון שכך, נעריך את הזכות העצומה שיש לנו לבא בשערינו ולהיכנס לחצרות בית ה' **בואו שערינו בתודה וצרותיו בתהילה הודו לו ברכו שמו**.

ראשית, עלינו לדעת כי קדושת ביהכ"נ מקורה בקדושת בית המקדש, וכפי שדרשו בגמ' את הפסוק ביחזקאל **'ואהי להם למקדש מעט' אמר רבי יצחק אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל**. ובמשנה ברורה סי' קנ"א סק"א הוסיף: **ובמקדש כתיב ומקדשי תיראו** שיהא מוראו של השוכן בה עליו. וכפי שכתב רבינו בחיי בכד הקמח (ערך בית הכנסת): **גדול כח בית הכנסת שהוא דוגמת בית המקדש, וע"כ נקרא 'מקדש מעט' שכן דרשו ז"ל בפרק בני העיר ואהי להם למקדש מעט**.

ואלו דברי **היראים** (ת"ט - ש"ד, הובא בח"ח עשין ז'): **מורא מקדש. ויראת מאלקין, צוה בהכנס אדם למקדש או בביהכ"נ או לביהמ"ד שינהג בהם מורא וכבוד דכתיב 'את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו' לא ממקדשי אתה ירא אלא ממי שהזהיר על המקדש, פי' מהקב"ה, ומצינו בביהכ"נ ובביהמ"ד שנקראו מקדש דתניא בתורת כהנים 'והשימותי את מקדשיכם' מקדש מקדשי מקדשיכם לרבות בתי כנסיות ובתי מדרשות, ואמרין במגילה פרק אחרון 'ואהי לכם למקדש מעט בארצות אשר הדחתים שם' ואמר שמואל בר רב יצחק אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות, **למדנו כשאמרה תורה 'את מקדשי תיראו' שבתי כנסיות ובתי מדרשות בכלל**. והמורא מה הוא אינו מפורש במקרא ופירושו חכמים כל אחד לפי סברתו לפי חומר קדושתו. מורא במקדש תנן ברכות פ' ה' הוראה לא יקל אדם את ראשו וכו', **ומורא של ביהכ"נ וביהמ"ד כדתנן בפ' אחרון במגילה וכו' ותניא התם במגילה בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגין בהן קלות ראש אין אוכלין בהן ואין שותין בהן וכו', ותן לחכם ויחכם עוד שישמור אדם עצמו מקלות ראש הדומה לקלות ראש ששנו חכמים וכו' שחמור ממנו עכ"ל**. למדנו מדבריו שהאיסור של קלות ראש וכדומה בביהכ"נ, הוא משום שביהכ"נ נקרא 'מקדש מעט'.**

איסור הדיבור בבית הכנסת מגודל קדושת המקום: אשר על כן אדרבה עלינו להעריך ולהוקיר את חשיבות בית הכנסת, כשזוכים להיכנס ולשהות במקום קדוש כזה, שם ניתן לנו הזכות לחוש ולהרגיש את קדושת בית המקדש, שמקדושתה נובעת קדושת בתי הכנסת, וקדושה זו הרי היא מחמת השראת השכינה, אמת הוא שמכח קדושה זו חלים עלינו איסורים של דיבור וקלות ראש במקום זה, וזה מחייב אותנו להישמר בהם בהיותינו שם, אבל מסיבה זו עצמה עלינו לשמוח ולהעריך את הזכות הגדולה שנופלת בחלקינו להיכנס למקום קדוש שקדושת בית המקדש חופפת שם, מקום שהשכינה שורה שם ויש לנו את הזכות ליהנות מעט מזיו שכינתו.

וזה לשון **הזוהר הקדוש** פר' נשא (דף קכ"ו): [תרגום] כמה חביבים ישראל לפני הקב"ה, שכל מקום בו הם שורים הקב"ה נמצא ביניהם, משום שלא מעביר אהבתו מהם, מה כתוב 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם', **ועשו לי מקדש סתם שכל בית כנסת בעולם נקרא מקדש והרי פרשוהו, והשכינה מקדימה לבית הכנסת**. למדנו מדברי הזוהר אהבתו הגדולה של הקב"ה אלינו, ובגלל אהבתו זו לכלל ישראל נתן לנו את ביהכ"נ כדי להשרות שכינתו בנו. כמה עלינו לשמוח שאנו אהוביו של הקב"ה, **אהבת אותנו ורצית בנו וקדשתנו בקדושת בתי כנסיות**.

בירורי הלכה

שלא ע"י כניסה לביהכ"נ כגון מרחוק או שיבקש מאחד שנכנס ללמוד בביהכ"נ לקרוא לו או אין לו ההיתר של אמירת פסוק.

וע"י בספר עמק ברכה (עמ' כ') שכתב על דברי השעה"צ דאין ראייה מהגמ' הנ"ל דשאני התם שכבר עסקו בתורה חוץ לביהכ"נ וע"כ לא מהני מה שילמדו גם אח"כ בביהכ"נ כיון שכבר עסקו בלימוד חוץ לביהכ"נ ומוכח מילתא דמשום הגשמים נכנסו לביהכ"נ, משא"כ מי שלא התחיל עדיין ללמוד חוץ לביהכ"נ ועכשיו מפני הגשמים רוצה ליכנס לביהכ"נ ללמוד ודאי מותר אף שיכול ליכנס לבית של חול כיון דכניסתו לביהכ"נ לא מוכחא דהוא משום הגשמים אלא מפני הלימוד, ועיי' בערוך השולחן סי' קנ"א אות ד' דמותר ליכנס בביהכ"נ מפני החמה או הצינה היכא דלומד פסוק או הלכה. **ואם נבאר** דאיסור ליכנס מפני החמה והגשמים אינו איסור של כניסה שלא לצורך אלא איסור של שימוש בביהכ"נ לצרכי עצמו, א"כ י"ל דהיתר של אמירת פסוק נאמר רק על איסור כניסה שלא לצורך כגון לקרוא לחבירו דאין לו שום שימוש בביהכ"נ ורק מפני שחבירו נמצא שם נכנס לקרוא לו ולכן מהני לומר פסוק דבזה נהיה כניסה לצורך אבל להתיר שימוש בביהכ"נ לא מהני אמירת פסוק ובוזה היה מתיישב הערת השעה"צ הנ"ל [ויהא עולה לפי"ז דלגבי לקרוא לחבירו הוא היתר לכתחילה ואפי' יכול באופן אחר מותר].

אמנם ברש"י משמע דחד דינא הוא, דאיתא בגמ' מגילה שם א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי אי אצטריך ליה לאיניש למיקרי גברא מבי כנישתא מאי א"ל אי צורבא מרבנן הוא לימא הלכתא וכו' ואי קרא הוא לימא פסוקא וכו' וברש"י שם כתב מאי נעביד מאחר שאין נכנסין בהן שלא לצורך, וצ"ע דלא הוזכר בגמ' איסור כניסה שלא לצורך לביהכ"נ, וע"כ דקאי רש"י על הברייתא דאין נכנסין לה בחמה מפני החמה, ומבואר א"כ ברש"י שכתב דאיסורו משום כניסה שלא לצורך דגם כניסה מפני החמה ומפני הגשמים מה"ט הוא, ולפי"ז צ"ב אמאי לא מהני שיאמר פסוק בנכנס מפני הגשמים. [א.ה. אא"כ כדברי המ"ב הנ"ל דאינו היתר אלא באין לו עצה אחרת משא"כ הכא שיכול ליכנס לבית חול].

מאת הגאון רבי יצחק אדלר זצ"ל, רב ביהכ"נ 'אהבת חסד' ב"ב בעניין האיסור להיכנס לביהכ"נ מפני החמה והגשמים

סי' קנ"א ס"א, בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגין בהם קלות ראש וכו' ואין אוכלים ושותים בהם וכו' ולא נכנסים בהם בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים וכו' ואם צריך ליכנס בהם לצורכו כגון לקרוא לאדם יכנס ויקרא מעט או יאמר דבר שמועה ואח"כ יקראנו כדי שלא יהא נראה כאילו נכנס לצורכו ואם אינו יודע לא לקרוא ולא לשנות וכו' או ישהה מעט ואח"כ יצא שהשיבה בהם מצוה עי"ש.

ונראה דנאמרו ב' דינים בקדושת ביהכ"נ א' דאסור לעשות בביהכ"נ שימושי חול וזה נאמר בתחילת הסעיף כגון אכילה ושתיה טיול וחשבונות וכו' ב' ליכנס בהם שלא לצורך מצוה כגון בחמה מפני החמה או לקרוא לחבירו. וקשה לפ"ז סידור הדברים בטוש"ע דכתבו הדין שלא ליכנס בחמה ובגשמים בין האיסורים של שימוש בביהכ"נ, וצ"ל דהאיסור כניסה בחמה וכו' אינו איסור של כניסה שלא לצורך אלא איסור של שימוש בביהכ"נ לצורך גופו ושלא לצורך מצוה וגם בזה הוא משתמש בביהכ"נ לצורך הגנת גופו ושפיר זה שייך בדין הא' כמו אכילה ושתיה.

והנה במשנ"ב סק"ד, כתב דהיכא דנכנס מחמת החמה לא מהני שיקרא וישנה מעט כמו שמועיל הכא שנכנס לקרוא לחבירו והטעם משום דיכול ליכנס לבית של חול להנצל מהחמה והגשמים. והוסיף בשעה"צ דלא דמי למה שהתיר בגמ' עצה זו בצריך לקרוא לחבירו דהתם אין לו עצה אחרת, וראיתו של המשנ"ב הוא מהגמ' במגילה דף כ"ח ע"ב דאמר' התם דרבינא ורב אדא בר מתנה הוו קיימי ושאלו שאילתא מרבא אתא מיטרא עיילי לבי כנישתא וקאמר דלאו משום מיטרא אלא משום דשמעתתא בעי צילותא כיומא דאיסתנא וכו' בשעה"צ ע"ז ותיפוק ליה דהא למדו שם בביהכ"נ אלא ודאי בכל גווני אסור כיון דכונתו העיקר להנצל מהגשמים ולא דמי למה שהתיר הגמ' ע"י עצה זו לקרוא לאדם דהתם אין לו עצה אחרת, ומבואר בדבריו דההיתר של אמירת פסוק אינו אלא בדיעבד ולכן כאשר יש עצה אחרת לא הותר, ולפי"ז אם צריך לקרוא לחבירו ויכול לקרוא לו

חיזוקים בבתי הכנסת

בכולל, דבר שאינו מכבוד ביהמ"ד ומפריע לשקיעות בלימוד התורה. לאור דברי האדמו"ר שליט"א התקינו ליד הכניסה לביהמ"ד מתקן עם מדפים להנחת פלאפוני אברכי-הכולל, ובכך נתחזק שמירת קדושת ביהמ"ד ורצף השקיעות בלימוד התורה.

כולל דחסידי צאנז, נתניה

הכולל מונה כשלוש מאות אברכים בני עליה כ"י. בתקופה האחרונה דיבר האדמו"ר שליט"א על כך שלא יחזיקו פלאפון זמין בשעת הלימוד

קוראים כותבים

מבנותיו, ושהיה צריך לדבר עימו על עניני השידוך לא היה מסכים ר' מיכאל זצ"ל בשום אופן לשוחח בביהמ"ד, והיה יוצא עימו מחוץ לביהמ"ד ומדבר את הנצרך ושוב חוזר לתלמודו. וניתן לציין דבר מעניין, ביום שלפני פטירתו, בביהכ"נ 'משכנות יעקב' שהיה רגיל להתפלל בו, עשו חיזוק לרפואתו להימנע משיחה בטילה בביהכ"נ ובביהמ"ד לכה"פ ל' יום, ובס"ד הרבה מבני הקהילה קבלו ע"ע קבלה זו לרפואתו, כשבנו הגיע לבקרו סיפר לו על קבלת בני הקהילה ושמח ע"כ מאוד שהרי דבר זה היה חשוב לו מאוד, בני הקהילה שהתחזקו בכך לא ידעו שנושא זה היה בנפשו של ר' מיכאל, וזכה שבדבר שנתחזק בו עשו חיזוק לרפואתו. והיו הדברים לע"נ. ב.ב. כולל חזו"א

לכבוד העלון החשוב 'קדושת בתי מקדש מעט'. יישר כח על החיזוק הגדול בענין בתי כנסיות שאתם עושים. בשבוע שעבר נפטר הגה"צ רבי מיכאל ז"ל ב"ר משה ישעיה שליט"א כהן מחשובי הלומדים בכולל חזו"א, כידוע למכיריו שהיה דמות אצילה של תורה וירא"ש, מהדברים שהפקיד מאוד בכל כוחו היה 'שמירת קדושת ביהכ"נ'. רציתי להביא ב' עובדות על ההקפדה היתרה שהיתה לו בעניין: א' סיפר בנו שליט"א בהספדו, שאף כשהיה שואל אותו בעניין שהתשובה היא במילים ספורות, לא היה משיבו בביהמ"ד אלא היה יוצא עימו מחוץ לביהמ"ד ועונה לו, וכשהתשובה היתה בהן ולא היה מסמן בראשו. ב' סיפר אחד מלומדי כולל חזו"א שליט"א, שהיה שדכן לא'

סיפור השבוע

לך פרנסה ברווח. ואכן, מובא בספרים לפרש את הכתוב 'ה' ילחם לכם ואתם תחרישון'. 'ה' ילחם לכם' - ה' יתן לכם לחם ופרנסה, אולם 'ואתם תחרישון' - אתם מצדכם צריכים להחריש ולשתוק בשעת התפילה. ופעם, בעת שהתחוללה מלחמה בארץ ישראל, השתמש ה'בית ישראל' באמרה זו לענין המלחמה: 'ה' ילחם לכם' - את מלחמתכם, אבל 'ואתם תחרישון' - שלא תדברו שיחת חולין בביהכ"נ. (הס' בהיכל קודשו)

פעם נכנס אברך בעל משפחה אל האדמו"ר ה'בית ישראל' מגור זצ"ל, ותינה בפניו את קשייו: 'מזה כמה שנים שהמצב הכלכלי בביתי דחוק ביותר, הפרוטה אינה מצויה בכיס, אינני רואה ברכה ביגיע כפי, והנני מתקשה לפרנס את ילדי ובני ביתי. יברכני נא הרבי שאזכה לפרנסה בשפע'. השיב לו הרבי: 'קבל על עצמך להיזהר מלדבר בשעת התפילה, וכן תשגיח על ילדיך שלא ישוחחו בשעת התפילה, וה' יעזור שתהיה

לעילוי נשמת מזכי הרבים

הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל

לתרומות ולהפצת העלון 052-7101970 | לשליחת חומר ולקבלת העלון: פקס 15335792498 y0527176420@gmail.com

נאה דורש

פנינים מתוך הספרים החדשים "דורש טוב" ו"נאה דורש"
על ספר בראשית

יעקב ועשו - חיצוניות מול פנימיות

ויצא הראשון אדמוני כלו באדרת שער ויקראו שמו עשו. ואחרי כן יצא אחיו יודו
אחות בעקב עשו ויקראו שמו יעקב (כה, כה-כז)

המהר"ל מפראג מביא, ששם האדם מבטא את מהותו. את משמעות
השם 'עשו' מפרש רש"י - עשוי, גמור, משלם. בספר הישר (מדש עתים)
מופא שעשו נראה בלידתו ככדור פרוה. כל שערוותיו, לרבות זקנו, כפר
צמחו לתפארת, ובכיו נצבו כל שלושים ושתים שנים על עמדו.
הדבר טעון באור. פנימיות האדם היא שמסמלת את מהותו. אם כן
מדוע בנה עשו על שם מראהו החיצוני, שאינו אמור להשפיע על
מהותו?

אלא שיש לדעת שהחיצוניות - היא מהותו של עשו.
אנו מוצאים אצל עשו דבר חריג. לאחר שהוא בקש לאכל מן "האדם
האדם הזה" השתנה שמו - "על כן קראו שמו אדום" (כה, ל). אכן,
בפרשת חקת מזכירה התורה את בקשת בני ישראל ממלך אדום לעבר
בארצו, ואף אנו עצמנו מצויים בעצומה של גלות אדום. מדוע שנה
שמו של עשו בעקבות בקשה תמימה לטעם מהתבשיל?
באר רבי יעקב גלינסקי זצ"ל: עשו מגיע מהשדה כשכלו עוף, והוא
רואה על הכירים סיר מבועע. מופא בחז"ל שבאותו יום נפטר אברהם
אבינו, ויעקב הכין תבשיל עדשים לסעודת האבלים. הוא מרים את
המכסה, וכשהוא מבחין שצבעו של התבשיל אדום, הוא מיד מביע
את רצונו לטעם ממנו. הכיצד? אולי התבשיל שבסיר הוא בכלל צבע
לצביעת קירות?...

עשו כלל לא טורח לברר את הדבר, אלא בוחר את התבשיל רק על
פי צבעו. זו צורת התנהגות האופינית לאדם שהחיצוניות היא מהותו.
ה"חתם סופר" זצ"ל מוסיף ואומר, ששמותיו של עשו מבטאים את
נשיתו לחיצוניות. כשעשו היה ילד קטן, כלם יצאו מגדרם לנכח
המראה החריג של ילד עם זקו, ולכן קראו את שמו עשו. משתבגה,
כבר לא היה הבדל בינו לבין בני גילו, ועל כן קראו את שמו אדם,
לאות שהחיצוניות היא מהותו.

*

על הפסוק (כה, כב) "ויתרצו הבנים בקרבה" מופא בתנא דבי אליהו
(אליהו וזשא, פרשה יט):

"כשהיו יעקב ועשו במעי אמן, אמר יעקב לעשו: עשו אחי, שנים אנחנו
לאבינו ושני עולמות יש לפינו, העולם הזה והעולם הבא. העולם הזה
יש בו אכילה ושתיה משא ומתן לשאת אשה ולהוליד בנים ובנות, אבל
העולם הבא אינו כן בכל מדות הללו. רצונך טול אתה העולם הזה ואני
אטול העולם הבא? באותה שעה נשל עשו בחלקו העולם הזה ונשל
יעקב העולם הבא".

דברי המדרש אינם מובנים. נתן לריב על חלק בעולם הזה, אך כיצד
שנה לריב על חלק בעולם הבא? האם יש למאן זהו בעלות עליו? הלא
רק הקב"ה הוא שנותן לאדם את חלקו בעולם הבא על פי מעשיו
בעולם הזה?

רבי לייב חסמן זצ"ל ענה על כך במשל:

מעשה בציר שגמר בדעתו לציר סדרת תמונות נוף המבססות על
מראות מן השבע. לצורך כך, הוא לקח את כן הציור ואת הצבעים
המשמשים אותו בעבודתו, ושם פעמיו אל הכפר הסמוך.

משהגיע לכפר, דפק על הדלת הראשונה שנקרתה בפניו. משזו
נפתחה, הוא ספר לאבר שלפניו על רצונו לציר ציורי נוף.

מאחר שאין מקום מתאים לכך יותר מהכפר, בקשתו היא להתארח
אצלו בתשלום. האבר הסכים לבקשה, והציר פרש לחדרו.
מהיכן לדעתך כדאי להתחיל לציר? שאל הציר את האבר בבקר
המחרת.

"כעת זהו זמן טוב לציר את שדות התבואה, מכיון שבעונה זו היא
עומדת בקמותיה", השיב האבר.

"אני מעונין שתסח אותי לשדה תבואה מבחר, בכדי שאוכל לציר ציור
מצלח", בקש הציר.

"אל דאגה, אסח אותך לשדה המשבח שבשדותי" אמר האבר.
אכן האבר הביא את הציר אל שדה שהיבול שלה הצליח ביותר. כל
שבלת היתה מלאה בגרעיני תבואה כבדים, עד שמרוב הכבד רבצו כל
השבולים כשטיח על פני האדמה.

"אין כאן מה לציר" אמר הציר באכזבה. "המראה הוא של שטיח
צהב".

"יש לי רעיון" אמר האבר. "אני אסח אותך לשדה שבו התבואה לא
הצליחה, וכל הגרעינים ריקים ושדופים. על כן השבולים עומדים
זקופים וגאים במלוא הדרם".

משנכנסו לשדה, פלט הציר קריאת התפעלות.

"איזו שדה יפה! כאן יש מה לציר".

לדעת האבר, השדה המלא הוא היפה, ולדעת הציר השדה השדוף הוא
המצלח. עם מי הצדק, עם האבר או עם הציר?

התשובה לכך נעוצה במה שהאדם רוצה להפיק מן השדה. האבר מעונין
שהשדה יצמיח לו יבול רב, ועל כן אין זה מענין אותו אם השבולים
שוכבות או עומדות, העקר הוא שיש לו ממנו יבול רב, והשדה הראשון
עמד במשימה זו בכבוד.

לעומתו הציר מעונין רק במראה החיצוני של השדה. על כן בעיניו השדה
השני הוא היפה יותר.

זה היה הוכח בין יעקב לעשו. הם לא התנצחו על החלק לעולם הבא,
משום שהוא אכן אינו של בני האדם. הוכח ביניהם היה איזה חלק
יטול כל אחד מהם בעולם הזה. עשו בחר את החלק החיצוני שבעולם
הזה, את הקש ואת התבן היפים בחיצוניותם אף השדופים בתכנם.
לעומתו יעקב אבינו בחר את החלק הפנימי שבעולם הזה, את הגרעינים.

(רבי שלום מאיר ולר שליט"א)

האכל נדבק באדם המביט בו

ויאמר עשו אל יעקב הלעיטני נא מן האדם האדם הזה כי עוף אנכי על כן קרא
שמו אדום (כה, ל)

אמר חז"ל (בבא בתרא טז ע"ב): "חמש עברות עבר אותו רשע באותו
היום", אולם הכניו שנדבק לשמו של עשו - "אדום", לא היה על חמש
העברות שעבר, אלא על שום העבדה שלא ראה שום דבר מסביבו, רק
את "האדם האדם הזה".

הבלמוס והלהיטות שתקפוהו למראה התבשיל האדם, עד כדי כך שלא
יכול היה להתרכז בשום דבר אחר ורק פתח פה כמו גמל ובקש שיצקו
לתופו את הקדרה האדמה - גרמו לו לכך שנדבקה בו האדמומית
הזאת. על כן "קראו שמו אדום".

הגמרא (פסחות סא ע"א) מספרת על שלשת האמוראים - אמירה, מר
זוטרא ורב אשי, שישבו על פתח ארמונו של מלך פרס, שנקרא
אגור מלכא. בדיק באותו זמן עבר שם המלצר של המלך ובדיו
מגש עם בשר חזיר.

רב אשי הבחין שפניו של מר זוטרא נהיו חורות, והוא נתקף בתאווה לאכל. רב אשי נצץ את צפורניו במגש, תלש משם נתח בשר והניחו על שפתי מר זוטרא. מר זוטרא הרגיש בטעם התבשיל ומיד ירק אותו.

והנה, חס ושלום להגיד שהקב"ה הביא תקלה שבזאת לצדיקים, שיאכלו מאכל אסור! והרי אפילו לבהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה! אלא מאי? הוא מצץ מעט מן התבשיל עד שעניו האירו ויצא מכלל סכנה, ומיד ירק זאת.

באותו רגע, השוטרים שהיו במקום וראו את מה שרב אשי עשה, תפסו אותו ואסרו אותו באזיקים: "הפסדת את סעודת המלך! הננסת ידים מלכלכות לתוך התבשיל! גזר דין מות צפוי למי שעושה מעשה שכזה!". אמר להם רב אשי: "אותי אתם רוצים להרג? תתבישו לכם! אני הצלתי את חייו של המלך! את הטבח המכין את סעודות המלך עליכם להרג! הוא הגיש למלך בשר חזיר שיש לו צרעת..."

הלכו והביאו את ספילא, זה שממחה בטעמים, ורב אשי החנה באצבעו על מקום מסים בחזיר ואמר לו: "תבדק כאן!" ספילא בדק ואכן התברר שהחזיר היה מצרע. על אתר שחררו את רב אשי, שהלך לבית המדרש. כשחכמי ישראל שמעו את הספור, שאלו אותו: איך סמכת על הנס שתולד בחזיר צרעת? גם אם מר זוטרא היה במצב סכנה, סוף כל סוף לגביו זה רק ספק אם הוא ימות או לא, ואלו להכניס אצבעות לסעודת המלך הוא מות וודאי! מדוע מסרת את נפשך למען מר זוטרא?

נענה והשיב להם: לא ארע כאן נס! החזיר באמת היה מצרע! ומנין ידעתי זאת? הסתכלתי על פניו של מר זוטרא, וראיתי שהן חורות מאד, ובתוך החורון זהיתי סימני צרעת. חשבתי בלבי: מהיכן הגיעה צרעת לפניו של מר זוטרא? אין זאת אלא משום שבינו שהוא רבו את מבטו בחזיר - הצרעת שהיתה לחזיר נדבקה בו! כמו שמצינו בעשו שרבו את מבטו על התבשיל האדם עד כדי כך שנדבקה בו מאדמוניותו.

היה פעם אדם שגדון לקנות, השם ישמר ויציל, והחלל להמיתו ברעב. מה עשה? הכניסוהו לתוך תא זכוכית סגור בזכוכית משרינת, ומבדע לזכוכית הניחו שלושה לחמים חמים וטריים, שהאדים עדין עלו מהם, וריחם הטוב הצליח לחדר לתוך תאו. היה זה מחנה נורא, לראות את האיש מסתכל ברעבתנות על הלחם, דופק על הזכוכית ומנסה לשבר אותה, ריר נוזל מפיו ואדים רעילים יוצאים לו מהעיניים...

כעבור יומים שלושה האיש מת בתאו מרעב. נתנו לצפורים לאכל את הלחמים האלו, ומיד כשאכלו מהם מתו: התברר שהלחמים היו מרעלים. מהיכן הגיע רעל ללחם?

חקרו ומצאו שמנה שהאיש הסתכל עליהם ללא הפסק, כשעיניו יורות עליהם זיקי אש, וראשו משגר לכוננים מחשבות רעל וזעם - הרעל הזה נדבק בלחם, והצפורים שאכלו ממנו מתו.

התורה כותבת על אשת לוש (בראשית יט, כו): "ותבט אשתו מאחריו ותהי נציב מלח". באר הרמב"ן: "ולכן היתה אשתו של לוש נציב מלח, כי באתה המכה במחשבתה כאשר ראתה גפרית ומלח הנידן עליה מן השמים ונדבקה בה". עצם העבדה שהיא הסתכלה וחשבה על המלח - גרמה לכך שהמלח דבק בה, והיא נהפכה לנציב מלח.

בבית הננסת בו אני מתפלל בבקר, הרבה מהמתפללים רגילים להביא "תקון" ביום שיש להם יארצייט על אבא או אמא. הם מניחים על השלחן האחורי עוגיות, בקבוק משקה, ואחרי התפלה עושים ברכות לעלוי נשמת הנפטר. כל מי שנכנס לבית הננסת לוטש עינים על הכבוד, אך אינו יכול לטעם ממנו עד אחרי התפלה... ואני אומר עצה טובה: אל תאכלו את העוגיות שלמעלה, עדיף לכם לטעם מאלו שתתהוהו, כי העוגיות העליונות ספגו מבטים רבים של המתאווים לאכול, ואין לדעת מה מצבן כעת...

(רבי מאיר צימרוט שליט"א)

ליצחק לא היה את תרצו של אברהם

ויקרא אבימלך ליצחק ויאמר אך הנה אשתך הוא ואיך אמרת אחתי הוא (כ, ט) לכאורה המלה "אך" מיתרת, יכול היה אבימלך לומר ליצחק: 'הנה אשתך היא'?

אומר על כך בעל ה"הפלאה" בספרו "פנים יפות" על התורה: לאבימלך כבר היה ספור דומה עם אברהם אבינו ושרה אמנו, כאשר אמר אברהם לאבימלך כי שרה היא אחותי, ולאחר מכן התברר שהיא אשתו. ברם שם הסביר אברהם אבינו את עצמו באמרו לאבימלך (בראשית כ, יב): "וגם אמנה אחתי בת אבי הוא אך לא בת אמי ותהי לי לאשה", כלומר, עקר הסבה שאמרתי שהיא אחותי: "כי אמרתי רק אין יראת אלקים במקום הזה והרגוני על דבר אשתי", אבל לא הוצאתי דבר שקר מפיו, כי באמת שרה היא אחותי מצד אבי.

אבל ליצחק לא היה התרוץ של אברהם, שהרי ידוע היה שהוא התחתן עם בת בתואל. לכן אומר לו אבימלך: "אך הנה אשתך היא", לך אין כל תרוץ מדוע אמרת שהיא אחותך, שהרי היא אך ורק אשתך. לזאת התנצל יצחק אבינו באמרו כי נאלץ לומר את הדברים, "כי אמרתי פן אמות עליה". פלאי פלאות!

מוסיף שם ה"פנים יפות" ומביא את דברי הוזהר הקדוש, כי באמת לא הוציא יצחק אבינו דבר שקר מפיו, שהרי אמר שלמה המלך במשלי (י, ה): "אמר לחכמה אחתי את". ולכן יכול היה לקרוא לרבקה 'אחותי', בשל חכמתה.

(רבי אליהו דיסקין שליט"א)

זכות כבוד אב עולה על ברכת הצדיק

ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי והביאה לי ואכלה בעבור תברכה נפשי בטרם אמות (כ, ד)

מדוע הורה יצחק לעשו לשרת אותו ולהכין לו מטעמים לפני שיתן לו את ברכתו?

הנה ספור שיבהיר לנו את הענין:

הרב קלור מבני ברק התגורר בילדותו בוילנא, ירושלים דליטא. הוא ספר שיום אחד הגיע ה"חפץ חיים" זצ"ל לעיר. כל בני המקום נהרו לבית הננסת הגדול לראות את גדול הדור, לשמע את דרשתו ולהתברך מפיו.

הרב קלור, שהיה אז ילד קטן, השתוקק אף הוא לראות את הצדיק. הוא בקש מאביו רשות ללכת לבית הננסת, אך האב סרב באמרו שאין זה ארוע מתאים לילדים קטנים. תהיה שם צפיפות רבה, הוא לא יוכל להקשיב לדבריו של הצדיק, וממילא לא תהיה לו תועלת מהשתתפותו בדרשה.

בית הננסת היה מלא מפה לפה, אנשים צבאו על החלונות והפתחים. גם עזרת הנשים היתה גדושה בנשות ישראל הכשרות, שבאו לראות ולשמע את הצדיק. ה"חפץ חיים" דרש בפני הנוכחים והשמיע דברי חזון והתעוררות. לאחר שסיים את דרשתו ברך את כל הנוכחים באריפות ימים.

כשנודע הדבר לאביו, הוא חש צביטה בלב. אולי לא צדק כאשר לא אפשר לבנו ללכת לבית הננסת. הרי היה יכול לזכות בברכה מה"חפץ חיים"! וכי קלה היא בעיניו?

לימים עלה הרב קלור לארץ ישראל והתגורר עשרות שנים בבני ברק. יום אחד, לעת זקנותו, הוא כנס את בני משפחתו ואמר להם: "אתם זוכרים את הספור על ה'חפץ חיים' שהגיע לדרש בעיר מולדתי וילנא וברך את כל הנוכחים באריפות ימים? ובכן, ברצוני לספר לכם כי לאחרונה נפטר היהודי האחרון שנכח באותו מעמד. הוא היה אז ילד קטן, בן גילי. למרות שאני עצמי לא זכיתי להשתתף במעמד, ברור ה' אני חי וקיים, אחרי שכלם כבר נפטרו מן העולם. התדעו למה? כי שמעתי בקול אבי שלא התיר לי להשתתף בדרשה בגלל גילי הצעיר". ללמדך, שאף שבדאי מעלת ברכת הצדיק גדולה מאד, אבל מעלת מצות כבוד אב ואם גדולה יותר ושכרה רב וציון.

לפי זה תבאר בקשת יצחק לעשו בנו: "ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי והביאה לי ואכלה", ומדוע? "בעבור תברכה נפשי בטרם אמות", שזכות מצות כבוד אב תעמד לך ותחול עליך הברכה.

(רבי אברהם צבי מרגלית שליט"א)

אריה שאג

לקט פנינים ושביבי מוסר מתוך ספרי "אריה שאג"
משיחותיו של מגיד המישרים
רבי אריה שכטר זצוק"ל

פרשת תולדות תשפ"ב

במחרה בימינו יום נקם ושלם. ועלו מושעים
בהר ציון לשפט את הר עשו והיתה לה' המלוכה
(עובדיה א, כא).

מלחמת הטמאה עם הקדשה

ששמע עשו את דברי אביו ויצעק צעקה גדלה ומרה
עד מאד ויאמר לאביו ברכני גם אני אבי (כו, לד)

צריך להבין את פשר המאבק שבין יעקב ועשו.
המשא ומתן ביניהם הוא על הברכות. עשו מוזל
בברכות ומוכר אותן עבור נזיד עדשים. אחר כך הוא
רוצה לגנוב אותן בחזרה, ואז הוא כועס על יעקב
ומוכן לרצחו נפש. כפי שנאמר: "יקרבו ימי אבל
אבי ואהרנה את יעקב אחי". מה קורה כאן? אף
שלכאורה זה נראה כמו וכוז בעלמא, אבל האמת
היא שזו מלחמת הקדשה עם כחות הטמאה,
והיסודות והבנן ופריחתם של עם ישראל למעלה
העליונה תלויים במלחמה הזו. יעקב, המיצג
את הקדשה, ועשו המיצג את הטמאה, נאבקים
במלחמה זו מעת הוצרם.

כדי להבין את הדברים נקדים הקדמה כללית.

מלחמה תמידית בין הגוף לנשמה

הקב"ה ברא את העולם כדי להטיב לברואיו,
פי טבע הטוב הוא להטיב. כדי לתת לנו שכל,
נתן הקב"ה לאדם אפשרות לבחור בין טוב לרע,
ובבחירתו בטוב הוא קונה לעצמו שכל. ולמה הוא
לא נותן שכל בלי בחירה? כדי שהאדם לא יתבייש
בשכל שמקבל, שלא יהיה 'נהמא דכסופא', שאדם
לא יחוש כאוכל לחם חסד.

כדי שתהיה הבחירה, ברא אותנו הקב"ה גוף
ונשמה. מצד אחד גוף מגשם, גוף המחפש תאוות
וכל מיני הנאות, מתרות ואסורות, ומצד שני
נשמה המושכת לגבהים ושואפת לרוחניות. עבודה
זו יוצרת מלחמה תמידית בעולם הזה בין הגוף
והנשמה. העולם הזה הוא מאוד זמני. העקר הוא
עולם הבא. הרמח"ל ממשיך זאת לחלקה הקיימת
בין זמן עבודה לזמן חתנה. הקב"ה, מרב אהבתו,
עשה לנו את זמן העבודה קצר, מאה עשרים שנה
לכל היותר. אבל זמן החתנה יהיה ארוך ארוך. בזמן
העבודה לובשים סרביל עבודה, ובזמן החתנה
לובשים חליפה מהדרת, מחטת ויפה, חלוקא
דרבנו, כל אחד לפי דרגתו. בעבודתו בעולם הזה,
תופר כל אחד לעצמו את החליפה לעולם הבא.

אדם הראשון, יציר כפיו של בורא עולם, כלל
בתוכו את כל הנשמות, ופיון שלא עמד בנסיון -
נקנסה מיתה על כל באי עולם ונוצר המצב שלעת
עתה חלק מהעולם יפנה לצד המגשם. אבל יהיה
חלק קטן שיצדק. זהמת הנחש זו זהמה, צריך
לנקות אותה.

מגיע דור המבול, ובמקום לנקות את הזהמה הם
מוסיפים לחטא, אבל הקב"ה נותן הנדמונות נוספת

באותו יום אף בעל חיים טהור, ונזדמן לו רק כלב.
טבח עשו את הכלב, בשלו ועשה ממנו "מטעמים"
לאביו! כשהריח יצחק את ריח התבשיל הזדעזע.
הוא חש את ריח הגיהנם במוחו, ושאל באימה את
עשו: מהו המאכל הזה? הרי יעקב אחיך הביא לי
לפני זמן קצר מאכלים שהריחו בהם ריח גן עדן!

מבהיל לחשוב לאיזו תהום הדרדר עשו, לאיזו
דיוטא תחתונה הגיע! עשו אינו מתבלבל מדבריו
של יצחק, הוא מבקש מאביו ברכה תמורת הכלב
המבשל שהגיש לו!... אך יצחק אינו מברכו, אלא
אומר לו: "בא אחיך במרמה ויחזק ברכתך" (כו, לה).
"במרמה", תרגם אונקלוס: "בחכמתא". יעקב היה
רחוק משקר וממרמה. מעשהו נעשה בחכמה,
מכת נבואתה של רבקה.

כשמע זאת עשו, "ויצעק צעקה גדלה ומרה". מדוע
צעק? בשביל מה הוא צריך ברכות? הרי ברכותיו
של יצחק היו ברכות רוחניות הקשורות לחיי
העולם הבא, ועשו הלא מאס ברוחניות ובעולם
הבא וותר עליהם, והסכים למכר את הבכורה
תמורת מעט נזיד אנשים, ומה הציק לו עכשיו
שהברכות הרוחניות נמסרו ליעקב?

התשובה: "גם לי גם לך לא יהיה!" (מלכים א, כו).
אמנם הוא מאס בעולם הבא ולא חפץ בו, אף גם
לא רצה שיעקב אחיו יקבל עולם הבא. ולכן הוריד
דמעות תנין על כך שיעקב זכה לברכות שהוא לא
זכה להן... כעסו של עשו הרשע הלך וגבר, והוא
החליט להרג את אחיו. "ויאמר עשו בלבו יקרבו
ימי אבל אבי ואהרנה את יעקב אחי" (שם, מא) -
הוא קובע תאריך מדויק לרצח - לא בימי חייו של
אביו, אף לא לפני קבורתו, אלא רק כשיגיעו שבעת
ימי האבל למה?

התרגום מבאר, שעשו טען שאינו רוצה לעשות
כמעשהו של קין. קין הרג את הבל אחיו עוד בחייו
של אביו, ולאחר מכן נולד לאדם בן נוסף - שת.
הוא יעשה זאת רק לאחר פטירת יצחק אביו, וכך
יהיה בטוח שלא יולד ליצחק בן נוסף, וממילא
עשו ישאר היורש היחיד! הוא יעשה זאת רק בימי
השבועה, מדוע? ה"אור החיים" הקדוש מביא את
דברי הגמרא (שבת קנב ע"א): "כי המת יודע [כל
מה שקורה סביבו] קדם שיתם הגולל" - עשו
הרשע לא רצה להרג את יעקב אף לאחר מות יצחק
טרם קבורתו, כדי שיצחק לא ידע מרצח יעקב בנו...

עשו היה חכם ונוכל גדול מאד. הוא חשב את
כל החשבונות כדי להצליח במעשי הפשע שלו,
ולמרות הכל הקב"ה מנע ממנו להצליח! וכאז,
כן גם היום. צאצאיו של עשו משקיעים את כל
חכמתם וכחם כדי לחסל את עם ישראל, אבל:
"עצו עצו ותפר, דברו דבר ולא יקום, כי עמנו א-ל"
(ישעיהו ח, י) - הקב"ה שומר ומגן עלינו לאורך כל
הגלות, ומצילנו מיד כל הקמים עלינו, עד שיגיע

ורבקה שמענת בדבר יצחק אל עשו בנו (כו, ה)

כתב ה"אור החיים" הקדוש: "ורבקה שמענת -
פרוש: מודיעה כתוב כי רבקה נביאה היתה ושומעת
תמיד את דברי יצחק, הגם שלא ידבר בפניה. ולזה
אמר 'ורבקה שמענת', ולא אמר 'ותשמע רבקה'.
ואולי כי דבר אליו יצחק בלאט. ולזה האמין בבא
יעקב כי הוא עשו, כי באן עשו דבר. ואולי לזה רמז
הכתוב באמר: 'ויקרא את עשו'. ויאמר אליו בני,
ויאמר אליו הנני, פרוש: נתיחדו לדברים כמוסים".

זכיתי להיות מקרב ל"חזון איש" זצ"ל ולהיות
בקרבנו כעשר שנים, מגיל שש וחצי עד שש-
עשרה וחצי שאז נפטר.

כפעם הראשונה שהגעתי אליו עם אבי זצ"ל, הוא
שם לב אלי באופן מיוחד והאיר לי פנים. הייתי לבוש
כמו כל בני גילי - חלצה בעלת שרוולים קצרים
ומכנסים קצרים. ואז פנה אלי ה"חזון איש" ואמר:
"אתה צריך ללמד תורה, ותורה לומדים בטהרה.
אם תגע בידים מעל למרפק, שזהו מהמקומות
המכסים, תצטרך לטל ידים, וכן אם תגע ברגלים
תצטרך לטל ידים. לכן אני מיעץ לך ללבש חלצות
בעלות שרוול ארוך או שלשת-רבעי, ומכנסים
ארוכים.

בתקופה ההיא היה זה נסיון גדול מאד, משום
שאף ילד לא התלבש כך, אבל אני שמעתי
בקולו ובקשתי מהורי שיחליפו לי את החלצות
והמכנסים. למחרת כשהגעתי לבית הספר, נעמדו
סביבי שלשה מעגלים של ילדים ושרו לי שיר שאני
זוכר אותו עד היום. מי שהולך עם מכנסים ארוכות
הוא נחשב ל"אבא'לה", אז הם שרו: "אבא'לה קטן
הלך לגן, הגן סגור, ואבא'לה פטור". ואם אני זוכר
את השיר עד היום, סימן שהדבר עשה עלי רושם...
בכל זאת לא נכנעתי ליחס המזלזל של הילדים
ונשאיתי להיות דבוק ב"חזון איש" ובהוראותיו.
בעיני ראיתי ובלבי חשתי, אף היה ה"חזון איש"
חושב עלי ודאג לי, ואף היה רואה כל פסיעה שלי.
כל אימת שעמדתי בפני נסיונות, חשתי שהוא
נותן לי גב. ממש בבחינת "ורבקה שמענת", עם רוח
הקדש שהיתה לה. ילדיה תמיד היו נמצאים בראש
מענייה, וכל פסיק קטן ממעשיהם היא שומעת.

והנה בהמשך (שם, מב) כתוב: "ויגד לרבקה את
דברי עשו בנה הגדל" ומפרש רש"י: "ברוח הקדש
הגד לה מה שעשו מהרהר בלבו". כשיש מצב
שעשו בנה רוצה להרג - כאן כבר אין את "ורבקה
שמענת" אלא צריך להיות "יגד לרבקה!" משמים
מודיעים לה על כך בפרוש.

שפלותו של עשו הרשע

וילך עשו השדה לצוד ציד להביא (כו, ה)

בתרגום יהונתן בן עזיאל כתוב דבר מוזעזע: הקב"ה
גלגל את הנסבות באופן שעשו לא הצליח לצוד

לקיים העולם, הוא מציל את נח ואת בניו. אלא שכבר בתבה חם מתנהג בצורה קלוקלת, וענשו היה שיהיה שחר, עד היום הזה. מהעברות נהיה שחר, מאוס! הקב"ה קלל אותו: "ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו" (בראשית ט, כה), הוא יהיה עבד לעולם, ועבד נשאר עבד.

בעשרה דורות מנח ועד אברהם היו כמה צדיקים, גם לפני המבול היו כמה צדיקים. שם ועבר ישבו ולמדו תורה ואף ידעו את התורה, אבל זה לא היה נחלת הכלל. החלש השתלט על הארץ בצורה אימה. נמורד ידע את האמת, ידע את קונו והתפון למרד בו, ובכך טמטם את כל העולם. באמצעות כל מיני מעשיות קנב הוא הצליח לשכנע את אנשי אותו דור להאמין בעבודה זרה, כמו שבמינו יש שרלטנים המשכנעים אנשים וקונים את אמונם. פתי מאמין לכל אחד, ומי שאינו פתי מאמין רק לאחד.

אברהם אבינו לבדו מול כל העולם

מול כל העולם התייצב לבדו אברהם אבינו. מעצמו הכיר את בוראו. כל העולם מעבר אחד, ואברהם העברי מהעבר השני (בראשית רבה מב, ח) אברהם מפרסם את שם ה' בעולם במסירות נפש, נזרק לכבשן האש באור כשדים, ויוצא משם חי. הוא פעל במסירות נפש, ואף עבר עשרה נסיונות של זנוף בכדי לטהר את הזהמה שהטיל הנחש, שהיא מקור הטמאה, אבל אחרי הכל הזנוף לא היה משלם ועדין נשארה זהמה.

הקב"ה נותן לאברהם את יצחק ואת ישמעאל, והמטרה בכך היא שחלק גדול מהזהמה תצא בישמעאל, ובגלל הזהמה שעדין נשארה הוא נתן ליצחק את יעקב ועשו, כדי ששאריה הזהמה תצא על ידי עשו, ולכן יעקב איש תם, מטתו שלמה, משום שהוא נקי מכל זהמה. אבל יש לו תפקיד – להלחם בטמאה ולהכניע אותה כליל, ואת התפקיד הזה הוא קבל עוד כשהיה במעי אמו, כמו שכתוב: "וידו אחזת בעקב עשו" (כה, כו) – עליו הטל להלחם עם הטמאה עד רדתה הסופית.

יעקב ועשו – זה מול זה

יעקב ועשו נאבקים, מלחמה של קדשה מול טמאה, זה כנגד זה ברא אלקים. כפי שאנו אומרים בהגדה של פסח: "ואקח את אביכם מעבר הנהר ואתן לו את יצחק, ואתן ליצחק את עשו ואת יעקב ואתן לעשו את הר שעייר לרשת אותו ויעקב ובניו ירדו מצרימה".

מכל הירשה והחלקה הוא נעלם חלקו של ישמעאל. ישמעאל לא נמצא ביחוס של עם ישראל, אין לו שום קשר! עשו הוא החלק, והיה כאשר תריד ופרקת עליו" (כו, מ) – הם תלויים אחד בשני, אם אתה יורד עשו עולה, אם אתה עולה עשו יורד.

כך אמרו חז"ל (מגלה ו ע"א): "קסרי וירושלים, אם יאמר לה אדם: חרבו שתיהן – אל תאמן, ישבו שתיהן – אל תאמן. חרבה קסרי וישבה ירושלים, חרבה ירושלים וישבה קסרי – תאמן, שגאמר (יחזקאל כו, ב): 'אמלאה החרבה': אם מלאה זו – חרבה זו, אם מלאה זו חרבה זו. רב נחמן בר יצחק אמר מהכא: 'ולאם מלאם יאמץ'". אי אפשר שעשו ויעקב יהיו יחד בגדלותם, שכן נאמר: "ובר עבד צעיר". או צור בנויה וירושלים חרבה או ההפך. ולמטרה זו הם נבראו – שיעקב יוכל למגר את הטמאה, לנקות את העולם משירי הלקלוק. לכן, יצחק לוקח לו לאשה את רבקה בת בתואל אחות לבן הארמי. ממקום הטמאה, הוא הוציא אשה צדיקה ובעלת חסד,

ונשאה בקדשה ובטהרה. אחר כך הוציא יעקב את רחל ולאה ואת בלהה וזלפה מתוך הטמאה.

לעקב יש י"ב שבטים. פאשר נולד יוסף, אומר יעקב: עכשיו הגיע הזמן להפגש עם עשו, שכן נאמר: "והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש" (עובדיה א, יח) – כשיעקב ויוסף נפגשים מתפלה הקש לגמרי. קש יוצר דמיון של מציאות אמיתית, ערמת קש נראית כבנון שלם, בנון ענק, אבל ניצוץ אחד מכילה הכל.

חז"ל המשילו על כך מושל: "הפשתני הזה, נכנסו גמלי טעונים פשתן, והפחמי תמה: אנה יכנס כל הפשתן הזה? היה פקח אחד משיב לו: ניצוץ אחד יוצא ממפות שלף ששורף את כלו. כך יעקב, ראה כל האלופים הכתובים למעלה, תמה ואמר: מי יכול לכבש את כלן? מה כתיב למטה, 'אלה תלדות יעקב יוסף', וכתיב: 'והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש', ניצוץ יוצא מיוסף שמכילה ושורף את כלם" (רש"י בראשית לו, ב). יעקב אבינו יורד למצרים, כפי שהודיע הקב"ה לאברהם אבינו בברית בין הבתרים, שיעקב ירד למצרים, למלחמה, וינקה אותה מכל הזהמה והטמאה. אבל הוא צריך צבא, והצבא שלו הוא: "בשבעים נפש ירדו אבותינו למצרים". יעקב מבין שעם ישראל לא יחזיק מעמד במצרים אם לא יהיה שם בית מדרש, מקום ללמוד התורה. לכן, ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורת לפניו גשנה" (בראשית מו, כח), ופרש רש"י: "להורות לפניו – לתקן לו בית תלמוד שממש תצא הוראה". אם יהיה שבט לוי, אם יהיו תלמידי חכמים, הרי שגם העם שבשדות יחזיקו מעמד ולא יפלו. ואם לא יהיו שם לומדי תורה – לא ישאר כלום. לכן לפני שמתחילים במלחמה, דבר ראשון שולח יעקב אבינו את יהודה לפניו להקים ישיבה.

יורדים שבעים נפש למצרים לעשות את המלחמה. במצרים נעמדים מולם הכחות הגדולים ביותר של הטמאה: חרשמי מצרים. הם נלחמים ביעקב ובבניו – "הבה נתחכמה לו פן ירבה ופן יפרץ", והתשובה באה להם מנשות ישראל הקדושות והטהורות. הן מבינות שמטרת הטמאה היא: "פן ירבה ופן יפרץ", והן אומרות: "פן ירבה ופן יפרץ", מחוץ לדרך הטבע. ששה בכרס אחת. בלי חשבונות מה יהיה מחר או מחרתיים, יהרגו אותם או לא יהרגו אותם. אם ה' רוצה – נביא אותם! על כך אמרו חז"ל: "בזכות נשים צדקניות נגאלו ישראל ממצרים". חז"ל לא אמרו זאת על כך שהם שמרו על שם, לבוש ולשון, הם אמרו זאת על "תחת התפוח עוררתיה" (שיר השירים ח, ה), ששם היתה התשובה לכחות הטמאה שהכריזו את ה'פן ירבה", ונשות ישראל ענו להם בגבורה עילאית ובמסירות נפש שאין דגמתה בעולם: "פן ירבה!"

מי הוא הנותן לה?

משמני הארץ יהיה מושבך ומשל השמים מעל (כו, לט) שמעתי שה' חפץ חיים" וצ"ל היה אומר לכל אחד מאלו שקבלו נדוניה גדולה: "אם רשום לה להפסיד את הנדוניה, אני מברך אותך שתפסיד אותה תוך פרק זמן קצר, משום שאם ח"ו תפסיד אותה רק בעוד שנתים, כבר תספיק להפסיד את אחיזתך בעמל התורה ואת עתידך להיות אדם גדול. אם תצא לעולם בינכם – יקשה עליך לחזור וללמוד גם לאחר שתאבד את הכסף. אבל אם תפסיד מיד – עדין תשאר במעמך הקודם, ועם ישראל ירויח עוד אדם גדול". זוהי דעת התורה – יותר חשוב להיות תלמיד חכם, גדול בישראל – מאשר להיות עשיר, גם אם יוכל לעשות בקומונו צדקות רבות

וגדולות, כולל הצדקות תורה. בחור צעיר, כבן חמש-עשרה, הגיע לישיבת ראדן, באמצע הזמן. הוא היה לבוש בצורה מכבדת, שהוכיחה כי הוא בא מבית אמיר. מיד כשנכנס להיכל הישיבה התישב ללמוד בהתמדה. באותה תקופה לא היה לבחורים אכל בישיבה, והיה צריך לסדר להם בעלי בתים, שם הם "אכלו ימים". הבחור הזה לא בקש מאיש שיארגן לו מקום לאכל, וככל שנסו לדובב אותו מי הוא ומה הוא, מלא פיו מים, וכל מה שהסכים לומר הוא שקוראים לו לייבל. אפילו את מקום מגוריו לא גילה.

מדי פעם נדבו לו הבחורים את ה"ימים" שלהם, והסכימו לותר על מקומם לטובתו. ביום שלא נמצא מתנדב – הוא נותר בצום, ולפעמים היה זה פעמים או שלש בשבוע.

באחד הימים נכנס ה"חפץ חיים" לישיבה וראה את הבחור החדש.

"איך קוראים לך?", שאל.

"לייבל".

"מהיכן אתה?"

"מולנא".

"מהו שם משפחתך?"

"ברודא".

"האם אתה בנו של העשיר הגדול ברודא מולנא?"

"כן" ענה הבחור.

"ויקה אתה עושה כאן?" שאלו ה"חפץ חיים".

"אבי החליט שעלי ללכת ללמוד באוניברסיטה, לרפיש השכלה", אמר הבחור, "כדי שאוכל להמשיך ולנהל את עסקי הענפים, ואוכל גם להיות מחזיק תורה גדול. אולם נפשי חשקה בתורה! מוכן שהורי לא הסכימו לותר על תכניתם. ועל כן נאלצתי לעזב את הבית, ובאתי ללמוד כאן בישיבה".

נענה ה"חפץ חיים" ואמר לו: "מהיום הזה אתה הופך להיות בן ביתי, ואוכל על שלחני". ואכן, במשך כמספר שנים נקה לייבל להיות בן בית, ומשמשו בקדש של ה"חפץ חיים" וצ"ל באותה תקופה נגזרה גזרה שה' להכניס למודי חל לחמר הלמודים בישיבות הקדושות. ה"חפץ חיים" נפגש עם אנשי השלטון כדי להשתדל לבטל את רע הגזרה. לייבל, משמשו, הלך אתו. תמונתו של ה"חפץ חיים" כשהוא נצב מול אנשי השלטון ומדבר על לבם הופצה בכל העתונים. העשיר ברודא ישב בביתו ואכל ארוחת בקר. משרתי הגישו לו את העתון היומי, ולהפתעתו הרבה הוא רואה את לייבל בנו, עומד לצדו של ה"חפץ חיים", וידו אוחת בידו. הוא התרגש עד עמקי נשמתו: "במה נכה לייבל שלנו לכבוד הגדול הזה להיות משמשו של רבן של כל ישראל?" הוא החליט, על אחר, שהם שגו בהחלטתם פאשר התנגדו ללמודיו של לייבל בישיבה ועליהם לתקן זאת. הגביר יחד עם אשתו מהרו לראדן כדי לפיס את בנם, ומאז חיו אתו בשלום ובאהבה.

ה"חפץ חיים" נפטר בחדש אלול תרצ"ג. ימים ספורים לפני פטירתו הוא קרא ללייבל והחל לבכות: "הנביא אומר: 'בקשו צדק בקשו ענינה אולי תסתרו ביום אף ה' (צפניה ב, ג). אולי, אולי, תסתרו ביום אף ה'. לייבל! אני מצוה עליך: אחרי פטירתי תאסף את כל חפציה ותסע לארץ ישראל! אולי תסתרו ביום אף ה'". בשנת תרצ"ט פרצה מלחמת העולם השניה, ומכל משפחתו של לייבל לא נותר לפלטה אלא הוא. הצלתו היתה כתוצאה ממסירות הנפש המפלאה שלו. מסירותו למען למוד התורה, עזיבתו את בית הוריו העשירים, על כל המשתמע מכך, ואהבתו העזה ללמוד התורה, הם אשר עמדו לו ולהוריו לזכות לדור המשך של תלמידי חכמים,

מענייני חיזוק

גליון 31 שנה ב'

הרב שמעון פרג שליט"א - ישיבת מיר

מיואשת מחמת שכל חברותיה כבר היו נשואות והיא נשארה לבד, אבל יהודי לא מתייאש ומאמין בהשגחה פרטים וחזרה בשנה השלישית ואמרה את כל ספר התהילים ואחרי כמה שבועות התקבלה תפילתה במז"ט והיה חתונה והזיווג עלה יפה, ובפורים בשנה הרביעית אמר לה בעלה החדש שפורים זה החג שלו וסיפר לה את כל מה שעבר עליו בחייו שהיה בחור שנפל רח"ל ונזרק משמונה ישיבות והיה מסתובב ברחוב ל"ע, ולפני ג' שנים בעיצומו של חג הפורים נתעורר להיכנס עם חבריו לאיזה טיש של אדמו"ר וקיבל חיזוק למשך כשעה ואחרי כן חזר להיות ברחוב כמו שהיה, ובשנה השניה בפורים היה לו יותר התעוררות ונכנס לטיש בעיצומו של פורים ונתחזק יות, ובשנה האחרונה בפורים קיבל על עצמו לחזור לשורשיו ולהיות בעל תשובה גמור ואז גילתה לו שזה כבר ג' שנים שהיא אומרת את כל ספר התהילים בעיצומו של פורים. וכל ההתעוררות שלו זה מכוח תפילתה ואף שלא הכירה אותו מ"מ כיון שהתחילה להתפלל נכנס בו ניצוץ של תשובה, ובשנה השניה של פורים נתחזק ביותר עד שנעשה בע"ת גמור. וזה רואים את גודל החיבור שיש בין בעל לאשתו בנשמותיהם שאחד מתחזק אז זה מחזק את השני וזה רואים בגודל הזיווג של אברהם ושרה עד שהתורה כתבה פרשה מיוחדת בחיי אשה שכולם שווים לטובה כדי לחזק את הדורות הבאים שכמה שאברהם אבינו התקרב וקירב את כולם כך גם נות ביתו נתקרבה עמו ומזה יצא עם ישראל. וכן שמעתי על זוג הורים שהיה להם בן שלא היה הולך בדרכם והיה קם מאוחר בכל יום, ויום אחד הם הלכו להתפלל ותיקין ליד שריד בית מקדשנו ואחרי התפילה מצאו את בנם שקיבל התעוררות וקם באותו יום וגם נסע לכותל בנץ אף שלא ידע שהוריו שם, וכן רואים בישראל שאחד מתחזק אפילו בדבר קטן בצניעה הוא גורם התחזקות לכולם, כמו שמפורסם בשמו של החזו"א שאם לומדים הל' שבת בב"ב אז גורמים שגם בפר"ז מתחזקים בשמירה מחילול שבת. ושמעתי מעשה מהגאון ר' יצחק הוטנר זצ"ל שהיה ראש ישיבת רבינו חיים ברלין בארה"ב וכמה מתלמידיו ביקשו ממנו שצריכים לפרסם את גודל החיזוקים של הישיבה"ק למען שכל העולם יתחזק עמהם, ומרן בעל הפחד יצחק הביא להם את דברי רש"י בפרשת בהעלותך שכתב דהמנורה הוא עדות לכל באי עולם וכו' והקשה הרי המנורה היתה בין האולם ולמזבח ואף אחד לא היה רשות להכנס לשם ואיך המנורה הוא עדות לכל באי עולם, ומזה רואים שאם מתחזקים מבפנים זה משפיע לכל העולם כולו, וכבר הוכחנו את זה מפרשת וירא בזמן שאברהם אבינו מסר את נפשו להכנסת אורחים ועי"ז נתבשר על הפיכת סדום שהיה היפך מהכנסת אורחים ומזה רואים שעד כמה שמתחזקים מבפנים אז מסתלק הרבה מן החושך.

נתקשו המפרשים דבכל התורה כולה לא מוזכר שנות מיתתם של נשים חוץ משרה, ובביאור הדבר נראה לומר דידוע דאברהם אבינו היה הראשון והיחיד בעולם דפרסם את הקב"ה והאמונה בקב"ה כמו שמבואר ברמב"ם (פ"א מהל' עכו"ם ה"ג) שבגיל ארבעים שנה הכיר אברהם אבינו את בוראו כיון שהכיר וידע להשיב תשובות על בני אור כשדים ולערוך דין עמהם ולומר שאין זו דרך אמת שאתם הולכים ושיבר צלמים והתחיל להודיע לעולם שאין ראוי לעבוד אלא לאלוק אחד ולו ראוי להשתחוות ולהקריב קרבנות והיה מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר וכיון שהיו העם מתקבצין אליו היה מודיע לכל אחד ואחד לפי דעתו עד שיחזירוהו לדרך האמת עד שנתקבצו אליו אלפים ורבבות והיו אנשי בית אברהם וחבר בו ספרים והודיע ליצחק בנו ויצחק ליעקב וביעקב כתב דהבדיל את לוי ומינה אותו לראש עד שסיים הרמב"ם ונעשית בעולם אומה שיוודעת את ה' עי"ש. ומבואר ברמב"ם דכל כוחו של אברהם התחיל להתחיל לפרסם את ה' וגם שיבר את הצלמים ויעו"י"ש ברב"ד דהקשה הרי שם ועבר גם היו שם ותרץ דכוחו של אברהם ששיבר את הצלמים. ויעוין בכס"מ דתירץ את קושיית הרב"ד דשם ועבר היו מודיעים דרך ה' לתלמידיהם ואברהם היה קורא ומכריז אמונת היחוד. ומבואר מזה דהגדלות של אברהם שהוא פרסם את אמונת היחוד בעולם לפי הרמב"ם וכנגד זה היה צריך למצוא זיווג שיהיה עמו בכל דרכיו והקב"ה הראה לאברהם אבינו דעד כמה שהוא מוסר את עצמו לפרסם את אמונת היחוד השם העמיד לו את שרה אשתו. ומש"ה התורה מייחדת פרשה מיוחדת בחיי שרה בת ק' כבת כ' ובת כ' כבת ז' שכפי גודל כוחו של אברהם אבינו כך גם שרה הלכה עמו כמו שמבואר שאברהם מגייר את האנשים ושרה את הנשים, וכמה חיזוק יש בזה דאדם שהוא חזק גם זוגתו מתחזקת עמו ולהוציא מלב הטועים שמפחדים להתחזק שחושבים שיפסידו את זיווגם והתורה מלמדת אותנו דכמו דאברהם נתחזק כנגד זה גם שרה אמנו מתחזקת כדי להיות נות ביתו ולהקים את עם ישראל, ומעשה אבות סימן לבנים. ושמעתי סיפור נורא בגודל החיזוק של זיווג שאם האחד מתחזק אז הוא מחזק גם את זוגתו, מעשה שהיה בארה"ב לפני כמה שנים בבית ישראל שחיפשה את זיווגה ולא מצאה וכשהגיע ערב פורים התקשר אליה דודה ואמר לה בגודל העת רצון של פורים שידוע שאם אדם פושט יד נותנים לו וגם מהקב"ה זה עת רצון להתפלל ולהגיד את ספר התהילים ובפורים אמרה את כל התהילים ואחרי פורים כל השנה כולה לא היו הצעות שידוך ובערב פורים בשנה השניה ג"כ חזר אותו טלפון מהדוד וחיזק אותה באמירת התהילים בפורים בעת רצון וחזר כבשנה הראשונה שלא היה שום הצעת שידוך כל השנה, ובשנה השלישית כבר היתה

שמעתי חידוש בשם החתם סופר זצ"ל שכתב בביאור רש"י בפרשת השבוע שכשאברהם חזר מהעקידה לספוד לשרה ולבכותה ונסמכה פרשת מיתת שרה לעקידת יצחק שע"י בשורת העקידה שנזדמן בנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט פרחה נשמתה ממנה ומתה, וכתב החתם סופר דהטעם שהכ' של הלבכותה הוא זעירא להראות את גודל הניסיון של העקידה דהרי כשאברהם אבינו חוזר מהעקידה ומצא את שרה מתה היה צריך להרעיש הספד גדול ובכי גדול אבל הטעם שהכ' זעירא כיון שכל מיתתה היה מחמת העקידה ובודאי שאין תביעה על שרה בסיבת מיתתה דהיא היתה אנוסה מחמת צערה אבל אברהם אבינו חשש שאם הוא יבכה אז הוא יפגום בגודל הניסיון של עקידת יצחק דזה גרם למיתת אשתו ומש"ה צמצם את הבכי כדי שלא להראות כמה גדלה השמחה שהיה לו בעקידת יצחק שלא רק שכמעט שאיבד את בנו יחידו ובנוסף גם איבד את אשתו אבל כיון שהיה הכל בציווי הקב"ה אז לא רצה להגדיל בבכי בהלווית אשתו. וכמה חיזוק יש בזה שאדם מתאמץ במסירות נפש לעשות רצון ה' ולפעמים נגרם לו מזה נסיונות וממשיך לעשות רצון ה' ובזה מקיים את גודל מתי יגיעו מעשה למעשה אברהם יצחק ויעקב, וידוע שהח"ח איבד את בנו כשהוציא את המ"ב ואמר שהיצה"ר מפריע לו להוציא את המ"ב והמשיך להוציא את הספר, ועוד הרבה עובדות יש בזה.

ובעמדנו כעת לקראת יום השלושים לפטירת מו"ח הגאון בעל 'ברכת אברהם' זצ"ל ברצוני לכתוב כמה חיזוקים, דידוע דמו"ח כמעט כל ימי חייו היה לומד בכל ליל שישי כל הלילה וביום שישי היה ישן מעט ולמד עד הדלקת נרות ויצא מחדרו רק להיטיב את הנרות ובליל שבת ישן כמה שעות ולמד כל הלילה ובשבת בבוקר אחרי סעודת שבת ישן בדיוק שעה אחת וקם ולמד בין בקיץ ובין בחורף עד מנחה וסיפר לי גיסי שלפעמים היה ער בכל ליל שלישי כל הלילה וכמעט בכל ימיו היה צם בשני וחמישי ובער"ח וזה לא פגע כי הוא זה בסדר לימודו ואדרבה הוסיף בלימודו בימים אלו, והכל בעזרת הרבנית תליט"א וכמה החדיר בביתו את גודל אהבתו לתורה ולומדיה ובגודל דקדוק המצוות עד שבעיה"כ לפני כמה שנים חזר סמוך לכל נדרי לביתו לאכול סעודה מפסקת משום שבתפילת מנחה הוא עמד מאחורי המתפלל וחשש מלעבור לפני המתפלל וכבר סיפרנו כשהקימו את ישיבת טלזסטון והוא מונה להיות שם ראש ישיבה צם באותו היום ואחרי מעריב היה שם חנוכת הישיבה וזה היה בעזר"נ ולא רצה לאכול משום שחשש באכילה בביהכנ"ס ואף שהיה בעזר"נ, ולפני כמה ימים שאלו אותי אם יש לי מעשה של ענוה עליו, והבאתי את דברי רש"י

בפרשת חיי שרה שכתב שם רש"י שישמעאל חזר בתשובה מזה שנתן ליצחק לעבור לפניו והקשו המפרשים יעוין בכלי יקר מה הראיה שחזר בתשובה ומתרחים שמדברי ר"פ בן יאיר שאמר שענוה מביאה לידי יראה ומזה שישמעאל היה לו ענוה מזה הביא ראיה שחזר בתשובה ומי שהתבונן בגודל היראת שמים של מו"ח זצ"ל בודאי שזה בא מגודל המידות שהיה לו שענוה מביא לידי יראה, וידוע לי על כמה אנשים שאחרי פטירתו של מו"ח התחילו לקבוע עיתים לתורה כמו שידוע שמיתת צדיקים משפיע על כל הדור כמו שהבאנו מדברי הגמ' בסנהדרין בדף ל"ו על הני בריוני שחזרו בתשובה אחרי פטירת ר"ז ובודאי שגם הרבה אנשים מתחזקים בענייני טהרה שזה היה מושג חייו כידוע, וזכורני שלפני כמה שנים היה בר מצוה של אחד מבני וא"ל שאני ילך ויעיר לבעל האולם על הספלים של נטילת ידים שזה לא בהידור, וידוע כמה היה מקפיד שלא ידברו עליו שהוא זהיר בענייני גזל וכו' ואמר שאין מרגיש בזה שום שבח דהרי הוא יהודי ומה החידוש בזה וכמה מתאים לומר את דברי המפרשים בשרה אמנו בת ק' כבת כ' ובת כ' כבת ז' דהרי באדם יש ג' שלבים בחייו, שלב של ימי הנערות שיש חסרון ביישוב הדעת אבל יש את כוח הזריזות ואחרי זה נחלש הזריזות ומגיע כוח הבגרות וביישוב הדעת האמיתי זוכים בימי הזקנה אבל אז כבר אין כוחות ואצל שרה אמנו כתוב בת ק' כבת כ' ובת כ' כבת ז' שלקחה את כל ימיה רק להוסיף ולא להפסיד את כוחותיה הראשונים ובזה רואים את גודל הכוחות של מו"ח זצ"ל שעד התקופה האחרונה הסתובב כבחור צעיר וזכה לקיים את מידת הזריזות עד התקופה האחרונה, ואפשר להאריך בזה טובא, וידוע בגודל ההשגחה פרטית שהיה בשבוע האחרון לחייו דהיה כמה שבועות במחלקת קורונה ושם אין ביקור רק בשעות מסוימות ביום ובזמן פטירתו שזה היה בלילה בשעה מאוחרת אין ביקור וכמה ימים לפני מיתתו הוציאו אותו ממחלקת קורונה למחלקה פנימית כדי שכל צאצאיו יזכו לקרוא ק"ש ווידוי בעת פטירתו וזכה שסוף ימיו היה מיד אחרי יום כיפור שידוע שכל חייו דיבר שהוא מגיע לתשובה מאהבה שזדונות נעשו כזכויות וזכה שמיד אחרי יוה"כ אחרי עבודת האלול וראש השנה ויוה"כ נפל למשכב ועלה בסערה השמימה בזיכרון גדול ובנקיות גדולה ובתשובה מאהבה, ויה"ר מלפני אבינו שבשמים שיבולע המוות ונלצח ויחזק ברפ"ש את הרבנית שעמדה לימינו כל חייו כמו שמפורסם מה שאמר מרן הגר"ח שמואלביץ זצ"ל שמאחורי ר"ע עומדת אשת ר"ע ולכל בני המשפחה ולכל עם ישראל ונזכה לתחית המתים במהרה בימינו אמן.

לעילוי נשמת מו"ח הגאון הגדול
רבי אברהם ב"ר שמשון רפאל
ארלנגר

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת תולדות

"ורב יעבוד צעיר" - תפקידו ההיסטורי של עשו

עליו שום עוון כלל וכלל. כל אדם מתחיל את חייו מחדש עם "דף חלק", ובידו הכח לבחור להיות צדיק או ההיפך, הכל תלוי אך ורק בבחירתו. אמת זו היא כל כך בסיסית, שלנסות ולהגדיר "יוצא מן הכלל" - אפילו במקרה של עשו, זוהי סתירה ליסודות האמונה. אדם שלומד תורה באופן כזה, סותר את כל עקרונותיה הבסיסיים של התורה.

דמותו האמיתית של עשו

למעשה, עשו היה הרבה יותר טוב ממה שאתם מתארים לעצמכם. האמת היא שאם עשו היה נכנס כעת לחדר זה, כולנו היינו קמים לכבודו. אינני מעוניין ללמד זכות על עשו, אולם עלינו לדעת את האמת של התורה, והאמת היא שעשו היה אדם גדול ביותר. אני יודע שישנם הצוחקים כאשר הם שומעים את הדברים הללו, אולם כך קיבלתי ממו"ר הגרי"א שר זצוק"ל. הלא עשו גדל בביתם של יצחק ורבקה! הוא גדל על ברכיו של סבו הגדול - אברהם אבינו! הוא לא היה "כלומניק" - הוא היה רחוק מאוד מזה!

"אמר רבן שמעון בן גמליאל כל ימי הייתי משמש את אבא ולא שמשתי אותו אחד ממאה שמש עשו את אביו, אני בשעה שהייתי משמש את אבא הייתי משמשו בבגדים מלוכלכים, ובשעה שהייתי יוצא לדרך הייתי יוצא בבגדים נקיים, אבל עשו בשעה שהיה משמש את אביו לא היה משמשו אלא בבגדי מלכות, אמר אין כבודו של אבא להיות משמשו אלא בבגדי מלכות" (בראשית רבה סה, טז).

אין ספק כאשר רבן שמעון בן גמליאל היה צריך לשרת את אביו, הוא עשה זאת בשמחה ובשלמות, אולם הוא לא יכול היה לעשות זאת כמו עשו. חשבו עד כמה קשה הדבר, כאשר מספר פעמים במהלך היום אתה צריך לעשות איזו שליחות עבור אביך, ובכל פעם שאביך קורא לך אתה צריך להחליף לבגדי שבת. כדי לעשות דבר כזה נדרשת לאדם מסירות גדולה ביותר; רק אדם בעל אופי מיוחד מאוד מסוגל לכך! אבל עשו עשה את זה - הוא מעולם לא שהה בנוכחות אביו מבלי להחליף לבגדי הטובים יותר. ואם אביו היה צריך אותו פעמים רבות במהלך היום - עשו לא היה יכול לדעת שהפעם הזאת לא תהיה האחרונה - הוא החליף את מלבושיו שוב ושוב. זוהי רק דוגמא אחת לדמותו של עשו. עשו היה אדם טוב מאוד, בעל פוטנציאל אדיר להשיג גדולה ושלמות.

תגשמותה של נבואה

כאשר רבקה אמנו הלכה לדרוש את ה', והתבשרה בבשורה הטובה שהיא נושאת בבטנה תאומים, בין הדברים שנאמרו לה היו שלוש מילים קצרות, מילים אשר עתידות לקבוע את מהלך ההיסטוריה: "וְרַב יַעֲבֹד צָעִיר" (בראשית כה, כג). היתה זו נבואה שרבקה זכתה לה, עוד קודם שיעקב ועשו הגיעו לעולם.

ישנם הנוטים להבין את הדברים כפשוטם, שמכיוון שעשו עתיד להיות רשע, לכן צאצאיו, בני העם האדומי, יאלצו להיות כפופים לעם ישראל. אמנם פירוש זה נכון באופן חלקי - בוודאי שגם זה נכלל בנבואה, שצאצאיו של עשו יהיו משועבדים לזרעו של יעקב, נבואה שאכן התגשמה שוב ושוב במהלך ההיסטוריה; דוד המלך כבש את אדום יחד עם צבאו, ובמשך שנים רבות לאחר מכן, האדומים נאלצו להיות עבדים לעם ישראל. מאוחר יותר, בימי בית שני, התגשמה הנבואה פעם נוספת, כאשר יוחנן הורקנוס, אחד ממלכי בית חשמונאי, כבש את אדום, וגייר אותם בכח להיות עבדים כנעניים עבור מלכי השושלת. ולכן, אין ספק שהמילים שהנביא אמר לרבקה כללו גם את הנקודה הזו - שעשו יאלץ לעבוד את אחיו הצעיר.

רשע מבטן ומלידה?

אמנם, יש כאן נקודה שאנו צריכים לתת עליה את הדעת, שהרי בשעה שאמר הקב"ה לרבקה "ורב יעבוד צעיר", עשו עדיין לא חטא ולא הרשיע כלל וכלל! הלא הוא אפילו עוד לא נולד! היתכן שייגזר שעבוד על אדם שטרם מימש את הבחירה החפשית שלו, כעונש על עבירות שהוא טרם עבר? בוודאי ובוודאי שלא!

אני מבין שעוד מימי הילדות, קבועים בראשנו ציורים באשר לדמותו של עשו, בפרט כאשר אנו לומדים את דברי חז"ל המובאים ברש"י, שכאשר רבקה היתה עוברת ליד בית של עבודה זרה, עשו היה מפרקס, וזה גורם לנו לחשוב שפירוש הדברים הוא שעוד לפני תחילת דרכו, עשו היה עובד עבודה זרה. כך גם נוהגים המאייירים לצייר את הציורים שבספרי הילדים; עשו מצטייר כאדם בעל מראה מרושע, המעוטר בכלי נשק.

אולם עלינו לדעת שלא כך היו פני הדברים. לא רק שזה לא נכון, אלא שזה נוגד את אחד מיסודות אמונתנו. בתורתנו אין כלל מושג של אדם מרושע מלידה! השקפה כזו ניתן למצוא רק בעיוותים של הדת היהודית, דתות המדברות על 'חטא מקורי' ודברים אחרים כגון אלו, הזרים לתורת ה'. על פי אמונתנו, כל אדם מקבל הזדמנות חדשה כאשר הוא נולד, ואין

רחובות מכאן, והיינו עובדים יחד את הקב"ה. אבל כעת הוא ניתק את עצמו לחלוטין. הוא בחר לוותר על הזכות העצומה להיות חלק ממשפחה אצילית זו, להיות חלק מהעם הקדוש ביותר בעולם כולו.

ההזדמנות שהוחמצה

אני זוכר לפני שנים רבות, בקהילה מסוימת, היה אדם שהפסיד בענין מסוים של כבוד, והוא הפך למספר שנים בקהילה; הוא רצה להיות נשיא הקהילה, וכעת הוא הפך להיות סגן הנשיא בלבד. מה קרה? מרוב יאוש, הוא החליט לעזוב את הקהילה ואת בית הכנסת - עד כדי כך שהוא התרחק מברוקלין והתיישב בקליפורניה. איזו טרגדיה!

אינך מספר אחד כפי שרצית? אז תהיה השני או השלישי; זו גם הצלחה גדולה מאוד! ישנם הרבה דברים טובים שניתן היה להשיג בקהילה זו, אילו אותו אדם היה נשאר שם וממלא את התפקיד החשוב של לסייע מאחור, לפעול מאחורי הקלעים.

עשו יכול היה לבא יחד איתנו, וכפי שעשו בניו של יתרו. והם הצליחו! "וַיָּבֹא אֶת הַקִּינִי" - כאשר בלעם ראה את זרעו של יתרו, יושב יחד עם ישראל, "וַיֵּשֶׁא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר אֵיתָן מוֹשֶׁבֶת וְיָשִׁים בְּסֻלֶּעַ קִנְיָן" (במדבר כד, כא) - בחרת להסתפח לעם ישראל, וכעת אתה מעוגן עמם לנצח נצחים! וכידוע, "יתרו... זכו מבני בניו שישבו בלשכת הגזית" (סוטה יא, א). הם לא עשו את הטעות של עשו.

"אדום" - על שום מה?

למען האמת, זרעו של עשו מעולם לא הודו בטעותם, והם החזיקו לנצח בעמדה לפיה הם אלו שנבחרו להוביל, וכי יעקב, דודם הערמומי, לקח מהם את הבכורה ברמאות. ניתן להיווכח בכך משמה של אומה זו - הם קראו לעצמם "אדום". מדוע הם קראו לעצמם כך? האם זה על שם הבכורה שסבם זקנם מכר בעד נזיד עדשים, וכמו שמעיד הפסוק בפרשתנו, "וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ אֶל יַעֲקֹב הֲלֵעִיטִי נָא מִן הָאֲדָם הַזֶּה כִּי עֵיף אֲנִי עַל כֵּן קָרָא שְׁמוֹ אֲדָם"? לא נראה שזו הסיבה לכך שבני עשו אימצו שם זה. האם זה הגיוני שהם ירצו לקשור את עצמם לשם כל כך בלתי-מחמיא, המהווה תזכורת לכך שאבי-אביהם נהג בחוסר אחריות גדולה כל כך עד שמכר את זכותו בבכורה עבור קערת מרק? היש בזיון גדול מזה? "העם של המרק האדום"? היה עליהם לנסות לשכוח ולהשכיח את האירוע הזה לגמרי, במקום להנציח אותו בשמם.

ואמנם, התשובה היא שהם לא קראו לעצמם אדום בגלל המרק האדום. זו הסיבה של **התורה** לשמה של אומה זו - התורה מספרת לנו את הסיבה האמיתית לשם הזה. הקב"ה קרא להם בשם זה כמצבת זיכרון עבור אדם שהיה מוכן לוותר על כל עתידו בעבור קערת עדשים אדומות; אדם שמוכן להפסיד הכל עבור הנאת הרגע - זהו אדום.

אולם לאומה האדומית היתה כוונה אחרת. הם קראו לעצמם "אדום" על שם "וַיֵּצֵא הָרֹאשׁוֹן אֶדְמוֹנִי". ראשון ואדמוני! עבורם זה היה סימן לכך שעשו הוא המנהיג. הוא היה אדום - סימן של כוח ומרץ - כי הוא זה שנבחר על ידי ה' להיות

תפקידו האמיתי של עשו

לאור האמור, עלינו לחשוב מחדש ולהבין מהי ענינה של נבואה זו - "ורב יעבוד צעיר". כפי שביארנו - לא יתכן להבין את הדברים כעונש על כך שעשו נולד עם טבע מרושע, ושמחמת כך נגזר עליו לשרת את אחיו הצעיר, כי זה כלל לא נכון. עשו יכול היה לבחור להיות צדיק גמור! את כל הגדולה והשלמות שהשיג יעקב בחייו, יכול היה עשו להשיג יחד איתו. אם כן, מהי משמעותו של "ורב יעבוד צעיר"? לאיזה סוג "עבודה" התכוון הקב"ה בנבואה זו, אם עשו היה בוחר להיות צדיק גמור ולהשיג גדולה אמיתית?

התשובה היא שנבואה זו ניבאה את התפקיד ההיסטורי שיועד לעשו, והגדירה את האופן בו יוכל עשו להשיג את שלמותו. שלמותו של עשו היתה מתקיימת בכך שהוא היה עוזר ומסייע ליעקב בעבודתו ובהשגת שלמותו. ועל אף שמקומו של עשו לא היה בראש, מכל מקום, אם היה עשו מכיר בתפקיד שיועד לו, הוא יכול היה להצליח הצלחה מלאה בעבודת חייו! זה מה שהנביא אמר לרבקה: "ורב יעבוד צעיר" - תפקידו של עשו, הוא לסייע ליעקב למלא את תפקידו בעולם, ובזאת תימדד הצלחתו. "ורב יעבוד צעיר" היתה הנחיה משמים עבור עשו, כדי שיבין את התפקיד שהוטל עליו. ואם עשו היה מוכן למלא תפקיד זה, בכוחו היה לכתוב היסטוריה אחרת מזו שאנו מכירים.

כמה עצוב שאדם בעל פוטנציאל גדול כל כך, בעל כוחות וכישרונות אדירים שכאלו, אבד מן העולם רק משום שלא הסכים לקבל את העובדה שזהו תפקידו. אם עשו היה ממלא את תפקידו כראוי, הוא היה משיג שלמות שאינה פחותה מזו של יעקב אבינו! לו היה משתמש בכוחות שניתנו לו - כח הגבורה ועוד - כדי לסייע ליעקב, גדולתו היתה שווה לזו של יעקב. עשו היה יושב כעת בעולם הבא, לצד אחיו הצעיר, ולצידם של אברהם, יצחק וכל הצדיקים כולם.

הסוף הטראגי

אלא שעשו לא היה מוכן לקבל את מקומו בהיסטוריה. הוא רצה להיות המנהיג! "או שאני בראש, או שאני יוצא מכאן". לכן, כאשר נוכח עשו לדעת שהברכות ניתנו ליעקב, כאשר הבין כי ברכת "ורב יעבוד צעיר" מתחילה להתגשם לנגד עיניו, הוא לא מסוגל היה לקבל את זה! הוא לא היה מוכן להיות כפוף ליעקב, ולא רצה לשמוע על לסייע ולעזור, ולהשיג גדולה בכך שהוא "מספר שתיים".

ומה בחר עשו לעשות? "וַיִּלֶךְ אֶל אָרְצָא מִפְּנֵי יַעֲקֹב אָחִיו" (לקמן לו, ו). הוא הרגיש שהוא אינו מסוגל להישאר באותה ארץ שבה אחיו הוא המנהיג, והוא עשה מעשה בלתי נסלח - הוא נטש את משפחתו משום שהוא לא יכול היה לסבול להיות במקום השני. הוא ברח מתפקידו, וזה היה ה"מכה בפטיש", המכה האחרונה שהשחיתה את עשו ואת משפחתו לנצח.

האמת היא שהלב שותת דם - זו באמת טרגדיה נוראה ביותר! עשו יכול היה להישאר! אף אחד לא שילח אותו! תארו לעצמכם איך היו נראים הדברים אילו עשו היה מקבל את תפקידו, כמה שונה היתה ההיסטוריה של העולם! הוא היה אורח מצוי ורצוי אצלנו; מן הסתם הוא היה מתגורר כמה

שבו עשו מילא את תפקידו, וקיסר רומי הכניע עצמו בפני מנהיגה הרוחני של האומה היהודית. על אף שהמונן העם הרומי, לא בהכרח היו מזרעו של אדום, מכל מקום, על פי המסורת שלנו, בני מעמד האצולה ברומי היו צאצאים של אדום, מה שאומר שאנטונינוס היה נכדו של עשו.

כעת הטו אזניכם והקשיבו לסיפור המדהים הזה. בימים שלאחר מלחמת ביתר, הרומאים כעסו מאוד על עם ישראל והם היו עסוקים בלגזור גזירות קשות נגד היהודים שנתרו בארץ ישראל. כולנו למדנו כיצד במשך שבע שנים הרומאים לא אפשרו לנו לקבור את מתינו, ואלפי יהודים שנהרגו ליד ביתר שכבו ללא קבורה במשך שבע שנים! רבינו הקדוש, רבי יהודה הנשיא, מונה לנסוע לרומא על מנת לפנות באופן אישי לסנאט הרומי ולקיסר רומא ולבקשם לבטל את הגזירות.

באותה תקופה בה שהה רבי ברומא, הוא פגש צעיר רומי אינטליגנטי בשם מרקוס אורליוס, והצעיר הזה אהב את רבי, והעריך אותו עד אין קץ. ואז, שנים רבות לאחר מכן, כשהרומאי הצעיר הזה הפך לקיסר רומי, וכונה בשם "אנטונינוס", הוא הפך לתלמידו של רבי.

כיצד זה קרה? לקיסרים הרומיים היה מקום נופש בארץ ישראל בשם "קיסריה". זו הייתה עיר רומית; גם יהודים גרו שם, אך הייתה עיר נכרית, ואנטונינוס בחר לבלות בה את חופשותיו. היתה לו סיבה טובה לכך, משום שהוא רצה להיפגש עם חברו הוותיק אותו העריך כל כך, רבינו יהודה הנשיא.

פגישות סודיות

כיצד הם נפגשו? במהלך מלחמת ביתר, היהודים חפרו מנהרות מתחת לפני האדמה בכל מקום בארץ ישראל, וכך נלחמו בלגיונות הרומיים. היו להם דרכים סודיות לעבור בין המנהרות שחצו את הארץ, והם היו מופיעים לפתע ותוקפים את הרומאים המופתעים. לאחר המלחמה, נותרו המנהרות, על אף שהם כבר לא היו בשימוש.

אחת המנהרות היתה ממוקמת ממש ליד ארמונו של אנטונינוס בקיסריה, ודרכה הוא הגיע בכל לילה לביתו של רבי כדי לבקרו. כמובן שהיה אסור לאיש לדעת על הקשר הזה ביניהם, כי אם הרומאים ידעו שהקיסר משפיל ומכניע את עצמו בפני חכמי התורה, אין ספק שהיו מתנקשים בחייו. קיסר רומי היה אמור להיות אכזרי כלפי העם היהודי - זו הייתה המדיניות - ואם היה ידוע שהוא נמצא בקשר ידידותי עם מנהיג יהודי, אם יתגלה שהוא נאמן לעם היהודי, שהוא מכבד אותם ותומך בהם, הם היו הורגים אותו מיד. ולכן אנטונינוס פעל בסודיות מוחלטת; היה זה סוד שאיש מעולם ידע על קיומו, מלבד חכמי התורה.

הגמרא במסכת עבודה זרה (י, ב) מספרת כיצד בכל יום אנטונינוס היה מתגנב דרך המנהרה כדי לבקר את רבי, ובזמן שהותו שם הוא היה מגיש בפני רבי מאכל ומשקה, ממש כמו משרת, וכאשר רבי רצה לטפס על מיטתו, היה אנטונינוס מתכופף ליד המיטה, כמו הדום, ואומר, "רבי, אנא עלה עלי כדי לטפס למיטתך". רבי הגיב, "לא אורח ארעא לזלזולי במלכותא כולי האי", על אף שאינך המלך שלנו, אבל עדיין, עלינו לכבד את הקיסר. ומה ענה לו אנטונינוס? "אמר, מי ישימני מצע

המנהיג. האדומים מעולם לא חשבו אחרת. סיפורו של המרק האדום אפילו לא היה ידוע לזרעו של עשו. מבחינתם הם לא היו "בני המרק האדום" אלא "אומת המנהיגים מלאי-המרץ".

הם לא יכלו לקבל את תפקידם האמיתי, ודבר זה גרם להם להתנתק לגמרי. הם אבדו לעד בין הגויים, במקום להיות חלק מסיפור ההצלחה של עם ישראל. אדום הוא סיפור העצוב של העם שוויתר על גדולה שיכול היה להשיג, משום שלא זיהה את תפקידו בעולם הזה.

הזדמנות היסטורית

כבר סיפרתי בעבר כיצד לרבינו ישראל סלנטר זיע"א היו תוכניות גדולות כיצד להפיץ ולחזק את התורה בעולם. משכך, כאשר שמע שהשר משה מונטיפיורי מגיע לביקור ברוסיה, הבין ר' ישראל שזוהי הזדמנות היסטורית אדירה, שכן למונטפיורי היה את כל מה שהיה חסר לר' ישראל - היו לו כסף ויוקרה וקשרים, כל הדברים להם היה זקוק ר' ישראל כדי לממש את תוכניתו להחזיר את עם ישראל אל השי"ת.

לר' ישראל לעומת זאת, היה את כל מה שלא היה לר' משה מונטיפיורי. ר' ישראל היה גאון עצום וגדול בתורה - ענק שבענקים; היתה לו ראייה ברורה של כל הדברים אותם רצה להשיג, כמו גם את החכמה והתבונה כדי לדעת כיצד לבצע את חזונו. ר' ישראל סבר שאם יוכלו להיפגש, ר' משה מונטיפיורי יסייע לו לשנות את העולם. הם יוכלו להחזיר את עם ישראל כולו לדרך התורה, ומי יודע מה עוד הם יוכלו לפעול.

ר' ישראל ניסה והשתדל רבות לפגוש את ר' משה מונטיפיורי, אולם לא איסתייע מילתא - זה לא קרה. לר' משה מונטיפיורי היה מזכיר, יהודי גרמני בשם ד"ר לוי. לד"ר לוי היו דעות משלו לגבי רבנים יהודים רוסים, והשקפות משלו מי הם המנהיגים האמיתיים של העם היהודי, ומי צריך לעזור למי. הוא דאג לכך שהשידוך הזה מעולם לא יצא אל הפועל.

ר' ישראל מעולם לא הצליח לפגוש את ר' משה מונטיפיורי. זו אחת הטרגדיות הגדולות בהיסטוריה שלנו; היתה זו הטרגדיה של ההתעלמות מהלקח החשוב של "ורב יעבוד צעיר". ר' משה מונטיפיורי ז"ל בהחלט עשה דברים טובים בחייו, וכמובן שר' ישראל פעל רבות ועצומות, אולם מה שהם היו יכולים לעשות ביחד, היה משנה את מהלך ההיסטוריה.

אילו ידע ר' משה מונטיפיורי מהו תפקידו האמיתי, מה ציפו ממנו באמת, הוא היה מגיע בריצה אל ר' ישראל, יושב לרגליו ושואל אותו מה עליו לעשות הלאה. אבל זה מעולם לא התרחש, בגלל אדם שלא זיהה את תפקידו בעולם הזה - להיות העוזר והמסייע לגדולים ממנו.

סיפורו של אנטונינוס קיסר

וזה מחזיר אותנו לעשו, ולסירובו הטראגי לקבל את תפקידו בעולם. האמת היא, שהיו מספר פעמים בודדות במהלך ההיסטוריה, שבהם בני בניו של עשו אכן קיבלו על עצמם את התפקיד של "ורב יעבוד צעיר" ומילאו אותו כראוי, ובזכות זה צלחה דרכם.

דוגמא אחת, אותה יש ללמוד ולהבין היטב, הוא סיפורו המופלא של אנטונינוס, הקיסר הרומי. זהו אירוע יוצא-דופן,

גרם לכך שרבי יתעשר, וכך, בנוסף להיותו גדול הדור, היה לו כעת כח רב בקרב העם.

רבי המשיך במשימתו, לכנס יחד את כל חכמי ישראל, בהשראתו ובתמיכתו של אנטונינוס, בידעו שהקיסר הרומי מגבה אותו בחשאי, ושכל משאביה של האימפריה הרומית מגבים אותו. רבי מעולם לא נזקק לשירותיהם של לגיונות רומיים, אך אנטונינוס אמר לו, "המשך בדרכך, ואני אגן עליך", וזה הספיק.

רבי אסף יחד את כל חכמי ישראל, והרומאים לא עשו דבר; הם לא יכלו, כי ההוראה השקטה מהקיסר היתה שלא להטריד אותם. גדולי מנהיגי התורה באו מכל המדינות, מבבל וממדי, והתכנסו יחד, תחת הנהגתו של רבי. הם שקלו ודנו בכל מילה ומילה שבמשנה, והכריעו מתי תהיה "סתם משנה" ומתי תהיה מחלוקת. הם הוסיפו למשנה את כל דברי החכמים אשר נוספו ביבנה, ערכו וסידרו את המשנה, בלשונה המדוקדקת, וכך, כאיש אחד, הטביעו חכמינו ז"ל את חותמם הסופי על המשנה ונעלו אותה לנצח, ומעתה, אסור היה לאף אחד להוסיף אפילו אות אחת למשנה.

נמצא, שבזכותו של אנטונינוס יש לנו כיום את הש"ס משניות. זה הציל את עם ישראל! אם רבי לא היה עושה זאת, היינו כיום עם כל-כך בלתי מאורגן. היו כל כך הרבה נוסחאות שונות בהלכה. גם כיום, עם המשנה, ישנן דעות רבות כל כך, אך אם לא הייתה לנו משנה מאוחדת, מי יודע כיצד היתה נראית המציאות?!

מי שהיה אחראי לישועה של עם ישראל היה אנטונינוס! עשיו שירת את יעקב, וכך שרד עם ישראל. בזכות ענוותנותו של אנטונינוס, הושג דבר אדיר. רואים אנו מה ניתן להשיג על ידי הקיום של "ורב יעבוד צעיר", כאשר עשיו הסכים להיות כנוע, לסייע ליעקב, ובכך להשיג הישגים, אשר ללא עזרתו היו בלתי אפשריים. וזה מה שיכול היה לקרות לאורך ההיסטוריה כולה. מי יודע לאילו הישגים גדולים ניתן היה להגיע, אילו אותם אלו אשר בחר בהם ה' למלא את תפקיד העוזרים והמסייעים, היו מוכנים לקבל את התפקיד שהוטל עליהם, ולנצל את כוחם האדיר מתוך ענווה והכנעה.

"ורב יעבוד צעיר" בחיינו

אמנם, כדי להבין את הדברים הללו באופן יותר מעשי, נצטרך קצת להתאמץ, ואסור לנו לפטור את הדברים ולומר שעשו חטא, החמיץ את ההזדמנות וכן הלאה וכן הלאה. יש כאן הרבה יותר מזה. אנחנו חייבים לדעת שמעשה יעקב ועשו נכתב בתורה כדי להורות לנו ["תורה" מלשון "הוראה"], וללמד אותנו לקחים הנוגעים לחיינו.

וזה מביא אותנו לנושא שלנו, שכן בחיינו ישנם הרבה מאוד קווים מקבילים לסיפורו של עשו שהתנער מתפקידו. אחד השיעורים החשובים ביותר שעלינו ללמוד מטעותו של עשו הוא, לעשות שימוש נכון בתפקידים השונים שה' מטיל עלינו בעולם הזה, ולהבין שישנם אנשים רבים, שגדולתם אינה טמונה בלהיות מנהיגים אלא בלסייע למנהיגים.

הרבה אנשים טובים, שהתפקיד שייעד עבורם הבורא יתברך הוא להגיע לגדולה באמצעות סיוע לאחרים, מנסים

תחתית לעולם הבא! פירוש: "אני רוצה רק להיות תחתית, לשרת אותך, אני מבין את תפקידי בחיים!"

הגמרא ממשיכה לספר כיצד אנטונינוס שאל את רבי, "אתינא לעלמא דאתי?" ["האם אזכה לעולם הבא?"] ורבי הבטיח לו שכן. אנטונינוס הקשה עליו: "א"ל והכתיב לא יהיה שריד לבית עשו", משמעות הדבר הוא שבני העם האדומי כולם, יאבדו לנצח. שום דבר כבר לא נשאר מבני אדום בעולם הזה, והם נעלמו כליל. אבל הפסוק הזה אומר יותר מכך - לא רק שהם יאבדו בעולם הזה, אלא גם בעולם הבא! שום דבר לא יישאר מעשו - וזו הטררגדיה הגדולה ביותר. לכן שאל אנטונינוס את רבי: כיצד יכול אתה לומר שאזכה לעולם הבא? הלא אני צאצא של עשו!

אולם רבי ענה לו, "בעושה מעשה עשו", כלומר שזהו רק למי שמתנהג כמו עשו. מי שמוותר על תפקידו למסייע ליעקב והולך בעקבות סבו עשו, אז אכן, לא יישאר ממנו זכר. אולם מי שבוחר למלא את תפקידו - יזכה לעולם הבא, לנצח נצחים.

המשימה האדירה - חתימת המשנה

כעת נלמד מה היתה התוצאה של מילוי תפקידו של עשו בעולם. עם ישראל עמד בפני סכנה חמורה באותם ימים. לא נותר להם זמן רב להמשיך לחיות בארץ ישראל. הרומאים שלטו בכל - בית המקדש נחרב, והרומאים החלו לשלוח את עם ישראל לגלות. מה יהיה כעת עם העם היהודי? לאור המציאות, החליט רבינו הגדול שהגיעה העת לחתימת המשנה - לקבוע במסמרות את המשנה כאבן היסוד של התורה שבעל פה לנצח נצחים.

בימינו, כאשר כבר יש בידינו את המשנה, גמורה וחתומה, הדבר נראה לנו כענין פשוט. אנחנו עלולים לטעות ולחשוב שזה היה קל ופשוט - ר' יהודה הנשיא כינס את חכמי הדור, הם עמדו למנין והחליטו שמכאן והלאה המשנה סגורה וחתומה. אולם במציאות זה לא היה פשוט כלל וכלל. רבינו הקדוש לא יכול היה לפעול כנשיא, שכן הרומאים אסרו על קיום הסנהדרין, והחשיבו זאת כמרד, וללא סנהדרין ונשיא, לא היתה לרבי סמכות לחתום את המשנה.

וללא סמכות זו, לא היתה סיבה שעם ישראל, כאחד, יציית לו. באותה העת, כאשר עסק רבי בסידור המשנה, רבים מגדולי התנאים חיו בבבל, והם היו יכולים לומר, "מדוע שנציית לרבי? מדוע עלינו לציית לחכמי ארץ ישראל ולהכריז על המשנה כחתומה, או לקבל את הכרעותיהם בכל ענין? כפי שהמשנה נמשכה עד עכשיו במשך מאות שנים, מאז ימי תקופת אנשי כנסת הגדולה, ויכולים היינו להוסיף לה עוד דעות של חכמי כל דור ודור, כך גם כדאי שנמשיך לעשות". אין הכרח שהם היו מסכימים לנעול ולחתום את המשנה, ולקבל את הכרעתו של רבי. לשם כך היה צורך לכנס את כל חכמי ישראל יחד, ובכך נשיאותו של רבי תבוא לידי ביטוי, ובכחו יהיה להכריע ולחתום את המשנה.

וכיצד אירע הדבר לבסוף? בזכות זרעו של עשו! בזכות הגיבוי שנתן אנטונינוס לרבי, זכינו לחתימת המשנה. היה זה גיבוי סודי, אולם זה מה שהיה נחוץ לעם ישראל. אנטונינוס

אולם האמת היא שאיננו צריכים להפנות אצבע מאשימה כלפי אחרים - בעיקר עלינו להסתכל פנימה, על עצמנו. עלינו להבין שלא כולם הם גדולים, אלא רובנו קטנים. אנשים רבים לא נולדו להיות מנהיגים, ואין בכך כל פגם - לא את כולם חנן השי"ת במתנה זו. אולם מה אנחנו רואים? ישנם רבים כל כך, אשר במקום לנצל את כישורונותיהם כדי לשרת את חכמי התורה ולסייע בעדם, הם מחליטים להציב את עצמם כמנהיגים של מוסדות קטנים, של תנועות עצמאיות, ואינם מרגישים צורך לגבות את גדולי האומה האמיתיים.

תפקידנו כיום

והנה, אדם החפץ לפתוח ישיבה משלו, או להקים איזה ארגון או תנועה קטנה משל עצמו - אין בכך כל רע, שכן יתכן ויש לו רעיונות וכישורונות שאין לאחרים. אמנם הנקודה היא, שעל כל אחד ואחד מאיתנו להרגיש את הצורך לרתום את מאמציו, את כוחותיו, את כל כובד משקלו, וליטול חלק במאמצים הציבוריים והכלל-ישראליים של גדולי התורה, מנהיגי הדור.

עלינו לציית לגדולי התורה, לשמוע בקולם של גדולי ראשי הישיבות. הם ה"יעקב". אמנם איננו עשו ב"ה, אולם עלינו לשרת אותם; זהו תפקידנו לעת הזאת - עלינו למצוא דרכים ואמצעים כיצד להיות להם לעזר. הצלחתנו תלויה בכך שנהיה יחד איתם. "ושים חלקנו עמם לעולם ולא נבוש" - בזה ובבא.

אנחנו צריכים לשבת לרגלם של חכמי התורה - "אנחנו" פירושו כולנו, כולל אנשים בני ששים ושבעים - ולא רק ללמוד מהם אלא לפעול בשמם, לסייע להם במאמציהם; בכל מה שהם מבקשים להשיג. יש לנו הרבה גדולים ב"ה - שהקב"ה יאריך ימיהם ושנותיהם - ועלינו לשמוע בקולם. הם אלו שלוקחים את היוזמה, ואנו פועלים עבורם ומסייעים להם. אולם בגלל שכל אחד רוצה להיות המנהיג, הישגים רבים וגדולים כל כך אינם יוצאים לפועל.

מסייעים לרבני הקהילות

כל חברי הקהילה צריכים לסייע לרב; הרבנים צריכים לסייע לראשי הישיבות; וראשי הישיבות עומדים בפני גדולי הדור ומסייעים להם לבצע תוכניותיהם. וזאת משום שלהיות לעזר ולסיוע, היא צורת ההצלחה שנקבעה עבור רובנו.

כל יהודי צריך לעשות כל שביכולתו כדי לעזור לרב קהילתו להצליח. כיום, במקומות רבים, אם אברך מתמנה לרב של קהילה המונה מאה חברים, התוצאה היא שיש מאה רבנים וחבר אחד. יש לו מאה מורים ומייעצים מטעם עצמם, המלמדים אותו מה נכון ומה לא נכון, וזאת משום שאף אחד אינו מבין את תפקידו. אף אחד אינו רוצה להיות העוזר.

אני זוכר שכאשר התחלנו למסור שיעורים בגמרא כאן בבית המדרש, היה יהודי אחד שלקח על עצמו לחלק "פליירים"

תחת זאת לפעול כ"גדולי ישראל" קטנים - אתם תהיו מופתעים כמה יהודים מנסים למלא את התפקיד הזה ברגע זה ממש, מה שאומר שהם אינם משיגים ופועלים את מה שהם יכולים, את מה שיעד עבורם השי"ת, משום שהם עושים את אותה הטעות שעשה עשו.

היה רב צעיר, אשר זה עתה קיבל הסמכה לרבנות ממקום מסוים. הדיו עדיין לא יבש על כתב הסמיכה שלו, וכבר החליט הרב הצעיר לצאת ולהנהיג את עם ישראל. בערב ראש השנה הרב הזה יצא בקריאה לאומה היהודית לחזור בתשובה. דבריו אף הופיעו בעיתונים: "הרב פלוני קורא לאנשים לשוב אל האלוקים". האם אין לנו את גדולי ראשי הישיבות, את גדולי ישראל, שאנו זקוקים לרב פלוני שיוביל את הדרך? באמצעות פרסומת הוא רצה להפוך את עצמו לרבה הראשי של האומה היהודית.

היה עוד יהודי צעיר שסיים לאחרונה את חק לימודיו, אשר נבחר לרב בקהילה בשכונת קווינס. הנ"ל פרסם מודעה גדולה בעיתונים, שבה הוא מייצג לראשי הישיבות, חכמי התורה, כיצד עליהם לנהוג ביחס לנושא ציבורי מסוים שעלה על הפרק.

איזה הפסד! אלו הם אנשים עם יכולות, עם כישורונות, והם מבזבזים אותם רק משום רצונם להיות מנהיגים. כמה טוב היה אילו הם ושכמותם היו באים לגדולי התורה ואומרים להם, "מה אנחנו יכולים לעשות כדי לעזור לכם?" אלו הם הדברים שצריכים למלא את ראשם: "כיצד אוכל לקיים 'ורב יעבוד צעיר', ובכך למלא את תפקידי בעולם?"

הקטנים הם הרוב

יש רבים מאוד כאלה. לחלקם אין כסף בשביל לפרסם מודעות, אבל בתוך ליבם, הם אינם שונים. פעם באתי בשיחה עם אחד מהם, 'רב' שהוסמך לאחרונה. הוא שאל אותי, "הרב מילר, האם אתה סבור שעלינו לציית לגדולי ישראל כמו כבשים עיוורות?" "בוודאי!" עניתי לו, "אנחנו צריכים לנהוג כך, משום שאנחנו באמת כבשים עיוורות! גם אני כבשה עיוורת, ואני מחוייב לציית לגדולי ישראל, ואתה צעיר ממני בשלושים שנה, ואם כן אתה בהחלט מחוייב לציית להם". אולם באמת לא מספיק לציית, אלא עלינו לחפש דרכים כיצד למלא את תפקידנו להיות להם לעזר.

אך ה"גדול" הקטן הזה הגיב ואמר, "אותי חינוכו שלא לציית". הוא אינו מתבייש להצהיר הצהרה שכזו. כך הוא גדל? אם כן, יש משהו מאוד לא תקין בחינוך שלו. והעובדה היא שישנם יהודים רבים כל כך אשר מעולם לא למדו זאת, והם מונים מספיק אנשים כדי להקים מפלגה די גדולה. ישנו ציבור אשר מעולם לא למד שיש דבר כזה "לציית לגדולים". אגב, הם גם ממרים את פיהם של ה"גדולים" [כביכול] שלהם.

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שער אורה - ועדי מוסר, ספר לב אביגדור - עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור - פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אזל מן השוק

הטובים, האבא היה משתמש במקל כדי לתת לבנו מכות הגונות. האב הוא זה שהצליח לעשות זאת בצורה הטובה ביותר. גברים מתנשאים יותר, מחוספסים יותר, ואילו נשים הן צנועות יותר, ענוותניות יותר, מאופקות יותר בטבען מאשר הגברים, ויש להן לב רך יותר.

לא יתכן שיהיו שני מפקדים בבית אחד. אם יש שני קברניטים בספינה אחת, זהו מתכון לבעיות, ובמוקדם או במאוחר, יפרוץ מרד. אשה הכפופה לבעל בן תורה, או אפילו בן תורה באופן חלקי, אל לה להרגיש שתפקיד "הקצין הראשון" הוא מתחת לכבודה. כאשר אשה יודעת שבעלה הוא יהודי נורמלי, שומר תורה ומצוות, תפקידה הוא להיות נאמנה כלפיו ולעזור לו להצליח.

כמובן שאיננו מדברים על עבדות או התעללות. האשה היא המלכה בבית. זה חשוב ביותר! המכבד את אשתו - זוכה לברכת ה', וכמו שאומרת הגמרא, "אוקירו לנשייכו כי היכי דתתערתו" - כבדו את נשותיכם כדי שתתעשרו (בבא מציעא נט, א). זה מביא עושר, כי זה מה שמגיע לכל אשה - "מכבדה יותר מגופו" (יבמות סב, ב, רמב"ם פט"ו מהלכות אישות הי"ט).

כמובן שלא תמיד ניתן להגדיר תפקידים ולדמיין שזה כל כך פשוט. אנו מבינים שיש בחיים נסיבות שונות ומשתנות, ולכן, יש ליישם את כל היסודות עליהם אנו מדברים, מתוך שיקול הדעת, עם שכל. אפילו באירופה, אני זוכר שראיתי משפחות שבהן הבעל לא היה מתאים למנהיגות, והתפקיד נמסר לידי האשה. אבל גם אז, כשהאם הייתה מסוגלת יותר, השתלם לה לייחד לאבי המשפחה תפקיד סמלי כראש המשפחה. היא השתמשה ביכולותיה וכישרונותיה לומר לילדים, "ילדים, הקשיבו למה שאבא אמר". זה השתלם לה, כי הקב"ה הוא זה שהקים את המערכת הזו, מערכת שנקבעה כדי להביא אושר לבני האדם. ואם תהיה בבית תחרות, סופם של נישואין אלו להתנפץ על סלעי החיים.

הצלחה וגדולה

אולם היסוד הזה נוגע לא רק בחיי הנישואין, לא רק בבית. במהלך כל חיינו אנו מצווים ללמוד את הלקח מטעותו של עשו, ולמלא את תפקידנו כעוזרים, כמסייעים לכל דבר טוב. מטבע הדברים, במקום אחד תפקידך עשוי להיות בהנהגה, ואילו במקום אחר מוטל עליך למצוא דרכים להישאר ברקע ולהיות לעזר. בביתה, האשה הנבונה יודעת כיצד להצליח במשימת ה"עזר", בעוד שבמקום אחר היא עלולה להוביל. אולי בבית הבעל הוא מנהיג, אבל במסגרת הקהילה - לא כל כך. אבל מה שלא יהיה, על מנת להצליח - עליך להיות מודע לתפקידך. האדם יכול למלא את תפקידו בעולם בצורה הטובה ביותר, אם יצליח להכיר במה שעשו לא הכיר.

עבור רובנו, היהודים הפשוטים, שלמותנו הגדולה ביותר בחיים תושג בכך שנחבר את עצמנו לאלו שגדולים מאיתנו, ונהיה להם לעזר. זו תהיה הצלחתנו בחיים - להשתתף בכל המאמצים הטובים, המוצאים חן בעיני הקב"ה.

בכל מקום, בישיבה, בפנינת הרחוב, ולוודא שאנשים ידעו על קיומו של השיעור. אף אחד לא ביקש ממנו לעשות זאת, אך הוא זיהה הזדמנות להשיג גדולה, ותפס אותה בשתי ידי. יהודי זה לא היה בר-הכי למסור את השיעור בעצמו, בכלל לא, אולם הוא הבין מה הוא כן מסוגל לעשות, והוא עשה את זה בצורה המושלמת ביותר.

עלינו גם לזכור שכל המוסד הזה של הקלטות שלנו הצליח רק בזכותו של אדם אחד - ר' פנחס שלבי. הוא היה זה שארגן את השיעור הזה, ומראשית דרכו של השיעור הוא היה מסור בלב ובנפש להיות ברקע ולדאוג שהכל יעבוד. זאת ועוד, היה זה ר' פנחס שהסיע אותי ברכבו בכל ליל ששי, וגם החזיר אותי הביתה לאחר השיעור. וזה עלה לו הרבה כסף, כי היו הוצאות רבות, בכל שבוע ושבוע.

ואז, היה זה הרעיון שלו להפיץ את הקלטות בעולם. הפצת הקלטות היתה החזון שלו; הוא חשב על זה לפני שמישהו אחר עשה זאת, והוא ניצל את ההזדמנות למלא את תפקיד ה"יעבוד" בעולם הזה, להשיג גדולה בנפשו, בכך שהוא איש של סיוע ועזרה.

תפקידה של ה"עזר"

אסור לנו לסיים את השיחה מבלי לדבר על דוגמא יותר ביתית. כל אשה צריכה להרגיש ששלמות הצלחתה בעולם היא על ידי מילוי תפקידה כ"עזר". אשה צריכה להרגיש שהיא עוזרת לבעלה, ומסייעת לו לממש את שאיפותיו בתורה, ואת האידיאלים שלו עבור המשפחה, במקום לנסות להיות המנהיגה, לסתור את דבריו ולנהל את המשפחה על פי זכויותיה. לפעמים יש אשה שאינה חפצה "להתחמם כנגד אורו המזהיר של בעלה"; גם היא רוצה להיות מנהיגה. במיוחד היום שישנם נשים בעלות תפקיד מנהיגותי במקום עבודתן, והן סבורות שכך צריך להיות גם בהנהגת הבית. הן מנסות לאחוז בהגה בו בזמן שהבעל מנסה לנווט, וכולנו יודעים מה קורה כאשר שתי ידיים אוחזות בהגה...

תשאלו אותי, כיצד אני מרשה לעצמי להעביר בצורה כה מהירה את הנהגת המשפחה לידי של הבעל? האם מנהיגות אינה תלויה ביכולות מסוימות? התשובה היא שהמוסד שאנו מקימים, קרי ביתנו ומשפחתנו, צריך להיות כזה המתאים לטבע, ולא דבר מלאכותי. כשאני אומר "טבע", כוונתי לקב"ה אשר ברא את טבע העולם, ומטבע העולם, האיש הוא זה שנבחר להנהיג. ההוראה לכך נמצאת גם בנתוני הגופניים - יש לו זקן, דבר הגורם לו להיראות סמכותי יותר. באופן טבעי, האיש גבוה יותר מהאשה, ובדרך כלל הבעל גבוה יותר מאשתו. האיש משדר סמכות יותר מהאשה. כך ברא ה' יתברך את עולמו.

כך הם פני הדברים בכל העולם כולו - בין אם זה בקרב הכושים באפריקה, ובין אם מדובר באסקימואים בקוטב הצפוני, בכל מקום אליו הולכים - אבי המשפחה הוא המנהיג. כך גם מורה השכל הישר - לאיש יש יותר כח פיזי. לפעמים הוא צריך להשתמש בכח זה בחינוך הילדים. בעבר, בימים

הפחות במחשבה] כדי להכיר שכל אלו הפרטים תלויים רק בה'. לכן פורטים כאן כל מיני תבואתה, וכאן יש להרהר אודות המינים ההם ולציירם במחשבה, כמו לחם חטים, ותבשיל שעורים ושכר שלו, ותבשיל שבולת שועל, ולחם שיפון, ומתק התמרים התאנים הגפן התפוחים וכדומה, והכל בציור חי.

ואמר לטובה, שלא תהיה הברכה "עושר שמור לבעליו לרעתו" (קהלת ה, יב), כי יש כמה אופנים שאין הריבוי והשובע מטיבים לאדם, ואין שום ברכה בעושר אלא אם כן גזר הבורא יתברך שיהיה לטובה.

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

מהו ביאור דברי חז"ל שאדם הראשון כופר בעיקר היה (סנהדרין לח, ב)?

תשובה:

אין שום ספק שאם אדם הראשון היה עומד כאן בחדר הזה, יחד עמנו, הוא היה המאמין הגדול ביותר כאן, שכן אף אחד מאתנו אינו מתקרב כלל לדרגתו. אם אנחנו היינו מגיעים אפילו קרוב לדרגתו של אדם הראשון, שהיה כופר בעיקר, היינו נחשבים לצדיקים גדולים, אלא שכלפיו, על פי ההזדמנויות שהיו לו, הדבר נחשב שהיה כופר בעיקר.

כך הוא גם לגבי עשו. עשו לא היה "רשע" כפי שאנחנו מבינים, שכן כבר העיד רבן שמעון בן גמליאל, "כל ימי הייתי משמש את אבא ולא שמשתי אותו אחד ממאה ששמש עשו את אביו". מדוע אם כן נקרא עשו "רשע"? אם הוא כיבד את אביו אפילו יותר מרבן שמעון בן גמליאל, מדוע הוא ראוי לתואר זה?

התשובה היא, **שבהתחשב בהזדמנות** שניתנה לו, הוא נקרא רשע. עשו היה אחיו של יעקב, בנם של יצחק ורבקה, ונכדו של אברהם אבינו. עם הורים כאלו ומשפחה כזו, היה מצופה ממנו להרבה יותר.

אדם שאינו מצליח לממש את המדרגה אליה יכול היה להגיע, כפי ההזדמנויות שניתנו לו - נקרא רשע. מזה נבין, כי פעמים רבות, כאשר הפסוקים מגנים ומוכיחים את עם ישראל, אין זה משום שהם היו "רעים", הם לא היו רעים בעיני בני אדם, אלא רעים בעיני השי"ת! הקב"ה מודד כל אחד ואחד במדה שונה, כפי המצב בו הוא נתון, וכל אדם חייב לנצל את ההזדמנויות שניתנו לו ולהשתמש בהן כדי להפוך למושלם יותר ויותר בעיני ה'.

הצלחה אין פירושה להתפרסם. זה לא חשוב כלל. אפשר להגיע לדברים גדולים, להשיגים אדירים, כל עוד אתה מנצל את ההזדמנויות לעזור ולסייע ככל האפשר. כל עוד נלמד את הלקח שעשו מעולם לא למד, שלעתים תפקיד ה"עבוד צעיר" הוא ההישג הטוב ביותר בחיים, בזה אנו מוצאים חן בעיני השי"ת, ומבצעים בהצלחה את תפקידנו בעולם!

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

להצליח במקום שבו נכשל עשו

לכל אחד ואחד ישנן הזדמנויות בחייו להגיע לגדולה והצלחה בחייו, גדולה והצלחה בעיני השי"ת, על ידי סיוע ועזרה לאלו שנבחרו להנהיג. השבוע, בלי נדר אקדיש דקה אחת ביום כדי לחשוב מה אני יכול לעשות, במובן הפשוט ביותר, כדי לסייע למנהיג, לארגון או תכנית (כגון: "אבות ובנים", בית הכנסת, ארגון חסד) להצליח יותר במשימותיהם. גם בתוך הבית פנימה, בין בני זוג ובין אחים, תמיד יש הזדמנויות להשגת השלמות הזאת. מה אני יכול לעשות להשיג אותה?

פרושים וביאורים על סדר התפילה

מתוך ספר תפלת אביגדור - פירוש התפילה מאת רבינו זצ"ל

ברך עלינו ה' אלקינו - למה אמר 'עלינו' ולמה הזכיר ה' אלקינו? כי ברכת השנה תלויה בהפעלת כל הבריאה כולה. כל יושבי תבל נהנים ויש בהם הרבה מאד שאינם ראויים לחסד ה', ואם היה הדבר הולך אחר הרוב יתכן שלא היתה ברכה באה לעולם. לכן מבקשים שתבוא הברכה עלינו דהיינו בשבילנו, אף על פי שהעולם בכלל מכעיסים ואינם כדאיים. גם בשבילנו אין אנו מבקשים אלא מפני שאתה ה' [השם הנקרא בפי עמך והנודע רק להם] אלקינו המייחד את אהבתו אלינו.

את השנה הזאת - ולמה לא נתפלל על כל השנים כולן? אלא בשביל שכל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה (ביצה טז, ב), לכן אין מדברים אודות השנה העתידה. אף על פי שכבר נגזרה מדת מזונותיו, מכל מקום יש להתפלל עליהם, כי בשביל כמה חטאים נמנעים טל ומטר, והתבואה לוקה, ובא ריש על האדם, והיוקר מתגדל, ונגד כל אלה מועילה תפילה. בנוסף לכך, גם גזירה טובה צריכה לתפילה.

ואת כל מיני תבואתה לטובה - אין מרגישים חסד ה' כאשר אומרים אותו דרך כלל, כי להכיר איזה דבר היטב ולבא למדרגת הדעת, נחוץ גם לפרוט את הדבר לפרטיו [וכמו בתוכחה נפרטו פרטי פרטים של מכות כדי ליצור המצב הרצוי של יראת שמים]. ובחוסר הרגשת חסד ה' יש גם חסרון בתפילה ואנו צריכים להתפלל בפרטיות [לכל

ככל דור ה' שתל את המנהיגים הראויים והמתאימים לאותו הדור

אצל שופט שבימיו - כתב 'ואפילו אינו כשאר שופטים שהיו לפניו, אתה צריך לשמוע לו, אין לך אלא שופט שבימך'. והביאור הוא שמדובר כאן על שני נושאים - ראשית לשמוע לדבריו, שזה נלמד מהפסוק המפורש בתורה. בנוסף יש חיוב מיוחד לכבד אותו, לא רק במעשה, אלא גם במחשבה! ולזה צריך לימוד מיוחד, עם השוואה והמחשה - 'יפתח בדורו כשמואל בדורו'!

ויש להוסיף את דברי הגאון רבי חיים שמואלביץ זצוק"ל - שהביאור באין לך אלא שופט שבימך, אין המשמעות שאתה נאלץ להסתפק במה שיש בימך... מחוסר ברירה. אלא שבכל דור ה' שתל את המנהיגים הראויים והמתאימים לאותו הדור - ואין לך אפשרות ללמוד ולקבל מהגדולים שהנהגתם התאימה לדורות הקודמים - גם הם היו חיים היום!

מה מריוויחיים מ'מידת הביטחון'?

ישליך את כל הימטעף שלו, ואפילו לא צריך לשלם... כידוע שהגאון רבי יוסף יחזקאל הורביץ זצוק"ל [הסבא מנובהרדוק] חידן ודרבן את תלמידיו לעבוד על מידת הביטחון בדרך הזו - ללא השתדלות כלל! הוא היה משנן להם - שכל הרווחים שקוצרים בזכות הביטחון, אינם מתקרבים לריווח האמיתי - להיות 'בעל ביטחון'!!! כמו שגיבור בעל שם עולמי - שקיבל עיטורים על הצלחותיו, עיקר גאוותו היא על עצם הגבורה, יותר מכל המדליות והתעודות שרכש בגללה.

להתרים את כל הקהל בשאלה אחת

האיחול הלבבי 'שלום עליכם' הנענה על ידי זולתנו ב: 'עליכם השלום'! כולם ציפו להמשך הדברים - אך להפתעתם החל הרב לרדת ממדרגות הבימה, כהבטחתו... הקהל לא היה מוכן לוותר - מכל קצוות האולם הופנו קריאות לעבר הגבאים בתביעה לאפשר לרב להשלים את דבריו, ולאילו לא נותרה כל בררה אלא להסכים לדרישת הקהל. חזר הרב, והסביר: במהלך שנות הגלות - היו לא מעט ימים שבהם נאסר על היהודים לקיים מצוות ולעסוק בתורה, את מרבית המצוות יכולים היו היהודים לקיים במרתנים ובמערות. אבל את מצוות קידוש לבנה היו חייבים לקיים תחת כיפת השמים - הם היו יוצאים לטיול 'יתמים' מחוץ לעיר - ועם ראיית הלבנה מיד החלו בברכה. עומד לו יהודי רועד מפחד - לפתע מבחין בדמות שנעה לעברו בחשכה, מיד היה מתפלל בלחשה: 'תפול עליהם אימתה ופחד, בגדול זרועך ידמו כאבן - כאבן ידמו זרועך...' ואז פותח בסיסמה: 'דוד מלך ישראל', וכאשר נענה ב: 'יחי וקיים', הייתה נפלטת מפיו אנחת רווחה. שמחה גדולה אפפה אותו - הוא מיהר אליו ולחץ את ידו בהתרגשות: 'שלום עליכם - עליכם שלום...' הרב המשיך וחיבר את הדברים אל המציאות שהיה נתון בה, ואמר: 'הנה הגיעה אליכם אורח זר, ברגע הראשון תפול עליכם אימה ופחד' מפניו. אולם עתה הבחנתם שמדובר באחיכם ובשרכם, שלום עליכם - גם אני יהודי, הבה נעשה מגבית אחת מאוחדת, ונחלק את הכנסות בשוה... שוב התחייכו הנוכחים, האוזניים היו כרויות, והרב ניצל את ההזדמנות להוסיף ולהרחיב את גבולות הקדושה בעולם!

ת"ר למה לא נתפרשו שמותם של זקנים הללו? וכו', ואומר וכו', ואומר וכו', שקל הכתוב שלשה קלי עולם כשלשה חמורי עולם, לומר לך ירובעל בדורו כמשה בדורו וכו', ללמדך שאפילו קל שבקלין ונתמנה פרנס על הצבור הרי הוא כאביר שבאבירים! ואומר וכו', וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל הדיין שלא היה בימיו הא אין לך לילך אלא אצל שופט שבימיו ואומר וכו'. [כה].

יש להבין מדוע צריך את הלימוד מתהילים שיפתח בדורו כשמואל בדורו, אחרי שיש פסוק מהתורה?

הגאון רבי שמואל יעקב בורשטיין זצוק"ל מדייק שכאשר רש"י על התורה [דברים יז טז] הביא את הדרשה של 'יפתח בדורו כשמואל בדורו' - הוסיף 'צריך אתה לנהוג בו כבוד'! ואילו כשהביא [דברים יז טז] את הדרשה של 'אין לך לילך אלא

לא הו' ידעי רבנן מאי {תהילים נה-כג} השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך אמר רבה בר בר חנה יומא חד הוה אזלינא בהדי ההוא טייעא הוה דרינא טונא ואמר לי שקול יהבך ושדי אגמלאי. [כו:]

מסביר הגר"א שהיה להם ספק בגדרי הביטחון - האם חייבים לעשות את ההשתדלות ההגיונית, או שניתן לבטוח לחלוטין ללא שום השתדלות והסתמכות על השכל וההגיון.

וכשהסוחר ההוא השתמש בביטוי 'שקול יהבך' הבין רבב"ח שמהשמים נרמז לו, שכוונת הפסוק - שביטחון אמיתי הוא

א"ל רבי לר' חייא זיל לעין טב וקדשיה לירחא ושלח לי סימנא דוד מלך ישראל חי וקים. [כה].

מסופר על הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצוק"ל שנדד רבות ברחבי העולם לטובת מוסדותיו, והיה נושא דברים בבתי המדרשות במתק שפתותיו - שהיו פותחים את ליבם וכיסם של ישראל.

באחד ממסעותיו מעבר לים - כשניגש לבקש מהגבאי רשות לשאת דברים, הודיע לו הלה שהשבוע הגיע איש הסוכנות, והמגבית השבועית מיועדת רק עבורם.

ביקש ממנו הרב, שאחרי שהוא טרח והגיע עד לכאן, ויאיל לאפשר לו להשמיע בפני המתפללים, דברים קצרים בלבד.

לבקשה שכזו לא היה הגבאי מסוגל לסרב, ונעתר לאפשר לו לומר 'יארט' [משפט] אחד בלבד.

בלבו גיחך על הרעיון, שהרי בזמן קצר אין סיכוי שהרב יספיק יגרום להם להוציא ולו פרוטה אחת מכיסם.

הרב ניגש אל ארון הקודש, נישק את הפרוכת, הביט אל הקהל בעיניו האוהבות ופתח בשאלה: "רבותיי, שמא תוכלו להשיב לי על שאלה שמציקה לי מאוד: מפני מה סידרו לנו חכמים לומר בקידוש לבנה מיד לאחר בקשת יתפול עליהם אימתה ופחד, את

מה החכמה של המיילדת?

אלא אף חכמה הבאה ליילד. [כג:]

מ"ן הגר"ח קניבסקי שליט"א מביא [בטעמא דקרא] שכתוב בספרים רמז נאה, למה נקראת המיילדת 'חכמה'?

ע"ש 'איזהו חכם הרואה את הנולד'. ומביא שחז"ל דרשו על הפסוק 'וכל הנשים אשר נשא לבן אתנה בחכמה' [שמות לח כו] ש'חכמה' זו מרים שהיתה מיילדת.

גליון זה נתנדב לזכות:
מ.ב.מ. לזוה"ג בקרוב

פרשת תולדות תשס"ב גליון ע"ג שנה ג'

מליצי יושר

זרע שמשון

רבי שמשון חיים
ב"ר נחמן מיכאל נחמני זצ"ל
הבטיח למי שילמוד בספריו:

תשלומי חן וחסד ושלמה
רבא מן שמיא ועיניכם
תראנה בנים ובני בנים
כשתלי זיתים סביב
לשולחנכם, חכמים
וגבונים ובתים מלאים כל
טוב, גם עושר גם כבוד לא
יסופו מורעכם וכו', בני חיי
ומזוני טב.

מלא העומר

רבי אריה לייב ב"ר משה
צינץ זצ"ל ביקש קודם
פטירתו שיתנו לו דף ורשם
בשארית כוחותיו:

מי שישתדל בהדפסת ספרי
אהיה לו למליץ, וכ"כ הנה"ק
רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל:
הבטיח הנאון שיעשה טובה
לכל המשתדלים והמסייעים
בהוצאת חיבוריו לאור,
וכן היה באמת שעשה
טובה לכולם.
(הקדמה למלא העומר)

אבני נזר

רבי אברהם ב"ר זאב
נחום בורגשטיין זצ"ל
הבטיח קודם פטירתו:
אם ילמדו בספרים שלי,
אהיה למגן ולעזר גם אחר
פטירתי ממש כמו בחיים.
(ארץ צבי להנה"ק מקוויג'לוב
עה"ת עמוד רמ"ב)
וכן כתב האבני נזר בעצמו
(אבה"ע סימן קכ"ב) זצ"ל:
אם היה מעיין בדבריי מעט
עיון היה מרויח לו טובה
הרבה.

בן לאשרי

רבי יצחק ב"ר אשר
אנשיל הוברמן הרב
מרעננה זצ"ל כתב בספרו:
הנני מוסר מודעה שהחלטתי
להתפלל בלי נזר בכל יום
על כל אלה שיעיינו בספרי,
ויגידו בשמי דברי תורה
לאחרים שיושעו מכל צרה
שצריכים ישועה בעולם הזה
ובעולם הבא. וכל הלומד
בספרי יזכה ליראת שמים,
והצלחה בכל טוב, בזה ובבא
וסגולה גדולה בבית לכל
הדברים.

חוזן יחזקאל

רבי יחזקאל ב"ר מרדכי
זלמן אברמסקי זצ"ל:

הג"ר שלום אייזן זצ"ל בעת
הספדו בשעת הלוייה הכריז:
נצטויתי מאת רבינו זצ"ל
לפרסם, שהבטיח שימליץ
טוב לכל מי שילמוד בספריו,
וכן ימליץ טוב לכל מי
שיפיץ את חידושי תורתו.
(רבבות אפרים אור"ה ה"ב עמוד
רמ"ה, מלך ביפו פרק מ"ב).

די שטערקסטע סגולה

פאר אלע פראבלעמען!

פארוואס האב איך פראבלעמען אין שטוב? פארוואס גייט מיך אזוי שווער מיט פרנסה?
פארוואס האב איך צער גידול בנים? פארוואס קען די דאקטער מיך נישט העלפען?
פארוואס האב איך נישט קיין מזל?

תירוץ

ווייל די מקטריגים לאזען נישט אז מיינע תפילות זאלען נתקבל ווערען
וואס איז די עצה? זיך איינקויפען מליצי יושר!

זייט מקיים די צוואה פון די זרע שמשון, די פלאצקע גאון, די אבני נזר, רעננה רב,

און ר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל, וואס האבען מבטיח געווען צו זיין מליצי יושר

פאר ווער עס וועט פארשפרייטען אדער לערנען זייערע ספרים.

זרע שמשון

ויאמר יצחק אל בנו מה זה מהרת למצוא בני, ויאמר כי הקרה ה' אלקיך לפני. קשה מדוע הוצרך יעקב לומר ליצחק "כי הקרה ה' אלקיך", דהיה די לומר "כי הקרה ה' לפני". ועוד קשה מדוע לא אמר "כי הקרה ה' אלקים לפני".
ו"ל שכוונת יעקב היה להשיב ליצחק על שאלתו האך מיהר למצוא, על כך השיבו יעקב: "כי הקרה ה' ", והיינו שהיה כאן נס מאת הקב"ה שימצא מהר. אלא שנתירא יעקב פן יצחק לא ירצה ליהנות ממעשה ניסים, כמבואר בתענית (כד). שאסור ליהנות ממעשה ניסים. לכך אמר לו "כי הקרה ה' אלוקיך", והיינו שנתכוון לומר לו שאצלו אין זה נקרא נס, דהנה כתב רש"י עה"פ "והנה ה' נצב עלי" (בראשית כח:יג): "כאן יחד שמו על יצחק לפי שכהו עיניו וכלוא בבית והרי הוא כמת ויצה"ר פסק ממנו". ואמר לו יעקב הואיל ואין לך יצה"ר מותר לך ליהנות ממעשה ניסים שהוא השכר של עוה"ב, היות וה' הוא אלוקיך, ויחד שמו עליך, ממילא נחשב שאתה כמו בעוה"ב שכל השכר שם הוי כענין מעשה ניסים. ואגב אורחין יש לקחת מוסר השכל דכל אדם יש לו להכיר בכל מעשיו ונפלאות מעשי ה', כי אין בכח האדם לעשות כלום אם לא בחסד ה', שאין אדם נוקף אצבעו למטה אלא אם כן נגזר עליו למעלה, וכן בכל ריוח שירויה אל יאמר כי זה בא לו בהשתדלותו העצום, אלא זה חסד ה'. וכן אם יעלה לגדולה, אל יאמר כי חכמתו גרמה לו, רק זה חסד ה'.
וזה הפירוש "כי הקרה ה' אלקיך לפני", דלכא' קשה הרי אצל יעקב לא הקרה הקב"ה לפניו כלום, רק הוא הלך בעצמו ולקח מרבקה שני גדיים והכין אותם מהרה, ולא היו צריך לזה זמן יותר, כי לא היה צריך ללכת לצוד אותם, דמצד עצמם לא נצרכו להכנה גדולה, והיה צריך להשיב לאביו שהספיק מהר היות ולא היה צריך לתיקונם עבודה רבה.
אלא יעקב נתכוון במה שאמר "כי הקרה ה' אלקיך לפני", שנתגלגל הדבר ברצון ה' ובחסדו שאני אומין לך מאכלך, כי כל דבר שנעשה - הכל מאת ה' הוא, אף בדברים שנראה לאדם שהוא עצמו עושה אותם, וזה מה שהשיב שלכן מהרתי להביא "כי הקרה ה' אלקיך לפני", ולא לפני אחי.

ויאמר עשו אל יעקב הלעיטני נא מן האדום הזה. אפשר כי רצה לאכול לשבעה, והרוטב מן האדום מקבל גם כן צבע אדום, אבל לא כעיקר האדום המתבשל. והנה הוא ביקש שלא יתן רוטב כי אם תבשיל העדשים בעצמו, כי רצה למלאות נפשו כי רעב היה, לכן אמר "מן האדום האדום הזה".

הנה משמני ארץ יהיה מושבך. ג' במסורה, דין, ו"איתן מושבך" (במדבר כד:כא), ו"כי יפקד מושבך" (שמואל א' כ:יח). ונראה כי אמרו חז"ל (אבות פ"ב מ"א) הוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה, כי לפעמים אדם עושה מצוה שנעשה בו צדיק שרובו זכיות, וזה סיבה להרע לו בעוה"ז, כמו שאיתא בקידושין (דף לט:): שאז נפרעין ממנו בהאי עלמא, אבל תחשוב שאין ההפסד כלום נגד שכרה.

וכמו כן "יש רשע מאריך ברעתו" (קהלת ז:טו), דבשביל הרע שעשה השלים עצמו לרוב עבירות, ואז נותנין לו שכר בעוה"ז כאילו קיים כל התורה כולה (קידושין שם). ואולם יחשוב נגד הפסידה שלא יהיה לו שום תקומה בעוה"ב. כדאמרו (ב"ב עח:): "על כן יאמרו המושלים בואו חשבון", לחשוב חשבונו של עולם הפסד מצוה כנגד שכרה.

והנה הצדיק כשזוכה לשתי שולחנות שיתן לו ה' גם עושר וכבוד, אזי רואה גם לעבוד ה' בזה ליתן צדקה וגמ"ח, וא"כ אין מנכין לו שום דבר עבור זה, שגם בזה עבד את ה', לכן הצדיק משים אל לבו כשיתן לו ה' שלוחה שלא ינוכה לו מזכיותיו, וישים אל לבו לבל יחליפו לו שכר נצחי בגשמי שאין בו ממש, ועושה צדקות ומעש"ט במה שחננו ה'. ובזו יובן המסורה "הנה משמני הארץ יהיה מושבך", רמז לרשע ד"מושבך" בעוה"ז, אבל ידוע תדע כי מרה תהיה באחרונה, דב"איתן מושבך" השכר הנצחי שמועד לך [ד"איתן] היינו נצחין, תדע "כי יפקד" ויחסר "מושבך", שבעבור עוה"ז יפסיד חלקו בעוה"ב. (קומץ המנחה נצבים).

שיר של ראש חודש. נחלקו האחרונים איזה שיר היו אומרים ביו"ט ור"ח בתמיד של שחר ובין הערבים, אם אמרו שיר של חול, או שיר של יו"ט ור"ח.

המגן אברהם (סימן קל"ב ס"ק ד') כתב, דביו"ט לא היו אומרים שיר של חול כלל, דאף בתמיד של שחר ובין הערבים אמרו השיר של יו"ט^א. אבל הטורי אבן (ר"ה ל: ד"ה תמיד) דייק מרש"י (סוכה נה. ד"ה מה), שרק בשיר של המוספין יש חילוק בין יו"ט לחול, אולם בתמיד של שחר ובין הערבים לא היה ביו"ט שיר שונה משל חול.

ברם האבני נזר (או"ח סימן כ"ד אות ה') מצדד לומר דאיכא חילוק בין יו"ט ובין ר"ח וחוח"מ, וז"ל: הגם שביארנו דבר"ח לא תיקנו בתמידין שיר של ר"ח, אין ראייה מזה ליו"ט שלא תיקנו בו שיר בתמידין, דיש לומר שאין ר"ח שלא תיקנו חכמים בשחרית ומנחה ברכה בפני עצמו רק במוסף, והוא הדין דלא תיקנו בו שיר רק במוסף. אבל ביו"ט שתיקנו בו ברכה גם בשחרית ומנחה, הוא הדין שתיקנו בו שיר, עכ"ל^ב.

^א פ"י, "מן האדום" שהוא יותר "אדום", היינו התבשיל בעצמו, ולא הרוטב שבו. אבל במדרש שכל טוב כאן איתא להיפך: "מן האדום האדום הזה", כפל הדיבור, שראה המאכל מבושל היטב, והמרק מאדום מחמת העדשים האדומים, לכן ביקש לו מן העדשים ומן המרק שבו, והיינו "מן האדום" – העדשים, "האדום" – המרק, ע"כ. וראה להלן בדברי הבן לאשרי.

^ב וכ"כ בתפארת ישראל (בהקדמה לקדשים בקונטרס חומר בקודש פ"א אות י"א). וז"ל: המנחת חינוך (מצוה ש"ב אות ג') וז"ל: ביו"ט שהוא יום קדוש התקינו שיהיו אומרים שיר של קודש בכל היום הן בתמידין והן במוספין, אבל בחוח"מ וכן בר"ח

עוד כתב האבני נזר (אות א', וכ"כ בחקרי לב או"ח סימן ל"ב עמוד קצ"ח), לדייק מרש"י בערכין (דף י. ד"ה לא) שכתב, וז"ל: ובשעת הקרבה היה שיר זה והיו הלויים משוררים בפה את ההלל באותן י"ב ימים והחלילים מחללים, עכ"ל. דמבואר דרש"י סובר דהיו היו הלויים אומרים את ההלל על התמיד, ולא אמרו לא שיר של חול ולא שיר של קודש. אכן כל זה דוקא ביו"ט יום שגומרים בהם את ההלל כמבואר שם בערכין, אולם בחוח"מ פסח ושביעי של פסח לא מבואר מה היו עושים, דאולי תיקנו בו שיר בפני עצמו.

וז"ל האבני נזר: דעת הטורי אבן דלא תקנו בשום יו"ט שיר בשני התמידין זולת במוסף, רק בר"ה תקנו שיר של בין הערבים כדי להזכיר זכות שופרות של מתן תורה. ובמחכת"ה אישתמיטתיה פירש"י ערכין (שם) דביו"ט ימים שהחליל מכה לפני המזבח, הלויים משוררים את ההלל בעת הקרבה, ושמונת ימי החג מכללם. ועל כרחק דזה בעת התמידין, שאם במוסף, הלא שיר חול המועד סוכות הוא "הומבה" כדאמרו בסוכה. וא"כ על כרחק דאמרו הלל בשעת התמידין, וכן פירש"י בסוכה (דף נ:): בהדיא דהחליל מכה בעת התמידין, ובערכין פירש"י דבעת שהחליל מכה הלויים משוררים הלל. הרי דבעת התמידין הלויים משוררים הלל ולא שיר של יום. ועל כרחק "הומבה" הוא במוסף, דאילו בתמידין שוררו הלל. ולעולם ביו"ט שאין החליל מכה כגון ו' ימים אחרונים של פסח אפשר שתיקנו שיר בפני עצמו^א.

ויתרוצצו הבנים. ודרשו רז"ל כשהיתה עוברת על פתחו של עבודה זרה, עשו מפרס לצאת, וכשהיתה עוברת על פתחו של שם ועבר, יעקב מפרס לצאת. והקשו הקדמונים מהא דאמרו (סנהדרין צא:): דרבינו הקדוש הודה לאנטונינוס דצ"ה"ר אינו נכנס באדם עד צאתו מבטן אמו, וא"כ למה נתעורר לב עשו לעבודה זרה עודו בבטן אמו.

ולענ"ד יש לומר דיש שני סוגי יצר הרע: (א) יצה"ר שבא בשעת לידה. (ב) נפש הרשע הבאה מג' קליפות הסמאות לגמרי, וזה הוא גם בעודו עובר מקודם צאתו מבטן אמו, כמבואר ביומא (דף פב:): ההיא עוברת דארחא ביוה"כ, ואלחישו לה שהיום

לכבוד מו"ל גליון מליצי יושר

הייתי דחוף מאוד לקבל הלוואה בסכום גדול ביותר, וניסיתי במשך זמן כמה השתדלות ולא הועיל. ואז יום אחד מצאתי הגליון **מליצי יושר**, ולמדתי מכל ספר קטע אחד, והתפללתי בזכות הצדיקים שאוושע, והתחייבתי לפרסם כשאראה ישועה, ואז מיד אח"כ ניסיתי ליצור קשר עם מישהו שניסיתי מספר פעמים כבר, אבל עד אז לא הצלחתי לתפוס אותו, והוא מיד ענה לטלפון, והסכים על הלוואה בסכום נאה עם תשלומים קלים. אם אפשר נא לפרסמו בהגליון- תזכו למצוות ש.ש.

לכבוד מערכת מליצי יושר

איש בשורה אנכי, הנה עבר זמן קשה לי למצוא שידוך המתאים לבני ניי, ואחר שבני ניי קיבל על עצמו ללמוד בכל שבוע קטעי אבני נזר מהגליון, מצא ב"ה זיווג אחר ד' שבועות כל טוב. מ. י. מאנטשעסטער

יוה"כ ולא הועיל, נפק מינה שבתאי אוצר פירי, קרו עליה "זורו רשעים מבטן".

ויצה"ר השני והיינו נפש הרשע היה בעשו, ולכן בעודו במעי אמרו היה מפרסם לצאת לבית עבודה זרה.

ואל תשיבני הרי חז"ל (קידושין יח.) קראו לעשו "ישראל מומר", ולא נמצא בתורה הקדושה על עשו שם "רשע", ואיך אפשר לומר דהיה בו נפש הרשע.

ונראה, דכיון היותו נשמה כללית שיצאו ממנו עמלק ימ"ש ושאר רשעים, הם גרמו הריצה לעבודה זרה, אע"ג שהוא כשלעצמו לא היה עוד רשע כזה לרוץ לעבודה זרה^א.

דהעיקר הוא המוסף, והם ימי חול ועיקר המצוה היא המוסף, על כן לא תיקנו שיר חדש אלא במוסף, אבל ביו"ט תיקנו שיר חדש גם בתמידין מפני כבוד היום.

^א וע"ע בענין זה בשו"ת הרמ"ע מפאנו סימן כ"ה אות ב'.
^ב ע' במחשבות חרוץ (אות י"ג) להרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין שחידש, דהא דאמרו דעשו ישראל מומר היה, היינו דוקא קודם שיצא לתרבות רעה, אבל אחר שיצא לתרבות רעה, יצא מכלל ישראל, וז"ל: באותו יום שמת אברהם אבינו יצא עשו לתרבות רעה ונפרד מלהיות נקרא עוד זרע יצחק, והא דאמרו בקידושין דעשו ישראל מומר, היינו דקודם שיצא לתרבות רעה היה עליו שם ישראל ונימול לשמונה אלא שנשתמד, ואז יצא משם ישראל, ואף דבישראל גם מומר אע"פ שחטא ישראל הוא, זהו רק בזרע יעקב שכבר נפקע חבל הנחלה בשלשה חוטין דאין יכול לינתק עוד, אבל בזרע יצחק אף דהיה נקרא תחילה בשם ישראל, אבל משנשתמד ויצא לתרבות רעה יצא מכלל ישראל.

ויזד יעקב נזיד. הקשה רבינו בחיי דלהלן כתיב דיעקב נתן לעשו לחם ונזיד עדשים, וא"כ אם להלן גילה הכתוב דזה היה נזיד עדשים, למה סתם הכתוב בתחילה ולא כתב בפירוש "ויזד יעקב נזיד עדשים".

ולא"כ נראה, ד"נזיד" היינו הרוטב של העדשים, שעי' העדשים גם הרוטב היה אדום, אבל לא היה ניכר איזה מאכל בפנים, כי יש סמך מנינים שהרוטב שלהם אדום, ועל כן לא אמר עשו בפירוש "הלעיטני עדשים", כי לא ידע מהו התבשיל, וראה רק הרוטב האדום. ויעקב שבישל העדשים בשביל סעודת הבראה לא רצה ליתנה לעשו אפילו במחיר הבכורה, כי אצל הצדיקים - מצות ה' חביב מן הכל. לכן סיפר הכתוב שהתחכם יעקב כי הרוטב אינו דבר שישביע רעבון אותו רשע, על כן הוסיף לו לחם, שלא היה המדובר ממנו במכירה קודם, ולכן לא הזכיר מקודם עדשים דלא היו ניכרים, דלולי זאת היה עשו אומר בפירוש "הלעיטני עדשים". [ומה שאמר הכתוב דיעקב נתן לעשו "נזיד עדשים", הכוונה להרוטב של עדשים, ולא גוף העדשים].¹

ויקרא אותה שבעה וגו' באר שבע עד היום הזה. ופירש"י ד"שבעה" הוא על שם הברית. וקשה דהרי כבר אצל אברהם נאמר (לעיל כא:לא) "על כן קרא למקום ההוא באר שבע כי שם נשבעו שניהם", ומדוע היה צריך קריאה מחודשת וסיבה חדשה לאותו שם. (ע' בראשונים כאן). ונראה, דבפעם הראשונה נקרא שם המקום "באר שבע" על שם הברית והשבועה שבין אברהם ואבימלך, ושבועה זו לא נתקיימה, שהרי אחרי מות אברהם הפירו אותה עבדי אלימלך, וא"כ השם שניתן לזכרה בטל גם הוא. ורק אחרי שחידשו יצחק ואבימלך את הברית, נקרא שוב שם העיר "באר שבע", וכיון שברית זו החזיקה מעמד, נתקיים גם שם העיר, ונאמר כאן "עד היום הזה", מה שלא נאמר אצל אברהם.

הפסטה. בריית היתה אתו החיים והשלוש וגו' תורת אמת היתה בפייה ועולה לא נמצא בשפתיו, בשלום ובמישור הלך אתי, ורבים השיב מעון. הפסוק הזה נאמר על הכהן הגדול שנתן לו הקב"ה

מורא שייראו מפניו בגלל גדולתו, אמנם מה הוא עשה עם מורא זה - "וייראני", השתמש בזה להכניס בלבבות האנשים מורא מפני הקב"ה. "תורת אמת היתה בפייה", מדוע? כי "עולה לא נמצא בשפתיו", לא דבר רע על שום אדם. ואם תשאל א"כ איך השפיע על אחרים אם לא דבר אליהם תוכחה? לזה אמר "בשלום ובמישור הלך אתי", כל מה שעשה היה "בשלום ובמישור", ו"אתי" - לשם שמים, ובוה גופא בהליכותיו - "הלך", השפיע על אחרים "ורבים השיב מעון". (בהספדו על רבו הגר"ח ממבריק).

תמחויין מחלקין. הדין הוא דהעובר עבירה אחת בשוגג כמה פעמים בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת. ויש לחקור אם זה משום דאין כאן כלל מחייב לשני חטאות, דחשיב שגגה אחת. או"ד זה באמת שני שגגות, אלא ע"י שעשה אותם בהעלם אחד, הרי זה חשיב כמעשה אחד, ולכן מיפטר בקרבן אחד על שניהם, אע"ג דבאמת איכא שני מחייבים.²

והנה קיים שני סוגי העלמות: א) דנעלם ממנו המציאות, שטעה על חֶלֶב שהוא שומן. ב) דנעלם ממנו הדין, ששכח דאסור לאכול חֶלֶב. ולכאורה יש לחלק ביניהם, דהיכא דנעלם ממנו המציאות דזה חֶלֶב, ואכל אז שתי חתיכות חֶלֶב, הוי שני שגגות, דבכל חתיכה בפני עצמה טעה ושגג דזה שומן, ובוה איכא שני מחייבים לשני קרבנות, רק כיון דאכלם בהעלם אחד נפטר בקרבן אחד. משא"כ היכא דנעלם ממנו הדין שחֶלֶב אסור, ואכל אז שתי חתיכות חֶלֶב, ליכא כלל מחייב לשני קרבנות, דזה שגגה אחת.³ אולם בחזון יחזקאל (כריתות פ"ד ה"א) חידש, דכל הדין שהאוכל שני זיתי חֶלֶב בהעלם אחת מביא חטאת אחת, הוא רק בהעלם הדין, שאז שגגה אחת גרמה את שתי האכילות. אבל בנתחלה לו שומן בחֶלֶב שיש ב' שגגות - כי על כל חתיכה וחתיכה היתה לו טעות נפרדת לחשוב שהיא שומן ולא חֶלֶב - חייב על כל זית חטאת, עכ"ד.

ומה שהכריח אותו לחדש כך, הוא משום דס"ל דלא מסתבר לומר דגם בשני שגגות אם אכלם בהעלם אחד חשיב מעשה אחד ומיפטר בקרבן אחד.

והנה סברא זו לחלק בין אם העלמה הוא בגוף החֶלֶב, או דהעלמה הוא בדין, מצינו גם בשיטת ר' יהושע (כריתות טו:) שאמר דאע"ג דהעובר עבירה אחת בשוגג כמה פעמים בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת, אבל אם אכלו בשני תמחויין (כגון אחד מבושל

שוק"ט בחידושו של החזון יחזקאל דיש לומר בשעת הסיכוי "למחסה מזרם ומטר"

לכבוד מערכת גליון מליצי יושר - א גוטען מועד

ראה ראיתי מש"כ מעכ"ת (גליון ס"ו שנה ג' הערה ד') ליישב שיטת השו"ע הרב דס"ל דסוכה העשויה גם למחסה ולמסתור מזרם ומטר אין זה סוכה אלא בית והתורה"ק אומרה סוכה ולא בית, ולכאורה זה כנגד מה דאיתא ברא"ש (סוכה פ"א סי' י"ב): ובלבד שתהא מסוכת כהלכתה, א"ר חסדא והוא שעשאה לצל להתלונן תחתיה מחורב ומטר.

ועי' כתב מעכ"ת דאולי י"ל בכוונת דברי השו"ע הרב דאין לעשות לשם מטר, היינו היכא שמכין שלא ירד גשם כלל בתוך הסוכה, אבל אם מכין שלא לירד בחזקה כמו זרם, או שלא לירד הרבה גשם רק קצת, על זה אף השו"ע הרב מודה דמועיל סוכה להיות מחסה.

והנה באמת כן מסתברא מילתא אליבא דר"ת אשר הביא הרא"ש שם דס"ל דכשרה רק היכא שעשאה לצל ולא מעוה להגן מן המטר, דהיינו שלא ירד גשם כלל, אבל היכא דמעוה להגן שלא ירד הרבה גשם רק קצת, אף ר"ת יהיה מודה דאם אינו מעוה כ"כ ועדיין אפשר שירדו לתוך הסוכה טפות שאם יפלו לתוך התבשיל יפסל ויהיה פטור מן הסוכה, דזה הוה סוכה כשרה, ורק היכא דמעוה כ"כ דלא שייך מצטער משום גשמים דפטור מן הסוכה אז אמרינן דאין זה סוכה כשרה, דהא בהגהות המרדכי (סוכה, רמז תשל"ב, והובא בהב"ח סי' תרל"א ס"ק ד') מבואר דנעמא דר"ת דס"ל דמעוה להגן מפני הגשמים שזו פסולה, שאם היתה כשרה כשמגיה מן הגשמים, א"כ למה שנינו מאימתי יורד ואוכל חוץ לסוכה משתסרח המקפה, יכסנה יפה יפה ולא תסרח מקפתו ולא יפטר ממצוה, ובפ"ק דתענית סימן קללה גשמים בחג, אלמא דסתם סוכה אינה מצלת מפני הגשמים עכ"ל. וא"כ נמצא דאף ר"ת מודה דלהגן מקצת מטר כשרה כל זמן דעדיין שייך הפטור של מצות סוכה מפני שיוירד גשם לתוך הסוכה, וא"כ נמצא דכשאמר ר"ח ע"פ נוסח של הרא"ש והוא שעשאה לצל להתלונן מחורב ומטר, היינו דעשאה להגן ממטר כמו שעשאה לצל, דהא אף לצל אין עושין עד כדי שלא יהיה חמתה כלל ויהיה חושך לגמרי בתוך הסוכה, אלא בעינן שצלתה יהיה מרובה מחמתה, ואדרבה בעינן קצת חמה, דאל"כ אף הכוכבים אין נראים מתוכה, ואף ר"ת ס"ל דלכתחילה בעינן לעשות הסיכוי כדי שיהיו כוכבי החמה נראים בתוכה וכמבואר בהגהות המרדכי הני"ל. וא"כ כשאמר שלא לירד בחזקה כמו זרם, או שלא לירד הרבה גשם רק קצת, על זה אף השו"ע למעט קצת ירידת הגשם, אבל לא שלא ירד גשם כלל, דהא כתבו האחרונים (משנה ברורה סי' תרל"א, ס"ק ו') דאם הוא מעוה כ"כ עד שאין הגשמים יכולים לירד בתוכה אפילו כשיוירדו גשמים מרובים, דיש להחמיר ולפסול משום גזירת בית.

אמנם כל הני"ל נחא בבאיור החזון יחזקאל, אבל בבאיור שיטת השו"ע הרב לכאורה א"א לומר דכוונתו דאין לעשות לשם מטר, היינו היכא שמכין שלא ירד גשם כלל בתוך הסוכה, אבל אם מכין שלא לירד בחזקה כמו זרם, או שלא לירד הרבה גשם רק קצת, על זה אף השו"ע הרב מודה דמועיל סוכה להיות מחסה, דזה אינו, דהא השו"ע הרב כתב להדיא "כל שאין עשויה לצל בלבד אין זו סוכה", הרי דאפילו אם עשה שלא ירד הרבה גשם, אע"ג דעדיין ירד לתוכה קצת גשם, מ"מ פסולה דכל שעשויה לאיזה דבר חוץ מצל, הרי זה בית, וא"כ שוב קשה למה הכריע השו"ע הרב כנגד דברי רב חסדא ע"פ הרא"ש.

אלא דלפנ"ד אינו כהל' דמשמע דסי' י"ב של הרא"ש לא היה בנוסחאות הרא"ש של הקדמונים, דהא הרא"ש שם הביא דברי ר"ת מיד אחר שהביא דברי רב חסדא, והטור (סי' תרל"א) כתב ואדוני אבי הרא"ש ז"ל לא הביא דבריו בפסקיו, וכן הב"ח שם (סי' ד') כתב שכך כתב המרדכי בשם ר"ת, ולא הביא שם הרא"ש הביא דבריו, וא"כ כיון שבנוסחאות של הגמרא שלנו (סוכה ח.) לא נזכר בדברי רב חסדא דצריך לעשות למה שר"ת, וגם בספרי הקדמונים משמע שלא היה הרא"ש דברי חסדא דרב חסדא אמר גם למטר, א"כ אפילו אם היה להשו"ע הרב אותה נוסח של הרא"ש אשר נמצא לפנינו היום כמו שנדפס בש"ס ווילנא, שיהיה "ל"ל שהשו"ע הרב ס"ל דסי' ה"א.

משה צבי הלוי עדעלשטיין
מאנסי

¹ ראה באפיקי ים (ח"ב סימן ה') שנסתפק בזה.

² וכן משמע מדברי הצנפת פנחה (מתנות עניים פ"ד ה"ט).

³ וראה לעיל בדברי המלא העומר.

ואחד צלי) חייב שני חטאות, אע"ג דאכלם בהעלם אחד. וכתב בחזון יחזקאל (שבת פ"ט ה"ה), וז"ל: נראה דכי אמר ר' יהושע תמחויין מחלקין, היינו דוקא בהעלם שהמאכל שהוא אוכל הוא חָלָב, אז סבירא ליה דתמחויין הוי כגופין מחולקים וכל תמחוי הוא העלם בפני עצמו ולא הוי חדא שגגה. משא"כ כשנעלמה ממנו הלכה שחָלָב זה אסור, אז הוי כל אכילותיו שאכל הרבה פעמים חָלָב רק העלמה אחת ושגגה אחת.⁹

ונוסעין זה נסתפק האבני נזר (ח"מ סימן ק"צ אות א', וסימן קצ"א אות א') בהא דמבואר (כריתות טו.) דהבא על כמה נדות חייב חטאת על כל אחת ואחת, דגופין מחלקין. האם זה רק בשגג במציאות, שחשב על כולן שהן מותרות, או גם בשגג בדין שחשב שנדה מותרת.

סיפור

שמעתי מהישיב החסיד מה"ר אברהם שו"ב נ"י מק"ק ווישניץ שלמד עוד אצל הג"ר יוסף בער זצ"ל אבד"ק בריסק הבית הלוי, ואצל הג"ר זאב נחום אבד"ק ביאלי בעל המחבר אגודת אזור, על דבר הרה"ג ר' יצחק הירש ניימאן ז"ל אבד"ק ניישטעטל והתקרבות היתירה שהיה לו אצל כ"ק מרן אדמו"ר רבי אברהם מרדכי וצוקלה"ה מגור.

עובדא הכי הוה, בזמן מלחמת העולם הראשונה שנת תרע"ד שגירשו לאחינו בני"י מכמה עיירות, בין הפליטים היה גם הרב הנ"ל, ונסע לעיר ווארשא, והיות שהיה דיוק גדול בדירות בשכונת היהודים, לכן שכרו הרבה דירות גם בשכונות הרחוקות ממשכן היהודים. גם הרב הנ"ל נתיישב בחצרו של גוי, והיה שם רק איזה יהודים מהחפשים שלא היה ניכר יהדותם. באותו החצר היה בצד השני עוד חצר ששם איזה למשכן לו הגענעראל שהיה מפקד צבא המלחמה שבסביבות ווארשא, והיו שומרים סביבות החצר שלא יבא שום איש, בפרט ישראל היה בכל יראה, אך דיירי החצר היה להם פתח לצד השני שדרך שם היו נכנסים ויוצאים, ולא שמו לב עליהם להרחיקם מהחצר.

דרכו של אותו השר צבא היה דבעת שישב איזה שעות על גבי שולחנו וסידר תכנית וסדר הצבא ונתייעץ מוחו, אז ירד להחצר וטייל אחת הנה ואחת הנה. פעם אחת ראה להרב הנ"ל בחצר, והתחיל לשוחח עמו, ובהיותו מדבר יפה בשפה הרוסית, נשא חן בעיניו וקראו לביתו, וסיפר לו שהוא המצביא לצבא סבכיבות ווארשא, ועתה המצב הוא כך וצריך לו ושאל עצתו איך ומה לעשות הלאה, הרב השיבו דעתו, והשר צבא עשה כדבריו והצליח מאד, מני אז בכל פעם שהיה לו איזה ענין קשה, קרא להרב ונתייעץ עמו ובכל פעם הצליח, עד שדחה את האשכנז דחיה גדולה מסביבות ווארשא, ונסע השר צבא לשדה המלחמה שנתרחקה אז מעיר ווארשא.

והנה בווארשא היה אחד מאנשי שלומי של הרבי מגור שנתדלדל מאד רח"ל מסבת המלחמה, ובא להרבי מגור ושאל בעצתו היות שמייצעים לו לקנות נחושת ונחושת קלל (מעש), הרבי מגור הסכים לזה באופן שלא יעשה במסחרו נגד חוק הממשלה, הלה עשה והצליח ונעשה עשיר גדול עוד יותר מקודם, אך מקנאיו אכלו ביה קודצא שמוכר הסחורה להאשכנז, אשר זה היה משפט מות רח"ל, ותיכף אסרוהו בכבלי ברזל ושלחוהו למשפט הצבאי של אותו השר צבא מכירי של הרב הנ"ל שהיה שייך לו ווארשא וסביבותיה. אשתו של הנאסר נסעה תיכף לגור ונכנסה עם הרבנית כנחמה ופרצה בבכי גדולה, ובתוך מרידותה אמרה: אתם המיתם את בעלי בעצתכם, וגרמתם אסון לאשה ושבעה ילדים.

הרבי מגור הצטער מאד, ונסע תיכף לווארשא להיוודע מה יש לעשות, ומי הוא ממכירי אותו השר צבא, ואמר לו בווארשא כי אותו השר צבא הוא שונא ישראל גדול, ואינו מניח לבר ישראל לדרוך על מפתן ביתו, ובכלל הוא איש אכזרי סגור ומסוגר, ואין לו שום עסק עם בני אדם, רק כל העת עובד בביתו בתכסיסי המלחמה. הרבי מגור נדהם מאד מתשובה זו עד שנחלה רח"ל, וכמעט משך ד' ימים לא אכל ולא שתה וחוריד דמעות כל העת.

ביום ה' בא איש אחד מאנשי שלומי וביקש רשות הכניסה כדי להזכיר חולה, וכשבא לחדר האדמו"ר האמרי אמת מגור, ראהו מוטל על הסאפקע בצער גדול רח"ל, להש לאדמו"ר אשר הוא יוכל להראותו איש אשר יש לו הכירות הרבה עם שר המצביא הנ"ל, אך ההכרח להיות בסוד גדול, האדמו"ר עמד תיכף מלא קומתו וקבלו בסבר פנים יפות, וסיפר האיש איך שהוא מלמד, ולמדו ג"כ עם בני הרב הנ"ל מניישטעטל, ובהיותו בביתו, נודע לו איך שבכל עת היות השר צבא בווארשא המתקן עצה עם הרב, אך ההכרח הוא לבל יודוע לשום איש מזה, שאז יוכלו המוסרים לקלקל הכל כמובן, ולכן ביקש שאדמו"ר ילך עמו לבדו בלי הגבאים. האדמו"ר הסכים לדבר, ואותו האיש המלמד חוליכו דרך חצרות וסתרים כדי שלא ירגיש מי שמכירם, ובבואם להרב הנ"ל, אמר לו האדמו"ר: תדע שאני אחיה לך מכיר טובה בזה ובבא, ובכל מה שיחיה בידך, רק עשה טובה להציל נפש מבני ישראל.

הרב מיאן בתחילה באמרו חייך קודמין, כי אי אפשר להגיע לשר המצביא אם לא בסכנת נפשות ואולי יהרגוהו ח"ו עוד קודם שיוגיע להשר צבא, כידוע אכזריותם של הקוזקים, בפרט בנוגע ליהודי שבטח יחזיקוהו למרגל לטובת האשכנזים. אז האדמו"ר התחיל לבכות לפניו, ואמר לו: צייר בדעתך, אם אומרים לך שאני תפוס שם ובידך לשחררני, אז השיב: בעבור הרבי הייתי הולך למסור נפשי. אמר לו האדמו"ר: תדע שהדבר נוגע בחיי ממש, כי אם ח"ו יהיה אסון להתפוס, לא אחיה. הרב נבהל מאד, וביקש שאדמו"ר יתפלל בעדו שלא יאונה לו רע. אמר לו האדמו"ר: תדע, שתהיה ברעיוני כאילו אני בעצמי הולך עמר. הרב נסע תיכף לשדה המלחמה, ובבואו סמוך למקום המשומר תפסוהו תיכף ונתנוהו במשמר. באותו חדר היה יושב אותו יום שר מאה שטעה במעמד צבאו ובא באיחור שעה, ואותו שר מאה היה נוכח כמה פעמים בחדר השר צבא בווארשא באותו שעה שנתייעץ עם הרב הנ"ל בעסקי הצבא, והכירו ושאלו מי הביא חלום, והשיבו שצריך דבר נחוץ מאד לדבר עם השר צבא ובא הנה ותפסוהו ונתנוהו בסוהר, וביקש לאותו שר שלמחר בצאתו יודיע להשר צבא אודותיו, וחש"ת נתן בלבו שתיכף בצאתו הזכיר את הרב לפני שר הצבא, ושלה השר צבא שליח מיוחד להביאו תיכף, השלוחים בידעם שכל תפוס המובא להשר צבא ובפרט פתאום אחת דתו לחמית, הבחילוהו, אבל הוא בטח בה', וכשהביאו אותו לחדר החיצון, הודיעו להשר צבא, ופתח השר צבא את דלת חדרו וקיבל את הרב בזרועות פתוחות ובסבר פנים יפות והכניסו לחדרו ושאל בשלומו, וביקשו לספר לו מה הרבר שהביאוהו הנה, וסיפר לו כל הענינים ושהאיש חף מפשע בבטיחות הרה"ק מגור, ושהדבר נוגע ג"כ לסכנת נפשות בחיי האדמו"ר, והוא בא כאן בשליחותו. השר צבא דיבר תיכף בטלפון למשטרה הצבאית שהיה תפוס איש הנ"ל, וצוה שישחררוהו ויובילוהו במרכבתו של שר הצבא העירה ווארשא, ולהרב אמר שבא בעתו, כי צריך להתיעץ עמו על כמה ענינים והחזיקו שם איזה ימים, ושלחוהו אצל לשלום לביתו. ואיש הנ"ל בראותו שמובילים אותו במרכבת הצבא, פעם לבו בחשבו אולי אלו הם ח"ו רגועי האחרונים, אך בהציגם אותו חפשי בווארשא והם נסעו חזרה, הרגיש שהוא חפשי באמת, ונסע ישר להאדמו"ר, וכשבא להאדמו"ר בבשורה הטובה, אמר לו: החייתני. ומני אז היה לו להרב הנ"ל התקרבות גדולה אצל האדמו"ר. (בן לאשרי ח"ג אות מ"ב)

עשינו מה שגזרת עלינו אף אתה עשה מה שהבטחתנו!

פאר א נדבה פון \$120 פאר גליון מליצי יושר

וועט מען מודיע זיין ביי די ציונים פון די **פלאצקע גאון** - ווארשא, **אבני נזר** - סוכאטשוב, **בן לאשרי און חזון יחזקאל** - הר המנוחות

אז איר האט מקיים געווען די צוואה, און יעצט איז די צייט פאר זיי מקיים צו זיין זייערע הבטחה!

gilvonmy@gmail.com 732-510-0560

⁹ אבל בחידושי ר' אריה ליב (ת"ב סימן נ"ג) כתב דאה"ג דאם נעלמה ממנו הלכה דחלב זה אסור, אז חשיב שגגה אחת, מ"מ אם אכלו בשני תמחויין חייב שני חטאות. דאע"ג דשני תמחויין אינו גורם שיחשב שני שגגות, אבל זה גורם דלא מהני מה שעשאן בהעלם אחת שיחשב כמעשה אחד, רק זה חשיב כשני מעשים, וממילא חייב שני חטאות. ובעפנת פנת (מתנות עניים פ"ד ה"ט) כתב, דהיכא דהשגה היא בגוף כגון שבא על שתי נשים נדות ולא ידע שהם נדות, אז אין צריך לימוד מיוחד לומר דגופין מחלקין, דסברא היא. אבל היכא שהטעות הוא בדין שלא ידע שנדה אסורה, אז צריכים לימוד מיוחד דגופין מחלקין, ע"ש. ולאור הנ"ל מובן היטב החילוק, דהיכא שבא על שני נדות ולא ידע המציאות שהם נדות, מיקרי שני שגגות, והא דנפטר בקרבן אחד, היינו משום דהעלם אחד חשיב כמעשה אחד, אבל בגופין מחולקין דזה שני מעשים, ידעינן ממילא דמחויב בשני קרבנות כיון דזה בעצם שני שגגות. משא"כ היכא דטעה בדין ששכח מאיסור נדה, אז הוי שגגה אחת, וא"כ גם בגופין מחלקין לא היינו יודעים בלי קרא דחייב שני קרבנות, ולזה בעינן לימוד מיוחד דבגופין מחולקין מיקרי שני שגגות וחייב שני קרבנות.

יומן רשימות ממסע הקודש

אמר המסדר: שמעתי מהבחורים בישיבת סלבודקא שאמר להם הרה"י שליט"א לאחר חזרתו מהמסע, שבאם יכתבו דברים מהמסע ידעו שתשעים ותשע אחוז מהסיפורים לא נכונים ורק אחוז אחד אמת. וכדרכו להביא מש"כ בהסכמת הרד"ל לספר עליות אליהו על מספרי תולדות הגר"א שכפי רוב המספרים והשומעים ממנו ז"ל, כן רבו השינויים בחיסור ויתור בכל סיפור וסיפור.

אפתח בדברי הלכה שרשמתי ממה שראיתי בביקורי באכסניא של רה"י שליט"א ומקצת מה ששמעתי מהמלוים של רה"י שנסעו עמו כל ימי הנסיעה בשמים ובארץ.

קודם הטיסה בבית הנתיבות הביאו לרה"י מים לשתות וחשש מלברך עליהם כמנהגו לחוש שמא אינו שותה לצמאו דאין מברכים על שתית מים שלא לצמאו, ויצא בברכה מאחד המלוים, ואמר לו לומר קודם הברכה "ברשות". - שמעתי שהציעו לו לברך על סודה אפי' שאינו צמא מ"מ אולי נחשב שיש הנאה בשתייתו מחמת הגז, והסתפק בזה רה"י אם מהני. - מעבר לזה שמעתי שלא שתה ולא אכל בכל משך הטיסה שהיא מהלך יום אחד י"ב שעות, אולי משום שאינו אוכל בשוק בפני רבים במטוס שהוא כמו שוק.

שמעתי שבירך תפלת הדרך מיד בהמראת המטוס כיון שהסכנה מתחילה כבר בהמראה עוד קודם שהרחיקו פרסה מהעיר.

שמעתי מנכדו שנסע לשדה התעופה ממקום מגוריו וכבר התחייב בתפלת הדרך ובירך בנסיעה לשדה התעופה, ואמר לו הרה"י שיברך שוב בטיסה בלא שם ומלכות, וצ"ב טעמו.

לטיסה הביאו לרה"י שליט"א קערה (מתקפלת) כדי ליטול ידיו כשצריך, וכנראה זה לפי דעת החזון אי"ש שלא מועיל נטילה בתוך בית הכסא, ובאורן אין מקום ליטול אלא בביהכ"ס. ושמעתי אח"כ מנכדו שאמר שאמנם מעיקר הדין רק בנטילת ידים לסעודה לא מהני נטילה בבית הכסא, אבל לדעת הגר"א גם בשאר נטילות צריך נטילה כדין והוא רוצה להיות איש של לכתחילה.

בהגיעו לאכסניא במונסי כבר עלה השחר והי' סמוך לזמן שנקבע לתפילה בבית הנגיד ר' שמעון גליק הי"ו, ורה"י ביקש שיוציאו אותו בברכות התורה כיון שכנראה ישן רק מעט בכל הטיסה בלילה פחות משיתין נשמיין, וכנראה אינו נוהג כהרעק"א בשו"ע שאם ישן ביום שלפניו שינת קבע ובליילה לא ישן שיכול לברך ברכות התורה, ושמעתי שהחזו"א לא סבר כהרעק"א, וא"כ הרה"י גם לא יברך בכה"ג, או שכבר כיוון במעריב בברכת אהבת עולם לצאת ידי ברכת התורה אחר שינת היום, ועכ"פ ביקש שיוציאו אותו ואמר קודם שיאמר המוציא "ברשות", ואמר לו שאח"כ יוציא גם בברכת אלו' נשמה וקודם ברכת אלו' נשמה יאמר ברכת אשר יצר לבדו, ואח"כ יוציא גם בברכת המעביר שינה, ושאר ברכות השחר יאמר בעצמו. קודם שהוציאו אותו ברכה ראיתי שביקש לרחוץ ידיו משום נקיות בלא כלי ואמר שנוטל ומברך על נטילת ידים רק אחר הנחת תפילין כיון שמצוי נגיעה במקומות המכוסים בשעת הנחת התפילין. את ההנחת תפילין לא ראיתי כי ביקש הרה"י שיציאו כל העומדים שם שלא צריכים כולם להתבונן כשהוא מקיים המצוות שלו.

בתפילה שמעתי שאמר שלא ישאל טל ומטר שיש בזה מחלוקת דלהמשנ"ב דינו לומר טל ומטר כיון שהוא נחשב בן ארץ ישראל שלא עקר לקביעות למדה"י, ולפי החזו"א אומרים לעולם כמקום שהוא נמצא בו וממילא אינו שואל מטר כמנהג בני חו"ל, ואמרו שהוא נוהג כהחזו"א ואינו אומר טל ומטר, ומ"מ אולי לרווחא דמילתא מזכיר בשומע תפלה בנוסח ותן טל ומטר במקומות המריכים לגשמים, (כמובן שלא שמעתי שמזכיר כן אלא שכך אמרו משמו), ושמעתי את נכדו שואל אם יטעה ויאמר טל ומטר מה דינו ואמר שיצטרך לחזור ולהתפלל כדין בני חו"ל שטעה אף דלהמשנ"ב דינו לכתחילה לומר טל ומטר. - ושאלו את הרה"י אם אפשר לבן ארץ ישראל להיות ש"ץ שם אע"פ שאינו אומר טל ומטר ורוצה לומר בשומע תפלה, ואמר הרה"י שאפשר להיות ש"ץ ולא יאמר אלא כמנהג המקום וכמו שהורה החזו"א ולא יזכיר בשומע תפלה בחזרת הש"ץ (אפי' בלחישה) כמנהג בתפלת לחש להזכיר טל ומטר.

ביום שני ראיתי שבירך רה"י (והמלוים) ברכת הגומל, ואמר שכל אחד יברך בעצמו הגומל ולא שהוא יוציא את כל שאר המלוים בברכת הגומל, (וכנראה עפ"י מש"כ בזה בספרו בענין נסוח שגמלני כשיוצא בשומע כעונה). וש"מ תרתי שמברכים על טיסה הגומל אפי' שלא נסע בתוך הים ממש אלא עבר מעל הים, ושמעתי שכך הורה החזו"א. וש"מ שמברכים הגומל כשמגיעים לחו"ל אע"פ שדעתו לחזור לאחר כמה ימים ולא נגמרה הנסיעה מ"מ מברכים וחוזרים ומברכים כשחוזרים לארץ. - ובירך את הגומל לאחר הקדיש ולא כיש שמברכים מיד אחר העלי' לתורה קודם הקדיש, ושמעתי שמשום הפסק הוא שצריך שהקדיש יהי' על הקריאה ולכן את הברכת הגומל מברכים אחר הקדיש. - ראיתי בדף של הלכות שהביאו בני לויתו של רה"י שכתוב בשמו שאם בירך הגומל אחרי שעבר את הים ולא ידע שצריך לברך גם על רפואה שנתרפא דמסתברא דלא יצא, כיון שלא הודה על הנס השני. - אמר הרה"י שאפי' אם יעברו ג' ימים לא נוהגים לברך שלא בפני ס"ת כמש"כ במשנ"ב דכיון שהעולם לא נוהג כן אין לעשות דברים משונים.

שאלו את הרה"י על אמירת יראו עינינו שבני חו"ל אומרים במעריב קודם שמונה עשרה אם לאומרה כמנהג המקום, ואמר שהרי אינו מובן למה בא"י לא אומרים, ואמר שהוא מספק לא אמר בפעם קודמת שהי' במדינת הים, ושאר בני המנין שהיו בני חו"ל והם נוהגים לומר הם יגידו לבדם והמתינו להם.

שמעתי שאומר לש"ץ שצריך לבדוק כמה פעמים שיש עשרה כשרוצה להתחיל קדיש או ברכו בהיות והמנין מצומצם צריך לבדוק ממש סמוך לתחילת הקדיש שאמנם יש עשרה. - ועוד שמעתי מתלמידו ושוב שאלו את הרה"י ואישר הדבר שמקפיד כשיש חדר שיש בו קרן זוית או פרוזדור יוצא וכיו"ב, שיהיו כל העשרה בתוך החדר שאם לא כן פעמים שאינם מצטרפים לעשרה דהוי חצר גדולה שנפרצה לקטנה ושאר דיני מחיצות מחלקים הציבור לשנים כפי שהבנתי הדברים.

בכמה תפילות שהתפללתי עם הרה"י ראיתי שלא ישב לתחנון והסבירו לי שהי' מאחוריו בריחוק מי שעוד לא גמר שמונה עשרה ולא פסע שלא להיכנס בד' אמות שלו. ואם התאפשר לו לפסוע בסיום החזרת הש"ץ כבר לא פסע אלא אמר תחנון מעומד כדי שלא להפסיק בין תפילה לתחנון כפי ששמעתי. - וזכיתי לראות הפסיעות איך שעושה בדקדוק ג' פסיעות שלימות עקב בצד אגודל כפי שהסביר לי תלמידו שהוא מדקדק בזה מאוד.

באיזהו מקומן שזכיתי להיות מהמנין המצומצם שלו (רק בתפילת שחרית הי' פתוח לציבור והגיעו מאות להתפלל במחיצתו, אבל מנחה מעריב התפלל במנין מצומצם) ראיתי שפעמים לא עשה נפילת אפים ואמר תחנון במיושב בלא נפילה ומשום שלא הי' באותו מקום ס"ת או שאר ספרים.

בהיותי בבית דירה שלו באכסניא ראיתי שיש שם לחם מארץ ישראל (לפי האריזה שניכר שמארץ ישראל הוא), ואמרו לי הבני בית שהביא מהארץ מחשש איסור "חדש" שמצוי כעת בחו"ל, ומדקדק בכל כשרות אכילתו גם חוץ לביתו, כנראה שבישלו לו בכלים חדשים עבורו רק ממה שהתברר כשרותו בתכלית.

צוה כמה פראי האבות לראיתי בחבורת המופלאה הנ"ל

להביאו המלוים מארץ ישראל.

בחול"ל אין נושאים כפים אלא ביו"ט, ומנין של בני ארץ ישראל שנזדמנו להתפלל יחד בחוץ לארץ ג"כ לא ישאו הכהנים כפיהם דאזלינן בתר המקום.

עי' ביה"ל סי' ס"א ס"ב ד"ה יכול לענין ק"ש דנאמרת בכל לשון דהיינו דוקא במקום שהלשון הזו מדוברת, ולפי דבריו אין לעשר בלשון בלתי נוהגה במדינה זו (וענין "מדינה" יתכן דהוא עיר כידוע בלשון רמב"ם) ולפי"ז לכאוי' אין לעשר בלשון יהודית (אידיש) במקום שאין מצויים המדברים בה, מיהו עיקר ד' הבה"ל צ"ע, ועי' רע"א עירובין כ"ח א' ואכ"מ. ונפקא מינה בזה לענין לעשר במטוס בלשון יהודית ושאר לשון שאין מדברים שם בלשון זה.

רשמים ופנינים מביתר רבנו בגלות ארה"ב להאזרת קרן התורה

לקראת מסעו ההיסטורי של ראש הישיבה שליט"א (אשר כמעט לא יצא מתחום ארץ ישראל מאחר שעלה בעודו נער מפולין, מלבד הנסיעה שנסע עם מרן הגרא"ל שטיינמן לפני כ-17 שנים לאנגלי' לחיזוק עולם התורה ויסוד קרן להחזקת עמלי תורה) עלה ביום ה' בערב לבית מרן הגר"ג שליט"א לקבל ברכת הדרך, במהלך ביקורו סיפר רה"י שליט"א כי יוצא למספר ימים לארה"ב לעורר לבב ישראל למען עולם התורה בארה"ק, מרן שליט"א אמר לו כי ענין זיכוי הרבים הוא ענין גדול מאד וכל הזכויות שיגרמו מכך יזקפו לזכותו, והוסיף וסיפר מה ששמע מהגר"ח ברמן בשם הגרב"צ במברגר זצ"ל על יהודי פשוט מפתח תקוה שתרם את עזבונו לישיבת פוניבז' וקנו מכך ספרים עמ"ס גיטין, ולאחר מכן התגלה אותו יהודי בחלום להגר"צ במברגר וציטט לו קטעים מחי' הרשב"א עמ"ס גיטין, דבר שבחייו ודאי לא זכה לעסוק בזה, ורואים מכך עד כמה גדולה מעלת זיכוי הרבים שכל ההשפעות מכך נזקפות לזכותו וכאילו עשאו בעצמו.

רה"י שליט"א התרגש מאד ממעשה זה וביקש מרבינו הגר"ג שליט"א רשות לספר בשמו את המעשה לנדיבי עם בגולה לעוררם על ענין גדול זה של זיכוי הרבים.

לאחר מכן בירכו מרן שליט"א בברכת צאתכם לשלום.

ביום ו' לאחר תפלת מנחה נכנס להפרד מהגרמ"ה הירש שליט"א בביתו בקרית הישיבה, מכיון שמע שבדעת הגרמ"ה לבוא אליו להיפרד ממנו לכן מיהר להקדימו ולבוא אל ביתו לכבדו, בגודל האהבה והכבוד זה לזה השורר ביניהם. בשבת פנה אליו המשגיח וברכו בברכת הצלחה ועצה טובה בכל הנסיעה, אמר לו רה"י שליט"א שהי' דעתו להיכנס להיפרד ממנו, ועוד יעשה את זה כנראה, ובמוצ"ש לאחר תפלת ערבית נכנס להפרד מהמשגיח בביתו.

מאוחר יותר יצא רה"י שליט"א ממעונו לנסוע לשדה התעופה עם "המנהיג" המסור ר' יצחק רוזנגרטן שליט"א, כשמאות תלמידי הישיבה בראשות הגרמ"ה שליט"א מלוים אותו בהתרגשות לרכבו.

בשדה התעופה קיבל את פניו רב שדה התעופה הרב נסים אלמליח וישבו ודיברו בד"ת, והוסיף רה"י וסיפר כמה עובדות מגדולי הדורות.

במהלך הטיסה מיעט רה"י מאוד בשינה וכמובן עסק בלימוד התורה ומעט שיחת חולין של תלמידי חכמים עם מלוויו, וכן עם הרב אהרן מרדכי רוקח בן האדמו"ר מבלעז שהי' אף הוא בטיסה הזו.

מיד לאחר הנחיתה בארה"ב המתינו בכניסה למטוס שוטרים להוליכו בלא עיכוב ללא תור, בשער המתין לו המארח הנגיד ר' שמעון גליק עם עוד מיקירי קרתא מונסי, ומשם נסע עם ר' שמעון גליק לבית האכסניא שלו במונסי בשעת הזריחה, בהגיעו למונסי עם הנץ החמה לבית ר' שמעון גליק שהקצה עבורו דירה מיוחדת, וכבר החלו להתאסף בבית זריזים המקדימים להתפלל ולהקביל פני הרה"י, ובין הבאים הי' תלמיד הרה"י הרב הגאון רבי משה דוב שווייד שליט"א שמוקרב לרה"י מאוד וגם נשאו לבו להוזיל מהונו להוצאת ספרי רה"י, כשראהו רה"י שמח לקראתו אבל מאחר והי' קודם תפילת השחר לא הקדימו שלו' זה לזה ואמר לו רה"י שהוא מהרהר בלבו מה שרוצה לומר לו והרהור כדיבור.

רה"י התכוון לתפילה וביקש שיוציאו אותו בברכות מאחר וכמעט לא ראה שינה לעיניו במשך הלילה בטיסה, וביקש מאחד מהמלוים שיוציאו בברכות, התפילה נערכה ברוב עם שבאו להקביל פניו, ולאחר התפילה עברו כולם להתברך ולברך לשלוי'.

אחרי התפילה התיישב ועברו כולם לקבל שלו' וברך כל אחד כפי בקשתו, ולאחר שעברו כולם פנה רה"י לאכסניתו לסעוד פת שחרית ולנוח קמעא מטורח הדרך.

בהמשך הבוקר התקיימה אסיפת נגידים בבית האכסניה במהלכה נשא רה"י דברים כדלהלן:

צריכים לדעת מה הוא ערך התורה, לימוד התורה ע"י לומדי התורה זהו קיום יסוד עם ישראל, וכל בנין לימודי ד', בעיקר בדורנו, בין בא"י ובין בחו"ל, אם ענין לימוד התורה נחלש הכל נחלש, צריכים להרבות עוד ועוד לומדי תורה.

וצריכים לדעת כי הכל בזכות לומדי התורה, אתם דואגים לעתיד ילדיכם, דעו לכם כי ערך התורה שישאר לדורות הבאים בטהרתו ובצביונו, זה הוא רק ע"י ריבוי לומדי תורה וריבוי הכוללים, צריכים לומר זאת בקול ובבהירות, לימוד התורה זה הוא יסוד גדול וזכות גדולה, ולהחזיק לומדי תורה ולהרבות עוד ועוד כוללים, זהו משמרת התורה בעם ישראל, זהו האידישקייט של עם ישראל.

דעו לכם מי שעושה עושה לעצמו, למען ילדיו, למען המשכת הדורות ולהנצל מכל הסכנות המצויות היום לרוב, ילדים שרואים בבית מה הוא ערך של תורה גדלים כך, סיפר לי השבוע אברך שראה את בנו נער בגיל מצוות מצטער ביום פטירתו של החזו"א ולשאלתו על מה הוא מצטער ענה הילד כי אם החזו"א היה חי והיתה לי קושיא היה לי את מי לשאול.... דברים כאלו מגיעים רק מחינוך מהבית.

אשריכם פותחי הלבבות למען התורה כסדר, זכרו כי הכל בזכות לומדי התורה, באתי לעורר על דברים המחזקים אצלכם כבר, אשרי מי שמטה כתף לבנין עולם התורה, כך לימודו רבותינו וכך צריך להמשיך, יזכו כל התומכים באונם ובהונם לכל טוב והצלחה במעשי ידיהם ונחת בכל אשר יפנו.

לאחר הדברים נגשו הנגידים לקבל את ברכתו של רה"י שליט"א ובירך כל אחד בחום איש כברכתו ובעסקי שיעוריו ויכולו לתת יותר ויותר. אחד הנדיבים ניגש וסיפר כי מרן הגרא"ל זצ"ל אמר לו שראוי להרבות לתת ליותר אברכים מאשר סכום גדול למעט אברכים ושאל האם הדברים תקפים גם עתה שהתרבו הוצאות המחיה ע"י הגזרות המתחדשות בא"י חדשים לבקרים, רה"י שליט"א השיב כי דברי הגרא"ל זצ"ל נכונים לשעתם ונכונים כעת.

אח"כ ניגש נדיב אחר והסתפק האם ימשיך להחזיק מעט אברכים בסכום גדול כאשר היתה באמנה אתו או שלאור דבריו ירבה אברכים בסכום מועט מכך, לשאלת רה"י שליט"א ענה כי הרגשתו להמשיך כהרגלו ונענה כי ינהג כהרגשתו.

מאוחר יותר סמוך לזמן מנחה גדולה נסע לישיבה סמוכה ישיבת היכל התורה של הרב דיק שליט"א למסור שיעור בריש מסכת יבמות שיעור עמוק לבחורים מבינים ועוד אברכים שנקבצו לישיבה לשמוע את השיעור, ואחר השיעור התפלל עימם מנחה, ובירך את כל בני הישיבה. רה"י סירב לשבת במזרח ופניו כלפי הציבור די לו בשיבתו הוא מוכרח לשבת כך ובכל מקום אחר דרכו לברוח מהשררה.

לאחר מנוחת צהריים שלא ראה כמעט שינה לעיניו משבת, שמעתי שדובר שישע במסוק לפילדפי' למסור שיעור בישיבה של ר' שמואל קמינצקי שליט"א מזקני ראשי הישיבות, וכבר הועידו מסוק לצורך הנסיעה אלא שלא מצאו טייס שיטוס בשעה זו ולע"ע נדחה הנסיעה לעת מצוא. מיד ששמע שאין שיעור אז אמר שהוא יכול ללמוד וביקש גמרא יבמות ושקע בלימוד בלא לשים לב לסביבה, לא היו לו באכסניא ספרים רבים מעבר לש"ס ושמעתי שהזכיר דברי הראשונים ומספרי החזו"א בעל פה.

ביום שני בבוקר לאחר שכבר פשטה יותר השמועה מפה לאוזן על האורח הדגול השרי בעיר, נקבצו והשתתפו מאות רבות מתושבי האזור בתפלת שחרית בבית האכסניא עד כי היה צר המקום מהכיל, רה"י שליט"א עלה לתורה ובירך הגומל כשלאחר מכן עברו במהלך למעלה ממחצית השעה קהל ההמונים לברכה עצה ותושיה כשראש הישיבה שליט"א מקבלם אחד לאחד במאור פנים ומברך כל אחד כמשאלתו לאחר שמברר את השפה בה הוא שולט יותר אם אידיש או עברית, ומברך לכל אחד ואחד כלשון עמו.

לאחר מכן באו לבית האכסניא תלמידי ישיבת "בית מקרא" מונסי שבראשות הגר"ח בודנהיימר שליט"א ותלמידי ישיבת "אהל תורה" בראשות הגרש"י רזנגרטן שליט"א. התלמידים נכנסו עם רבותיהם למעונו של רה"י להתברך ולשמוע מעט דברי חזק.

בדברי הדרכה שמסר להם ראש הישיבה שליט"א אמר להם בין הדברים: **על דברי תורה נאמר מתוקים מדבש ונפת צופים, התורה היא הדבר הכי מתוק שיש, תלמדו טוב,**

תשמעו בקול רבותיכם, תורת ד' תמימה משיבת נפש, וכך תזכו לעלות מעלה מעלה ולהרוות נחת להוריכם ומוריכם, וזו היא ההצלחה האמתית.

בהמשך הבוקר נכנסו עוד ועוד יהודים שביקשו להתברך ולהתייעץ עם ראש הישיבה שליט"א בעניניהם, רבים צבאו על הפתח ומאות התקשרו לבקש לבוא ולחלות פניו.

לאחר שכלתה רגל המבקרים יצא רה"י לליקוד עיה"ת (הרה"י ביטא בהערכה "עיר התורה ליקווד"), בכניסה לעיר ליקווד המתין לו הגאון ר' ירוחם אולשין מר"י ליקווד שלא רצה להפגש ברוב עם מחמת זהירותו מהקורונה עקב מצב בריאותו, ויצא רבינו מהרכב ועמדו לדבר בחביבות מיוחדת, ור' ירוחם הזכיר את מה ששמע מרבינו בעבר על הגירסא **בברכת אהבה רבה ודבק לבנו במצוותיך שאנו אומרים בכל יום והאר עינינו בתורתך ודבק לבנו במצוותיך, ובאבודרהם יש גירסא אחרת, והאר עינינו במצוותיך ודבק לבנו בתורתך, האר עינינו במצוותיך שיש אור במצוות, ודבק לבנו בתורתך - זה מה שנאמר אהבת תורה, לפי הגירסא הזו אנו מבקשים ודבק לבנו בתורתך שנה' דבוקים בתורה זהו אהבת תורה. ואולי אפשר לצרף את שתי הגירסאות יחד - למרות שהם גירסאות שונות, ולומר כך שאם יה' דבק לבנו במצוותיך יה' גם האר עינינו בתורתך, ושני הדברים משלימים כל אחד את השני.**

עם כניסתו לעיר התורה ליקווד פנה אל עבר ביתו של הנגיד ר' משה נצר שם המתינו לו כבר עשרות רבות מתושבי העיר שנכנסו לעצה ברכה ותושיה במשך למעלה משעה.

לאחר מנוחה קצרה ותפילת מנחה יצא רה"י לעבר ישיבת בית מדרש גבוה לליקווד כשבמהלך הדרך לווה ע"י נידות משטרה שפילסו את הדרך ברחובות לליקווד ההומים.

בתחלה פנה לבית הגר"מ קוטלר שליט"א שיצא לפתח ביתו לקבל פניו, במקום נכחו גם שאר ראשי הישיבה הגאונים רבי ישראל ניומן רד"צ שוסטלר ר"י יורקנסקי ר"י קרופני ועוד רבים מרביי הישיבה, במקום העלה ראש הישיבה זכרונות ממרן הגר"א קוטלר זצ"ל, בין הדברים סיפר שבהיותו אברך צעיר סמוך על שולחנו של דודו הגר"מ שולמן זצ"ל כשהגר"א קוטלר התארח בישיבה ומלבד התרשמותו מעיונו העמוק בתורה התרשם מכך שבמהלך כל סעודות השבת ישב ועיין בספר משנ"ב, הוסיף על כך אחד הנוכחים כי גם בכינוסים ואספות היה נוטל עמו את ספר משנ"ב באמרו כי בעניני הכלל עליו להסתייע בזכותו של הח"ח, ראש הישיבה שליט"א הגיב כי בעוד ישנם מהציבור אשר אינם מכירים בעומק עיונו של מרן הח"ח מ"מ בהסכמת הגאון רב"צ מבילסק זצ"ל לספר משנ"ב מכתירו כמעמיק נפלא ביושר העיון. כמו כן המהרש"ם התבטא עליו כך בלשון דומה.

עוד הוזכר במקום כי מרן הגר"ח מבריסק התבטא על כח תורתו של מרן הגר"א קוטלר כי בכחו להחזיק חצי עולם, ראש הישיבה הגיב ואמר שאפשר גם לומר את כל העולם, וציין בהתפעמות את המהפכה שיצר באמריקה החומרנית דאז.

לאחר מכן עלה להיכל הישיבה למסור שיעור עיוני בסוגיית אמירה בקידושין הנלמדת כעת בישיבה, כשבמקום מצטופפים אלפים רבים שגדשו את ההיכל ומבואותיו לשמוע דבר ד'.
את דבריו פתח ואמר:

ברשות ראש הישיבה, ראשי הישיבה הרבנים הגאונים שליט"א, הנני לומר דברי תורה במקום התורה הגדול והמרומם הזה אשר יסדו מרן גאון עולם רבינו אהרן קוטלר זצ"ל ורוחו הגדולה רוח תורה בקדושתה בעמקוה ולימודה בכל לב ונפש שרויה כאן בטהרתה ובצביונה. לאחר מכן מסר את השיעור ובסיומו אמר: שמעתי בשם הגר"ח מבריסק זצ"ל לרמז בנאמר זאת חקת התורה וכו' תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה עול, תמימה היינו בעיונה ובעמקוה, אשר אין בה מום היינו ללא חסרון ביראת שמים, אשר לא עלה עליה עול היינו ללא חכמות חיצוניות, מה ראויים הדברים להאמר במקום גדול ונשגב זה שלומדים בו אלפים שהסירו מהם כל עול של חכמות חיצוניות, אין בהם מום מלאים ביראת שמים כפי שניכר עליהם, ועוסקים בתורת ד' תמימה בעיון ובעמקות לשרשי הענינים עד מיצויים הדק היטב.

השיעור שנאמר בבהירות רבה ובהצגת שרשי הסוגיא החל מדעת הרמב"ן בענין עורר את כל ההיכל הגדול כמדורת אש, ואפילו הילדים שאינם מונחים בסוגיא זו נצפו דנים

כפי כחם בנאמר עד שנשמע ילד אחד מתבטא כי ראש הישיבה שליט"א הזכיר את דברי הרמב"ן ארבעה פעמים במהלך שיעורו.

לאחר השיעור ליוו קהל האלפים את ראש הישיבה לרכבו בשירת כי אורך ימים ועוד יובון כשהסדרנים אינם מצליחים להשתלט על נחשול האדם אשר נדחק להסתופף ואפי' במעט בצל אדרתו של ראש הישיבה שליט"א. משם שב לבית הנגיד ר' משה נצר כשבמקום נכחו כמאתים נגידים ותומכי תורה אשר המתניו בהתרגשות לקראת בואו, עם בואו פתח ואמר מנהמת לבו: **אני שב כעת מהיכל הישיבה, דבר שעשה עלי רושם גדול מאד, דבר שלא הכרתי לראות המוני בני תורה הוגים בתורה בעמלה ועיונה כאן בארצות הברית, עלינו לדעת כי הכל בנוי על עולם התורה, כמה שיותר אברכים בארץ ישראל בארצות הברית ובשאר מקומות, אברכים שכל חייהם סביב התורה, זהו קיום האידישקייט בצביונה ובטהרתה, ישנם הרבה סכנות לקיום היהדות, כל מיני שינויים, ההתמסרות לתורה היא תועלת לכל העולם, טובה במציאות וטובה סגולית.**

מי שרוצה שבניו יימשכו ליהדות כמות שהיא בלא כל שינוי בצביונה ובטהרתה שזהו העיקר והשורש ידע כי ע"י השתתפות באונם ובהונם למען לומדי תורה, זה מה שיועיל לכך.

כל העולם עומד על לימוד התורה וכמה שיהיו יותר אברכים הכל מתעלה יותר ויותר, עם ישראל מתעלה ברוחניות כנגד כל הפיתויים הגשמיים בדורנו, צריכים לזכור כי העולם הזה הוא רק פרודור לעולם הבא, ישנם הרבה דברים טובים אבל הם אמצעים ללימוד התורה, וממילא כל המשתתף בכל יכלתו להרבות עוד ועוד אברכים בין בא"י ובין בשאר מקומות שידע שבזה הוא בונה את העולם, ובפרט אלו שלמדו בישיבות יודעים כי זה העיקר.

גם חשוב לקבוע עתים לתורה אך צריכים לזכור ולדעת בידיעה ברורה, עולם התורה הוא קיום התורה והיהדות, הוא ואין בלתו, אין שום דרך אחרת ואין שום היתכנות אחרת.

והזוכה לסייע בזה מזכה את עצמו, את ילדיו, את המשך הדורות, ויזכה לסייעתא דשמיא לו ולמשפחתו, אשריכם ואשרינו שישנם כאן יהודים שמבינים זאת ומביעים זאת בלבם ובמעשיהם בכל ארחות חיייהם בהתמסרות ובהשתתפות לכך, וככל שיתנו ויוסיפו כפי שצריך יזכו לרוב ברכות והצלחה רבה בכל הבחינות והענינים, נחת מהילדים, חיים טובים ומאושרים, הצלחה, נחת בריאות וכל טוב סלה.

לאחר סיום דבריו עברו בחדר הנדיבים במשך שעה ארוכה להתברך בכל מעשי ידיהם, מרוב הדחק והלחץ בני המשפחה של ר' משה נצר לא יכלו לגשת לחדר ששהה בו רה"י כדי לקבל את ברכתו, ולכן הם באו לחלון הבית (קומת קרקע) ורבינו ניגש לחלון לברכם ומיד צבאו ההמונים על החלון. לאחר מכן שב רה"י בשעת לילה מאוחרת לבית האכסניה במונסי.

ויהי ביום שלישי בבוקר שוב הגיעו המונים לשחרית והבית הי' מלא עם מבואתיו והגשם השוטף לא מנע את הרבים מלבוא מי ברגל ומי ברכב, אחרי התפילה הכריזו שרבינו עמוס בשיעורים וכו' ולכן מברך את כולם ורק יעברו לברכת שלו' בלי ברכה לכל אחד בפנ"ע כמו אתמול שנתעכב הרבה הרבה.

לאחר כשעה מתפלת שחרית נאספו מאות מאברכי הכוללים במונסי לבית המארח ר' שמעון גליק וגדשו את החדרים וביצעו הבית לשמוע את השיעור בענין תוספת שביעית לאחר, שיעור שנמשך ג' רבעי שעה והיתה שם שמחה גדולה כנתינתה מסיני, רה"י דן בשיעור שיהי' היכ"ת שאסור לעבוד בשביעית בקרקע שבחוצה לארץ והוסיף שאין המכוון לאמריקה שהיא רחוקה הרבה מארץ ישראל, אלא בקרקע הסמוכה לגבול ארץ ישראל שאם יחרוש בה יהי' תועלת לאילנות הגדלים בשדה הסמוכה בארץ ישראל. ועוד דן בדברי המנחת חינוך אם עשה של ושבחה הארץ הוי מצות עשה שהזמן גרמא וא"כ נשים יהיו פטורות ממצות עשה זו, ואמר רה"י דאם אמנם נימא דפטורות א"כ מצינו היתר מכירה חדש שהוא כהלכה שימכור שדהו לאשה ויהי' פטור מעשה של ושבחה אם יעבדו אחרים שלא מדעתו בשדהו כה"ג שאינו יכול למחות ולמונעם.

בסוף השיעור נגשו כמה ת"ח לשאול (ברמקול) ולדון לפני הרה"י על דבריו והי' ריתחא דאורייתא. ולאחר מכן ביקשו שיאמר עובדא מהחזו"א וסיפר על הגאון רבי משה דויטש

זצ"ל [שהתבטא על עצמו כי הסלון שלו הכי גדול בבני ברק- כולל חזון איש ששם הוגה בתורה יומם וליל], שפעם ביקש ממנו בנו שיספר סיפור על החזו"א שזכה לחסות בצלו ולשמשו, אמר לו הגר"מ זצ"ל שאין לו סיפורים על החזו"א, לבסוף נעתר לספר לבנו סיפור אחד שהוא ארוך מאוד וקצר מאוד מאוד, ומה הסיפור, ואיך יתכן שהוא גם ארוך וגם קצר, הסיפור הוא שהחזו"א למד ולמד ולמד ורק למד.

לאחר השיעור קיבל במעונו לעצה וברכה רבנים ותלמידי חכמים שהתדפקו ובאו לדבר בלימוד עם רה"י.

לקראת הצהריים נסע רה"י ללורנס לעבר ביתו של הנגיד ר' דב קארפיינקל מבוגרי ישיבת סלבודקא, שם התפלל מנחה ופרש למנוחה קצרה משם פנה לעבר ישיבת דרכי תורה פאראקאווי, במקום המתינו לו מאות תלמידי הישיבה ועוד מאות מתושבי המקום אשר קבלו את פניו בהתרגשות, ומסר לפניהם שיעור בגדרי חזקת שלש שנים, במהלך השיעור הוזקק לעיין בתשובות רעק"א שרצה להראות לשון קדשו בסוגיא, ומשנשתהה הדבר מחמת שהספר שכן באוצה"ס [וסבר שאין בישיבה את הספר] הביע רה"י את תמיהתו בקול ואמר איך אפשר ללמוד סוגיא בלי רעק"א, הדברים עוררו את הקהל כשבסיומו של השיעור נצפה נער צעיר סח לחברו כי את השיעור לא הבין לגמרי אבל את המסר הזה הבין גם הבין, בסיום הדברים הביע את התרגשותו מריבוי הלומדים במקום, לאחר מכן ליווהו הקהל בשירת כי אורך ימים עד לרחוב הראשי של השכונה.

משם שב ללורנס שם התקיימה אסיפה שלישית במספר למען חיזוק התמיכה באברכי הכוללים, בדבריו אמר כדלהלן: **באתי כאן לארצות הברית למטרה גדולה הכוללת את טובת בני הישיבות וטובתכם, העולם התורני פורח והולך, ועלינו לדעת כי כיום היהדות בנויה רק על לומדי התורה, וחלילה אם תיפסק ההתקדמות הזו, זו אחריות, כי מלבד עצם הזכות שמירת היהדות בצביונה כפי שהיא, בלי כל זה הכל צפוי חלילה וחס להתדרדר.**

הכל בנוי על לומדי התורה, עוד לומדי תורה, עוד חיזוק, עוד התעלות, כולכם נהנים בעקיפין ושלא בעקיפין מההתרוממות של לימוד התורה.

זו זכות לכם ולבניכם להחזיק את היהדות, אתם יש לכם את האמצעים לכך, ותזכו שיהיה לכם עוד ועוד להרבות עוד לומדי תורה, הן בארץ הקודש שממנה אני בא, הן כאו והן בשאר ארצות.

ישנה הרגשה שאנו מתקרבים לקראת וכל בני בשר יקראו בשמך וכו' הגאולה השלמה, וזהו רק ע"י ריבוי לימוד התורה.

אלו שמאפשרים זאת באונם ובהונם ידעו כי הם מהמשתתפים להעמיד את עולם התורה בצביונו ובטהרתו.

תנו את לבבכם למען ענין גדול זה, אני לא אדם ציר ובאתי לכאן במיוחד לומר זאת, דעו ודעו זה העיקר ואין אחר, לכם יש את האפשרות ועי"ז תזכו ויתרבו לכם האמצעים, תזכו להצלחה בכל אשר תפנו, נחת מכל אשר לכם, אשריכם אם תרבו עוד פעלים למען הענין הנשגב הזה.

זאת ועוד, במצב היום שהצעירים יכולים ללמוד בכל מיני מקומות שיכולים לבוא בהם לידי קלקול, עליכם לדעת כי רק ילדים שחיים באוירה של הערכה ללומדי תורה נמשכים להמשיך בישיבות, ולמעשה אתם עושים למענכם למען עצמכם ועתיד בניכם.

ד' יזכה אתכם שבכל אשר תפנו תצליחו ונחת מכל הילדים.

בסיום הדברים עברו הנגידים להתברך, ובעת עברם בטאו בפני ראש הישיבה שליט"א את הרושם העצום שעשו הדברים על לבם.

משם חזר למונסי בשעת לילה, בדרך היסב את דרכו ועלה לבית תלמידו הרב הגאון רבי משה דוב שווייד שליט"א בויליאמסבורג המתמסר בכל כחו למען הוצאת כתבי ושיעורי ראש הישיבה שליט"א, במקום התפלל תפלת ערבית וערך מסיבת לחיים קצרה בהשתתפות בני המשפחה, במהלכה שרו ניגוני התעוררות מיוחדים כהרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו טוב, אני מאמין ועוד.

ביום הרביעי היום האחרון למסע צבאו מאות רבות מתושבי המקום על בית האכסניה לתפלת שחרית לנצל את היום האחרון בשהותו של ראש הישיבה במקום. מיום ליום נוספו וגברו הבקשות להיכנס לראש הישיבה לעצה ולברכה ובבקשה להזמין לעוד שיעורים באי אלו ישיבות המצויות כאן לרוב, אבל קומץ הזמן לא השביע את המבקשים הרבים.

לאחר מכן התקיימה קבלת קהל במשך שעה קלה תוך כדי הכנת שיעור נוסף שהי' צריך למסור באותו יום. לקראת צהרים נסע הרה"י לעבר פלטבוש, עם בואו עבר למרגלות ישיבת מדרש שלמה שע"י הקהילה החלבית במקום ונשא מתוך רכבו דברי ברכה לתלמידי הישיבה והכולל שהקיפו את הרכב מאחר והזמן הי' קצר לא נכנס לתוך הישיבה.

בדבריו אמר **"תורת ד' תמימה משיבת נפש מתוקים מדבש ונפת צופים תעלו ותתעלו בלימוד התורה ובמעלותיה, זו המטרה וזהו יסוד היהדות, לימוד תורה ורק לימוד תורה, ולא שום דבר אחר, למדו היטב ודעו כי זהו האושר האמתי ותזכו לכל טוב"**.

לאחר מכן נגשו ראשי הישיבה שליט"א אל דלת רכבו והתברכו אחד לאחד.

משם פנה לעבר מעונו של הגאון הגדול רבי אליהו הררי רפול שליט"א, במהלך שיחתם העלה ראש הישיבה שליט"א זכרונות מימי לימודם יחד בישיבת פוניבז' בהיותם לנים בצוותא בחדר אחד במשך כמחצית השנה, והזכירו מתורת רבותיהם מרן הגר"ש רוזנברג הגר"ד פוברסקי והגר"א דסלר זצ"ל.

כמו כן ציין בפניו ראש הישיבה שליט"א את התפעלותו מפריחת עולם התורה הספרדי בארה"ב אשר רבות נזקף לפעילותו של המארח שליט"א, במקום נכח גם ר' עזרא אירני הי"ו הפועל ומחזיק במוסדות התורה של עדת החלביים בעיר, שהתברך בפרטות ע"י ראש הישיבה שליט"א.

משם פנה רה"י לעבר בית האכסניה הנגיד ר' משה קלר, עם בואו הציג בפניו ר' משה כרך עבה ובו שמות של למעלה מרבעת משפחות אברכים המקבלים בסיועו מלגות מכובדות לחגים ע"י ארגון עיון הפרשה וביקש מראש הישיבה שיברכהו שיזכה להכפיל ולהשליש את היקף תרומותיו, ראש הישיבה שליט"א הגיב ואמר שככל שירבה ויתן כן יזכה שירבה ממנו עוד ועוד.

לאחר מכן התפלל המקום תפלת מנחה ופרש למנוחה קצרה ומיד יצא לעבר שכונת בורו פארק לישיבת נובומינסק שם התקבל ע"י ראשי הישיבה שליט"א בברכה. גם כאן כמו בשאר המקומות הקודמים הוצרך לפלס את דרכו בין קהל ההמונים שצבא על פתחי הישיבה, וגדשו את היכל ביהמ"ד ומבואותיו להאזין לשיעור.

במהלך שיעורו שעסק בגדרי ממונו המזיק הביא הוכחות רבות מכל מרחבי שלשת הפרקים הראשונים של מסכת בבא קמא, והפטיר איך אפשר לדון בגדרי ממונו המזיק לפני שלומדים היטב את שלשת הפרקים הראשונים של ב"ק, בסיום דבריו בירך את מאות בני הישיבה בברכת הצלחה בתורה.

[ראש הישיבה לא נמנע פעמים רבות מלהעלות את צדדי הסוגיא ולהשאר בלא לפשוט ולהכריע בדברים ברורים ומסקנות, וסיפר בימים אלו את העובדא שהיתה עם המהר"ל דיסקין שהדיינים בעירו הוצרכו לברר פסק הלכה ובאו לשאול את המהר"ל והראה להם דבר מפורש בפוסקים שהתמט מהם, הדיינים נבוכו איך לא עלה בדעתם הלכה זו, אמר להם המהר"ל להפיס דעתם, אני למדתי חושן משפט עשרים שנה, ובכל דין ודין שלמדתי חשבתי לעצמי איך יהי' הדין אם תבוא שאלה כזו וכזו, וממילא כשלומדים כך לדעת הלכה למעשה אין קושיא שזוכרים בצורה ברורה. ומוסיף הרה"י שליט"א ואומר שעם כל הלימוד חו"מ בצורה זו יש בספר מהר"ל ד' קונטרס עם מאתיים וארבעים פסקים קצרים ונפלאים בעניני חו"מ, שכדאי מאוד ללמוד אותם, והנה הרבה מהפסקים כתוב שם נסתפקתי וכו' ונשאר הדבר בספק. להישאר באיני יודע רק בלדעת את הספק אין זה חסרון אלא מעלה].

משם נסע רה"י לעבר אולם רנסנס הסמוך שם מסר שיעור מקיף בעניני שביעית, השיעור אורגן ע"י ועד בוגרי ישיבת סלבודקה בארה"ב, במקום השתתפו מאות בוגרים, ובראשם המשגיח הגה"צ רבי דן סגל שליט"א שנתוודע לשיעור ובא, ועוד רבים מסלתה ושמנה של בורו פארק, עם יציאתו המתינו קהל גדול מתושבי המקום שבאו להתברך.

לאחר מכן שב לפלטבוש לבית האכסניה לכינוס נוסף בו השתתפו רבני ונגידי פלטבוש את האספה פתח הנגיד הרבני ר' שמעון גליק אשר הביע את התרגשותו מטרחתו הרבה של ראש הישיבה שליט"א למען ביצור ביסוס וחיזוק עולם התורה.

לאחריו פתח את דבריו ראש הישיבה שליט"א ואמר: **כבוד הנאספים לדבר מצוה, קיום הדור, החזקת התורה שהיא השמירה המוחלטת מפני הצרות המתחדשות עלינו כסדר.**

החזקת תורה תשפיע גם על בניכם ומשפחותיכם שישארו כפי שצריך להיות, יהדות אמיתית בצביונה וטהרתה, בכל העולם צריכים להרבות עוד ועוד אברכים ביו בא"י ובין בשאר מקומות.

כל התומך באונו ובהונו, כל אחד כפי יכולתו, להרבות עוד ועוד לומדי תורה מיטיב עם עצמו עם ילדיו ועם משפחתו, כמה שיותר לומדי תורה ישנה יותר ידישקייט.

אם אפשר לומר ההרגשה שלי היא שככל שירבו לומדי תורה ע"י זה תתקרב הגאולה השלמה ובא לציון גואל וכו' וראו כל בשר יחדיו כי פי ד' דבר.

אני מברך כל אחד ואחד בפרטות שימלא ד' כל משאלות לבו לטובה, נחת מהילדים, הצלחה בכל מעשיכם, בריאות, פרנסה, נחת, אריכות ימים, שידוכים טובים וכל מה שצריך על הצד היותר טוב כמה שיותר מהר, יה"ר שתזכו כולכם לכל טוב, חיים טובים ומאושרים מכל הבחינות.

לאחר מכן התפלל במקום תפלת ערבית ומיד יצא לעבר נמל התנופה קנדי.

עם צאתו מהבית המתוון במקום רבים מתושבי השכונה שביקשו להתברך, לאחר שבכרם בכללות ביקש שיברכוהו בברכת צאתכם לשלום.

בשדה התעופה המתין לו הנגיד ר' שמעון גליק, ראש הישיבה הודה לו רבות על מאמציו המרובים למען הצלחת המסע, כמו כן הודה לעסקן הרב יעקב מייער שסייע רבות במהלך ימי המסע.

לאחר מכן שמענו שבמהלך כל הטיסה רה"י לא ישן אחרי יום של נסיעות ושיעורים, וישב ולמד בספרים שהביא עימו, מלבד שהי' צריך להתפלל ב' תפילות בדרך תפלת שחרית סמוך לנץ החמה המשוער בין שמים לארץ שהזמן קצר יותר לתפילת שחרית כשנוסעים מארה"ב לארץ ישראל כידוע, וכן תפילת המנחה, והתפילה בישיבה.

בארץ ישראל עם היציאה מהמטוס קיבלו את פניו הרב אלמליח רבה של שדות התעופה "והמנהיג" הותיק ר' יצחק רוזנגרטן שבא לקחתו לביתו.

בזאת הסתיים ביקורו רב הרושם של ראש הישיבה אשר הותיר רושם בל ימחה על רבבות בני התורה בארה"ב ונגידי עם, בו הביע ברמה ראש הישיבה את חשיבות עולם התורה וגודל המצוה בסיוע למען פריחתו צמיחתו ושגשוגו, ביקור אשר ישאיר בודאי רושם עז בל ימחה על כל מי שזכה להנות מאורו.

אוצר החידות והדיעות לפרשת תולדות

ע"י

מרדכי זיסקינד הגר
ומאיר שולביץ

הצדיקים שמצינו אצלם עניין זה שהקב"ה התאוה לתפלתן

חידה. **אצל איזה צדיקים מצינו להדיא עניין זה שהקב"ה התאוה לתפלתן?**

תשובה. א] אדם הראשון, כדאיתא במסכת חולין (סב) "רב אסי רמי, כתיב, ותוצא הארץ דשא בתלת בשבתא, וכתיב, וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ במעלי שבתא, מלמד שיצאו דשאים ועמדו על פתח קרקע, עד שבא **אדם הראשון** ובקש עליהם רחמים, וירדו גשמים וצמחו, ללמד, שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים", ע"כ.

ב] רחל אמנו, כדאיתא מדרש אגדה (בראשית פרשת ויצא (כט לא) "ורחל עקרה. כי **רחל** היתה עיקר הבית, אלא שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים, ע"כ.

ג] יצחק אבינו, כדאיתא בילקוט שמעוני פרשת תולדות (רמז קי) "אמר ר' יצחק **יצחק** אבינו עקר היה שנאמר ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו (כא, כא) על אשתו לא נאמר אלא לנכח אשתו ששניהם עקורים היו, אי הכי ויעתר לו ה' (כה, כא) ויעתר להם מבעיא ליה אלא לפי שאינו דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע, אמר ר' יצחק מפני מה היו אבותינו עקורים מפני שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים למה נמשלה תפלתן לעתר וכו'.

ד] האבות, כדאיתא במסכת יבמות (סד א) "א"ר יצחק, מפני מה היו **אבותינו** עקורים, מפני שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים.
ה] האמהות, כדאיתא בפסיקתא זוטרותא (לקח טוב) בראשית פרשת לך לך (טז ד) "ויבא אל הגר ותהר. כיון שבא אליה מיד נתעברה, בוא וראה הפקועים הללו מעצמן מתמרים ועולין, אבל החטה כמה צער וכמה יגיעה עד שתעלה ולמה נתעקרו האמהות, ר' חלבו משום ר' יוחנן אמר לפי שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים, ע"כ.

ו] יונה הנביא, כדאיתא באוצר מדרשים (אייזנשטיין) יונה (ד"ה ויהי דבר ה'), "ר' חנינא אומר משבועים אומות היו בה וכו' והיה יונה שלשה ימים במעי הדג ולא התפלל, אמר הקדוש ברוך הוא אני הרחבתי לו מקום במעי הדג כדי שלא יצטער והוא אינו מתפלל לפני, אני מזמין לו דגה מעוברת בשלש מאות וששים וחמשה אלפים דגים קטנים כדי שיצטער ויתפלל לפני, שאני מתאוה לתפלתן של צדיקים", ע"כ.

מדור אחודה חידה

חידה. **שני אחים תאומים אחד נולד קודם אחיו, ובכל אופן הגדול צריך לכבד את הקטן כאחיו הגדול.**

תשובה. י"ל כמו בפרשתנו, שעשו הגדול מכר את בכורתו ליעקב הקטן. א"כ מעתה נקרא יעקב הגדול, ועל עשו שנולד קודם מוטל לכבד את יעקב שנולד אחריו. וז"ל מדרש אגדה פרשת תולדות (בראשית כה ס"ג) "ורב יעבוד צעיר. עשו יעבוד ליעקב", ע"כ.

חידה. **ישנה עצה להפוך לבב שונאך לאוהב, והיא מרומזת בפרשה מה העיצה והיכן היא מרומזת.**

תשובה. א]- י"ל דהעצה היא להאכילו. כפי שרואים בפרשה שעשו למרות ששנא את יעקב, בכל זאת תמורת מאכל הסכים למכור לו את הבכורה. וז"ל האור החיים פרשת תולדות (בראשית כה כט) "ויזד יעקב. אולי כי לצד שראה שהועילה לגימתו של עשו ליצחק לקח גם הוא דרך לבשל תבשילין לקרב לב אביו אליו כעשו", ע"כ.

ב] עוד י"ל, דרואים זאת גם מאהבת יצחק את עשו, כמש"כ, (בראשית כה, כח) "ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו וכו'", וכמש"כ רש"י ז"ל, "כתרגומו בפיו של יצחק". וזה מרומז גם בדברי האור החיים הנ"ל שכתב "אולי כי לצד שראה שהועילה לגימתו של עשו ליצחק", ע"כ.

חידה. **יהי לו צאן ובקר וגו', מה היה לאברהם בעשירותו, וליצחק לא היה דבר זה, מהו ומדוע.**

תשובה. י"ל דליצחק לא היה מה שהיה לאברהם, חמורים, אתונות, גמלים, ושפחות. דהרי אצל אברהם כתוב, (בראשית יב, טז) "ולאברהם היטיב בעבורה ויהי לו צאן ובקר וחמורים ועבדים ושפחת ואתנת וגמלים". ואילו אצל יצחק כתוב (בראשית כו יד) "ויהי לו מקנה צאן ומקנה בקר ועבדה רבה ויקנאו אתו פלשתים". הריש לא מוזכרים אצל יצחק "חמורים, אתונות, גמלים, ושפחות". והטעם י"ל מפני שלא רצה להתעסק את בעלי חיים טמאים, ועם שפחות, מפני שהיה עולה תמימה. וכעין שכתב רש"י ז"ל על הכתוב לעיל (בראשית כו ב) "וירא אליו ה' ויאמר אל תרד מצרימה שכן בארץ אשר אמר אליך", וז"ל "אל תרד מצרימה. שהיה דעתו לרדת מצרימה כמו שירד אביו בימי הרעב, אמר לו אל תרד מצרימה שאתה עולה תמימה, ואין חוצה לארץ כדאי לך", עכ"ל. [ולפי"ז צ"ל דמה שכתוב אצל יצחק "ועבדה רבה", קאי רק על עבדים ולא שפחות. והרי עבדים היו לו כדכתיב להדיא לקמן (בראשית כו, יט) "ויחפרו עבדי יצחק בנחל וימצאו שם באר מים חיים"].

יש לחקור. האם מותר לשקר כדי להציל חבירו מאיסור או לא, מהיכן בפרשתנו ניתן לפשוט ספק זה.

תשובה. - י"ל דלכאורה יש להביא ראיה שמותר, שהרי יצחק אמר על רבקה שהיא אחותו, די שלא יעברו פלישתים על איסור רציחה. כדכתיב (בראשית כו, ז) "וישאלו אנשי המקום לאשתו ויאמר אחתי היא כי ירא לאמר אשתי פן יהרגני אנשי המקום על רבקה כי טובת

מראה הוא. "וז"ל הגאון אלשיך ז"ל, "וכאשר ארכו לו שם הימים נתן לב אבימלך להסתכל בדבר, וכו' ואיך אמרת אחותי היא, ולא אמר למה אמרת, כלומר הנה כדי לשקר אתם מקרבים הדבר כמו שאמר אברהם אחותי בת אבי וכו', אך אתה איך אמרת אחותי היא, איך הוא התואנה שבקשת כי הלא אין זאת בת אביך. וזה יתכן כיוון במלת אך, לומר אברהם היתה שרה אשתו ואחותו בת אביו, אך זו הנה אשתך בלבד ולא אחותך בת אביך. ויאמר אליו יצחק כי אמרתי פן אמות ומותר לשקר מאימת מות על דרך נשבעים להרגים ולחרמים כו' (נדרים כז ב), "עכ"ל. ולכאורה זה כולל גם שלא יעברו על איסור רציחה.

וע"ע בהפנים יפות "ויקרא אבימלך ליצחק ויאמר אך הנה אשתך וגו'. יש לפרש מלת אך לפי שאברהם אמר לאבימלך [לעיל כ, יא] כי אמרתי אין יראת וגו' וגם אמנה אחותי בת אבי ר"ל שאף שהיה מהכרח לומר כן, מ"מ לא הוצאתי דבר שקר מפיו, אבל גבי יצחק היתה ידיעה שהשיאו אברהם לבת בתואל, שהרי כבר היו אצלו יעקב ועשו, וע"כ ידוע היה שהיתה לו אשה אלא שאמר שרבה אחותו, לכך אמר הנה אשתך וכיון שידעו שהיא אשתו ע"כ שאינה אחותו, לכך אמר כי אמרתי פן אמות עליה והוכרתי לומר כן, אבל באמת כתב בזוהר [תולדות קמ ב] שלא הוציא שקר מפיו שאמר אחותו על שם חכמתה כמו שאמר שלמה ע"ה [משלי ז, ד] אמור לחכמה אחותי את", עכ"ל.

ומדברי הגאון מלבי"ם ז"ל מתבאר לכאורה יותר, שלא שיקר רק בגלל הסכנה, וז"ל "ויאמר אבימלך מה זאת עשית לנו. ר"ל שיאמר איש שקר מפני חשש ספק סכנה הוא רק אם לא יירא שע"י השקר שלו יהיה סכנה ודאית, אבל הלא ע"י שקר זה היא סכנה ודאית, כי כמעט שכב אחד העם את אשתך שזה כדבר ודאי שעז"א כמעט, ואיך להנצל מספק נכנסת בודאי סכנה, ולא תאמר ששכיבת אחד לא יחשב בעיניך סכנת נפשות, הלא ע"כ והבאת עלינו אשם והיית מביא אשם על הכלל שיקצוף ה' עליהם, כמו שהיה ע"י לקיחת שרה שא"ל מות תמות אתה וכל אשר לך", עכ"ל. ויעויין משך חכמה.

ב] - עוד י"ל, מפשטיה דקרא שכתוב (בראשית כז, יט) "ויאמר יעקב אל אביו אנכי עשו בכרך וכו'". ואמר כך כדי שהבכורה לא תהיה אצל עשו, מפני שהוא יכול להיכשל באיסורים. כגון להקריב שתוי יין, ופרוע ראש וכדומה.

ג] - עוד י"ל, מדברי רבקה שאמרה ליצחק, (בראשית כז, מו) "קצתי בחיי מפני בנות חת אם לקח יעקב אשה מבנות חת כאלה מבנות הארץ למה לי חיים", והרי הסיבה העיקרית היתה שעשו לא יעבור איסור רציחה ע"י שיהרג את יעקב.

חידה. מהיכן בפרשה מוכח שכשהאדם אינו עוסק בתורה יש סכנה שהאורב לו להזיקו, יכול אז להשיגו. >אין כוונתי לדרשה דהקול קול יעקב וכו'.

תשובה. כתב באלשיך כאן עה"פ יקרבו ימי אבל אבי שאז אסור לעסוק בתורה שלא יהיה הקול קול יעקב, וכן כתב בכלי יקר (כאן) יקרבו ימי אבל אבי. תלה הדבר בימי אבל לפי שאבל אסור לעסוק בתורה כי פקודי ה' ישרים משמחי לב, ויצחק אמר והיה כאשר תריד דהיינו בזמן שלא יעסקו בתורה ופרקת עולו, ואם כן באבלו ודאי לא יעסוק בתורה ולא יהיה לו דבר המגין עליו ואז אהרגה את אחי. ומטעם זה אמרו חז"ל (ברכות מד ב) שהאבל צריך שמירה לפי שאין בו התורה המגינה עליו שנאמר (משלי ו כב) בהתהלך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך:

וצריך לי עיון הרי אבל יכול ללמוד הלכות אבילות וכל עניניה ותורה זו תגן עליו?.

חידה. היכן בפרשה יש קשר למנהג (שיש שנהגו) שחתן בשנה ראשונה אינו לובש קיטל ביוה"כ.

תשובה. כ' בשו"ת דברי יציב חלק אורח חיים סימן רנט, נשאלתי אי אברכים בשנה ראשונה לחתונתם ילבשו הקיטל ביום הקדוש הבעל"ט.

ב) ויתכן עוד לומר, לפי הטעם דלבישת קיטל דוגמא דמלאכי השרת, וכמ"ש הטור סו"ס תר"ו בשם המדרש פרקי דר"א פמ"ו נקיים כמלאכי השרת עיין שם, וזה רומז למחילת עונות. ובחתן ביום חופתו נמחל לו עונותיו כיוהכ"פ [ירושלמי בכורים פ"ג ה"ג], וזה טעם א' על מה שמתעניין ביום החופה כמ"ש במהר"ם מינץ סי' ק"ט, ולזה מרמזין שזה בעל שנה ראשונה כבר היה לו מחילת עונות, וע"ז כבר לבש הקיטל וכמ"ש במטה משה ח"ג בהכנסת כלה פ"א אות ב' בטעם לבישת הקיטל בשעת החופה, ובזה יתעוררו שלא יאחרו הנשואין ולא להקל ח"ו בזה.

ובמדרש רבה פרשת תולדות [ס"ז י"ג], ומובא גם בא"ר סי' תקע"ג ס"ק ב', נלמד זה מפסוק [בראשית כ"ח ט'] וילך עשו ויקח את מחלת בת ישמעאל שנמחלו לו עונותיו עיין שם, ורמזו זה דייקא אצל עשו להראות שאפי' הפחות שבפחותים מוחלין לו עונותיו, [ועיין שפע חיים מכתבי תורה ח"ה סי' שפ"ו]. ולזה בשנה ראשונה אינו לובש קיטל, להראות גודל אמונת חכמים שכבר נמחלו עונותיו. ובזה יהיה גם התעוררות שח"ו בל יאחרו הנשואין, וכמ"ש בקידושין ל' ע"א אי נסיבנא בארביסר אמינא לשטן גירא בעינך ודו"ק.

חידה. איזה מצוה חידש יצחק (מלבד תפילה) מרומז בפרשה.

תשובה. כ' הרמב"ם הלכות מלכים פרק ט ה"א. **ויצחק הפריש מעשר** והוסיף תפלה אחרת לפנות היום, ויעקב הוסיף גיד הנשה והתפלל ערבית, ובמצרים נצטוו עמרם במצות יתירות, עד שבא משה רבינו ונשלמה תורה על ידו. אמנם בהשגת הראב"ד כ' שאברהם תיקן מעשרות: א"א כן היה ראוי לומר והוא התפלל שחרית והפריש מעשר (ויצחק הוסיף תפלה אחרת) עכ"ל.

חידה. כתב בספר מדבר קדמות לחיד"א במערכת א' בזה הלשון, אבות העולם אברהם יצחק ויעקב ראו זה את זה וט"ו שנים למדו התורה בכל יום וליילה ט"ו שעות ובן ט"ו לתלמוד, ע"כ, והרי יצחק נולד לאברהם בגיל מאה, ויצחק ילד את יעקב כשהיה בן שישים, וא"כ כיצד למדו כל האבות יחד ט"ו שנים, והרי אברהם נפטר בגיל מאה שבעים וחמש, וא"כ יוצא לפי"ז שיעקב אבינו למד תורה מגיל יום אחד הייתכן?.

תשובה: [א] הנה דברי 'מדבר קדמות' מקורם ב'ספר גימטריאות' לר' יהודה החסיד (שיצא לאור לפני כעשור ומצוי באוצר החכמה). אכן טען עורך הספר הנ"ל של הגימטריות ליישב השאלה, שלדעת חסידי אשכנז אין מחשבים את השנתיים הראשונות בכלל ימי שנותינו בהם שבעים שנה, ובשאר מניני השנים. עיין נא בספר 'סודי חומש ושאר'ר', במילואים שבסוף הספר, במאמר 'מאימתי התינוק מתחיל לדבר' ותבין. אמנם באמת זה תי' קשה מאוד לקבלו שא"כ כל חשבונות התורה חסרים שנתיים.

[ב] יש מי שרצ"ל אם היה לו מספיק שכל במעי אימו, לצאת לבית המדרש. ולאחוז בעקב אחיו, שלא יקדים אותו בבכורה, כנראה שיכל גם ללמוד תורה בגיל יום אחד...

[ג] יתכן להגיה 'ראו זה את זה ט"ו שנים, ולמדו התורה בכל יום וכו', ואתי שפיר.

החושד בכשרים צריך לפייסו ולברכו

חידה. מה יהיה באופן שאחד נכנס להנותו ורואה דמות השודה והיה נראה לו שזה שכנו שמחטט לו בסתורנו בשביל לגנוב, וצעק עליו ולאחר שהלה הסתובב הוא רואה שבאמת זה הפועל שלו, את מי צריך לפייס ולברך מחמת שחשדו(כמבואר בברכות לא), האם את הפועל שלו שחשב שמי שנמצא כאן הוא גנב, או את שכנו שחשד אותו בגניבה, ומהיכן יש להוכיח דבר זה מפרשתינו.

תשובה אולי יש לפשוט ולדמות שאלה זו לדברים הנמצאים בפירוש הספורנו כאן שכתב עה"פ [פרק כז פסוק כג] ולא הכירו כי היו ידיו כידי עשו אחיו שערת ויברכהו: שעירות ויברכהו. על שחשד שהיה ראוי לקללה כאמרו והבאתי עלי קללה. וכן אז"ל שהחושד את חברו בדבר שאין בו צריך לפייסו ולא עוד אלא שצריך לברכו כענין עלי שחשד את חנה לשכורה: וכאן לכאורה הוא בירך אותו כי חשד שהגוף העומד לפניו הוא רוצה לגנוב, ולכאורה מכיון שסבר בדעתו שזה עשוי היה צריך לברך את יעקב, ובכ"א חשב לברך את העומד לפניו יותר מחמת שחשדו, א"כ מוכח לכאורה שבכה"ג צריך לפייס את הפועל שחשב שהוא עומד לגנוב, אעפ"י שהתברר טעותו, ולא חשד במציאותו אלא בגופו. ועדיין צ"ע.

חידה: איזה דבר צריך להיות מרחיק את הלבבות, אבל באמת בסופו של דבר הוא מקרב את הלבבות. (המקור לכך בפרשה)

תשובה: על הפסוק (בפרק כז פסוק לא) וישכימו בבקר וישבעו איש לאחיו וישלחם יצחק וילכו מאתו בשלום: כתב בספרי ר"פ דברים, מלמד שהתוכחה מביאה לידי שלום. והנה בספרי כבר דרשו על הפסוק בפ' וירא (פרק כא פסוק כה) והוכח אברהם את אבימלך על אדות באר המים אשר גזלו עבדי אבימלך, ובסוף כתבו ויכרתו שניהם ברית, ובתורה תמימה הערות בראשית פרק כא הערה טו, העיר ע"ז, ועיין בערכין ט"ז ב', א"ר יוחנן בן נורי, הרבה פעמים לקה עקיבא על ידי שהייתי קובל עליו וכו', וכש"כ שהוספתי בו אהבה לקיים מה שנאמר הוכח לחכם ויאהבך, ולפלא שלא הביא מדרשא זו שלפנינו דבתורה כתיבא, ועוד כי כפולה היא לקמן בפ' תולדות גבי יצחק ועבדי אבימלך דכתיב שם וילכו מאתו בשלום ודרשינן שם ג"כ כהאי גונא שהתוכחה מביאה לידי שלום, ואולי מפני שרוצה להביא הוכחה למדת אהבה דזה מפורש רק באותו הפסוק דמשלי. ועי' בספרי ריש דברים, ובהגהות הגר"א שם:

חידה: מה המקור מהפרשה שחפצים של צדיק יש בהם קדושה ומשפיעה על המשתמש בהם.

תשובה: כתב החת"ס בפרשתנו, ואבל נלע"ד דמשמע בירושלמי ר"פ ואלו מגלחין דבמלבושי של אדם נאצלים מקדושתו של הלוש וה"ה בהיפוך והלוש אותם אחריו יאצל עליו מאותו הרוח לטוב ולמוטב בסוד אשר ילבשם תחתיו מבניו... כשם שנאצל עליו ע"י מלבושים מחמדה שלי ה"ה עכשיו שנתברך יעקב באותן מלבושים ושוב לובשם עשו עתה א"כ מהראוי שע"י המלבושים יאצל גם עליו מהברכה וזה הלא אצלת לי ברכה ע"י המלבושים והשיב לו יצחק אה"נ וכו'.

חידה. היכן מרומז שהמתפלל על חברו בפניו אינו צריך להזכיר את שמו.

תשובה. [א] - י"ל דמרומז בפרשת השבוע בפסוק בראשית (כה, כא) "ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה הוא ויעתר לו ה' ותהר רבקה אשתו". ואיתא ברות רבה פרשה ז' יד [יב] "ויהי ביתך כבית פרח, אמרו כל בנים שהקב"ה עתיד ליתן לך יהיו מן הצדקת הזו, ודכוותה (בראשית כ"ה) ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה היא, מהו לנכח אשתו, אלא מלמד שהיה יצחק שטוח כאן ורבקה שטוחה כאן ואומר רבש"ע כל בנים שאתה עתיד ליתן לי יהיו מן הצדקת הזו, ודכוותה (שמואל א' ב') וברך עלי את אלקנה ואת אשתו, אמר בנים שעתיד הקדוש ברוך הוא ליתן לך יהיו מן הצדקת הזו, וכו', ע"כ. הרי שלא הזכיר את שם רבקה בתפלתו אלא אמר "כל בנים שאתה עתיד ליתן לי יהיו מן הצדקת הזו", בלא להזכיר את שמה. וזה מפני שהתפלל עליה בפניה, כמש"כ (ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו). ובס"ד מצאתי בפנים יפות כאן וז"ל, "ותהר רבקה אשתו. יש לדקדק למה בתחלה אמר לנוכח אשתו סתם והדר אמר ותהר רבקה אשתו,

ונראה דאחז"ל [ברכות לד א] שהמתפלל על חבירו צריך להזכיר שמו אבל אם מתפלל בפניו אין צריך להזכיר שמו דכתיב ויצעק משה לאמר אל נא רפא נא לה. לפי"ז י"ל **דסבר יצחק אולי יצטרך הש"י לשנות שמה כמו באברהם ושרה ששינה את שמם ואמר שרי לא תלד שרה תלד, ולכן לא הזכיר שמה ובעבור כן אמר לנוכח אשתו** שהיתה צריכה לעמוד בפניו שלא יצטרך להזכיר שמה, אבל באמת נעתר בתפילתו בלי שינוי שמה וזהו שאמר ותהר רבקה אשתו, עכ"ל.

[ב] - עוד י"ל דמרומו בפרשת השבוע תולדות בפסוק בראשית (כו, כח) "ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ ורב דגן ותירש", ולא הזכיר שמו, אלא אמר "ויתן לך וכו'", מפני שהיה בפניו.

חידה. איזה דין בהלכות ייחוד יש לו רמז בפרשה.

תשובה הנה לא מצאתי בפרשת תולדות ע"ז, אך מצאתי בס"ד בשלהי פרשת חיי שרה בספר משיבת נפש בראשית פרשת חיי שרה בראשית (כה א) שכתב לאור דבריו שם וז"ל, "אלא בא להורות לנו אף [ד]קודם דוד המלך ע"ה לא גזרו על הייחוד פנוייה. מ"מ לפי שלימות אברהם אבינו שלמד כל התורה עם כל הגרים שעשו רבותינו כאשר ביארתי "וישמר משמרת"י" אפילו עירוב תבשילין שמר אם כן מה ראה לשלוח אליעזר לייחד עם אשת בנו. ואף כי היה עמו אנשי עלייה מ"מ אברהם לא ציווה זאת אלא אליעזר מרצונו לקחו והיה יכול לסלקם מעליו על כן בא לנו הסיפור לומר אחר שהיה (ה)זקן ופסק ממנו התאוה מחמת זקנתו חשב אברהם שגם (ממנו) פסק התאוה, כי היה גם אליעזר זקן וסמך לו שמכירו שהוא צדיק שהרי המשילו על כל אשר לו, ולולי פי' זה לא היה משלחו להביא אשה לבנו. ויעוי"ש המשך דבריו.

חידה. מה המקור לקידושא רבה, שנותנים מזונות לאנשים לקבל את ברכתם.

תשובה. י"ל גם זה לא מצאתי בפרשת תולדות. אך י"ל דהוא מהכתוב בפרשת חיי שרה בראשית (כד, נג) "ויוצא העבד כלי כסף וכלי זהב ובגדים ויתן לרבקה ומגדנת נתן לאחיה ולאמה". הרי דמבואר דנתן מיני מתיקה לרגל אירוס רבקה. וא"כ יתכן דזהו המקור לשאר שמחות, שגם בהם נותנים מזונות ומיני מתיקה לקהל. ומה שעושים זאת בשבת, נראה בגלל שאז האנשים פנויים, ויוכלו לבא לברך ולהתברך.

חידה. איזה נס היה בבגדי החמודות כשהיו אצל יעקב אבינו.

תשובה. בספר צרור המור כתב נאמר בעשו בנה הגדול, וביעקב בנה הקטן, להודיענו הנס הגדול שנעשה עמו שהיו הבגדים של עשו בנה הגדול, והלבישה אותם ליעקב בנה הקטן והיו כמדתו, כאילו נעשה לעצמו.

חידה. היכן מרומז בפרשה הדין שיכול העבד לומר לרבו בשני בצורת או פרנסני או הוציאני לחירות.

תשובה. במגדל דוד הקשה על הא דפירש"י על הפסוק הן גביר שמתו לך ואת כל אחיו נתתי לו לעבדים ודגן ותירוש סמכתי ולכה מה אפוא מה אעשה בני. מה תועלת לך בברכה, אם תקנה נכסים שלו הם. שהרי גביר שמתו לך, ומה שקנה עבד קנה רבו. דמה הסיבה בזה שנתן ליעקב דגן ותירוש למניעת ברכה לעשו, שאף אם לא נתן לו כלום, הרי בעצם זה שעשו הוא עבדו של יעקב, הרי אין לו במה לברכו, כי מה שקנה עבד קנה רבו. ותי"ץ דהכוונה שבשני בצורת הרי יכול העבד לומר לרבו או פרנסני או הוציאני לחירות, ואם כן יש מקום לברכה כשיהיה שני בצורת שיעקב יוציא לחירות, ואם כן זקוק הוא לברכה לאחר שיצא לחירות, לכך הקדים יצחק ואמר לו, ודגן ותירוש סמכתי, ואם כן לא יהיה שני בצורת ולעולם לא תצא לחירות ואם כן מה אעשה בני.

חידה. לכאורה כל מה שבירך יעקב לעשיו כבר בירך קודם ליעקב, בכל אופן איזה ברכה מצינו שבירך לעשיו שהיתה חדשה לגמרי אצל עשיו.

תשובה. במדרש רבה דברים (פ"א, יח) איתא ברכה אחת ברכו אביו (יצחק לעשו) ועל חרבך תחיה וליעקב ברך עשר ברכות וכו'. ופירש מהר"ז כי על חרבך תחיה היא ברכה מיוחדת לעשו וברכה זו לא ברך ליעקב עי"ש. וכן פירש הרד"ק.

חידה. מי נשבע רק בבוקר ומדוע היכה לבוקר?

תשובה. בבארות שחפר אברהם, באו פלישתים וסתמום, ויצחק שב וחפר את אותם הבארות אשר חפר אביו. וכאשר פונים אליו הפלשתים לעשות הסכם, תהי נא אלה בינותינו, בינינו וביניך. הרי יצחק אבינו אינו רוצה להישבע מיד אלא רק בבוקר, כי אצל יצחק היה במידת הגבורה והמסר היה שלא יחזרו ויסיגו שוב את גבולו, ולא יעזרו להם כל תכסיסיהם, הבארות הללו ימשיכו להיות כאן לעובדה קיימת. ואכן לאחר שנשבע להם בבוקר כתיב וילכו מאתו בשלום, ובאופן זה המשימה הצליחה והשלום היה בר קיימא.

חידה. מכמה סיבות יעקב אבינו רצה לצאת ממעי אמו.

תשובה. רבי ישכר דוב מבלז אמר שיעקב אבינו אמר, מוטב שאלמוד תורה מפיו בשר ודם, ובלבד שאשב בבית מדרשם של שם ועבר ואהיה בשכונתם, מאשר ללמוד תורה מפי מלאך ולשבת במחיצה עם עשו הרשע.

והגר"א אמר שיעקב רצה לצאת ממעי אמו כי רצה לעמוד בלמוד התורה ולא לקבל את הכל מוכן מפי מלאך. ובמעדני אשר הביא את תירוצו של ר"א הלוי ע"פ דאיתא במדרש תנחומא (מקץ סי') דעשיו רב עם יעקב, לכן רצה לצאת דלא היה יכול ללמוד שם. ור"ט שלזינגר תירץ דקודם מתן תורה לא היה מלאך מלמד את התינוק תורה, לכן רצה יעקב לצאת. ור"מ ברנט תירץ דהתורה משתמרת רק

כשלומד בקול ואיתא בנדה (ל ע"ב) דתינוק כשיוצא לאויר העולם נפתח הסתום ופירש רש"י פיו, ולכן רצה יעקב לצאת מפני שלא היה יכול ללמוד בקול. ור"ג רבינוביץ כתב דיעקב רצה לצאת לאחר שכבר סיים ללמוד עם המלאך.

חידה. מי פתח את פיו כגמל, והיכן זה כתוב?

תשובה. במדרש רבה איתא ויאמר עשו הלעיטני נא מן האדום, א"ר זעירא פער פיו אותו הרשע כגמל אמר לו אנא פתח פומי תהי משתדר ואזיל, כהדא דתנינן אין אובסין את הגמל ולא דורסין אלא מלעיטין.

חידה. מי תיקן תפילת נשמת כל חי?

תשובה. באבודרהם כתב יש אומרים שהמחבר שמו יצחק ושם אשתו רבקה ונרמז שמו בראשי תיבות בפי ישרים צדיקים חסידים קדושים - יצחק, ושם אשתו נרמזו בתיבות תתרוםם תתברך תתקדש תתהלל - רבקה. וכ"כ פירוש התפילה לרוקח (עמ' תקיב) ואומרים שיצחק ורבקה תיקנו כשנעתר יצחק לה' לנכח אשתו, וכך היו מקובלים אנשי כנסת הגדולה וקבעו כאן אצל רננו צדיקים. ובשביל כבוד יצחק ורבקה אומר ש"ץ לבדו שבזכותיהם ייטיב לנו הקב"ה. ומרומז בכתוב ויעתר יצחק לנכח רבקה אשתו. לנכח - ר"ת נשמת כל חי. וראה עוד בספר נשמת כל חי ס' יא.

צ"ע. מדוע רבקה לא הלכה לבית מדרשו של אברהם אבינו?

תשובה. בפירוש הטור על התורה כתב, ואולי לא רצתה לילך לאברהם אף על פי שעדיין היה חי שלא רצתה להודיע לו צערה. והרד"ק תירץ, שכנראה היה גר במקום רחוק משם. והמהר"ל בגור אריה מתרץ, שרבקה היתה סבורה דשמה בשביל חטא יש לה צער העיבור וכו' והיתה מתייראת שתתגנה בעיני בעלה, או שיאמר אברהם ליצחק שאינה הגונה לו וישא אחרת או יגרשנה. ובפירושי התורה לרבו חיים פלטיאל כתב, שלכך לא הלכה לבית מדרשו של אברהם, שהיה בדעתה שיתירו לה לשתות שום סם כדי שתפיל, והם השיבו זה הצער שיש לה שני גוים בבטן, וחשבה אם אלך אצל חמי אפילו אם מותר לא יתיר לי בשביל בנו. (וראה מה שדנו בדבריו בספר אבני אש ח"ב ס' לח ובקובץ אספקלריא לפרשת תולדות תשפ"א) ובמשכיל לדוד תירץ, אפשר שחששה דילמא יש איזה דבר שהקב"ה אינו רוצה לגלות לא אברהם ולא ליצחק שהדבר נוגע אליהם. ובספר תפארת יונתן כתב דהטעם הוא שהרי אברהם מת קודם זמנו כדי שלא יראה את נכדו יוצא לתרבות רעה, ומכל שכן שלא גילו לו מן השמים את רעת עשו, והיא גם לא ביקשה לגלות לו שאחד מהם רוצה לצאת כשעברה אצל בית עבודת כוכבים ומזלות וכע"ז כתב בספר משחת שמן תירץ שלא רצתה לצער את אברהם ולספר לו שהוולד מפרסם לצאת בבית ע"ז. והנצי"ב בהעמק דבר כתב שמדרגת אברהם בנבואה היתה רק מד' מה שמדבר עמו לשעה לעומת שם שהיה רואה דברים נעלמים ברוח הקודש, ולכן הלכה לאדם גדול שידעה כי הוא רואה ויודע. ובדרך צחות נאמר, כי רבקה הלכה עם בעייתה לשם ועבר ולא לאברהם חמיה, ללמדך שכאשר יש בעיה, אין לפנות לאחד מבני המשפחה, רק לצד שלישי.

חידה. מה השייכות בין נחש לעשיו?

תשובה. בתרגום אונקלוס ובתרגום יונתן בן עוזיאל תרגמו יודע ציד, גבר נחשירכן, ובציוני ביאר דברי התרגום, שהיתה לעשו דמות נחש חקוקה על ירכו, דעמלק שהוא מזרע עשו, הוא שורש נחש הקדמוני. ולכן כשנאבק יעקב עם המלאך שהוא היה שרו של עשו ורצה להזיק ליעקב, נגע בכף ירכו, וזהו נחש-ירכן. וכן בחתם סופר כתב דהנוטריקון של התרגום גבר נחשירכן, היינו נחש-ירכן, שהיה לעשו נחש על ירכו, לרמז כי הוא מסטרא דנחש, והרוכב על הנחש הוא שרו של עשו. והובא בספר אוצר הפלאות.

חידה. מי לא נאסר בפרשה מטעם שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא ומדוע?

תשובה. במעדני אשר בפרשתן הביא דברי החתם סופר שביאר קראי, ויקרא אבימלך ליצחק, ויאמר אך הנה אשתך היא, ואיך אמרת אחותי היא, כי בשו"ת הרמ"א כתב דבעצם היתה רבקה צריכה להיאסר על יצחק, מטעם שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא, באומרו שאחותו היא, אלא שהיתה לו אמתלא מספקת שחשש מאבימלך, ולזה אמר לו אבימלך הלא מצד זה היה די שתאמר שאינו אשתך, ולמה הוצרכת להוסיף אחותי היא, ובזה נאסרה עליך, ועל זה השיב לו, ויאמר לו יצחק כי אמרתי פן אמות עליה וגו', והיינו דסוברין כב"ה שאם נודרין להרגין ולמוכסין מותר לו גם להוסיף ולהגזים כדי שיהיה נאמן בשבועתו, משו"ה הוסיף יצחק ואמר שאחותי היא כדי שיהיה נאמן לאנשי פלשתים ולא יהרג עליה. וע"ע במשך חכמה ובכלי חמדה.

חידה. מדוע יעקב אבינו הביא לאביו יין?

תשובה. בחזקוני כתב משום שהיין מערבב קצת דעתו של אדם ולא ידקדק אם הוא עשו או לא, לכן הביא לו יין. וברבנו בחיי והרד"ק כתבו שהביא לו יין לשמח לבו שיברכו בלב טוב, שכן יין משמח לבב אנוש, כי רוב מאכלם לא היה עם היין אלא במקום שזכר משתה. ובמגיד תעלומה (ברכות מג ע"ב) כתב, כיון שהיה יו"ט וקביעות סעודה ביו"ט היה על היין, לכן הביא יין.

. והמהר"ל דיסקין הובא בספר בית יצחק ובפרדס יוסף תירצו ע"פ דאיתא בפרקי דרבי אליעזר שהיה אז פסח ולכן ביקש שני גדיים אחד לפסח ואחד לחגיגה, ואתי שפיר שהביא לו יין למצות ארבע כוסות. ובמעדני אשר כתב ליישב, ע"פ דאיתא במדרש דמיכאל הביא לו יין מגן עדן, ולפי זה אתי שפיר. עוד תירץ, כי דרכם היה לשתות יין בסעודה, וכיון שאמר לו להביא אוכל הביא לו נמי יין לשתיה.

וארטיס לפרשת שבוע

כה יט. ואלה תולדות יצחק בן אברהם, אברהם הוליד את יצחק. הבית שמואל (הובא בפרדס יוסף) הקשה, הרי מדברים כאן על זה שיצחק הוליד, ומדוע הוזכר כאן אברהם הוליד את יצחק. **מהר"ם חביב** תירץ על כך ע"פ הרמב"ם: שאדם מקיים מצוות פו"ר רק כשהבן שלו מוליד בן, וכיוון שיצחק היה עקר אביו עדיין לא קיים פו"ר, ורק כאן כשהתורה באה לספר תולדותיו של יצחק, דהיינו שהוא מוליד יש בנותן טעם לכתוב שאברהם הוליד את יצחק, דהיינו שהוא קיים ע"פ פו"ר. **והבית שמואל תירץ** דהנה איתא בגמ' שממזר שמתזרז לא ידועה אינו חי מחשש שיתחתנו עמו, וממזר ידוע חי, אין חשש שישנאו לו. אבל איתא בירושלמי (בבב"ב ח' ג') שזה הכל עד שישים שנה אבל אחרי שישים שנה אנשים שוכחים, ואז הקב"ה פעם בשישים שנה הורג את כל הממזרים. וא"כ אומר הב"ש, התורה הביאה שאברהם הוליד את יצחק כדי להפריך את טענת ליצני הדור שאמרו מאבימלך נתעברה שרה (וכמ"ז רש"י כאן), והראיה של מאבימלך, כי הוא חי וממזר ידוע אמור למות, ואם תגיד שהוא עקר ולכן לא חשש הקב"ה להשאיר אותו בחיים, אומרת התורה - יצחק הוליד את יעקב ועשיו, ואם תרצה לומר כיוון שהוא ממזר ידוע הקב"ה לא כילה אותו, י"ל שהוא בן שישים שנה בלדת אותו, ופעם בשישים שנה הקב"ה מכלה את כל הממזרים גם הידועים.

כה יט. אברהם הוליד את יצחק. פרש"י שלצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה וכו' לכן עשה הקב"ה שיצחק יהיה דומה בקלסתר פניו לאברהם. יש להקשות למה נרמז העניין הזה כאן שיצחק היה בן שישים. וי"ל ע"פ ב"מ פז. שעת אברהם לא היתה זיקנה ומי שהיה רוצה לדבר עם אברהם היה מדבר עם יצחק כי היו נראים אותו הדבר בדיוק, וביקש אברהם רחמים על הדבר כדי שיכירו בינו ובין יצחק, ונהיה אברהם זקן. והנה כשהזקין אברהם הוא כבר לא היה כ"כ דומה ליצחק כי נהיה זקן וא"כ שוב לצני הדור פער אדום, אבל כשיצחק נהיה בן 60 שוב נהיה דומה לאברהם כי תנן באבות בן 60 לזקנה, ולכן הוזכר כאן שוב העניין הזה שקלסתר פניו דומה ליצחק. עדות ביוסף.

כה כא. ויעתר יצחק לנוכח אשתו. יש להקשות מדוע האריכה התורה וכתבה לנוכח אשתו. ועו"ק מדוע הוצרך יצחק להתפלל כ"כ בשביל ילדיו הלא הובטח מה' כי ביצחק יקרא לך זרע? וי"ל שהקושיה השניה מתרצת את הראשונה, מאחר ויצחק הובטח מה' שיהיו לו ילדים לא ראה צורך להתפלל בעד עצמו וכל חששו היה על רבקה שהילדים יהיו ממנה ולא מאישה אחרת, ולכן התפלל לנוכח אשתו, כי תפילתו הייתה עליה. יד משה.

כה כה. ויקראו שמו עשו. ואילו אצל יעקב כתוב ויקרא. והנראה לומר בזה דהנה אצל עשו קראו האנשים כיוון שהיה אדמוני לא רצה יצחק למולו (כדאיתא במדרש מובא בדעת זקנים כאן מבעלי התוס') ולכן נשאר לו שם שקראו לו האנשים. משא"כ ביעקב שעשו לו ברית ואביו קרא אז את שמו כמנהג כל ישראל. כתיב ויקרא. רבי חיים קניבסקי.

כה כח. ויאבה יצחק את עשיו כי ציד בפיו. איתא בדברים, כי השוחד יעוור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים. וכתב בהדר זקנים לבעלי התוס' בשביל שוחד דברים (תבן ומלח) ושוחד דאכילה שנתן עשיו ליצחק, יצחק התעוור, כי אמרו וי"ל (מופיע ברש"י לקמן) למה כהו עיניו של יצחק, ע"מ שיעקב יקבל את הברכות, דאם היה רואה אז לא היה נותן את הברכות ליעקב כי היה מזהה אותו. א"כ זמ"ש, כי השוחד שנתן עשיו וגרם שיצחק ירצה לברך אותו, יעוור עיני חכמים, (היינו עיני יצחק), ויסלף דברי צדיקים, היינו יעקב שהיה צריך לסלק מהאמת ולומר אני עשיו בכורך.

שם. ויאבה יצחק את עשיו כי ציד בפיו ורבה אהבת את יעקב. הלשון אצל עשיו הוא ויאבה יצחק את עשיו ואצל רבקה כתוב אהבת את יעקב בלשון הווה. וי"ל, אומר השל"ה, שיצחק אהב את עשיו אהבה התלויה בדבר כי ציד בפיו ובטל דבר בטלה אהבה. והאהבה קיימת רק אם יביא לו ציד, משא"כ רבקה אהבת את יעקב בכל מצב.

כה ל. הלעיטני נא מן האדום. לשון של עשיו היה כידוע בגסות הרוח (וכמ"ש רש"י כז כב יקום אבי עי"ש) והנה כאן פתאום הוא מדבר בלשון יפה ובנימוס רב הלעיטני נא דהיינו בבקשה (דאין נא אלא

לשון בקשה, רש"י כב ב). וי"ל דהנה מצינו לגבי קרבן פסח אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל וגו'. ובפסחים מא', נא הכוונה שאינו צלוי כ"כ, וכאן צ"ל שעשיו הגיע מהשדה וראה מאכל, אבל עדיין זה לא היה מבושל כראוי, (וכמו שמדויק בפסוק, מן האדום הזה, והרי עדשים בסוף הבישול אינן אדומות). וזה מה שאמר עשיו הלעיטני אפילו שזה נא דהיינו שזה עדיין לא מבושל כל צרכו, אלא רק כמאכל בן דורסאי (שודד רעבתן) שהיה אוכל לאחר שליש בישול, וברור שהוא לא נהיה פתאום צדיק תמים. אבני שוהם.

כה לא. ויאמר יעקב מכרה כיום את בכורתך לי. וכן להלן **השבועה לי כיום.** מה זה הכיום הזה. י"ל (אמנם רש"י עומד ע"כ, אבל ע' פנים לתורה) אומר האור החיים דהנה עיקר חשיבות הבכורה הוא בירושה, ולכא"ו קשה הרי הירושה זה דבר שלא בא לעולם, ואיך הקניין חל, הא אין אדם מקנה דשלב"ל? אולם איתא בב"מ דבמקום שגומר בדעתו להקנות הקניין חל, וכגון ציד עני שאומר לחבירו מה שתעלה מצודתי היום מכור לך אפי' דהוי דשלב"ל מכור, כיון שהוא זקוק לכסף כדי חייו אז הוא גמר ומוקני. והנה כאן עשיו בא עיף ורעב, וביקש הלעיטני נא כי היה כמו עני רעב, ולזה אמר יעקב מכרה כיום, הכוונה כדין של ע"מ מה שתעלה מצודתי היום. דבהכ"ל מהני קניין אף דבר שלא בא לעולם, וזה מה שאמר עשיו הנה אנכי הולך למות, והוא כדי חייו וממילא יחול הקניין.

כה לד. ויעקב נתן וגו' נזיד עדשים. הרי זה שיד ליצחק ואיך קנה הבכורה ע"י דבר שאינו שלו? וי"ל שהיה זה סעודת הבראה שהכין יעקב ליצחק כי באותו היום נפטר אברהם, וסעודת הבראה אסור שיהיה משל האביל וע"כ הקנה זאת יצחק לבנו ע"מ שאין לו רשות בהם.

כה לד. ויעקב נתן לעשיו לחם ונזיד עדשים, ויאכל וישת ויקם וילך. למה הפסוק היה צריך לומר שהוא הלך? י"ל היות והמכירה חלה רק אחרי שהוא אכל ושתה, ושיכור אין מכירתו מכירה, א"כ הכל בטל. אלא שהגמ' אומרת ששיכור אין מכירתו מכירה רק אם הוא שיכור כלוט שאין יכול להלך ברגליו, וע"ז נאמר ויקם וילך, דהיינו שהלך אח"כ וממילא מכירתו חלה, כי הוא לא כלוט.

שם. למה נתן לו לחם שלא ביקש. י"ל, אומר רבי חיים קניבסקי, דהגמ' מסתפקת מה הברכה בעדשים מבושלות (שלקות, בברכות לח' ב'). והוא לא רצה להכשיל את עשיו בברכה לא ראיה, לכן הביא לו קודם לחם שיפטר את המצב. עו"ל שיעקב רצה שהמכירה תחול ואם לא היה מבטל לו לחם מקודם הוא היה אנוס דאיתא במדרש שעשיו תקפתו בולמוס, לכן רצה קודם להרגיעו ע"י לחם ואז המכירה כבר לא באנוס.

כו ה. עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמתי מצוותי חקותי ותורתי. וברש"י כאן ע"פ יומא כח: מכאן שאברהם שמר את כל התורה כולל עירובי תבשילין. רבי נתן אדלר מקשה למה כתוב עירובי תבשילין דווקא? וי"ל דהנה איתא שהאבות שמרו את התורה, וגם יצאו מכלל בן נח להקל, והראיה, שהנה בן נח ששבת חייב מיתה, ואילו האבות שמרו שבת. וקשה ע"ז הא בבן נח היתה הולך אחרי היום, וא"כ אולי שבתו בשבת של היהודים אבל חיללו אותה במוצ"ש ואז יצאו יד"ח שלא שבתו לפי בן נח? וע"ז י"ל ששמרו עירוב תבשילין, דהיינו יו"ט שחל בער"ש שאז לא יכולים לחלל את מוצאי יו"ט כי שבת, (וגוי אסור לו לשבות סתם יום וכמ"ש הרמב"ם מלכים י ט גוי שקבע מועד לעצמו חייב מיתה) ואז חזינו ששמרו כל התורה כולה.

כו ז. כי טובת מראה היא. יש להקשות היכן נעלמה כאן המילה מאוד שהובאה לעיל כד טז שבעת שאליעזר נפגש עמה כתוב כי טובת מראה היא מאוד? וי"ל ע"פ רש"י בבראשית ד יט. שהאשה לאחר לידתה נפחת יופיה, וכאן איירי לאחר שילדה ולכן הורדה המילה מאוד. תוספת ברכה.

כו יד. ויהי לו מקנה צאן ומקנה בקר. יש להקשות מדוע כתוב פעמים מקנה, למה לא כתוב מקנה צאן ובקר? וי"ל כיוון שמצינו שיצחק תיקן מצות מעשר (רמב"ם מלכים ט א) והנה מעשר הבמה אינו מתעשר מצאן על בקר, בשונה מכבשים ויעזים שמתעשרים זה על זה, ולכן היה לו מקנה צאן בפני"ע שכלל כבשים ויעזים, ומקנה בקר בפני"ע, כדי להפריש מעשר מכא"ו. משך חכמה.

כו יט – כא. ויחפרו עבדי יצחק בנחל וימצאו שם באר מים חיים. ויריבו רועי גרר עם רועי יצחק וגו' ויקרא

שם הבאר עשק. ויחפרו באר אחרת ויריבו גם עליה ויקרא שמה שטנה. יש להקשות מה הטעם לא קרא לראשון שטנה הרי גם על הראשון רבו? וי"ל, אומר ה'פני דוד', ע"פ המבואר בקידושין נט. דבסוגיה דעני המהפך בחררה אומר הרי"ן דאם היה עשיר ובא עני ונוטלה לא היה רשע לפי שהעשיר מצוי לו. וא"כ בפעם הראשונה הורעים היו עניים ולקחו מיצחק העשיר ואז מותר להם, משא"כ בפעם השנייה שהם כבר התעשרו מהראשונה הם כבר עשירים ומיקרו רשעים.

שם ובפסוק כב ויחפרו באר אחרת וגו'. ב' הבארות הראשונות נאמר ויחפרו בלשון רבים, ואילו בבאר השלישית נאמר ויחפרו באר אחרת בלשון יחיד? וי"ל, אומר ע"כ רבי דב לנדא ע"פ הרמב"ן כאן, ששלושת הבארות ע"כ רמז לשלושת בתי המקדש שייבנו ע"י בניו של יצחק, הראשון נאבד מאיתנו ע"י עשק של מחלוקות ומריבות, השני ע"י שנאה וזהו שיטנה שבפסוק, והשלישי שייבנה לעת"ל לא יחרב לעולם ועיין ברמב"ן, וא"כ י"ל שהבאר השלישי שמרמז למקדש שלישי שייבנה בידו יתברך כתוב ויחפרו כי זה נבנה ע"י הקב"ה ולא רבו עליה כי לא יהיה ע"ז מריבה.

כז ד. ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי וגו'. למה יצחק ביקש כאשר אהבתי? וי"ל דלהלן פרש"י שביקש שנה גדי עזים אחד לקרבן פסח והשני לחגיגה, והנה לגבי אכילת קדשים מצינו שמדינת אוכלם בדרך שער לחיך (וזבחים צ: ובתוסי' שם). הבריסקריב.

כז לא. ויבא לאביו. מכאן שכשבן מכבד את אביו לבסוף בניו יכבדו אותו. שהרי כתב הענה"ט בפרשת כי תשא על הפסוק ונתנו איש כופר נפשו שהנותן יקבל חזרה ולא נחסר ע"י הצדקה כי המילה ונתנו נקראת ג"כ הפוך אותו הדבר והיינו שהנותן חוזר אליו. וא"כ ה"ה הכא, המילה ויבא לאביו נקראת ג"כ הפוך אותו הדבר והיינו המכבד את אביו יכובד ע"י בניו. ורמז נוסף יש בתורה שאחד שמוחל לשני אז מוחלים לו עונותיו. עה"פ בפרשת ויחי כה תאמרו ליוסף אנא שא נא פטע אחיך. אנא שא נא נקרא ג"כ הפוך והיינו שהמוחל מוחלים לו. רבי חיים קניבסקי.

כז לו. ויען יצחק ויאמר לעשיו הן גביר שמתיו לך ודגן ותירוש סמכתי. ומבאר רש"י שיצחק אמר לעשיו מה תועלת יש לך בברכה הרי מה שתקנה שייך ליעקב, ששמתיו אותו אדון לך ומה שקנה עבד קנה רבו. שואל ה'אמרי אמת' א"כ מדוע הפסוק ממשך ודגן ותירוש סמכתי? הרי בלא"ה אין לו אפשרות לברך כי מה שיהיה לעבד יהיה לרבו וא"כ מה אכפת לן אם יהיה לו דגן ואוכל או לא? וי"ל, אומר ה'אמרי אמת' ע"פ גיטין יב, שבשנות בצורת יכול העבד לומר לרבו או פרנסו אני הוציאני לחירות, וא"כ היה יכול עשו לומר שהוא רוצה ברכה כיוון שכאשר יהיה שנת בצורת יוכל לתבוע שטר שחרור ולהתברך. וכנגד זה אמר לו יצחק ודגן ותירוש סמכתי והיינו שלא יחסר לו אוכל.

כז לט. ויען יצחק אביו ויאמר אליו הנה משמני הארץ יהיה מושבך ומטל השמים מעל. אומר רש"י משמני הארץ זה איטליה של יון. יש לעיין מדוע כשביד יצחק ליעקב ויתן לך אלוקים מטל השמים הוא לא פירש שם שמדובר על איטליה של יון? וי"ל שבוודאי הברכה ליעקב היתה שכל משמני הארץ יהיו ליעקב ולא דווקא איטליה. ולגבי הברכה לעשיו הוקשה לרש"י הרי יצחק אמר קודם הכל נתתי ליעקב ולך איפוא מה אעשה בני, והיינו שהוא לא יכול לברך כלום ואם כן איך פתאום ברך אותו? וע"ז תירץ רש"י שכשברך יצחק ליעקב איטליה של יון עדיין לא היתה קיימת כי מבואר בסנהדרין כא. שאיטליה של יון נבנתה בשעה שנשא שלמה את בת פרעה נעץ קנה בים ונבנתה רומי שזה איטליה של יון. ולכן ג"כ אמר יצחק לעשיו משמני הארץ יהיה מושבך, בלשון עתיד, כי כעת זה עדיין לא קיים, ולכן ג"כ הקדים שמני הארץ לטל השמים, בשונה מהברכה ליעקב שהקדים טל השמים לשמני הארץ, כי בברכה לעשו כל עוד אין שמני הארץ אין תועלת בטל השמים. רבי העשיל.

כז מא. יקרבו ימי אבל אביו ואהרנה את יעקב אביו. מה הטעם שאמר שיהרגו את אחיו רק בימי אבל אביו? י"ל ע"פ מה שכותב רש"י בפסוק הבא שהוגד לרבקה מה שעשו מהרהר בליבו, ע"כ אמר עשו כשאבא שלי יהיה אבל, והיינו כשיאבא על רבקה כי היא תמות, אז אני יוכל להרוג את יעקב כי אז לא יהיה מי שיגלה את מצפוני ליבי ליעקב. ברכת טוב.

מאמרי מוסר וסיפורים מענייני הפרשה

יישן מחוץ לסוכה. ההוראה הייתה כי כאשר יראה איזו תנועה חשודה, יירה ברובה והם יכניסו את כל בית החולים לכוננות. הסטייפלר, שהיה עיף מעמל היום, התנמנם במקצת על משמרתו, ותוך כדי נפלט כדור מרובהו. כמובן שהכניסו את כל בית החולים לכוננות, וציפו לראות כיצד ייפול דבר. כשגורע מצב החירום, יצאו אל הסטייפלר ושאלוה מה ראה ועל מה ירה? הרהר הסטייפלר מה לומר, שהרי היה יכול לומר שראה משהו חשוד, ואז היו פוטרים אותו לשלום, אך תיכף נחרד מהמחשבה, והלא "מדבר שקר תרחק". ענה ואמר: "נרדמתי ונפלט לי כדור", חטא אשר עונשו מוות. תיכף אסרוהו במקום אשר הפושעים הגדולים אסורים שם, וגזרו דינו למוות בתלייה. אך הוא לא חשש כלל, כי יודע היה בביטחון כי "שומר מצווה לא ידע דבר רע", והלא כל מעשיו לשם שמיים, אפילו שבדרך הטבע לא הייתה שום דרך הצלה, אך "חידו" תקצר". לאחר שלושה ימים – יום הולדת לקיסר – נתנו חנינה להרבה אסירים ביטחוניים, בתוכם נכלל בדרך נס גם הסטייפלר והוא יצא לחופשי.

רבי חיים מבריסק הקפיד מאוד לא להיכשל במידת השקר ומסופר עליו שבשנת תר"ם, שאז היה אברך בן עשרים ושבע, החל לומר את שיעוריו מעל הבימה החשובה והראשונה שבאכסניית התורה, ישיבת וולאז'ין המפורסמת. שמו הלך לפניו כעמקן, אשר סלל דרך חדשה דרך הבנה צרופה, ועם זאת, מיניו לראש ישיבה בוולאז'ין, נתקל בהתנגדותם של כמה רבנים אשר נרתעו מדרך הלימוד הרבדושת שלו. נשיא הישיבה אז היו רבי אייזיק חריף ורבי אליעזר משה הורביץ ועוד. הוחלט על שיגורה של משלחת רבנים חשובה, אשר תהיה נוכחת בשיעור הראשון, ותחליט אם אמנם ראוי האברך העציר למשרה או לאו. ואכן בשיעור הראשון רבי חיים התחיל למסור את השיעור כשהוא מפלפל בשיטת הרמב"ם לכאן ולכאן, ולפתע ללא כל הכנה מוקדמת, פסק השיעור. יש לי טעות! הכריז רבי חיים, הוא נזכר לפתע בדברי הרמב"ם במקום אחר אשר עמדו בסתירה לדברים שהיה בדעתו להשמיע. השומעים לא ידעו על קיומו לא אותו הרמב"ם, ואף אחד מהם לא הזכיר אותו, רבי חיים הוא שזכר בדבריו ומשנזכר לא רצה להמשיך. למרות ששיעורו היה בהיר מאוד מאוד, אך לא עלה בקנה אחד עם מידת האמת. שיעור זה היה עשוי לחרוץ את גורלו של רבי חיים ואת עתידו ומעמדו הביחלי התורה. אך האדם הגדול בענקים 'נכשל' כבר בשיעורו הראשון... והנה קרה הפלא! דווקא מידת האמת הצרופה, הרשימה כל כך את צוות הרבנים אשר החליטו על אתר, כי מי שמסוגל לספוג מנת בזיון שכזו למען האמת, ראוי לאותה איצטלה של מסירת שיעורים בוולאז'ין, כי תורת אמת הייתה בפיחו. (פניני הגרי"ז)

ומי שרגיל באמת לעולם אינו מפסיק מכן. ונביא כאן כמה סיפורים בעניין זה: בזמן בעל 'מחצית השקל' היו כל הזמן עלילות דם על היהודים שהם כאילו שוחטים תינוקות של נכרים לצורך מצות מצווה. המושל שהכיר את בעל המחצית השקל תמיד השתכנע מדבריו שהכל עלילות שווא ותמיד דאג לשלוח את חייליו שישמרו על יהודי העיר שלא יערכו אצלם פוגרום. פעם קרה מקרה שהמושל לא יכל לעבור עליו בשתיקה: נמצא תינוק גוי שחוט ועל ידו היתה הסכין של המחצית השקל. המושל זעם בחמתו ואמר הפעם אני לא אוותר, המחצית השקל עצמו פשע הוא וכל ראשי הקהל יעמדו למשפט ואנו נתחל אותם בכיכר העיר. המחצית נעצר ועמו יחד נעצרו כל ראשי הקהל. לפני המשפט הפגישו את המחצית עם עו"ד ששכנע אותו לומר שהסכין לא שלו. אמר הרב און אני אשקר הרי הסכין שלי ולא הסכים לשמוע שום דבר על שינוי מהאמת. הגיע יום המשפט, והשוטף שואל האם הסכין שלך? והמחצית עונה כן, והשוטף אומר אין שום הוכחה שזה שלך רק שמועות. אם תכחיש תנצל, והמחצית אומר למה שאני אכחיש, הסכין שלי אבל אני לא יודע מי הרג את הילד. אמר השופט הנה לכם אדם כזה נאמן, הוא יכול להכחיש והוא מודה שזה שלו סימן שהוא דובר אמת ולא הוא ההורג. מיד קם אחד מהגוויים וזעק אני עבדתי אצלו ואני יכול להעיד שזה הסכין שלו וממילא הוא לא יכל להכחיש. אמר השופט יש לך סימן? ענה העד כן! יש חריץ בצד הסכין, השופט בדק והתברר שצדק. מיד קם המחצית וזעק טעיתי אני כן יודע מי הרצח, שאל השופט מי? ענה הרב העד הוא הרצח. מיד השופט החל לחקרו והוא נשבר עד

גדולה בשעות הצהריים. פעם התאסף המנין בקושי רב ובאחר. וכאשר נכנס המתפלל העשירי אל המנין, פנה רבי שמואל גרינמן שהיה אחד מן המנין, אל גיסו החזון איש ואמר לו: "הזמנתי אורח לביתי לשעה זו, האם עלי להתעכב כאן עד שנתפלל, או שאלך לביתי כדי לקיים את דברי ולפגוש את אורחיי?" אמר לו החזון איש "מי שדבוק במידת האמת, אין זה אצלו אפילו בגדר שאלה. מוטב שיתבטל המנין ולא תעבור אפילו מילה אחת מדברך". יצא רבי שמואל מהבית ובאותו יום התבטל המנין ולא התפללו בביתו של החזון איש. **האדמו"ר מנחם מנדל** היה מתרחק מן השקר מאד מאד, ופעם אחת כשהיה בטבריה, ונכנס אליו נכבד אחד שהאריך בשיחה הרבה על אף שהשעה מתאחרת ועוד מעט תהיה השקיעה, כשהאדמו"ר לא טעם עדיין באותו יום. המשב"ק שלא היה יכול לומר שירות לנכבד ההוא, כי נוכחותו מפריעה עכשיו, וזמנו כבר תם זמנו, חשב להתחכם ונכנס לחדר האדמו"ר, ולחש את אוזן הנכבד שעוד זמן קצר ולאדמו"ר יש תור אצל הרופא, והשעה מתאחרת. הלה שמע והביא את השיחה לסיומה ונפרד והלך לו. אחר שהלך, שאל האדמו"ר את המשב"ק, וכי איהו תור יש לנו אצל הרופא? השיב המשב"ק כמתנצל, נכון! אין עכשיו תור אצל רופא מסוים, אבל אכילת רבינו היא ענין של רפואה, ורבינו עדיין לא טעם כלום ביום זה. מיד גער בו האדמו"ר, למה השתמשת בשקר לומר שיש תור אצל הרופא, ואם בגללי באת ליד שר ונגיבת דעת, אני קונס עצמי שאיני טועם היום כלום עד אחר תפילת ערבית, כי עם שקר אסור להשתמש. **פעם אחת** חילקו קופסאות צדקה בעיר גרודנא בבתי התושבים לצורך הישיבה והדפיסו עליהם בין היתר שיש כשלוש מאות תלמידים בישיבה. כשנודע הדבר לראש הישיבה רבי שמעון שקופ בנהל מאד ואמר הרי זהו שקר שכן ארץ בישיבה אלא 250 או 260 בחורים. ושאל אותו הרי לא כתבו שלוש מאות אלא כתבו כשלוש מאות ואכן יש בישיבה כמעט שלש מאות. והשיב להם רבי שמעון זצ"ל דלשון כשלוש מאות משמע שיש שלוש מאות בחורים בישיבה וזהו שקר והתורה היא תורת אמת ומשקראי אפשר לצמות אמת ולא הניחם להשתמש בקופסאות הנ"ל. **כשהדפיסו** פנקסי קבלות בעבור ישיבת ליקווד, החליט הגרפיקאי, שקיבל לידו את התמונה של בנין הישיבה כדי לשבצה בפנקס, לשנות אותה מעט. סביב בנין הישיבה צמחו חמשה עצים - שניים מצד אחד ושניים מצד שני. הגרפיקאי רצה לשנות לבנין מראה יפה יותר והוסיף עץ נוסף בצמוד לשני העצים. כשראה רבי אהרן את פנקסי הקבלות, הבחין מיד בשינוי התמונה - והורה להשמיד אותם ולהדפיס פנקסים חדשים במקומם, באומרו: 'הישיבה מושתתת על אדני אמת, ואיני מוכן שיתערה בה אפילו שמץ של שקר' (שימושה של תורה). **באחד** ממסעותיו למען החינוך העצמאי פנה רבי אהרן קוטלר לאדם עשיר וביקש את תרומתו. האיש, שהיה מתנגד חריף של "אגודת ישראל", סירב בכל תוקף. לדבריו, החינוך העצמאי נמצא תחת חסותה של אגודת ישראל, ואין הוא מוכן לממן את פעולותיה. בכל זאת, למרות דעתו הנחרצת, קשה היה לאיש לדחות את רבי אהרן, והוא הציע תרומה נכבדה לשיבתו. אך רבי אהרן סירב. "נמנמם בואי היא למען החינוך העצמאי ולא למען מטרה אחרת", טען בלהט. האיש, שראה את עקבותיו הנחרצות את מידת האמת של רבי אהרן, התרשם עמוקות - ומני אז שינה את עורו. הוא החל לתרום לטובת החינוך העצמאי והפך לעסקן מסור. יחד עם זאת לא משך ידו גם מהתמיכה בישיבת ליקווד. **פעם** אחת קבע רבי אהרן לעצמו יום צום, וכאשר נשאל לסיבת הדבר, אמר: כמדומני שעומדים לשאול אותי אינפורמציה על תלמיד שלמד בישיבה שלנו, ואיני יודע מה אוכל לענות. מצד אחד, אסור לי להגיד שקר ולשבחו במעלות שלא נמצאות בו, מצד 'מדבר שקר תרחק'. מאידך גיסא, כואב לי מאוד לספר את האמת אודותיו, כי יתכן שהדברים הנראים לי כשליליים יסתדרו במשך זמן חיי הנשואין, וחווות דעתי תקלקל את השידוך. האחריות היא גדולה מאוד, ולכן קבעתי לעצמי יום תענית ותפילה להקב"ה, שירחם עלי ויסובב הדבר שלא ישאלו אותי כלל אודותיו.

הסטייפלר הקפיד כל חייו לישון בסוכה, גם במצבים קשים שהיה זה ממש בגדר סכנה. וכך היה שבהיותו בצבא הרוסי, באחת המשמרות הוטל על רבינו לשמור על בית חולים מסוים. בקור העז שהגיע עד לשלושים מעלות מתחת לאפס, הוא ישב בעמדת השמירה ונלחם באשמורות עיניו לבל יירדם, וחיו

בגנות מידת השקר: כשיעקב הגיע ליצחק והביא לו את המטעמים הוא אמר לו אנכי עשו בכורך ומבאר רש"י שלמרות שהיה מותר ליעקב לשקר כדי שהברכות לא יגיעו חלילה לעשו שאם אביו היה יודע מי הוא עשו ומה הוא עשו הוא בוודאי לא היה חפץ לתת לו אותם, ועוד הרי התירו לשקר לשני שביל להצילו מאיסור (מג"א קנו ב) והרי עשו היה מומר כמבואר בב"ב טז: שביום שמכר את הבכורה הוא כפר בעיקר וכפר בתחית המתים וא"כ שחיתו פסולה. רק הסתירו מיצחק את מצבו של בנו כדי לא לצער. למרות זאת יעקב התחכם והתאמץ מאוד לא לשקר וכה ביאר רש"י את דבריו אנכי המביא לך, ועשו בכורך, וכו'. והטעם שהשתדל לדבר אמת אפי' שהיה מותר לו לשקר משום שמידת השקר היא כ"כ מגונה בעיני ה' שהוא ניסה כמה שיותר למזער את זה. והנה מצינו בתורה לשונות חמורים על גנות מידת השקר: "מדבר שקר תרחק". "שקר שנאתי ואתעבה", הדגשה מיוחדת זו לא מצאנו בשאר איסורים. מכך אנו למדים, כי האיסור של שקר, הוא לא רק עצם שינוי בדבור מן האמת, אלא המידה הזו של שקר, היא מה שאדם משקר בנפשו את עצמו או את אחרים. אדם הרגיל בשקר נהיה שפל בזויו. בספר החינוך מתוארת מאיסותה של מידת השקר וכך כתוב שם: כי השקר נתבע ונאלח בעיני הכל אין דבר מאוס ממנו והמארה והקללות בבית כל אוהביו. השל"ה הקדוש כותב שהרוצה שבניו ילכו בדרך הישרה גם כשאינם תחת פיקוחו יחדיר בהם את מידת האמת. וישריש בהם את חומר השקר אפי' בשיחה בטילה. וידוע שכשהיו באים להרב שטינמן לקבל ברכה לפני בר מצווה והיו שואלים איזה קבלה לקבל היה אומר לקבל ע"י לומר רק אמת כל החיים. ומקורו מהמדרש שמסופר על בחור שעשה כל החטאים בעולם ובא לבקש תשובה מרבי שמעון בן שטח, ורבי שמעון אמר לו תקבל ע"י ר' לומר אמת וכן לא תשכל לעולם וישבע לו על ענייני "קטן" זה. ויהי היום ושכנתו יצאה מביתה והוא נכנס והחל גונב מכל הבא ליד, כשגמר לגנוב הכל, אמר לעצמו אילו תחזור וישאלו אותי האם יודע משהו מהעניין יאלץ לשקר, ואיה שבעות? מיד הידע הכל. ומוביא בזה"ל שהדבר אמת אינו מת קודם זמנו וכל ברכותיו מתקיימות, וכסיפור הידוע על עיר קושטה שמעולם לא מת שם אדם כי כולם שם היו דוברי אמת. ומכלל הן אתה שומע לאו ר"ל. וידוע מה שכתבו חז"ל שהמשקר רק מפסיד מהשקר כי זה היה ההסכם של השקר עם ההפסד כשהתחתנו בניהם בבואם להיכנס לתיבת נח, וכך הם סיכמו שכל השקרים ילכו להפסד. ומאז כל מי שמשקר הרוח שיש לו הולך להפסד וכן רק ניזוק ומפסיד מהשקר כי משקר א"א להרוויח ואם הרוויח אז זה על חשבון בריאות וחיים רח"ל. **בחז"א** באמונה ובטחון כותב כך: "ראוי לקבוע הדיבור במדת האמת המתוקנה ולא במדת השקר המקולקלה, כי חז"ל החמירו בזה מאד וקלקלה מצוי מאד והפסדיה עצומים". יבן אדם שדיבר שקר לשעתו, צורתו צורת אדם, ויש בו חטא, אך המתמיד בשקרי צורת שקר, ואישיותו נעדרת. "תכונת האמת היא אצל חכם תכונת נפשו ויורשו מציאותה, וכל אבקת שקר ממנו והלאה". בהקשר לכך היה אומר החז"א אסתר אמרה איש צר ואויב, ורצתה להצביע על אחשוורוש. אמר ר' אלעזר, מלמד שהיתה מוחה כלפי אחשוורוש ואם מלאך וסטר ידה כלפי המן (ממילה ד' ט"ז ע"א). ותמוה, כיצד סיכנה את כל כלל ישראל ע"י הצבעתה על אחשוורוש? ותירץ, שמדת האמת באסתר היתה כל כך חזקה שלא יכלה להימנע מן האמת שאחשוורוש איש צר ואויב, אלא רק בכך המלאך נמנעה הסכנה על כלל ישראל!

מצינו אצל גדו"י עד כמה תרחקו ממידת השקר המאוסה: כשרבי אייזיק שר ראש ישיבת סלבודקא נפטר, הזמינו את רבי יחזקאל לוינשטיין להספידו. בתחילה התחמק מלתת את הסכמתו לבוא להספיד, בקשו והתחננו עד שלא יכול היה לסרב. בא ואמר הספד קריר שלא כהרגלו, והדבר היה נראה מאד משונה. שאלו אותו אחר כך: מדוע הספד כ"כ קר, הרי ר' אייזיק היה כ"כ גדול! השיב ר' תצחק "בדיק לפני כמה ימים נפטר באמריקה נכדי הרב גינבורג. אם אתחיל להספיד את ר' אייזיק כמו שצריך, ואבכה – אבכה על הנכד שלי, כיון שליבי שבור, אבל לא ממש על הגאון ר' אייזיק, אלא מחמת נכדו. הציבור יחשוב שאני בוכה על ר' אייזיק – זו הרי רמאות. דמעות שוא הקב"ה שונא. זה שקר" לכן נאלץ להספיד בחלישות הרוח, כדי לא לבכות. שלא יהיה שקר. **בביתו** של החזון איש היה מתאסף מדי יום מנין לתפילת מנחה

שהודה. כשנשאל הרב אין ידע! הוא ענה, יש לי בבית הרבה סכינים ורק בסכין אחד יש חריץ, מהיכן הוא ידע שיש חריץ בצד בסכין, סימן שהוא לקחה מביתי והוא הרוצה. **רבי** ברוך בער ליבוביץ לא היה מסוגל להוציא מפיו דבר שאינו אמת גם במקום שהיה מותר לו לשנות וכה היה המעשה. בסיום מלחמת העולם הראשונה הגיע רבי ברוך בער לגבול פולין לאחר סכנות ותלאות רבות בדרך, בגבול הוא נשאל האם הוא אזרח פולני? רב"ב שלא היה מסוגל להוציא מפיו דבר שאינו אמת ענה מיד לא: אינני אזרח פולני. אך יש לי תלמידים בפולין, וצריך להבין שמי שלא אזרח פולני לא היה לו שום סיכוי להיכנס לפולין. אך שומרי הגבול נהנו מהאמת שבו והרשו לו להיכנס. **סיפור נוסף**, ידוע שהרב אלישיב מאוד הקפיד לא לשקר גם את רשויות החוק, והנה פעם, אחד מתלמידיו היה רב צבי וינמן היתה לו דירה ריקה בבית וגן והוא רצה למוכרה, לאחר התייעצות עם עו"ד הם המליצו לו להצהיר שהדירה בתפוסה מלאה כדי שלא יצטרך לשלם מס שבח וכדו'. אמר רבי צבי ואם יתפסו אותי

אני לוקח סיכון, א"ל אין סיכוי שיתפסו אותך לעולם, רבי צבי היה תלמידו המובהק של הרב אלישיב והקפיד לשאול אותו כל דבר וגם עניין זה הוא בא לשאול. מיד אמר הרב אלישיב נחרצות שבמסגרת אופן לא לשנות מהאמת. הרב וינמן עשה לשם משהו כדי לקיים דברי חכמים למרות שרוב העולם לא נוהג כך. לימים התברר שהרוויח. הקונה היה אדם חרדי שעבד במס רכוש. יום אחד הוא פוגש את הרב וינמן ואומר לו תגיד לי יש לך רוח הקודש? ואומר הרב וינמן למה אתה שואל? ואז הוא עונה תדע לך שאחד העובדים במס רכוש הוא מקורב לפלוני שאתה נלחם בו בשליחות גדו"י, והוא החליט להפיל אותך בסיפור הזה בפח ולהושיב אותך בכלא, וניצלת בזכות ההצהרה. רואים שהדובר אמת לא רק שלא מפסיד אלא הרווח אצלו הוא גדול. וידוע שהרווח של השקרן הולך להפסד וכמדרש בסיפור עם תיבת נח. כמובן, מיותר לציין כי אסור לשקר לא משום שמשקר לא מרוויחים כמוכח בסיפורים שהובאו כאן, אלא אסור לשקר משום שאסור לשקר! **בתולדותיו של הרד"ל**,

רבי דוד לוריא זצ"ל, מסופר שפעם הלשינו עליו במרידה במלכות, וכשהעמידוהו למשפט היה צפוי לו גזר דין מוות. השפה המדוברת במשפט היתה רוסית, אך כשביקשו השופטים לשוחח ולהתייעץ בינם לבין עצמם, כדי שהיגיונים לא יבנו, דיברו בשפה הצרפתית. הרד"ל ידע והבין שפה זו, והיה יכול להציל את עצמו אחרי שישמע את דברי השופטים ויכוון את טענותיו על פיהם, אך בגלל מידת האמת החליט שתהיה בכך גגיבת דעת, שהרי הם מדברים בינם לבין עצמם ואינם מעוניינים שהוא ישמע. קם הרד"ל ממקומו, הלך לפניה והניח את ידיו באזניו כדי שלא ישמע... השופטים, בראותם את התנהגותו, ביקשו להאשימו גם בביזוי בית הדין, אך לאחר ששאלוהו על מה ולמה עשה מה שעשה, ותשובתו היתה שלא רצה לגנוב את דעתם, מפני שהבין את השפה הצרפתית, הוציאו בו-בנקום צו שחרור וניקוהו מכל אשמה. "אדם שמתנהג בצורה זו, לא יתכן שימרוד במלך", אמרו.

ידיעות חשובות וכן דברים מגדו"י ערוך בדרך שו"ת

תשובה ביום הכיפורים ממתנים לו עד ראש חודש כסלו ואז מוחלים לו. ועבר ראש חודש הוא זמן המסוגל לכפר עוונות של כל החודש וראוי מאוד לעשות תשובה ביום זה ויש שאומרים יו"כ והוא עניין גדול להיכנס לחודש יותר נקי. ולכן מי שיכול בער"ח וראש חודש לשוב בתשובה ולהתפלל לה' כשהוא נקי מחטא יזכה לישועות גדולות. (מקורות: רש"י בירמיהו פרק ל' בהגהות של רבי עובדיה מובא בחלק מהמהדורות, ובספר סוד מישרים).

שאלה: איזה עבירה מקטרגת מאוד ומונעת שיתקבלו תפילותינו? **תשובה:** בפרשתנו פכ"ו פ"ה מובא ברש"י איסור לבשת שטענו. על איסור זה כתוב בחז"ל שזה מונע שיתקבלו התפילות שלנו, וזה מקטרג עלינו ובורא שטן שמקבל רשות ליטול את נשמתנו. וגם כשאנו רואים שאדם חי למרות שלובש שטענו, היינו משום שהחליפו לו חלילה את המוות ביסורים עוני ושאור דברים חמורים רח"ל. ידוע שגדו"י נהרו מאוד לא להשתמש בדברים שהם חשש שטענו ואף בדרבנן כגון בכסאות וספות שחששו לשבת בהן בגלל שטענו. (בארבעים השנים האחרונות משתמשים בעיקר עם חומרים סינטיטיים לא חוששים כ"כ לספות עם שטענו ולא בודקים את זה, אך בספות הישנות של לפני יותר מארבעים שנה דייקן היו משתמשים בפשתן וצמר יחדיו בספות). וסיפר רבי אשר ברגמן שכשהוא התארס עם בת דודתי הרב שך נסע לבקר את סבי רבי שכנא קולדצקי והיו צריכים להמתין בחוץ והיתה שם כורסה והוא הפציר בהרב שך לשבת והרב שך לא הסכים והוא מאוד לחץ עליו כי הרב שך היה מאוד זקן, ואחר כמ"פ שהוא לחץ עליו אמר לו הרב שך שהוא חושש לשטענו. והרב שטינמן כשהגיע למעיני הישועה סירב ללבוש את בגדי בית חולים ושאל מי אמר שזה בדוק משטענו.

שאלה: אדם שחסר לו ביטחון עצמי איך יכול להשתחרר מהסבל הזה? **תשובה:** נקדים שחוסר ביטחון עצמי גם יש לו מעלות מסוימות, כי האדם שאין לו ביטחון הוא מרגיש תלות בקב"ה וקל לו להגיע למסקנה שרק הקב"ה לציודו. ובשלב להתגבר על חוסר ביטחון כמה נקודות בזה. אדם צריך להחליף את הדימוי העצמי הנמוך המתבסס על חוויות מהעבר וביקורת עצמית קשה. ואיך עושים את זה ע"י שהאדם יפנים שכמו לכל אדם גם לו יש מה להציע לעולם ואתה מוצלח במשהו מיוחד שאין אותו לאחרים. תמיד תכבד את עצמך ואל תזלזל בעצמך כי אם לא תכבד את עצמך - גם האחרים לא יכבדו אותך. אל תנסה לרצות אחרים אל תחשוש לחשוב קודם כל על עצמך ולשים את טובתך במרכז. זה לא הופך אותך לאגואיסט, להיפך. כשתהיה שם את טובתם של אחרים לפניו ז"ל, אנשים עלולים לנצל ולא להעריך אותך. הכן רשימה של הצלחות והישגים שצברת, של תכונות חיוביות בעצמך ושל מחמאות שקיבלת מאחרים. עדכן את הרשימה כל הזמן, וקרא אותה לעיתים קרובות, ואז בכל פעם שאתה חש חוסר ביטחון עצמי. כמו"כ קבל החלטות למען עצמך, עשה דברים שגורמים לך להרגיש יכולת, אבל התחל בקטן כדי לא להקשות על עצמך. עם הזמן זה ייעשה קל יותר ויהפוך טבעי יותר. אל תצפה מעצמך לשלמות - הציפייה לשלמות גוררת אחריה אכזבה מתמדת, תסכול ותחושת כישלון. אנוהו בני אדם ולא מושלמים מטבענו וברור שטעונו המון.

שאלה: מדוע בסופו של דבר עשוי זכה לקבל ג"כ ברכה לא קטנה בכלל, למרות שהיה רשע גדול? **תשובה:** מתוך ע"כ החידושי הרי"ם שעשוי היה רשע מרושע, אבל היה לו כח אפסר להזיל בזה בכלל, והכח הזה היה כח של כיבוד הורים שאין לו אח ורע וזה נשק גדול לזכות לברכות גם כשהוא לא מגיע לו כלל, ובמה היה עשוי מכבד את הוריו? במדרש בפרשתנו מסופר שעשוי היה לו בגד מיוחד שבו היה משמש את אביו וזה בגדי עשוי החמודות, ומוסיפים חז"ל ומביאים מעשה מרבי שמעון בן גמליאל שהעיד על עצמו כל ימי הייתי משמש את אבא ולא שימשתי אותו אחד ממאה שעשוי מכבד את אביו שהיה מכבדו בבגדי מלכות, וחז"ל ג"כ אומרים לנו (מובא ברש"י זכריה ב יב) שכל זמן שעשוי לא קיבל את השכר שלו על כיבוד ההורים כל השפע הגדול שמגיע לנו מתעכב, ובשפת אמת הביא שבעיקרון יעקב לא היה ראוי לקבל את ברכת אביו עד שימסור נפשו לכבוד אב, וע"י שמסר נפשו לעשות רצון אמו למרות שהיה חשש שעשוי יהרג אותו זה הזכות שבשביבילה זכה יעקב לקבל את ברכת אביו. ועוד מובא במדרש שעשוי זכה שראשי יקבר במערת המכפילה בזכות שמסר נפשו על כיבוד אב.

שאלה: מדוע באים על האדם יסורים וצרות מאבינו שבשמים שהוא אב הרחמן? **תשובה:** בפרשתנו כה כא. ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו כי עקרה היא ויעתר לה' ויתר רבקה אשתו. רבינו בחיי כותב כאן דבר נפלא, שהטעם שהפסוק הקדים תפילה לעקרות של רבקה, משום שכל סיבת העקרות של רבקה היתה כדי שתתפלל וזאת הסיבה לכך, וכמו שדרשו חז"ל מפני מה נתעקרו אמהות מפני שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים, ותפילה מועילה אפי' לשנות טבע, היינו אפי' שהאמהות היו עקרות נשתנה טבען לטובה ע"י תפילה ותר נפקדו. (וכמבאר ביבמות סד.) היינו, רואים שהרבה פעמים הקב"ה מביא לאדם כל מיני נסיונות צרות ודברים לא טובים, כי הקב"ה אוהב שמתפללים אליו, ואם נתפלל נושע, כי זאת כל המטרה שהקב"ה שלח לנו את זה, ולפעמים לא נושעים מיד כי הקב"ה רוצה שנקבל משהו גדול ומיוחד, לכך הוא רוצה שנוסיף בתפילה, וע"י"כ התפילה תהיה יותר גדולה ונקבל ג"כ תמורה יותר גדולה מאשר אם נתפלל פחות זמן, והכל לטובתנו. והתפילה היא המפלט היחיד שמסוגל להושיע בכל מצב ונסיון שעומדים בו. וכשאדם מתפלל צריך שתהיה לו אמונה בכוחה של התפילה להתקבל, ובעיקר שיגיע מלב נשבר, וע"י"כ יזכה שבוודאי תפילתו תעשה פירות. עוד כתבו המפרשים כאן שיצחק העתיר לנכח אשתו ולא על עצמו כי המתפלל על חברו נענה תחילה לכן עשה סגולה זו. ורבים שואלים האם יש עניין לצעוק בתפילה, ברידב (ג תמו) ובשבט מוסר כתבו שהטעם שתפילה בציבור יותר מתקבלת כי זה בקול רעש לכן זה יותר מסוגל להתקבל, ועוד כתבו שתפילה בקול בכוחה לבקוע רקיעים ולסלק המקטרגים יותר מאשר תפילה בלחש. ובקול לא הכוונה בצרחות אלא בהגהת הקול ולא באופן משונה מהקהל כמו שמביא המשנ"ב לעניין איש"ר בכל כוחו.

שאלה: יעקב היה עמוד האמת כמו שכתוב תתן אמת ליעקב, וא"כ איך הוא הגיע כמו גנב בחשיכה לאבא שלו ואמר אני עשוי בכורך, הרי ברור שיש כאן איזה צל של אדם שלא דובר אמת וזאת בלשון המעטה,

שאלה: במה שונה ראש חודש כסלו מכל ראשי החודשים? **תשובה:** מובא בראשונים שראש חודש כסלו הוא יום סליחה כיום הכיפורים, ואילו לא עשה

שאלה: בפרשתנו יצחק ברח את יעקב, כיצד פועלת ברכת הרבנים? **תשובה:** רבי חיים קניבסקי אמר לאימי שעיקר הברכה הוא הביטחון והאמונה של המבקש שה' יעזור בזכות הברכה, ולכן אם אינו מאמין בברכה בדרך כלל זה לא עוזר.

שאלה: יעקב איש תם יושב אהלים. מה הדרך להגיע לשקידת התורה? **תשובה:** הרמב"ם בפרוש המשניות לאבות ה' כג כותב שהחכמה מתקיימת רק במי שלומד בטורח בעמל וביגיעה, אבל לאדם שלומד בתענוג ובמנוחה אין לזה קיום ולא תועלת. וא"כ כשלאדם קשה בלימוד ומתאמץ ע"כ מאוד יידע שכן היא דרך הגדילה בתורה ויר"ש וסימן שהוא בעלייה בדברים טובים הולכים קשה כ"ש בלימוד. בשביל לכבוש את הפסגה ולהגיע לשקדנות וגשמאק בלימוד זה דורש עבודה עמל ויגיעה. וסוף העמל לזכות לדברים שבשום חכמה לא מצינו כ"כ הרבה, וידוע על כלות הכוחות והיגיעה להשיג עצומים כמו למשל שדורינו ראה ורואה אצל הרב ואזנר רבי עובדיה יוסף ויבדל"א רבי חיים קניבסקי ושאר גדו"י שהם ידעו ויודעים אלפי ספרים על בוריים בעל פה מה שלא מצינו בשום חכמה, ואיך? התשובה היא עמל התורה שנותן ס"ד עצומה. והמתיקות הכי גדולה מקבלים מהחזרה על מה שלמד לפחות ארבע פעמים היטב ואז גם מקבלים גשמאק בלימוד וזהו העמל האמיתי.

שאלה: בפרשת השבוע מוזכר שיצחק מצא בשנה ההיא מאה שערים, כידוע ישנה בירושלים שכונה הנקראת מאה שערים והיא שכונה הכי שמורה בעולם, וגדלו בה גדולי עולם כהרב אלישיב וכו'. מתי הוקמה שכונה זו, ולמה היא הצליחה כ"כ? **תשובה:** בראש חודש כסלו תרל"ד לפני 148 שנים בדיק

יעקב איש תם יושב אהלים: יש לדון האם מותר להניח עט על הספר בשעת הלימוד לזמן קצר? כתבו הפוסקים שאפשר להקל בזה כי הוא צורך הלימוד. (כשלמדיתי אצל רבי מיכל יהודה לפיקוביץ הוא היה צריך פעם לשרטט לנו איזה ציור בשיעור והוא עשה את זה על הגמי' ואמר כיוון שזה צורך הלימוד לא מותר לכתוב על דף על הגמי').

לידת יעקב בפרשה: מנהג האשכנזים שכשנולד בן עושים שלום זכר בליל שבת. האם לאכל תוך חי' חודש מותר ללכת לשלום זכר? תשובה: אם הוא קורב או יד יד טוב יש להקל ללכת ובפרט אם אינו אוכל שם שלום זכר ראשי להשאיר שם. (זכורני שהשלום זכר של אחי היה בליל שבת של האיירצייט שלי הסטיפלער ורבי חיים קניבסקי לא הגיע בגלל שהיה אבל).

יעקב ביקש מאביו שבה ואכלה מצידי, בשונה מעשו שאמר יקום אבי ויאכל. האם צריך לאכול בשינה? תשובה: מובא בגמ' שהאוכל במיתא או כוחו של האדם.

שו"ת בהלכות שמיטה.

שאלה: האם אפשר לערב תרופה במיץ שביעית ולבלוע עם זה גלולה? **תשובה:** אסור לערב תרופה מרה במיץ שביעית, כי גלולה בכך את טעם המיץ. אבל הרופא לבלוע גלולה מותר לו לשתות משקה הקדוש בקדושת שביעית כדי לבלעה עם המשקה.

חידות בפרשת שבוע: והשבוע לשאל את הילדים.

התשובות סמוכות לשאלה לפי סדר הא – ב: א. מיהו האבא שדומה לבנו? אברהם. ב. מה מכר אח גדול לאחיו הקטן? בכורה. ג. אמה אמרו לרבקה שיש בבטנה שני? גוויים. ד. משמני הארץ ורוב? דגן. ה. למה קרא לבאר עשק כ"י התעשקו עמו? ו. מה ברח יצחק ליעקב? ויתן לך. ז. מתי יצחק הפסיק לראות כשנהיה? זקן. ח. על מה עשו יחיה עלי? חרבו. ט. מה היתה רשקה? טובת מראה. י. עשו וחתנת עב בת דודו? ישמעאל. כ. באיזה מצוה עשו היה מיוחד? כיבוד הורים. ל. להיכן אמרה רבקה ליעקב שיברח? לבן. מ. על איזה דבר שאל את יעקב אם חייב במעשר? מלח. נ. בעד מה עשו מכר את הבכורה לחם ו- נזיד עדישים. ס. מה עשו פלשתים באברות? סתמום. ע. מי היה אדמוני? עשו. פ. מי סתם את האברות שנחפרו בימי אברהם? פלשתים. צ. מה היה עשו איש יודע? ציד. ק. ע"פ מה יצחק זיהה את יעקב? קולו. ר. מה היה בארץ שיצחק היה צריך ללכת לאבימלך? רעב. ש. מה עשו היה? שעיר. ת. מה נולד בפרשה? תאומים לרבקה.

חידת שמות ספרים בפרשה: איזה שמות ספרים יש בפרשה? **תשובה:** א. תולדות יצחק. ב. ויעתר יצחק. ג. ויזרע יצחק. ד. מאה שערים. ה. בארות המים. ו. באר עשק. ז. באר מים חיים. ח. קול יעקב. ט. ברכת אברהם. וכן עוד ספרים פחות מוכרים: י. יושב אהלים. יא. ריח שדה. יב. רוב דגן. יג. פני יצחק.

השכונה הזאת נוסדה ע"י מספר פעילים בראשות רבי מאיר אורבך מקאליש, המקום הוקם עם הרבה אכזבות מלחמות וסיכונים, ומתוך עקשנות חזקה של אנשים יראי שמים ובמסירות נפש זכתה השכונה להיות בקדושתה הגדולה. כי כל דבר שמעמידים במסירות נפש סופו להצליח.

שאלה: האם אדם שאוכל סוכריות בורקסים ושוקולדים זה מזיק לו רק בבריאות הגוף או גם בבריאות הנפש? **תשובה:** בארה"ב עשו ניסוי על נוער אלים שהיה סגור במוסד לעבריינים צעירים, שינו להם את התזונה לתפריט בריא יותר היינו קמח מלא רקות ושאר אבות המזון הנצרכים, וראה זה פלא הנערות הפסיקו להיות אלימים והיפרקטיביים, ואפי' הפסיקו לדבר דברי גנאי וכדו' הם פשוט חזרו להיות בני אדם. ולמה כי מזון בריא הוא מנקה את הרעלים מהגוף מהנפש ומהמוח, ואז מרגישים יותר רוגע ריכוז ויישוב הדעת, כי כשיש רעלים יש חוסר שקט עצבים כעס ואלימות ובעיקר עצבות, כי באוכל מעובד, לו לעצור כיום גם באוכל מקורי, יש חומרים רבים שהם לא טבעיים לגוף והגוף מגיב בהתאם.

שאלה: כשבן זוג חוזר לביתו ומספר איזה עגמת נפש היתה לו באיזה עניין כיצד על השני להגיב כדי לתת תמיכה/הזדהות/הבנה/רגישות? **תשובה:** לכל התנהגות כזו או אחרת חשובה האמפתיה, דהיינו הזדהות, הבנה ורגישות. האמפתיה חשובה יותר מפתרון הבעיה. ומהי אמפתיה? אמפתיה פירושה להיכנס לתוך הבעיה של השני ולהרגיש את הבעיה. ואת זה עושים דבר ראשון ע"י הקשבה מלאה למה שהיה, דבר שני שואלים שאלות כגון: מה בדיק היתה ההרגשה באותו רגע, מה היתה המחשבה שלך באותו רגע וכדו', ולא שאלות של כן ולא פשוטות.

הלכות הקשורות לפרשה

שאלה: באיזה צורה אפשר לעשות סידורי פירות בשביעית? **תשובה:** אסור לעשות יצירות מפירות שביעית, וכגון שעושים מהם צורת עצים בסידורי פירות לט"ו בשבט וכדו', כאשר בכך מקלקל אותם או אפילו רק פוגם בהם או מזרז את קלקולם. אך מותר לסדרם בצורות שונות בלי שחתוך אותם או מחורר אותם או עושה בהם כל פעולה הפוגמת בהם.

שאלה: האם אפשר לאכול חי דבר שדרכו להיות מבושל [ולחייף], בשביעית? וכן לאכול תבלינים כשהם בפנינו? **תשובה:** אין לשנות את צורת האכילה של מאכלים הקדושים בקדושתו, וכגון אותם פירות וירקות שהדרך לאכלם חיים אסור לבשלם, ולהיפך. וכן תבלין של שביעית שמחת חריפותו נאכל רק כשמערבים אותו במאכל, אסור לאכול לבדו. דבר שדרכו לאכול חי ומבושל יאכלנו כרצונו. אך מאכלים שאין הדרך לבשלם כשהם לבדם, אך רגילים לבשל אותם יחד עם עוד מאכלים [וכגון שזיפים עם בשר], אף שאכל רוב הבני אדם אין דרך לאוכלם בלי, כיוון שיש הרבה בנ"א שכן אוכלים מותר לבשלם בצורה זו.

שאלה: האם אפשר לנקות חסה בחומץ של שביעית? והאם מותר למרוח שמן שביעית בתבנית ובמכשיר? תשובה: אסור לקלקל מאכלי שביעית עם גס ע"כ כ"ך משביתו מאכל אחר. ולכן אין לנקות חסה בחומץ של שביעית, או למשוש שמן שביעית בתבנית או מחבת כשהמטרה היא רק כדי שלא

חידות

חידות תורניות: א. כיצד יתכן שמישהו יוולד השבוע ויום הבר מצווה שלו יהיה בחודש אחר מהחודש שיוולד? **ב.** פסוק בתהלים שאומרים בפסוקי מזמרה של שבת - שאותו פסוק נמצא גם בחומש - דמילה במילה? **ג.** איזו מצווה חצי מהברכה מברכים לצד אחד וחצי השני של הברכה מברכים לצד השני? **ד.** היכן מצינו לבגשת תפילין בצבע לבן? **ה.** איך יתכן שאדם הקדיש בהמה לקרבן אם הוא ימעל בזה פטור ואחר שימעל בזה חייב?

חידון מילה משותפת: ו. מילה משותפת לטלית, פורים, יום כיפור? **ז.** מילה משותפת להמשיח, הגשמים, עולם? **ח.** מילה משותפת לרב, טלפון, ישר? **ט.** מילה משותפת לעשרה, ימי מילה, בגדים? **י.** מילה משותפת לפינה, חודש, כיסוי? **יא.** מילה משותפת להלשון, חתן, רם?

חידות כלליות: יב. שם של פרי שהוא גם שם של ירק? **יג.** מה בגוף האדם מחליף צבעים? **יד.** שני בעלי חיים עם אותו שם אך ניקוד שונה? **טו.** כמה ריבועים יש בלוח שחמט?

תשובות: א. מי שיוולד ביום ששי אי' כסלו, יהיה לו בר מצווה בל' חשוון. (שנת תשצ"ה יהיה ב' ר"ח כסלו). **ב.** כי ידיו ד' עמו וגו' [נמצא בפי' האזינו]. **ג.** ברכת כהנים. **ד.** בבית יוסף סימן לב הביא מהתוס' במנחות פרק הקומץ שיש שעושים רצועות מעור לבן. **ה.** נער בן 12 מופלא הסמוך לאיש קרבנו חל אבל הוא עוד קטן ולא מחייב בעונשין. **ו.** קטן. **ז.** ימות. **ח.** קו. **ט.**

ועי"ז בן הזוג חש הקלה כי הוא מרגיש שמבינים אותו ושותפים אתו במה שעובר. וזה חובת האדם לבן הזוג.

שאלה: איך אפשר לגרום לילד שלנו או לתלמיד שלנו להתפלל יותר טוב ולהחשיב את התפילה בלי לגעור בו שיתפלל יותר טוב? **תשובה:** ע"י שמחזירים בילד או בתלמיד שהתפילה צריכה להיות בצורה מכובדת, והיינו להיות לבושים מסודר, או בכובע וחליפה כמו שצריך, ישובים כמו שצריך, והיינו שמקפידים על נראות חיצונית במקום ובזמן של תפילה אז באופן אוטומטי הנער או הילד נהיית לו הערכה לתפילה והוא מתפלל כמו שצריך באוירה רצינית.

שאלה בחושן משפט: המזיק מקרר ומשלם לו מקרר חדש האם צריך להוסיף תשלום על הנזק את עלות הפינוי של המקרר הישן? **תשובה:** יש לדון דהוי גרמי מטעם שחוסר לו את המקום להשתמש וכמו מילא את ביתו של חברו בחפצים עד שלא יכול להשתמש שם והי"ה כאן. ויש שטענו כיוון שהוא דבר של הניזק אין נחשב לנזק מה שאני ממלא בביתו של חברי עם חפצים שלו. והנה י"ל שאי"ז דומה דמבואר בב"מ ק"ז: בכותל שנפל לגינת חברו שחייב בעל הכותל לפנות את האבנים, ורואים שיש נזק של אבנים המפריעים בביתו. בברכת שמואל ב"ק ב ב מוכיח מזה שבור חייב על כלים בדיני שמים שהרי כאן יש נזק של הקרקע שאי"א להשתמש בה ונחשב בור בנזקי כלים וכתוב במשנה שחייב לפנותו ועיין בחזו"א בסוף ב"ב שבאמת בור פטור על כלים בדיני שמים וכאן חייב מדיני נזקי שכנים. ויש שחילקו ששם זה אבנים של המזיק. וצ"ע.

ידבק האוכל. אך אם המטרה היא גם שהשמן ייתן טעם במאכל, מותר.

שאלה: האם אפשר לשים ירקות במרק כדי לתת בו טעם, למרות שלא אוכלם אח"כ? **תשובה:** ירקות ותבלינים שהדרך לבשלם במרק כדי להטעים את המרק, ואחרי הבישול מוציאים אותם ואינם נאכלים, מותר לעשות כן בירקות ותבליני שביעית, כי כיון שכן הדרך אי"ז נחשב לקלוק.

שאלה: מה עושים עם קליפות פירות וירקות בשביעית? **תשובה:** קליפות פירות וירקות שדרך בני אדם לאוכלם, צריך לנהוג בהם קדושת שביעית. ואפי' אם אין דרך בנ"א לאוכלם, אלא דרך בעלי חיים לאוכלם, צריך לנהוג בהם קדושתו. ואם הם ראויים למאכל בהמה אך אין הדרך להם אותם לבהמה, דנו הפוסקים האם צריך לנהוג בהם קדושתו. ולכן קליפות של בננות, פירות הדלים וכדו', ראוי שלא להשליכם לאשפה אלא להניחם בפח השמיטה.

שאלה: בישלותי מרק עוף עם ירקות שביעית. יש בעצמות העוף קדושת שביעית? **תשובה:** עצמות עוף שהתבשלו במרק יחד עם ירקות שביעית, אי"צ למצוץ מהם את הטעם, ומותר להשליכם לאשפה ואי"צ לשומרם עד שיפסדו ממאכל בע"ח. וכן אי"צ לתתם לבע"ח.

ערך מתוך שיעורי רבי דוד שריבר שליט"א

שמונה. י. ראש. יא. קול. יב. תפוח עץ. תפוח אדמה. יג. השערות בתחילה שחור וכו' ולעת זקנה נהפך ללבן. יד. איל (של יצחק) איל (כאיל תערוג). טו. אמנם יש 8 כפול 8 שזה 64 אבל יש להוסיף גם את הלוח עצמו שהוא עוד ריבוע.

חידון משמעויות מילים לפרשת תולדות: ה' משמעויות למילה אחוזה. א. אחוזה - סיעה. "ואחוזה מרעהו" תרגום: סיעה. (בראשית כו כו). (מדרש רבה: רבי יהודה אומר אחוזה מרעהו היה שמו). **ב.** אחוזה - ירשה. "שדה אחוזה", שדה שאדם ירש מאבותיו, בשונה מ"שדה מקנה" שנרכשה בקניין. **ג.** אחוזה - חלקת קרקע. "אחוזה קבר" רש"י: אחוזת קבר – אחוזת קרקע לבית הקברות. (בראשית כג ד'). **ד.** אחוזה - מבנה מגורים מפותח ובד"כ מצודה לו קרקע גדולה. **ה.** אחוזה - שאוחים אותה. עקב עשו היתה אחוזה ביד יעקב.

בכל ענייני העלון, וכן להשיג את העלון 'המלא' במילא או בכתב יותר גדול אפשר לפנות למיל: 456alon@gmail.com יש לדייק במיל ולכתוב קודם 456alon@gmail.com ואח"כ 456alon@gmail.com או לטל: 0527633431 לקבלת העלון בפקס יש להתקשר לטלפון 0361803383

לקראת שבוע מלכתא

dirshu@dirshu.co.il לקבלת הגליון למייל:

תקציר שבועי של 'הדף היומי בהלכה'

גליון מס' 300

פנינים לפרשת תולדות

המלמד שנבהל כהוגן מה'גילוי' הלך להזעיק את המנהל לבחון אותי מקרוב, וגם אותו "לא אכזבתי", הוא אמר תוספתא, ואני המשכתי, הוא מקריא מבבלי ומירושלמי, ואני, ועודני רק ילד בן ארבע, ממשיך כזקן ורגיל כך גם בסוגיות קשות, ברש"י ובתוספות. הפלא התעצם כאשר המנהל שאל אותי ועבר לדבר עמי בענייני חול, דוגמת הישוב בחשבון, או בעניינא דעלמא הייתי כאלם ממש

גאב"ד חרדים הרה"צ אשר אנשיל כ"ץ שליט"א בעדות מפעימה על מעשה אמיתי שהיה

כותב השורות (מימין) יחד עם הרב ישראל משה מאנדל שהתפרסם כ"ילד התורה"

התרחשות הסיפור הוא בן זמנינו, אך עדיין רבו בו הגירסאות. אי לכך אביא את הגירסא ששמעתי מבעל העובדה בכבודו ובעצמו, האי ניהו ידידי וידיד בית אבא הרה"ח ר' ישראל משה מאנדל שליט"א מנתניה. וכך מגולל הוא בעצמו את פרטי המעשה המבהיל:

היה זה כשנכנסתי ללמוד בתלמוד תורה אצל המלמד ר' ישראל פולאטשעק ז"ל בכיתה א', ישבתי ככל חברי בכתת הלימוד, ואני כבן ארבע שנים. באחד מן הימים לימד המלמד כדרכו את פסוקי הפרשה פסוק ועוד פסוק, והנה הוא מבחין בהתפלאות כי שפתי נעות ואני

"ויתרצצו הפנים בקרבה" (בראשית כ"ה, כ"ב)

וברש"י: כשהייתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר, יעקב רץ ומפרכס לצאת וכו'.

ולכאורה צ"ב, מה טעם רצה יעקב כ"כ לצאת על יד פתחי שם ועבר, אי משום ללמוד תורה, הלוא במצבו הנוכחי, במעי אמו, למד תורה נעלית יותר, מפי מלאך בעצמו, וכפי שדרש רבי שמלאי (נדה ל'): 'למה הוולד דומה במעי אמו... ונר דלוק על ראשו מלמדו אותו כל התורה כולה וכו', כיוון שיצא לאוויר העולם בא מלאך וסטר על פיו ומשכחו כל התורה כולה'.

אלא מאי, שמע מינה, שללמוד תורה מתוך יגיעה, שווה יותר מלימוד כל התורה כולה עם מלאך אך ללא יגיעה! אי לכך ביקש לצאת - בכדי לזכות לקצת יגיעה בתורה...

התקופה: חורף שנת תשי"ד, והעולם היהודי כולו רועש וגועש כמרקחה. ילד פלא מעיר הקודש ירושלים הפך לשיחת היום בכל שיח יהודי. הכל שחו אודות אותו 'ניק שהמלאך שכח לסטרו על פיו וכתוצאה מכך לא שכח מאומה מכל התורה כולה' 'ילד התורה'.

לפני, וכאילו ואני יודע לקרוא בו...

כמובן, שאת הדברים שהרציתי בשטף ובשצף, רובם ככולם כלל לא הבנתי, הייתי ילד צעיר עם רמת הבנה ככל ילדי גילי. אך לצטט יכולתי גם יכולתי.

בין ה'בוחנים' היו גם גדולי ישראל. דוגמת הגאון הגדול ר' פנחס אפשטיין ראב"ד 'העדה החרדית' בירושלים, שאתא ובא לחקור מקרוב אחר הדבר ולתהות על קנקני. וכן בעל 'להורות נתן' רבי נתן גשטטנער זצ"ל ועוד רבים. גם גאוני ארה"ב ששהו באותה תקופה בארץ הקודש באו מקרוב לחזות במראה הגדול הזה, וביניהם: הגאון רבי אהרן קוטלר ר"י לעקווד והגאון רבי דוד שפרבר אב"ד בראשוב. הגאון רבי אלימלך אשכנזי אב"ד מלבורן בחן אותי משניות מסכת מנחות והתפעל עד מאוד. וכאן היה תורי להפתיע את בעל העובדא דבר שהוא בעצמו לא ידע, מה ששמעתי מאבי זצ"ל שגם אביו הגאון מסאמבאטעלי זצ"ל היה אז בארץ וגם הוא היה בין הרבנים שבחנו אותי - והוא בחן אותו בספר 'אור החיים הקדוש' וידע הכל אות באות, לפום ריהטא.

ממשיך הרב מאנדל שליט"א לתאר באוזני את סדר ההשתלשלות: אבי ז"ל היה חסיד בעלזא, ודבר הפרסום אודותיו היו לצנינים בעיניו בחששו מאוד לשלומי מחמת עינא בישא וכדומה. משכך, נכנס אל הקודש פנימה אל כ"ק אדמו"ר ציס"ע מהר"א מבעלזא זיעוכי"א, ושפך את לבו. הרבי הרגיעו והורה להביא את הילד לפניו לביתו בתל אביב ביום כ"ב אדר בשעה מסוימת שאין בה אנשים, ואכן ביום ובשעה המיועדת באנו אל הקודש אבי ואני, הרבי הורה להעמידני צמוד אליו ממש והורה להביא גמרא מסכת ברכות, הרבי פתח את המסכת במשנה השנייה דף ט: 'מאימתי קורין את שמע בשחרית' והורה לי להתחיל לומר, תיכף התחלתי לרוץ ולומר בע"פ את המשנה ככתבו וכלשונו, הרבי היה אחוז בשערפי קדשו מהורהר עד מאוד, עד שפתאום ננער ואמר לי 'שוין שוין, געניג געניג' [די דין, מספיק] וברך אותי. אח"כ הורה לאבי להשגיח עלי שלא לתת לאיש לבחון אותי כלל ולא לדבר על עניין זה יותר. ואכן, תוך תקופה קצרה שכחתי את התורה הישנה וחזרתי להיות ככל הילדים, (וראה עוד בספ' בקודש פנימה ח"ב עמ' שפ"ח עדות מפעמימה מאת המשב"ק רבי יצחק לאנדו על כך, והוסיף שם שיום קודם שלח הרבי שיריים לילד עם המשב"ק ר' אברהם חיים גרינפלד ז"ל, ולמחרת אחרי שבחן

ממשיך בעל פה את הפסוק הבא, הוא אומר פסוק א' ואני ב' הוא ממשיך ללמוד את פסוק ב' ואני קורא את פסוק ג', זאת בעוד שאפילו עדיין אני יודע קרא וכתוב. הדבר הפליאו, אך הוא נטה להסיק מכך שאבי משקיע בי זמן רב ומשנן עמי את חומר הלימוד לפני כן, וכך בא אני לתלמוד-תורה 'ותלמודי ביד'.

אך משהמשיכה התופעה גם בפסוק של נ"ך שציטט אותו מלמד בהקשר לפרשה, נעצר המלמד בתדהמה. הוא עצר לרגע וניסה להעמידני בכור המבחן, הוא מזכיר פסוק בדניאל, ואני בתומי ממשיך את הפסוק שלאחריו... המלמד ממשיך ומביא מקורות מדברי חז"ל, הוא מקריא רישא של משנה, ואני ממשיך ואומר את הסיפא, הוא מצטט מדרש ואני מסיים אותו, הוא מזכיר גמרא ואני קורא, כביכול, את השורה הבאה... ככה המשיך לבחון אותי גם במשניות כלים, וראה זה פלא, גם את זו ידעתי בע"פ. בשרו נעשה חידודין חידודין...

המלמד שנבהל כהוגן מה'גילוי' הלך להזעיק את המנהל לבחון אותי מקרוב, וגם אותו "לא אכזבתי", הוא אמר תוספתא, ואני המשכתי, הוא מקריא מבבלי ומירושלמי מהוריות ומעוקצין, ואני, ועודני רק ילד בן ארבע, ממשיך כזקן וכרגיל ודיבורי קולח מזון אל זן, כך גם בסוגיות הקשות שבמסכת חולין, ברש"י ובתוספות. ממש התגשמות מופלאה של דברי חז"ל 'אם ישאלך אדם אל תגמגם ותאמר לו אלא אמור לו מיד'...

הפלא התעצם כאשר המנהל שאל אותי ועבר לדבר עמי בענייני חול, דוגמת חישוב בחשבון, או בעניינא דעלמא הייתי כאלם ממש, לא ידעתי ולא הבנתי מימיני לשמאלי לא מיניה ולא מקצתה ממה שהוא אמר. רק כששב המנהל והזכיר קטע זוהר, כבר הייתי שוב "בבית", הקטע הובא בלשון הארמי ונקרא על ידי כתיקונו, בלא לחסר אות אחת.

מובן שלשמועה כזו נולדה באחת כנפיים, ועד מהרה נעשה ארץ ישראל והגולה כמרקחה, ומקצה הארץ והעולם נהרו לחזות בפלא הגדול הזה. לא אחד ולא שניים נראו כשבאמתחתם ספרים מספרים שונים עומדים בחצר הת"ת אורבים וממתנים לי, לילד הפלא. משרק פגשו בי הרעיפו עלי חזלי"ם מכל מקום ופינה, ואני בלא להתבלבל ובלא מחשבה המשכתי את מאמרם ז"ל בבקאות מופלאה כבקי מופלג בכל מכמני התורה. לא השמיטו ממני דבר, בחנו אותי בהכל, תרגום יונתן, טור שו"ע ונושאי כליהם, ועוד ועוד, חלקם דברי חז"ל נדירים ולא ידועים, ואת הכל המשכתי להקריא כאילו והספר פתוח

המשך בעמוד 28

גליון 'לקראת שבת' יו"ל בחסות
'אמונה וחסד' דפוס וכריכ"ה בע"מ 02-6715501

זיכוי הרבים בהפצת גליון זה
לעיי"נ הרה"ח בנימין ב"ר דוד צבי רוזנטל זצ"ל
נלב"ע ר"ח אב תשע"ו

רבי שכנא זאהן, תלמידו של החפץ חיים, טס מאמריקה לארץ ישראל. קרה מה שקרה, הוא נרדם והיה צורך להחליף מטוס באמצע הדרך. כשהתעורר, הבחין שכל האנשים מסביבו התחלפו. כולם ערבים, והמטוס בדרך לביירות. פנה לדייל, וזה הציע שאיכשהו יחביא אותו...

הגה"צ רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל על נפלאים דרכי ד'

"וַתֵּלֶךְ לְדֶרֶשׁ אֶת ד'" (בראשית כ"ה, כ"ב)

שמעתי ווארט נפלא מהרבי מלעלוב זצ"ל

יעקב ועשיו, כל אחד מהם רצה לצאת ראשון, כדי להיות בכור. לבסוף יצא עשיו ראשון והוא זכה בבכורה. אם כן לשם מה עדיין יעקב אוחז בעקבו של עשו, מה זה מועיל לו?

אלא זו דרכם של צדיקים. גם לאחר שהצדיק נוכח לדעת שלא עלה בידו להשיג את מבוקשו, הוא לא אומר לעצמו: 'טוב, אני את שלי עשיתי, נסיתי, לא הצלחתי' - והולך לדרכו. לא! לא כך נוהג הצדיק. גם לאחר שלא עלתה בידו - הוא ממשיך לסעוד בקרבו. אחיזתו בעקב עשו היא פעולה טבעית של מי שאינו מסוגל להשלים עם הדבר. ידו מושטת באופן אינסטינקטיבי אל עקבו של עשו לעצור אותו, למרות שהוא יודע היטב שאינו יכול לשנות את המציאות ולמנוע מעשו לצאת ראשון.

להלחט הזה הבעור בלבו של הצדיק לא הולך ריקם. אמנם עשו יצא ראשון וזכה בבכורה, אבל זה רק זמני. בסופו של דבר, בזכות ההשתקקות האדירה של יעקב לזכות בבכורה - הוא אכן זכה לה.

פגש אותי יהודי נכבד ואמר לי: "אומר לך הרגשה נפלאה שהיתה לי: תפילה היא כמו חתונה..."

"מה שייכות תפילה לחתונה?" התפלאתי, והוא באר את כוונתו ומחשבתו:

אני מתגורר בשכונה בסמוך לפלוג'ה, נקרא לו ר' ראובן. הוא גם יושב בבית הכנסת ספסל לפני. והנה הוא מחתן את בנו, ואני מבין כי עלי ללכת להשתתף בחתונה, שאם לא כן לא יהיה לי נעים ממנו. אפגוש אותו מחר, והוא ישאל אותי: "למה לא היית?" נו, צריך ללכת. ויש בכך גם ישרות, וגם טוב לב...

אני נוסע לחתונה, מגיע ככה בעשר דקות לפני אחת עשרה, לפני שמסיימים לרקוד נכנס לשתי דקות, מאחל מזל טוב, יושב שתיים וחצי דקות, אולי עושה סיבוב במעגל, וככה בשקט חומק החוצה, שלא ישימו לב...

שוין, למחרת, הוא מסתכל עלי - "היית?" "כן, הייתי!"

ומה יהיה כאשר ר' שמעון עושה חתונה? איני מתגורר בשכונה לידו, אלא איתו יש לי עסקים קרובים... כאן אני לא יכול לבוא לשתי דקות

ולברוח. מובן שעלי להשאר יותר, לשבת ישיבה של ממש, חצי שעה ויותר, לפעמים אני חייב אפילו לעשות תמונה איתו, אחרת...

ומה יהיה בחתונה של אחד מבני המשפחה - דוד או גיס? נו, אין אפשרות לבוא באמצע הסעודה או לקראת הסוף, "מבשרך לא תתעלם". כאדם הגון וישר וכבן משפחה חביב אני מגיע לחופה ממש! אבל המחנות - המחנות עצמו - מתי הוא מגיע? המחנות מגיע הרבה לפני כן! שעה ארוכה לפני החופה הוא כבר נמצא במקום. שואלים אותו: "מה אתה עושה כאן שעה לפני הזמן?" והוא אינו מבין את השאלה. "מה אני עושה? הרי אני המחנות פה! וכי אבוא לחופה? זו החתונה שלי, של בני! אני מוכרח להקדים ולהיות במקום לפני כולם, לראות שהכל כשורה!"

"לבני ישראל עם קרובו!" ככל שאדם מרגיש את עצמו קרוב יותר לבורא העולם יתברך, ככל שמרגיש את עצמו יותר 'מחותן' עם הקב"ה - הוא בא מוקדם יותר לתפילה. ולפעמים הוא כבר שוהה במקום חצי שעה לפני. "חסידים ראשונים היו שוהים שעה אחת קודם התפילה" - כי הם הרגישו את עצמם 'מחותנים'! אה, גיוועלדיג "ואיש לפי מעללו".

באחת ממערכות הבחירות, סבבו ברחובה של עיר רכבים שעליהם הותקנו רמקולים רבי עוצמה והכריזו: "סכנה! תושבי השכונות החילוניות יוצאים להצביע!" כשמעתי את הקולות המדהדים מן הרחוב, אמרתי למי שנכח

לידי: "מדוע אין מכריזים ברמקולים - סכנה, כבר שמונה וחצי בוקר? הרי עוד מעט חולף זמן קריאת שמע! זהו חילול ה'!"

ה"בית הלוי" היה באמצע שיעור בשיבת וולוז'ין, כשלתע נכנס לחדר יהודי בלתי מוכר. חזותו הוכיחה עליו שהוא מפשוטי העם, בור ועם הארץ. היהודי החזיק בידו את בנו הקטן ואמר: "כל הילדים שלי בורים ועמי ארצות, אינם יודעים קרוא וכתוב, חוץ מהילד הזה. הכנסתי אותו לחיידר. כעת אני רוצה שהרב יבחן אותו ויראה אם הוא באמת יודע".

התלמידים נעצו את מבטם באורח הבלתי קרוא; זאת לא התנהגות! אי אפשר להכנס בלי רשות לחדר השיעורים ולהפריע באמצע השיעור!...

אך ה"בית הלוי" ראה את הדברים בצורה אחרת. הוא קרא לאותו אדם ואמר לו בנחת: "בוא, תשב בבקשה". הוא הושיב את הילד על ידו, וליטף אותו בחום. "למדת חומש?"

- "כן".

- "איזה חומש למדת?"

- "ויקרא".

ה"בית הלוי" התחיל לשאול אותו ולבחון את ידיעותיו: מהו הפשט בפסוק הזה, ומה הפשט בפסוק ההוא. והילד עונה, משיב מה שמשיב, עד היכן שידעתו משגת...

בסיום ה'בחינה' פנה הבית הלוי" לאבא: "אשרי בנך! אשרי יולדתו! מחלקך יהיה חלקי, ומגורלך יהי גורלי! הלוואי שאזכה שיאמרו עלי מה שאומרים על הבן הזה!"

שמע האב את דברי ה"בית הלוי", ופרץ בבכי של שמחה והתרגשות. אם 'הרבי הגדול' בחן את בנו ושיבח אותו בשבחים נדירים כל כך, בוודאי עילוי גדול הוא. ברוך ה' שזכה לכך!

אבל התלמידים, כמובן, לא התלהבו כל כך מדברי ה"בית הלוי"... דבריו היו משונים בעיניהם. הם פנו אל רבם ושאלו אותו לפשר דבריו. הסביר להם: "הבן הזה, שידע קצת חומש, הוא תלמיד חכם יותר מאביו... אני מאחל לעצמי שגם אני אזכה לבן שיאמרו עליו שהוא תלמיד חכם יותר מאביו..."

ומה היחס של נמלה לעומת כל העיר?

גם מי שקנה ידיעה והשגה בתורה, עליו לדעת עד כמה קטנה ידיעתו והשגתו ביחס לגדלותה ועצמותה של התורה.

בהקדמת הרמב"ן על החומש מובאים דברים נפלאים ונוראים על עמקותה וסתריה של התורה הקדושה. צריך ללמוד זאת בחברותא, לעיין בדברים לעמקם להתפעל ולהתעורר מהם.

וכך כותב הרמב"ן: "ונפשי יודעת מאד ידיעה ברורה, שאין ביצת הנמלה כנגד הגלגל העליון צעירה, כאשר חכמתי קטנה ודעתי קצרה כנגד סתרי תורה, הצפונים בביתה הטמונים בחדרה".

הרמב"ן הזה הוא סוד התורה. נחשוב לרגע: אם נשאל ילד קטן אמור

בבקשה, מה גדול יותר - בית המדרש שבו אנו נמצאים, או נמלה?... כמובן עצם השאלה מגוחכת, הלא הדבר איננו בר השוואה בכלל. אין מה להשוות בין בית מדרש רחב ידיים ליצור זעיר שבקושי נראה לעין. הלא כשהנמלה מתהלכת בתוך בית המדרש היא איננה מורגשת כלל בתוך המרחב הגדול.

ואם נוסיף ונשאל אותו, מה גדול יותר - ישיבת פוניבז' או הנמלה הזאת?... כמובן, ההשוואה הזאת תמוהה עוד יותר.

נמשיך הלאה: ומה היחס של נמלה לעומת כל העיר? הלא אין כלל קנה מידה למדוד זאת. ומה היחס של נמלה אחת קטנה לעומת כל ארץ ישראל? ומה היחס שלה לעומת מדינת ענק כמו אמריקה או רוסיה? ולעומת יבשת שלה? ולעומת כל כדור הארץ? נמשיך הלאה: מה היחס של ביצת נמלה לעומת גלגל החמה, שגדול פי מאה ושבעים מכדור הארץ? הרי אי אפשר כלל וכלל לתאר את ההבדל העצום ביחס ביניהם - בין היצור הזעיר הזה לבין הבריאה הענקית של גלגל החמה. על כך בא הרמב"ן ואומר: דעו לכם, יש דבר שהוא קטן עוד יותר מן היחס של ביצת נמלה לעומת גלגל החמה, ומהו? הנה התשובה בלשונו המליצית של הרמב"ן: "ונפשי יודעת מאד ידיעה ברורה, שאין ביצת הנמלה כנגד הגלגל העליון צעירה, כאשר חכמתי קטנה ודעתי קצרה כנגד סתרי תורה".

אומר הרמב"ן: הפער בין החכמה שלי לעומת נפלאות התורה, גדול יותר מאשר הפער שבין ביצת הנמלה לגלגל החמה! כמובן צריך ליכור שאין מדובר בחכמתו של אדם מן השורה, מדובר ברמב"ן, ענק שבענקי הדורות! ובכל זאת עם כל רוחב בינתו ושכלו של הרמב"ן ועם כל חכמתו וגדלותו בתורה, הרי זה כאין וכאפס לעומת גדלה ועומקה האינוסופיים של התורה הקדושה, בלי שום יחס כלל. נורא נוראות!

מוראדיג ממש לראות איך הקב"ה מנהל את העולם.

מוראדיג ממש לראות איך הקב"ה מנהל את העולם. בשעת מעשה לא תמיד מבין אדם למה התגלגלו העניינים בצורה שהתגלגלו. רק לאחר תקופה הוא זוכה להבין, וגם זה לא תמיד.

רבי שכנא זאהן, תלמידו של החפץ חיים, טס מאמריקה לארץ ישראל. קרה מה שקרה, הוא נרדם והיה צורך להחליף מטוס באמצע הדרך. כשהתעורר, הבחין שכל האנשים מסביבו התחלפו. כולם ערבים, והמטוס בדרך לביירות...

פנה לדיל, וזה הציע שאיכשהו יחביא אותו. אחרי שהמטוס ינחת בביירות הוא ימשיך לתאילנד, ושם הוא ירד. קיצורם של דברים, הוא נחת בתאילנד בערב ראש השנה! לאחר בירור קצר התברר לו שיש שם רק מנזן אחד, של יהודים רפורמים המתפללים גברים ונשים ביחד, ה' ירחם.

הוא ביקש מהגבאים להפריד בין הגברים לנשים בתפילה. הם סירבו, אך למרבה הפלא הציבור דוקא הסכים, ואכן התפילה היתה בהפרדה. לפני התקיעות הוא ביקש רשות לומר כמה מילים, וכשסיים את דבריו, הוסיף ואמר: "מי שרוצה יכול לבוא אלי לשיבת 'אש התורה', בירושלים עיר הקודש"

הוא סיפר שלאחר ראש השנה הצטרפו שלושה בחורים לשיבה, ובעקבותיהם הגיע ועוד כמה!

ה'חזון איש' לימד אותה גם לשון הקודש. במחברת מיוחדת רשמה את ביאורי המילים הקשות שבתורה, כפי ששמעה ממנו. ה'חזון איש' כתב לה שיר באידיש, שבו הוא מביע את ההבדל בין אדם קטן שמבטו צר ומצומצם, אשר מגיע לידי טעות, לבין אדם בעל גדלות, הבנה מעמיקה וראיה רחבה

מוסר ויראת ה', והקשר המיוחד בין ה'חזון איש' זצ"ל ואחותו הרבנית מרים קנייבסקי ע"ה

מאת: ר. צביון

"וַתֵּלֶךְ לְדַרְשׁ אֶת ד'"" (בראשית כ"ה, כ"ב)

לסבתא הרבנית קנייבסקי ע"ה, היה קשר מיוחד עם אחיה ה'חזון איש': הוא לימד אותה מוסר ויראת ה', והיא כתבה במחברתה פתגמים ואמרות ששמעה מפיו, כגון: 'החכם תובע מעצמו, והשוטה מאחרים', או: 'החיים הם המורים הטובים ביותר', ועוד ועוד.

ה'חזון איש' לימד אותה גם לשון הקודש. במחברת מיוחדת רשמה את ביאורי המילים הקשות שבתורה, מתחילה ועד סוף, כפי ששמעה ממנו. נראה כי הרבה מחייה הרוחניים חבה סבתא לאחיה ה'חזון איש'.

ה'חזון איש' כתב לה שיר באידיש, שבו הוא מביע את ההבדל בין אדם קטן שמבטו צר ומצומצם, אשר מגיע לידי טעות, לבין אדם בעל גדלות, הבנה מעמיקה וראיה רחבה:

"הקטן - שמחתו קטנה, אך סבלו גדול!

אבל הגדול... גדול אינו קטן!

הקטן - תחת עצב או תחת לחץ, הריהו נאבד!

אבל הגדול... גדול אינו קטן!

הקטן - כולם מעליו והכל מעליו!

אבל הגדול... גדול אינו קטן!

הקטן - אינו מעל השמים, אף לא עד השמים!

אבל הגדול... גדול אינו קטן!

הקטן - אינו מעופף כי אין לו כנפיים, ואינו אדם כי אין לו שכל!

אבל הגדול... גדול אינו קטן!

הקטן - הארוך בעיניו קצר, הרחב בעיניו נמוך, וכל היקפו באותו מקום!

אבל הגדול... גדול אינו קטן!

הקטן - הריהו כבדו, מתנפח עד הקש שבקצה אפו!

אבל הגדול... גדול אינו קטן!

הקטן - היעדרו אמת, חיו שקר!

אבל הגדול... גדול אינו קטן!

הקטן - חושב כי אינו מעניין אדם, כשם שאדם אינו מעניינו!

אבל הגדול... גדול אינו קטן!

הקטן - חכם לעצמו, ושוטה אצל אחרים!

אבל הגדול... גדול אינו קטן!

הקטן - אינו סמל החיים, ולא סמל אי-החיים!

אבל הגדול... גדול אינו קטן!

הקטן - הריהו בודד, יחיד וחיי אפורים!

אבל הגדול... גדול אינו קטן!

הקטן - קצר רואי, אינו שומע ואינו מריח!

אבל הגדול... גדול אינו קטן!

הקטן הרי הוא קטן, אבל הגדול אינו קטן".

מי ששוחח עמה היה נזכר מיד בצורת הקשבתו של ה'חזון איש': היא היתה משעינה את ראשה על ידה, בתנוחה המעניקה למדבר הרגשה כי אינה עוסקת עתה אלא בשמיעת בעיותיו ולבטיו, במתינות, ברוגע ובשיישוב הדעת, כפי שנהג אחיה ה'חזון איש'.

סבתא הרבנית קנייבסקי השיבה ל'חזון איש' כגמולו הטוב. בתקופות שונות לא חש בטוב והיה זקוק לעזרה בביתו. רעייתו היתה טרודה בענייני המסחר של חנותה, שעליה היתה פרנסתם, וסבתא, שעדיין היתה נערה, נסעה לעיירה שבה התגורר עם חמיו כדי לסייע לו. כעבור זמן שכנעה את ה'חזון איש' ואת אשתו לעבור ללילנא, שם

יקל עליה לעזור להם, ואף הם ירגישו נוח יותר לקבל את עזרתה. גם לאחר נישואיה דאגה סבתא לכל ענייני ביתו של ה'חזון איש', וטיפלה בהם במסירות גדולה, כפי שאספר.

אמה של מלכות

תחנת המוניות בפתח תקווה כבר היתה ריקה מאדם. בשל השבת המתקרבת לא חנו שם אלא מונית אחת או שתיים. האשה שהתקרבה לתחנה בלוויית בחור ישיבה נראתה מוטרדת מאד - עליה להספיק להגיע לבני ברק לפני שבת. היא שמחה מאד למראה המונית הניצבת בתחנה וניגשה אל הנהג במהירות.

"כן, גברת, אפשר לעלות. לאן את צריכה?"

"אני מעוניינת להגיע לבני ברק", השיבה.

"בבקשה, עלי!"

השעה כבר מאוחרת, ולאשה כמעט אין מודע או מכר בפתח תקוה. היא חייבת להגיע לעיר מגוריה, שם ממתנים לה בעלה וילדיה, אולם לא בכל מחיר!

"האם תספיק להגיע לביתך לפני שבת?", שאלה את הנהג.

"ואם לא אספיק? תישארי כאן?", גיחך הנהג, "תעלי וניסע!"

האשה היתה נחרצת: "לא אסע!"

"יש לך היכן להתארח?"

"לא, אבל לא אכשיל אותך בחילול שבת!"

הנהג, שראה כי 'כלתה' אליו הרעה, הוכיח לאשה כי הוא יספיק לחזור מבעוד יום, ורק אז ינאותה לנסוע עמו. לולי זאת היתה עושה את השבת לבדה בעיר זרה, רק מפני שלא רצתה להכשיל את הנהג שאינו שומר תורה ומצוות...

המעשה אירע בשנת תש"ה בערך, כאשר המודעות לדקדוקים שכאלו לא היתה קיימת עדיין בציבור הרחב. אותה אשה היתה סבתא, הרבנית מרים קניבסקי, רעייתו של הסטייפלר.

בבכל יום שישי היה אבא אמור לשוב הביתה מן הישיבה בפתח תקוה. (כך נהג על פי הוראת ה'חזון איש'). אבא שקע בלימודו מבלי לשים לב לשבת המתקרבת. וסבתא שדאגה מאד, קמה ונסעה לפתח תקווה. היא פגשה שם את חברו של אבא, הבחור בער'ל וינטרויב, שסיפר לה כי אבא כבר נסע, ואחר הראה לה את הדרך לתחנת המוניות. בינתיים התאחרה השעה, וסבתא, בדקדוקי ההלכה וביראת השמים שלה, כמעט נשארה שם לשבת... סיפור זה הוא אחד מני רבים על צדקותה של סבתא.

שנאת הבטלה

סבתא לא היתה אשה בריאה. בילדותה חלתה בדלקת ריאות קשה, ובעקבותיה תפקדה אצלה רק ריאה אחת, ואף היא באופן חלקי. בשל כך סבלה מאוד משיעול ומקוצר נשימה. כמו כן, עברה ניתוחים שונים במהלך חייה. סבל רב היה לה להזדקק לחסדי אחרים, מאחר שכל ימיה הרגילה עצמה שלא לבקש מהזולת ולעשות הכל בעצמה. עם זאת, מעולם לא התלוננה ולא ניצלה את מצבה - ברגע שהתאפשר לה, שבה לסדר יומה ולפעילותה הרבה.

סבתא היתה תופרת את הבגדים לבנות המשפחה במו ידיה, עד שלעת זקנותה נפל עליה ארון, והיא נפגעה בידה. מאז לא יכלה לעסוק בתפירה, אולם מאחר שהבטלה היתה שנואה עליה, ביקשה מבת-דודת, כי תלמד אותה את אומנות הסריגה. סבתא עשתה חיל במלאכה זו, והרבחה לסרוג פרטי לבוש לבני המשפחה, גם בימים קשים של סבל ומכאוב, העיקר לא להתבטל! היא היתה אומרת: "טרענען און נייען אבי ליידיג ניט גייען!" (מוטב לפרנס בגד, ולחזור ולתפור אותו לשווא, ובלבד שלא ללכת בטל).

למרות היותה פעלתנית ובעלת מרץ, היתה שקטה ונינוחה. מעולם לא הרימה את קולה, ואי אפשר היה להביאה לידי כעס. היות שסבא הסטייפלר לא היה מקבל נשים, היתה סבתא שומעת את שאלותיהן באורח רוח ובשלווה, ומביאה את הדברים להכרעתו של סבא.

סבתא השקיעה רבות בחינוך ילדיה, לא רק לתורה, כי אם גם לדרך ארץ שקדמה לתורה ולמידות טובות. כך למשל חנכה את ילדיה בעת ארוחתם, לבל יסתכל האחד בצלחתו של אחיו. כמו כן הקפידה לבל יבקשו: 'אמא, תני לי כפית', 'אמא, תביאי לי את הלחם' וכיוצא בזה, אלא יקומו ויטלו בעצמם.

אשה גדולה

שלוש פעמים ביום היתה סבתא הולכת לבית הכנסת 'לדרמן' כדי להתפלל במנין. את תפילותיה היתה מתפללת כמונה מעות. כל ברכה נאמרה במתינות, ואף את קריאת שמע שעל המיטה הקפידה לומר מתוך הסיידור, כשהיא יושבת ליד השולחן. באופן קבוע היתה לומדת בספר 'צאינה וראינה', הכולל דברי מוסר ואגדות חז"ל לפי סדר פרשת השבוע.

כל הנהגתה אמרה מלכות ואצילות. היא היתה מופלגת בנימוסים ובדרך ארץ, כחינוכה מבית הוריה, ואף את ילדיה חנכה לכך. סבתא היתה נזהרת מאד בכבוד כל אדם, ולא הרשתה לילדים לספר מהנעשה בבתי אחרים.

זהירותה של סבתא בממון הזולת היתה לשם דבר, היא הנהיגה בבית שלא לשאול חפצים משכנים, שמא ייזקו במעט ולא יחזרו כפי שנלקחו.

חכמת חיים

סבתא היתה בעלת סברה ישרה. שמעתי כי הגאון רבי מרדכי שולמן זצ"ל, ראש ישיבת 'סלבודקה', היה נועץ בה לעיתים, ואף התבטא עליה כי היא 'חזון איש עם שמלה'...

עד היום זכורים במשפחה פנינים ופתגמי חכמה שהיו שגורים בפה, כגון: "אליין איז די נשמה ריין". (כשאדם נמצא לבדו, הוא אינו מדבר דיבורים אסורים ונשמטו נקיה).

פעם אמרה סבתא בבדיחות הדעת: "אנו משפחה של בעלי חובות - לי יש חובות במכולת, ולסבא חובות של דפי גמרא שלא הספיק לסיים כפי שתכנן..." (סבא היה רגיל לכנות את סדרי הלימוד הקבועים שלו 'חובות').

בשיחותיה עם נשים היתה רגילה לומר, שאת הבעל אין מבטלים

למחרת כשהגעתי לבית הספר, נעמדו סביבי שלושה מעגלים של ילדים ושרו לי שיר שאני זוכר אותו עד היום. מי שהולך עם מכנסים ארוכות הוא נחשב ל'אבא'לה, אז הם שרו: "אבא'לה קטן הלך לגן, הגן סגור ואבא'לה פטור". ואם אני זוכר את השיר עד היום, סימן שהדבר עשה עלי רושם... ובכל זאת לא נכנעתי ליחס המזלזל של הילדים ונשארתי להיות דבוק ב"חזון איש" ובהוראותיו

הגה"צ רבי אריה שכטר זצ"ל על נסיונות ואמונה

"מִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ יִהְיֶה מוֹשְׁבֶּךָ וּמִטֵּל הַשָּׁמַיִם מַעַל" (בראשית כ"ז, ל"ט)

שמעתי שה"חפץ חיים" זצ"ל היה אומר לכל אחד מאלו שקיבלו נדוניה גדולה: "אם רשום לך להפסיד את הנדוניה, אני מברך אותך שתפסיד אותה תוך פרק זמן קצר, משום שאם ח"ו תפסיד אותה רק בעוד שנתיים, כבר תספיק להפסיד את אחיזתך בעמל התורה ואת עתידך להיות אדם גדול. אם תצא לעולם הביזנס - יקשה עליך לחזור וללמוד גם לאחר שתאבד את הכסף. אבל אם תפסיד מיד - עדין תשאר במעמדך הקודם, ועם ישראל ירוויח עוד אדם גדול". זוהי דעת התורה - יותר חשוב להיות תלמיד חכם, גדול בישראל - מאשר להיות עשיר, גם אם יוכל לעשות במונוונו צדקות רבות וגדולות, כולל החזקת תורה.

בחור צעיר, כבן חמש-עשרה, הגיע לשיבת ראדין, באמצע הזמן. הוא היה לבוש בצורה מכובדת, שהוכיחה כי הוא בא מבית אמיד. מיד כשנכנס להיכל השיבה התיישב ללמוד בהתמדה. באותה תקופה לא היה לבחורים אוכל בשיבה, והיה צורך לסדר להם בעלי בתים, שם הם "אכלו ימים". הבחור הזה לא ביקש מאיש שיארגן לו מקום לאכול, וככל שניסו לדובב אותו מי הוא ומה הוא, מילא פיו מים, וכל מה שהסכים לומר הוא שקוראים לו לייבל. אפילו את מקום מגוריו לא גילה.

מידי פעם נידבו לו הבחורים את ה"ימים" שלהם, והסכימו לוותר על מקומם לטובתו. ביום שלא נמצא מתנדב הוא נותר בצום, ולפעמים היה זה פעמיים או שלוש בשבוע.

באחד הימים נכנס ה"חפץ חיים" לשיבה וראה את הבחור החדש. "איך קוראים לך?", שאל. "לייבל". "מהיכן אתה?", "מוילנא". "מהו שם משפחתך?", "ברוידא".

"האם אתה בנו של העשיר הגדול ברוידא מוילנא?", "כן" ענה הבחור. "ומה אתה עושה כאן?", שאלו ה"חפץ חיים".

"אבי החליט שעלי ללכת ללמוד באוניברסיטה, לרכוש השכלה", אמר הבחור, "כדי שאוכל להמשיך ולנהל את עסקי הענפים, ואוכל גם להיות מחזיק תורה גדול. אולם נפשי חשקה בתורה! מובן שהורי

לא הסכימו לוותר על תכניתם. ועל כן נאלצתי לעזוב את הבית, ובאתי ללמוד כאן בשיבה".

נענה ה"חפץ חיים" ואמר לו: "מהיום הזה אתה הופך להיות בן בית, ואוכל על שולחני".

ואכן, במשך מספר שנים זכה לייבל להיות בן בית, ומשמשו בקודש של ה"חפץ חיים" זצ"ל.

באותה תקופה נגזרה גזרה שיש להכניס לימודי חול לחומרי הלימודים בשיבות הקדושות ה"חפץ חיים" נפגש עם ראשי השלטון כדי להשתדל לבטל את רוע הגזירה. לייבל משמשו, הלך איתו. תמונתו של ה"חפץ חיים" כשהוא ניצב מול אנשי השלטון ומדבר על ליבם הופצה בכל העיתונים.

העשיר ברוידא ישב ביתו ואכל ארוחת בוקר. משרתיו הגישו לו את העיתון היומי, ולהפתעתו הרבה הוא רואה את לייבל בנו, עומד לצידו של ה"חפץ חיים", וידו אווזת בידו. הוא התרגש עד עמקי נשמתו: "במה זכה לייבל שלנו לכבוד הגדול הזה להיות משמשו של רבן של כל ישראל?".

הוא החליט, על אתר, שהם שגו בהחלטתם כאשר התנגדו ללימודיו של לייבל בשיבה ועליהם לתקן זאת. הגביר יחד עם אשתו מיהרו לראדין כדי לפייס את בנם, ומאז חיו איתו בשלום ובאהבה.

בשעה שלוש אחר חצות, הוא מרגיש לפתע שמישהו מנסה להרים לו את הכרית, ולתחוב לו דבר-מה (שאת תוכנו כבר ידע...). הוא מזנק ממיטתו, ורואה לפניו זקן יהודי כבן שמונים וחמש, עם דג מלוח וביסקוויט בידו...

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, על ההבדל בין קודש לחול ובין ישראל לעמים

"וַיְהִי עֲשׂוֹ אִישׁ יָדַע צִיד... וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם" (בראשית כ"ה, כ"ז)

"נסעתי באוטובוס", סיפר הגאון רבי מנחם צבי ברלין, "ולפני יושב אדם שקרא עיתון. והנה נתקלו עיני לפתע בכותרת מרעישת, המספרת על נס גדול שארע לבחור אחד, ששכב שנתיים שלמות כ'צמח', ולפתע פתאום, ללא הסבר רפואי כלשהו קם, נתרפא, והיה כאחד האדם! "בעיתון היה כתוב פרט נוסף, מרעיש עולמות ומזעזע: הדבר הראשון שהנער הזה ביקש כשפתח את עיניו לאחר שנתיים, היה: 'אבא, אני רוצה לראות משחק כדורגל!'..."

הרב משה ברים זצ"ל, אחיו של הגר"ח ברים, שכב גם הוא במשך חדשים ארוכים במחלה קשה, ולא תיפקד כמעט לחלוטין. לפני שחלה, שוחח עם תלמיד-חכם אחד על סוגיא קשה, ועל ישוב קושיית התוספות בסוגיא ההיא.

גם לרב ברים היה נס רפואי. אבל, המילים הראשונות שהוציא מפיו לאחר שפקח את עיניו, היו: "אולי כך אפשר ליישב את התוספות", ואמר פלפול שלם על הנושא...

זה, אף כשישן - חלם על הכדורגל, ולהבדיל, הר"מ ברים, גם בתרדמתו הארוכה - חשב כיצד ליישב את התוספות. המבדיל בין קודש לחול ובין אור לחושך!

השיב הרבי אומר: "מטבע הבריאה אין לגוי שליטה על יהודי, אלא שהקב"ה טבע את ההנהגה הזו בעולמו כל עוד היהודי נשאר יהודי. ברם, כאשר נכנס בו קצת מן ה'גוי' אין לו עדיפות על פני הגוי האמיתי... "כשהערים החלו להתגרות בנו", הסביר הרבי, "הוצאתי מלבי את כל ההרגשות ה'עמלקיות' שאולי נותרו בי, וממילא לא היתה להם כל שליטה עלי".

בקיץ תשס"ד נהרג אחד ה'נחשים' הגדולים של ראשי הטרור בעזה, וסיפרו עליו שבמקצועו היה רופא ילדים מומחה. אני התפלאתי מאוד, האם אין בכך סתירה עצומה, שאדם כזה עומד בראש ארגון טרור שכל מטרתו להרוג יהודים, רח"ל, ולהביא להרס העם היהודי, בה בעת שהוא משמש כרופא ילדים, מקצוע שמעצם טבעו זקוק העוסק בו לרחמנות ולרכות הלב?

עוד זאת, שנה לפני כן התרחש פיגוע קשה במסעדה בחיפה, וזכורני שהתפרסם אז שהמחבלת המתאבדת היתה במקצועה, לא פחות ולא יותר, עורכת דין... מקצוע הדורש מן האדם, לכאורה, אינטליגנציה רבה.

וגם כאן שאלתי את עצמי: כיצד יתכן שאדם בדרגה כזו של אינטליגנציה מבצע מעשים שכאלה?

ונזכרתי בדברים שנכתבו על ידי הגאון רבי שמעיה אליעזר דיכובסקי זצ"ל. היה זה לאחר הפוגרום הנורא שעשו הערבים בבני ישיבת חברון בשנת תרפ"ט, והגאון ההוא, בעל מחבר הספר 'בנאות דשא', שהתכונן באותה תקופה לעלות ארצה, נכנס אל ה'חפץ חיים', כדי לשמוע את

האדמו"ר רבי שלומק'ה מזוועה'ל זצ"ל עשה פעם את דרכו מירושלים למירון, וחצה את העיר שכם. ישוב זה שהיה מועד לפורענות עוד מימי קדם, לא האיר את פניו גם לאיש אלוקים קדוש זה, ובעברו בין הסמטאות ניסו ערבים להתנכל לשיירה בה נסע.

האדמו"ר ציווה על נהגו להמשיך ולנסוע. ולא להתחשב בפורעים הערבים, שתאוות הרצח נשקפה כבר מפניהם. "אל תדאג! אם הם יתקרבו אלינו, אלחם נגדם ואנצחם!".

ואכן, כאשר התקרבו הערבים אל המכונית, יצא האדמו"ר ונופף בידו כמאיים עליהם, וצעק לנגדם שכל ערבי שלא יסתלק מכאן בזה הרגע, ינזק!

וראה זה פלא: כל הרוצחים הללו ברחו כל עוד רוחם בם, ונעלמו מן המקום כהרף עין!

המקורבים שהיו עדים למעשה המופלא, שאלו לאחר מכן את האדמו"ר כיצד לא ירא לנפשו מאימת המרצחים, ובכלל - כיצד הצליח יהודי קשיש כמוהו להניס את הערבים הידועים בעזותם?

חיות דעתו, אם כדאי לו כבר עתה לממש את תכניתו, או שמא בגלל הפגורם וההחמרה במצב הבטחוני בארץ ישראל, כדאי לדחות את העליה.

וכך כתב הרב דיכובסקי: "בטרם הספקתי להביע בפניו את החששות שבלבי, ובמיוחד החשש הגדול מהמצב הבטחוני שבארץ ישראל, בגלל בני ישמעאל המתנכלים לכל יהודי אשר יושב שם, הוא הקדימני, ולא הייתי נצרך להעלות שאלה זו כלל.

"וכך אמר ה'חפץ חיים': 'הנה התורה הקדושה אומרת על ישמעאל: 'והוא יהיה פרא אדם'. הלא ידוע כי התורה שלנו היא נצחית, ואם היא אומרת על ישמעאל שיהיה פרא אדם, הרי משמעות הדברים שישמעאל יישאר פרא אדם לנצח. ואפילו יתאספו כל עמי התרבות בעולם, וירצו לחנך את ישמעאל ולעשותו לבן תרבות, לא יצליחו בשום אופן, ולא יעלה בידם כלל, כי לא בן תרבות הוא, כי התורה העידה עליו שיהיה פרא אדם. דהא כתיב 'והוא יהיה', פירוש, גם לעתיד ולנצח.

"ואפילו אם ישכיל ישמעאל ללמוד, ויהיה למשל עורך דין, אז יהיה עורך דין פרא אדם; ואם ישכיל להיות רופא, אז יהיה רופא פרא אדם. כי הפראות שבו לא תסור ממנו לנצח!"

עד כאן היו דבריו של ה'חפץ חיים', ומהם הבין השואל שאין כל טעם לדחות את תכניתו, שהרי ישמעאל היה תמיד אותו ישמעאל. ואגב, מרן הגר"ז מברסק זצ"ל אמר שמתוך שהתורה כתבה 'פרא אדם', ולא 'אדם פרא', אות הוא שהכח העיקרי של ישמעאל הוא ה'פרא' ולא ה'אדם'.

והנה לנו גם תשובה מדויקת על השאלה שהוצגה לעיל. כי באמת אין זו סתירה כלל! יכול היה הרופא ההוא לעמוד גם בראש ארגון טרור, ויכולה עורכת דין לבצע פיגוע התאבדות, כי למרות התואר המוצמד לשמם - הם היו ויישארו פראי אדם!

בסיום דבריו, נאנח ה'חפץ חיים' ואמר: "מי יודע מה הפרא-אדם הזה עלול עוד לעשות לעם ישראל באחרית הימים!"

בסיפור הבא שסיפר הגר"י גלינסקי, מתקופת היותו יושב בכלא הרוסי בגלות סיביר, מתגלה ההבדל התהומי בין היהודי לגוי בצורת התייחסותו לזולת:

"יחד עמי", סיפר הגר"י זצ"ל, "ישבו גם שני אישים נכבדים, שהיו שרים בכירים בממשל הפולני, שר המשפטים ושר חינוך.

"יום אחד מגיעים אלי שני השרים ובפיהם בקשה מוזרה: 'אנחנו רוצים לעמוד אצלך לדין תורה... הגם שהנך בחור צעיר, אבל רואים עליך שיש לך מידות טובות ויכולת-שיפוט'. השרים כמעט כפו עלי לשפוט ביניהם, ולא היתה לי ברירה אלא להסכים.

"עד מהרה התברר ששר החינוך לשעבר בממשלת פולין, תובע מעמיתו שר המשפטים, מי שהיה ממונה על עשיית הצדק בכל מדינת פולין, שגנב לו את מכנסיו... שמעתם?" - מספר הגאון רבי יעקב גלינסקי - "שר המשפטים גנב את מכנסיו של שר החינוך...

"בתוך זמן קצר התברר שאכן אלו הם פני הדברים, ושר המשפטים

אכן ביצע את הגניבה. הוא נימק את מעשהו בכך שביקש לתת 'שוחד', לאיש שהכין את האוכל במטבח של בית הכלא, כדי שייתן לו כף מרק יותר גדולה... וכיון שלא היו לו 'נכסים עצמיים', גנב את מכנסיו של שר החינוך, והעניקם לאיש המטבח..."

הבחור הצעיר, בן ישיבת נובהרדוק שבביאליסטוק, נתמלא בגאון ובגאווה יהודית, והחל לצעוק על שר המשפטים: "כיצד העזת לעשות כדבר הזה?! הרי בתוקף תפקידך לשעבר היית צריך לייצג את הצדק!". "אמרתי לשרים הללו", כך סיפר הגר"י, "שאם ברצונם לשמוע מה היא דרך ההנהגה הטובה שבין אדם לחברו, שישמעו את הסיפור שברצוני לספר להם:

"בימים האחרונים", כך מספר הרב גלינסקי לשני השרים, "אני מתעורר מידי בוקר ומוצא מתחת לכרית שלי דג מלוח עם ביסקוויט... בתחילה סברתי שמישהו חמד לו לצון, אבל לאחר שעובר עוד בוקר ועוד בוקר, ובכל פעם אני מוצא את ה'מציאה' הזו מתחת לכרית, הרגשתי שאני מוכרח לדעת מי הוא זה ואי זה הוא, המוותר על מצרך כה יקר, מנת האוכל שלו ליום שלם ומעביר אותה אלי!"

רק מי שיודע את ערכו של מצרך זה, דג מלוח עם ביסקוויט, בסיביר, יוכל להבין את פליאתו של הגר"י גלינסקי, על הדבר המאוד לא מובן. מאחר וכל ניסיונותיו לעלות על זהות המניח האלמוני עלו בתוהו, החליט בלילה אחד לעשות מאמצים כבירים שלא להירדם, למרות העייפות הגדולה, עד שיתפוס את האלמוני הלז... וכך היה.

בשעה שלוש אחר חצות, הוא מרגיש לפתע שמישהו מנסה להרים לו את הכרית, ולתחוב לו דבר-מה (שאת תוכנו כבר ידע...). הוא מזנק ממזיטתו, ורואה לפניו זקן יהודי כבן שמונים וחמש, עם דג מלוח וביסקוויט בידו.

"מה זה? מדוע הנך מעביר אלי את מנת-האוכל שלך?" - הוא שואל את הקשיש.

והזקן שהופתע הפעם מהעובדה שהגר"י היה ער, לא איבד את עשתונותו, והשיב: "אני הייתי אדם עשיר מאד, ולא חסר לי דבר. אבל כיום אני יודע שהכסף אינו שווה מאומה. החיים כאן לימדו אותי שלא על הכסף לבדו חייה האדם..." ולאחר שהאריך לדבר על פחיתותו של הממון, המשיך ואמר:

"הסיבה שאני מביא לך מידי לילה את המנה שלי, היא פשוטה; לי האוכל הזה כבר לא יעלה ולא יוריד מאומה. אני מסתפק בפת קיבר המחולקת לנו מידי בוקר, אבל אתה עדין צעיר, ועתידך לפניך, אם תאכל את הדג עם הביסקוויט - תוכל לחזק בכך את עצמותך, ולכן אני מעביר לך את המנה שלי מידי לילה..."

והגר"י גלינסקי פנה אל שני שרי הממשלה לשעבר, ואמר להם: "כך צריכים להתנהג! להקריב מן האחד לשני, ולא ההפך!"

לסיפור זה יש המשך: "לכשיסיפרתי את כל ההתרחשויות הזו למרן הגר"ש כהנמן זצ"ל, הגאב"ד דפוניבז', פרץ הגאון בבכי, ואמר לי שהיהודי הזה התגורר בעיירה פוניבז'. 'הסיפור כולו כפי שסיפרת אותו' - כך אמר הגאב"ד זצ"ל - 'גרם לי אישית לחיזוק רב!' - - -

(מתוך הגדה של פסח 'חשוקי חמד')

קנינו את בית הדפוס בדמים מרובים, מתוך תקווה להחזיר את ההשקעה מכספים שייכנסו בעזרת ה' מהקליינטים הקבועים, והנה מתברר לנו שיש כאן משהו שלא לקחנו בחשבון... מציאות שכלל לא העלינו בדמיונות הרחוקים ביותר - מה זה? מי מדפיס חומרים עבור מנזר? ה' ירחם. זה לא בא בחשבון בכלל...

את הכתבה הזו חייבים לקרוא עד השורה האחרונה... הרה"ג ר' חיים כגן ורעייתו, בעלי דפוס 'במיוחד' המדפיס את מבחני 'דרשו', מספרים על עמידה בניסיון לא צפוי, על האבא הגאון רבי משה יהושע כהן זצ"ל, ועל כך שהקב"ה לא שכח חלילה לשלם להם ביד רחבה על העמידה האיתנה בניסיון הקשה

אליעזר (לייזר) רוט

"מעבר לכך שהוא היה מורי חמי, ואביה של רעייתי, הוא היה מורה הדרך שלנו, וכל דבר שעשינו קטן כגדול היינו שואלים קודם את פיו ומבקשים את ברכתו. כך היה גם לגבי פתיחת בית הדפוס, שאלנו בעצתו וביקשנו את ברכתו והוא אכן עודד אותנו להיכנס לעסקי הדפוס, ואף שיגר לנו ברכה כתובה שביסס על הפסוק 'ידה שלחה בכישור', אותה כתב לבתו, רעייתי שתחי'.

"לימים, כשנפטר לבית עולמו, נכנסו לנו כספי הירושה, והחלטנו לעשות להם קיום בבית העסק שלנו, כדי שתשרה בו הברכה כל הימים וממנו נוכל להתפרנס בכבוד ולגדל את ילדינו לתורה ועבודה. "חיפשנו אופציה להשקעה בהתאם לסכום שהיה בידינו באותה העת מכספי הירושה מהלוואה נוספת שלקחנו לצורך כך, והנה התגלגלה אלינו הצעה נפלאה... יש בית דפוס ברח' יהודה המכבי בירושלים, מדובר בעסק פעיל עם קליינטורה קבועה, אנחנו יכולים לקנות אותו ולהעתיק לשם את העסק שלנו, וכך נביא אתנו את הלקוחות הישנים, ויהיו לנו גם את הלקוחות של העסק החדש-ישן, ובעז"ה נוכל לעמוד בתשלומים ולהתפרנס בכבוד...

"עם מורי חמי כבר לא יכולנו להתייעץ אתו כאשר הורגלנו, אבל ביקשנו את ברכתם של גדולי תורה ויצאנו לדרך. קנינו את בית

המולת העובדים והלקוחות, כמו גם רעש המכונות ממלאים את החלל. אווירה פעלתנית שוררת במקום, מכונות ענק שכל אחת מהן שווה מאות אלפי שקלים, פולטות נייר מודפס בכמויות עצומות. החבילות נערמות, הדפים עוברים מיון קיפול והידוק אוטומטי ולבסוף נארזים ומסודרים על גבי משטחים הנעטפים בכמויות נדיבות של ניילון נצמד, בדרכם להעמסה על המשאיות.

את הממלכה הזאת מנהלים הגב' כגן, כשבעלה הרה"ג ר' חיים כגן, תלמיד חכם מובהק החובש את ספסלי בית המדרש במשך יותר ממוחצית מהיום, מגיע לשעות ספורות מדי יום כדי לסייע לרעייתו בניהול המקום.

הם התחילו עם בית דפוס קטן, עסק שכונתי נחמד, ובהמשך התרחבו, רכשו בית דפוס פעיל שגודלו פי כמה וכמה מהדפוס הקודם שלהם, ומאז הם שקועים בעסקי הדפוס עד למעלה מצווארם.

לכאורה מדובר בבית דפוס אחד מני רבים, אלפים כאלו פועלים ברחבי הארץ, וגם דפוס 'במיוחד' כמו כל האחרים, אבל כשמו כן הוא, מאחורי הדפוס הזה יש סיפור מיוחד מאוד, שקשור במידה רבה גם לארגון 'דרשו', כפי ששמענו מפייהם של בעלי המקום.

"כשפתחנו את בית הדפוס הראשון והקטן יותר, היה מורי חמי בין החיים", מספר לנו הרב כגן, "חמי היה הגאון רבי משה יהושע כהן זצ"ל, שהיה מרביץ תורה גדול, וזכה לפרסום בעיקר בזכות השיעורים שהיה מוסר תמידין כסדרם בבית הכנסת 'זכרון משה' בירושלים.

"מדי יום היה מוסר שלושה שיעורים, האחד היה לפנות בוקר, ב'זכרון משה'. היה זה שיעור גמרא בעיון, למדו את הש"ס לפי הסדר, דף אחר דף עד שסיימו את הש"ס כולו במחזור לימוד שנמשך שנים רבות.

"לפנות בוקר היה מוסר שיעור לבעלי בתים ברשב"ם, בשעות הבוקר היה מלמד תורה לתלמידים, בשעות אחר הצהריים למד בכולל של 'יצאי חברון', בערב היה מוסר שיעור נוסף ב'זכרון משה', ובזמנו הפנוי היה יושב בבית, בחדר הלימוד והוגה בתורה בלא הפסקה.

"היום יש לי 'יום דרשו'! זה היום הכי גורלי ומשמעותי מבחינתי, כי אני מרגישה שאת כל המאמץ של החודש כולו אני מוכנה לתת מכל הלב, ובלבד שאזכה ליום אחד בחודש שבו אני מדפיסה את מבחני 'דרשו'"

על דא ועל הא, והוא סיפר לי על דבר משמעותי מאוד שקורה בחייו. הוא אמר שהגיע הזמן שבו עליו לפרוש מעבודתו בישיבה בה הוא עובד, ישיבת 'מאור התורה'.

"אבא סיפר לי שהוא מלא הכרת הטוב לישיבה שאפשרה לו להרביץ תורה לתלמידיה במשך שנים רבות, וכעת, כשהוא נאלץ לסיים את עבודתו בישיבה, הוא אמר לראש הישיבה הרב סלים שליט"א שהוא מבקש בקשה מיוחדת, שיאפשרו לו לצאת באמצע שנת לימודים, כלומר אחרי יום הכיפורים, ורק בחודש חשוון יביאו את הר"מ החדש שיחליף אותו.

"אמרתי לראש הישיבה הרב סלים שליט"א, שאני מבקש שייתנו לי ללמוד בישיבה גם בזמן 'אלול' הקרוב. ולמה? כי אני לא רוצה לבוא לראש השנה בידיים ריקניות חלילה וחלילה. במשך שנים התרגלתי לבוא לפני בית הדין של מעלה מעמדה של 'מוזכה הרבים', מעמדה של 'מרבץ תורה'. זה מה שאפשר לי לזכות שנה אחר שנה בשנת חיים וברכה. אני לא רוצה לבוא השנה בידיים ריקניות חלילה, ולכן אני מבקש שייתנו לי לעבוד בישיבה עוד חמישה שבועות בלבד, עד סוף זמן 'אלול', כדי לבוא לראש השנה במעמד של 'מוזכה הרבים'..."

"הנהלת הישיבה אכן נעתרה לבקשתו", מספרת הגב' כגן, "אבא אכן המשיך לומר שיעורים באותו זמן 'אלול', ובסופו של דבר ניאות להמשיך גם אל תוך זמן 'חורף', כי החתן של הרב סלים, שהחליף אותו בתפקיד, נסע בדיוק לחו"ל, והחילופים ביניהם בוצעו מאוחר יותר.

"ואכן, כפי שצפה אבא כך היה. את אותה השנה הוא השלים בחסדי שמים, אבל שנה אחר כך הוא שבק חיים לכל חי, ובאמת באותו אלול כבר לא היה מגיד שיעור בישיבה..."

השקפה אחרת

"הסיפור הזה הוא סיפור שנתן לי הצצה קטנה אל עולמו הפנימי של אבא שלי זצ"ל", אומרת הגב' כגן, "תחשוב על זה. לא היה בעולמו של אבא שום דבר חוץ מללמוד וללמד. הוא היה לומד יומם ולילה. השכנים סיפרו לנו שהוא חסר להם בנוף השכונתי כי הם התרגלו

הדפוס בדמים מרובים, מתוך תקווה להחזיר את ההשקעה מכספים שייכנסו בעזרת ה' מהקליינטים הקבועים.

"התחלנו להפעיל את העסק, והנה מתברר לנו שיש כאן משהו שלא לקחנו בחשבון... אחד הלקוחות הכי גדולים של העסק היה מנזר... כן כן, מנזר של נוצרים, עם כמרים ונזירות, רח"ל. מציאות שכלל לא העלינו בדמיונות הרחוקים ביותר - מה זה? מי מדפיס חומרים עבור מנזר? ה' ירחם. זה לא בא בחשבון בכלל..."

"פנינו לאיש שמכר לנו את העסק, שהיה אדם שומר מצוות, ושאלנו אותו שתי שאלות קשות. קודם כל איך הוא עצמו יכול היה להדפיס חומרים עבור מנזר, ובנוסף אם הוא כבר נהג כך, למה לא גילה לנו, למה הוא לא חשב שעליו ליידע אותנו בפרט 'שולי' שכזה, שאחד הלקוחות הגדולים שלו הוא מנזר?"

"האיש השיב לנו שהוא בכלל לא מבין מה הסיפור. "תבדקו את החומר", הוא אמר, "לא מדובר בחומרי כפירה ומינות חלילה, זה לא חומרים נוצריים, מדובר בחומר עסקי. המנזר מפעיל יקב ובית הבד, הוא משווק מוצרים שונים, והחומרים האלו הם חומרים מסחריים בלבד."

הפתעה לא נעימה

"אני הייתי מאוד נסערת מזה", מספרת לנו הגב' כגן, "מה זאת אומרת חומרים עסקיים? מדובר כאן בעסק שנקנה מהכספים של אבא שלי, זה כסף כשר וטהור, שהושג בתכלית הכשרות, לא יעלה על הדעת להשתמש בו לכאלו דברים רחמנא ליצלן..."

שאלנו רב בעניין והתשובה שנאמרה לנו היא שאכן אסור לנו להדפיס את החומרים הללו עבור המנזר. וכך, בעודנו בקושי מצליחים לבסס את העסק ולשלם את החובות שלקחנו על עצמנו, פתאום נתלשה מאתנו פרוסה נכבדה ומשמעותית מאוד מההכנסות של העסק אנחנו מאבדים לקוח מאוד משמעותי שמלכתחילה עשינו את כל הרכישה בהסתמך על הלקוחות של העסק הזה.

קשה לומר שהיה לנו ניסיון, כי הרב אמר שאסור אז אסור. אין כאן מקום לשאלה בכלל. אבל זה בהחלט היה מעשה שלא עבר לנו ככה בלי מאמץ. היינו מאוד נסערים והרגשנו שאנחנו כביכול מוותרים על הכנסה גדולה מאוד.

הרמנו עיניים לשמים, אמרנו אתה הקב"ה מנהיג את העולם, אתה הובלת אותנו למקום הזה, ואתה אינך מקפח שכר כל ברייה. אנחנו סומכים עליך שלא יגרם לנו נזק מזה שבחרנו שלא להדפיס חומרים עבור בית עבודה זרה.

"לפני שנמשיך לספר את סגירת המעגל", מוסיפה הגב' כגן, אני רוצה לספר קודם סיפור אחר עם אבי מורי זצ"ל. מקודם אמרנו שבבוקר הוא היה מלמד תורה, ואכן כל ימיו הקפיד על זה. הוא לימד במשך עשרים שנה בישיבת 'בית התלמוד', ולאחר מכן ב-15 השנים האחרונות לחייו לימד בישיבת 'מאור התורה' של הרב סלים שיבלחט"א. כל זה, חוץ מהעובדה שבמשך כחמישים שנה הוא מסר שיעורים ב'זכרון משה' בערב וברשב"ם לפנות בוקר.

"בשנה האחרונה לחייו ישבתי יום אחד עם אבא זצ"ל ושוחחתי איתו

מתלמוד התורה ומבתי הספר הישר לבית הדפוס, שם ממתנה להם אמא, שם הם אוכלים ועושים את שיעורי הבית, שם הם משחקים וקוראים ספרים.

"אני מודה ומתוודה, זה לא מה שחלמתי לעשות. זאת לא הקריירה לה קיוויתי, אני לא אוהבת במיוחד את התחום, אני לא עובדת בעבודה שהייתי בוחרת בה כאופציה ראשונה", היא אומרת, "אבל יש יום אחד בחודש, שבו אני מודה ומהללת לקב"ה על הזכות העצומה שנפלה בחלקי. באותו יום אני קמה מוקדם יותר בבוקר, אני מעירה את הילדים בשמחה, וגם הם קמים ומתלבשים בזריזות ועם הרגשה מאוד מיוחדת.

"באותו יום, הם יודעים שזה היום המאושר של אמא, וזה לא הזמן לעשות 'קונצים' ובעיות שילדים נוהגים לעשות בשעות הבוקר לפני שהם יוצאים ללימודים. כולם קמים ומתלבשים במהירות, הבית מתוקתק מוקדם מהרגיל, ואם בימים רגילים אני פותחת את העסק רק בשעה עשר בבוקר, ביום הזה אני מקדימה לבוא, ומיד אחרי שאני מסיימת לפזר את הילדים במוסדות הלימוד שלהם, אני אצה רצה לבית הדפוס ופותחת אותו בשמחה וברננה.

"היום יש לי 'יום דרשו'! זה היום הכי גורלי ומשמעותי מבחינתי, כי אני מרגישה שאת כל המאמץ של החודש כולו אני מוכנה לתת מכל הלב, ובלבד שאזכה ליום אחד בחודש שבו אני מדפיסה את מבחני 'דרשו'. כל הלקוחות שלי יודעים שביום הזה אין עבודות דחופות, שום דבר לא יותר דחוף מהמבחנים של 'דרשו'. אני מאוד משתדלת לכבד ולתת שירות יוצא דופן לכל ארגון תורני, לכל ספר תורני או עלון של דברי תורה שמודפס אצלנו, אבל ל'דרשו' יש מקום מיוחד עוד יותר, כי זה בעיני זיכוי הרבים זאת הרבצת תורה לתלמידי ישיבות, והתעלות נוספת מעבר למחויבות הרגילה שלהם. הדפוס הזה, שנבנה בחלקו הגדול מכספי הירושה של אבי זצ"ל, הדפוס הזה יכבד תלמידי ישיבות וייתן להם עדיפות מיוחדת במינה.

"לכן, את החבילות של 'דרשו' אני אורזת באריזות קרטון, ולא באריזות נייר רגילות. את המבחנים של 'דרשו' אני מדפיסה על דף המיוחדת לשנת השמיטה, 'קנין שביעית', החלטנו לשדרג את ההזמנה של 'דרשו' הדפסנו אותם על גבי נייר ירוק, המזכיר מייד את שמיטת הקרקעות, שיהיה נעים בעין של הנבחנים. הרי אני לא יכולה להתערב בתוכן התורני, לא זכיתי לכך, לפחות את החלק שלי אני משתדלת לעשות בצורה הכי מושלמת שאני יכולה, כדי שתהיה לי נגיעה קטנה בזיכוי הרבים, אחיזה בקרנות המזבח, בזכות העצומה של ארגון גדול וקדוש כל כך, כמו ארגון 'דרשו'.

"אז כן, הקב"ה לא קיפח אותנו, הוא נתן לנו שכר עצום על כך שנמנענו מלסייע לבית עבודה זרה ולבצע עבודות עבורו. אפילו כאן בעולם הזה השכר שלנו עצום על כך, הנחת שאני שואבת מוכה 'יום דרשו' לא תתואר, יש כאן בלאגן עצום באותו יום, מדובר בעבודה מאסיבית ואינטנסיבית, אבל הרעש הזה דומה באוזני למנגינה הכי שמחה והכי מקפיצה בעולם, רק בשביל לזכות לשמוע את ה'מנגינה' הזאת, היה שווה כל המאמץ!".

לראות אותו יושב ולומד אחרי חצות הלילה, מכין את השיעור שמסר לפנות בוקר ברשב"ם. הוא מסר כל יום שלושה שיעורים, למד עם כמה חברות, ולמרות כל זאת הוא לא ראה בעצמו 'מוכה הרבים', אלא רק בזמן שהוא לימד תורה לבחורים בישיבה. הוא החזיק בדעה ש'זיכוי הרבים' אמיתי זה רק על ידי העמדת הדור הבא של עולם התורה, להרביץ תורה בישיבה! זה זיכוי הרבים האמיתי. כל השאר לא נחשב לזיכוי הרבים ביחס ובערך של זיכוי הרבים על ידי לימוד לתלמידי ישיבה.

"ועכשיו אני רוצה לסגור את המעגל של הסיפור שהתחלנו: הרי אנחנו ויתרנו על כסף שמגיע מהפצת טומאה.

"איך גמל לנו הקב"ה ברוב רחמיו ובחסדיו? הוא הרי לא נשאר חייב, ותמיד מחזיר לכל אדם בכפל כפליים על מעשיו הטובים.

"עברה תקופה של התמודדות לא קלה, והנה זמן לנו הקב"ה זכות עצומה, פנו אלינו מארגון 'דרשו', והציעו לנו להדפיס את המבחנים של הארגון. למי שלא יודע, מדובר בשפע של מבחנים, משלל תוכניות ומסלולי לימוד, בכמויות אדירות.

"זה לעומת זה עשה אלוקים, ממש כך, במקום להדפיס חומרים למקום של כפירה, אנחנו זכינו לעשות את ההיפך הגמור, להדפיס דברי קדושה, ולא סתם דברי קדושה, אלא עבור ארגון כמו 'דרשו' שמפעיל כמה תוכניות ייחודיות לבני הישיבות, לצד תוכניות כלליות שגם בהן יש אחוז גבוה מאוד של תלמידי ישיבות הנבחנים בהן, וכך אנחנו זוכים לקחת חלק בזיכוי הרבים הגדול ביותר שאפשר לעשות, לפי משנתו של אבי זצ"ל, לזכות בחורי ישיבה, ולא סתם בלימוד, אלא בלימוד שהם לומדים מעבר למה שהם חייבים ללמוד במסגרת הישיביתית.

"התובנה הזאת הכתה בי ביתר שאת לפני שבועות אחדים, כששמעתי על הטרגדיה של הבחור הצדיק פנחס וייס ע"ה. כשהמזכרת האחרונה שהשאיר להוריו היה המבחן של 'דרשו' שעשה זמן קצר קודם לכן, מבחן שאנחנו הדפסנו, כאן בבית הדפוס. "זה תפס אותי חזק מאוד, הסיפור הזה. איזה בחור צדיק וקדוש הוא היה! מתמיד עצום, השכים קום כל בוקר, הוא היה בחור נפלא! ובכל זאת, לא הספיק לו כל זה, הוא רצה להוסיף על עצמו עוד קצת עוד משהו שהוא לא מה"חובות הרגילים" וגם למד 'דף היומי בהלכה', ונבחן ב'דרשו'. זה הרי שיא השיאים של זיכוי הרבים שאפשר לעשות. הצטמרתי מאוד מהמקרה הזה, ואפילו קיבלתי על עצמי קבלה קטנה ללכת בדרכיו ולנהוג מנהג טוב כלשהו, כל בוקר, משהו שהוא לא מה"חובות הרגילים" לעילוי נשמתו של הבחור הצדיק הזה. כי הוא לימד אותנו שלא מספיק להיות קודש, צריך להיות קודש קודשים!

המנגינה הכי שמחה

דפוס 'במיוחד' הוא לא רק בית עסק של משפחת כגן, אלא גם המקום שבו נמצאת המשפחה כולה במשך רוב שעות היום. מאחר ואבי המשפחה מנצל את רוב זמנו להגות בתורה, האם, עקרת הבית, נמצאת כאן מבוקר ועד ליל, ובהתאם לכך הילדים יודעים לחזור

אותו במסכת ברכות ואמר לו 'שוין שוין, געניג' הוסיף ונתן לו מטבע לשמירה. ע"כ. אנוכי לא שמעתי מפיו הוספות אלו, אך ראה הערה להלן שייטכן שמשום הוראת הרבי החסיד את הפרטים הללו).
[ומדי דברי בו בסיפור זה, אפר"ך בתוקף את השמועות סביב סיפור זה המתארים כי הרבי יצוק"ל סטר לו ליניק כדרך המלאך וכך נשתכח לימודו, או עוד הוראות שונות ומשונות. לא היו דברים מעולם! באוזני שמעתי מבעל העובדא שלא היה ולא נברא לא מיניה ולא מקצתיה, הרבי רק אמר 'די, מספיק' והתופעה נגזזה (רבי'ס שלאגן נישט - צדיקים אינם סוטרס...). ואליבא דאמת, הן צדיק גדול ממלאך, ומה שהמלאך יכול לעשות רק ע"י סטירת לחי יכול הצדיק לפעול במאמר פיזי דהרי צדיק גוזר והקב"ה מקיים].

להלן שתי מקורות בכתובים אודות יחס גדולי ישראל בתקופה ההיא למקרה זה.

מורן הסטייפלער בעל 'קהלות יעקב' זצ"ל מציין בספרו ('חיי עולם' סוף פרק י"ב עמוד כ), וז"ל: 'ופה בארץ נתפרסם בשנת תשט"ו [כנראה טעות סופר וצ"ל תשי"ד] בילד פלא בן ד' שנים שהיה יודע על פה בש"ס וראשונים ז"ל ובכל מקום שנשאל אע"פ שלא למד עדיין מעולם, דברים שלא שמעתן אוזנו בגלגול זה כלל'. ע"כ.

ומקור נוסף: המשגיח מורן רבי יחזקאל לווינשטיין זצ"ל כתב במכתב להרה"ג רבי לייב באקש זצ"ל (ראש ישיבה בדטרויט-ארה"ב. נדפס בספ' ודיברת בם תשס"ד) שרצה לאמת אם נכון הדבר אודות ילד זה, וממשיך לשאול ולהציע שאם אכן אמת ונכון הדבר בישראל, היה מן הצורך והנכון לשלוח ילד זה לרחבי העולם להודיע ולפרסם כי משה אמת ותורתו אמת, ובכך להשריש האמונה בפי כל, לידע ולהודיע 'שכל התורה המצויה עתה בידינו היא הנתונה למשה רבינו עליו השלום'.

וכך משיב לו ר' יחזקאל: 'העובדה - אמת היא, ובתי וחתני הרב ראובן גינזבורג גרים סמוך שתי דירות לאותה משפחה, ובתי ראתה את הדבר וסיפרה לי אודותיו, וכבר חשבתי בעצמי ללכת לראות זה הפלא, אמנם חזרתי בי, ואף שהילד גר לא הרחק ממני. כי הרי שמעתי אודות הדבר מבתי, ומאמין אני לה'.

[ואגב, מן הראוי להאריך ולציין המשך המכתב - גם זה תורה וללימוד הוא צריך, והא לך לשונו, דברים כדרכונות: 'ומה שעלתה על לבי לראות בעצמי, וודאי עצת היצר היא להרוס כל יסוד אמונתנו שנבנית על 'אבותינו ספרו לנו' אלא כל דבר הנשמע לנו מאדם נאמן בר סמכא - די לנו להאמין בו. ואם אע"ז פני לומר שאני מסתפק בזה ששמעתי מבתי, ומבקש אני לבדוק ולראות בעצמי אם אמת הוא, הרי יווכח מזה שהאמונה עדיין אינה ברורה אצלי באופן מוחלט. וא"כ ההולכים לדרוש ראיות לאמת קבלתנו הרי הוא כהרמת ראש בעזות מצח נגד מסורת אבותינו, והרי הוא כאילו חושש על המשך הדורות מאבותינו שקבלו את התורה לומר שאולי טיפשים היו ורימו אותם לקבל דבר כזה ח"ו, ואנו נהיה חכמים ונבדוק ונראה אם יש בה ממש. ולכן עצם

הרעיון לילך לראות במו עיני מוזר לי, ולפיכך מונעתי עצמי מללכת!].
עד כאן המעשה - הממחיש לנו באור הבהיר 'אשר נתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו'. **ומכאן להערה והארה:** הרב מאנדל שליט"א לא רצה ונמנע מלכתחילה לאמת ולפרסם מעשה זה, וזאת לפי פקודת הרה"ק מבעלזא זצ"ל בזמנו שביקש מאביו שלא ידברו מזה כלל וכלל ולא לעשות שום פירסום, ולכן לאורך כל השנים הטיל איפוא מנעול ובריה על דבר הסיפור, והשתדלו להשכיח את מעשה הדברים, וכ"ש לא לספר או לאשר דברים כהווייתן (וזהו סיבת ריבוי הגירסאות של הסיפור, אף שמדובר בעובדא בן קיימא שהתרחש בימינו אלה). אך, לאחר שהפצרתי בו רבות ואמרתי לו שיש בסיפור הלז חיזוק לאנשים שפלי ערך כמוני, שבוודאי ימצאו בסיפור זה חיזוק גדול בדבר אמיתות התורה, הואיל בטובו והסכים לספר לי הדברים, חלק מהם מזכרונות מתקופה זו, וחלק החסר לו שמע מפי אביו. ואף הציג בפני והוציא לי מאמתחתו כתבים ומכתבים של גדולי ישראל שאישרו לנכון הסיפור ובחלקם אף מופיע בתוכם המסכת והספרים אשר בחנו אותו ויודעים בע"פ. שעה ארוכה ישבתי עמו ועברתי על כתבי היד של אותם מכתבים נדירים ביותר.

וכאן המקום לברכו בברכת כהן, בשם כל ישראל, שבשכר זיכוי הרבים, יזכה לאריכות ימים ושנים טובים בנעימים מתוך אנפא נהירין עילאין, אמן

ה'חכמה' היא העמל, לא הידיעה!

כשנעיין במקצת במעשה רב זה נוכל להעיר, לכאורה, מה טעם התאמץ הרה"ק מבעלזא זצ"ל שישתכח ממנו תלמודו, והלא כל מגמתו היא לדעת את התורה כולה ולא לשכוח ממנה מאומה, וכשיש לפנינו מי שהגיע לדרגה זו, יש לבטלו?! למה?

ובעצם, תמיהה זו אינה רק על מלאך ה' מבעלזא, אלא אותה קושיה יש לנו לשאול גם על אותו מלאך במעי אמו הסוטר על פי התינוק בכדי שישכח, מה ראה על ככה, אדרבה, יידעו כל עם ישראל משעת לידתם ועד שעת פטירתם את כל התורה כולה, והרי זהו, לכאורה, התכלית.

אך, התשובה לזה, היא האמורה לעיל גבי יעקב שביקש לצאת: 'יגיעה בתורה, אף במעט, שווה יותר מידיעת כל התורה כולה, כשהיא באה ללא יגיעה'.

וכך בזכות פעולת המלאכים להשכיח את תורתנו זוכים אנו ל'תורה שלמדתי באף' למעלות רמות בתורה, הבאים דייקא על ידי יגיעה, עמל, התעצמות והתחזקות, בעסק התורה הקדושה.

וזהו סיבת נוסח הברכה הראשונה של ברכות התורה **'לעסוק בדברי תורה'** - כי עיקר לימוד התורה הוא הלימוד על ידי 'עסק', ע"י ריבוי טירחה ויגיעה, ועל דא מברכים אנו אשר קדשנו (טורי זהב, או"ח סי' מ"ז סק"א).

הרב דסלר זצ"ל (מכתב מאליהו ח"ג עמוד 10) מיישב ברוח זו את דברי חז"ל שאמרו (פסחים נ.) אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, ולכאורה, התלמוד הרי אינו ביד אלא בראש ובמח, וא"כ הו"ל למימר אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בראשו, ומהו 'בידו'. אלא, מתרץ הרב

דסלר זצ"ל ואומר, עיקר התורה היא כשהיא באה מתוך יגיעה עמל וטורה, ויגיעה היא בידים וכדכתיב 'יגיע כפיך כי תאכל'. א"כ אשרי הוא מי שבא לכאן כשתלמודו בידו - היינו מתוך טורח ויגיעה.

ואת זה עמד הרמב"ם והזהיר (פיה"מ אבות ה' כג): שלא תתקיים התורה אלא מה שתלמוד בטורח עמל ויגיעה וכו' אבל קריאת התענוג והמנוחה אין לה קיום ולא תועלת בה, בזה פרש הרמב"ם את מאמר חז"ל שדרשו עה"פ 'אף חכמתי עמדה לי' היינו חכמה שלמדתי באף היא זו שעמדה לי.

ובעניין זה מסופר על הגאון בעל 'קצות החושן' ששאלוהו לפשר הדבר שספרו 'קצות החושן' התפרסם יותר בעולם מספרו 'אבני מילואים', ענה הגאון והשיב להם: ספרי 'קצות החושן' חִבְרָתִי בשנות עניותי [שכידוע בצעירותו היה עני ואביון ממש] ואת ספרי 'אבני מילואים' חִבְרָתִי בשנות עשירותי. ותורה זו שלמדתי באף, עמדה לי והתקבלה יותר.

ומכאן תשובה לאותו בחור או תלמיד המתקשה בלימודו, הרואה בחבירו כשרונות ברוכים ונשבר לבו בקרבו למה נגזר עלי לעמוד כל כך בעוד אחרים קלה עליהם מלאכת הבנת התורה. אך על פי האמור ההיפך הוא הנכון ככל שהעמל יותר, כך מעלתה יתירה וחשיבותה קמיה קוב"ה גוברת ועולה, וכמאמר החכם 'אם קשה לך - סימן שהינך בעליה' ולפום צערא אגרא. ופשיטא שלא רק לבן תורה הדברים אמורים, אלא גם לאלו שאין תורתם אומנתם, עובדי כפיים ובעלי בתים, שאחרי יום עבודה מתיש ומפרך, מתגברים המה על עייפותם ונשרכים בגבורה לתוככי ביהמ"ד לשיעורי הדף היומי והגמרא, אשרי חלקם, הן זו עמל התורה בהתגלמותה, יגיעה וטורח ועסק התורה, קוב"ה משתעשע בתורה זו שכולה יגיעה, כביום נתינתן מסיני.

ב'קריינא דאגרתא' מסופר על בחור אחד בריך הכישרונות שהיה

מטובי לומדיה של ישיבת פוניבז' ראש ברזל וקליטה מהירה, הוא היה בוחן דף גמרא מקופיא ולאחר ידע את כל השקלא וטריא על פה ישר והפוך יחד עם רש"י ותוספות, דבר ודיבור על אופניו. והנה יום אחד, בהיר פחות, נאבד ממנו כשרון זה והוצרך לעמוד בכדי להבין ולזכור את דברי הגמרא. הבחור שלבו נשבר בקרבו, פנה אל הסטייפלער ובדמעות שליש ביקש שיפעל עבורו לישועה שלימה שישוב לו כשרונו זה ויוכל להספיק וללמוד יותר בחשק יותר.

הסטייפלער לא נרגש מ'צרתו', אדרבה, הוא הרים קולו בגערת חכם אל אותו בחור: חלילה לי מלקללך בקללה נמרצת זו, מה יתן לך ומה יוסיף לך כשרון זה המונע ממך את עמל התורה, הרי מתנה נתונה לך מן השמים שמעתה תוכל לעמוד בתורה, ומה לך מתאונן.

הבחור לא הרפה והמשיך להתחנן על נפשו שחפץ הוא מאוד בכישרון זה שנאבד ממנו ושהרב יפעל לו לטובה בברכתו. אך הסטייפלער לעומתו השיבו ברורות, אינני מברך אותך בכך. אדם לעמל יולד, והנה עד עתה היית בעל מום כי הכשרון ההוא מנע ממך את העמל ודמית לעיור או פסח, עתה שקבלת את מתנת היגיעה, נשלמה קומתך ועתה מתחילים חייך האמתיים, שוב לתלמודך, עלה והצלח. ע"כ.

עפ"י דברי הסטייפלר הללו מקבלים דברי חז"ל פירוש חדש, דהנה אחז"ל (שמו"ר מא ז) שאילולא נשתברו הלוחות הראשונות לא היה נשתכח תורה מ'ישראל, דכתיב (שמות לב סז) חרות על הלוחות אל תקרי חרות אלא חירות, חירות מן הייסורין חירות ממלאך המוות, חירות מן השכחה, ע"כ. ולאור דבריו ייצא ששבירת הלוחות הראשונות מתנה היא לישראל שאילולא זאת לא הייתה השכחה והיו לומדים תורה ללא יגיעה, ומה חשיבות לתורה שכזו, לכן שברם משה שבהכי יזכו ישראל 'שיהיו עמלים בתורה', ואכן הודה לו הקב"ה על כך ואמר לו 'ישר כח ששיברת' (שבת פז). מעתה יזכו בני ישראל לעמלה של תורה.

(מתוך שיחת גאב"ד חרדים שליט"א)

המשך מעמוד 4 | הגה"צ רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל

רבותי! בן אדם לא מבין כלום! הוא עומד ותמה. השאלות מציפות ומאיימות: 'מה יהיה? איך עושים ראש השנה בתאילנד? איך זה קרה? למה זה קרה?...? מי שמנהל את העולם רצה שקבוצת בחורים מתאילנד יגיעו ללמוד בישיבה!'

נו? מה אתם אומרים? אפשר להבין משהו?

סיפור מעין זה קרה עם שני חסידי סאטמר, שבטעות הגיעו לעיר אחרת מזו שהיו צריכים להגיע אליה. זאת בעקבות דמיון בשמות שתי הערים. והיה זה בערב שבת. לאחר ברור קצר התברר להם כי במקום לא מתגוררים יהודים. להוציא יהודי אחד שאינו ירא שמים בלשון המעטה.

לא היה להם שמץ של מושג היכן יוכלו להתארח בשבת.

הם דפקו על דלת ביתו של אותו יהודי. כשפתח להם - ראו לפנייהם יהודי הנראה כגוי גמור. להפתעתם סיפר להם היהודי כי שני בניו, הלומדים באוניברסיטה עתידים להגיע לשבת. לכבודם, הורתה לו אשתו לקנות חלות, ונרות להדלקה, כדי שירגישו קצת טעם של שבת...

בסעודות השבת, שהיו על חלות וירקות הם התחבבו מאוד על הנערים. היום אחד מהם לומד בקמניץ, והשני במקום אחר כיוצא בו.

מוראדיג! אפשר להבין משהו?

לעיתים מגיעה ההארה סמוך ונראה למקרה, לעיתים שנים אחר כך, ולעיתים בכלל לא. אבל מה שבטוח: יש מי שמנהל את העולם!

(לקט מתוך הגדה של פסח 'חי ראובן')

לחלבונים, הכניסה את החלמונים לבקבוק אחד ואת החלבונים לבקבוק שני, ועם 'בקבוקי שתיה' אלו עשתה את הדרך לביתה ללא חשש...

כאם ובת - סבתא עם אמא

אמא אהבה את סבתא מאוד והתייחסה אליה כאם. גם סבתא התייחסה אליה כבת, במלוא מובן המילה. בהיות אמא כלה צעירה, רחוקה מאמה שבירושלים, לימדה אותה סבתא הרבנית קניבסקי את כל אשר על אשה לדעת: הכשרת עופות, צליית כבד, בישול ואפיה, כביסה ועוד ועוד. הקשר ביניהן היה אמיץ, וכשחלתה סבתא לעת זקנותה, היתה אמא שוהה לצידה מידי יום במשך מספר שעות, וסועדת אותה.

סבתא היוותה חוליה בשלשלת הזהב, שקישרה בינינו לבין משפחת הגאונים והצדיקים שמהן באה, ובדמותה העילאית העבירה לנו את הוד הקדומים שחפץ עליהן.

(מתוך הספר 'בית אמי')

מלימודו בעבור שום דבר שבעולם. עוד היתה מטעימה, כי בבוא הבעל לאכול, עליו למצוא את ארוחתו מוכנה ומזומנת. אשה נועצה בסבתא: "עלי לבקר בביתם של קרובי משפחה, שאינם מקפידים על קלה כבחמורה, ואני חוששת לכשרות המאכלים. מה אעשה? להימנע מלבקר או לבקר ולא לאכול - לא בא בחשבון: בני המשפחה יפגעו!". סבתא השיבה: "לכי לבקר בליל שבת לאחר הדלקת נרות, כאשר בלאו הכי אי אפשר לאכול..."

רבת תושיה

סבתא נודעה בפקחותה הרבה, ובהיותה רבת תושיה. לפני חתונת בתה, היתה סבתא זקוקה לכמות גדולה של ביצים כדי לאפות עוגות לחתונה. הימים היו ימי הצנע, ולא ניתן היה להשיג ביצים אלא בשוק השחור. עמד בפניה החשש כי תיתפס בדרכה לביתה, והביצים כולן תוחרמנה. מה עשתה? פתחה את הביצים אחת אחת, הפרידה בין החלמונים

המשך מעמוד 7 | הגה"צ רבי אריה שכטר זצ"ל

חולצות בעלות שרוול ארוך או שלושת-רבעי, ומכנסים ארוכים. בתקופה ההיא היה זה נסיון גדול מאד, משום שאף ילד לא התלבש כך.

אבל אני שמעתי בקולו וביקשתי מהורי שיחליפו לי את החולצות והמכנסים. למחרת כשהגעתי לבית הספר, נעמדו סביבי שלושה מעגלים של ילדים ושרו לי שיר שאני זוכר אותו עד היום. מי שהולך עם מכנסים ארוכות הוא נחשב ל'אבא'לה, אז הם שרו: "אבא'לה קטן הלך לגן, הגן סגור ואבא'לה פטור". ואם אני זוכר את השיר עד היום, סימן שהדבר עשה עלי רושם... ובכל זאת לא נכנעתי ליחס המזלזל של הילדים ונשארת להיות דבוק ב"חזון איש" ובהוראותיו. בעיני ראיתי ובלבי חשתי, איך היה ה"חזון איש" חושב עלי ודואג לי, ואיך היה רואה כל פסיעה שלי. כל אימת שעמדתי בפני נסיונות, חשתי שהוא נותן לי גב. ממש בבחינת "ורבקה שומעת", עם רוח הקודש שהיתה לה. ילדיה תמיד היו נמצאים בראש מעייניה, וכל פסיק קטן ממעשיהם היא שומעת.

והנה בהמשך (שם, מב) כתוב: "ויגד לרבקה את דברי עשו בנה הגדול" ומפרש רש"י: "ברוך הקדש הוגד לה מה שעשיו מהרהר בלבו". כשיש מצב שעשיו בנה רוצה להרוג - כאן כבר אין את "ורבקה שומעת" אלא צריך להיות "ויגד לרבקה"! משמים מודיעים לה על כך בפירוש.

(לקט מתוך 'אריה שאג')

ה"חפץ חיים" נפטר בחודש אלול תרצ"ג. ימים ספורים לפני פטירתו הוא קרא ללייבל והחל לבכות: "הנביא אומר: 'בקשו צדק בקשו ענוה אולי תסתרו ביום אף ה' (צפניה ב, ג). אולי, אולי, תסתרו ביום אף ה'. לייבל! אני מצווה עליך: אחרי פטירתי תאסוף את כל חפציו ותסע לארץ ישראל! אולי תסתרו ביום אף ה'".

בשנת תרצ"ט פרצה מלחמת העולם השנייה, ומכל משפחתו של לייבל לא נותר לפליטה אלא הוא. הצלתו היתה כתוצאה ממסירות הנפש המופלאה שלו מסירותו למען לימוד התורה, עזיבתו את בית הוריו העשירים על כל המשתמע מכך, ואהבתו העזה ללימוד התורה, הם אשר עמדו לו ולהוריו לזכות לדור המשך של תלמידי חכמים, דור ישרים יבורך.

זכיתי להיות מקורב ל"חזון איש" זצ"ל ולהיות בקרבתו כעשר שנים, מגיל שש וחצי עד שש-עשרה וחצי.

בפעם הראשונה שהגעתי אליו עם אבי זצ"ל, הוא שם לב אלי באופן מיוחד והאיר לי פנים. הייתי לבוש כמו כל בני גילי - חולצה בעלת שרוולים קצרים ומכנסים קצרים. ואז פנה אלי ה"חזון איש" ואמר: "אתה צריך ללמוד תורה, ותורה לומדים בטהרה. אם תגע בידים מעל למרפק, שזהו מהמקומות המכוסים, תצטרך ליטול ידים, וכן אם תגע ברגלים תצטרך ליטול ידיים. לכן אני מיעץ לך ללבוש

חוצים לקבל את 'לקראת שבת' מדי שבוע ישירות למייל?

שלח מייל ל- dirshu@dirshu.co.il

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 60 | פרשת תולדות תשפ"ב | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

הביאני המלך הדרדי

במעוזנו של רשכבה"ג מרן שד התורה שליט"א התקיים מעמד יסוד תוכנית 'מקדשי שביעית'

שע"י מכון 'שיח אמונה' בשיתוף ארגון 'תורה דיליה'. במעמד הוכרז על פתיחת תוכנית ללימוד הלכות שמיטה לילדי הת"ת בארץ הקודש.

במרכז המעמד אמר רשכבה"ג מרן שד התורה שליט"א לראשי התכנית וקבוצה מנבחרת התלמידים המשותפים:

"הילדים שלומדים את ההלכות מקיימים בזה מצוות שמיטה, וזכו לכל טוב".

לאחר מכן פתח את לימוד ההלכות בנו הבינו הגר"ש קניבסקי שליט"א, לפי הסדר שנקבע בספר 'קיצור דיני שביעית'.

להאזנה למעמד חייגו 08-3132200

מרן רשכבה"ג
שר התורה
הגר"ח קניבסקי שליט"א
מקבל את ה"קובץ גליונות"
לפרשת חי שרה

מרן שליט"א מעיין בחוברת "המחבר"

שו"ל ע"י עיריית ב"ב לראגל חלוקת פרס לספרות תורנית למחברי ספרים. בחוברת שו"ח מיוחד עם בנו חביבו הגר"י שליט"א על חיבוריו של רבינו ועריכת הספרים הרבים שחיבר וכן שו"ת מיוחד על דרך חידושי תורה

מסע יקרת האבדים וחזק לומדי התורה
ע"י מרן גאון ישראל הגר"ד לגדו שליט"א

מסע יקרת האברכים וחיזוק לזמדי התורה
ע"י מרן גאון ישראל הגר"ד לנדר שליט"א

עם הנגיד ר' שמעון גליק בביתו

בשיעור בבית האכסניה

עם מרן הגר"י אולשין בכניסה לעיר לייקווד

בבית הגאון ר' משה דב שווייד
בבילאמסבורג

התרגשות רבה בישיבת גייטסהד באנגליה עם שובו של מרן ראש הישיבה הגר"א גורביץ'
למסירת שיעורו היומי בחדר השיעורים הוותיק בו מוסר ראש הישיבה את שיעוריו למעלה מיוכל שנים,
לאחר שנתיים בהם מסר את השיעורים דרך הטלפון עקב מגבלות הרשויות בעקבות הנגיף.

מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א בכינוס שע"י ארגון 'כלב אחד'
בענין השידוכים לרבני קהילות הקודש

מרן הגרמ"ה ה'ידע שליט"א בשמחת הפארשפיל
בחצה"ק סדיגורא בראשות מרן אדמו"ר שליט"א

סיום מסכת סוכה בבולל "היכל יוסף שלום" בראשות הגר"מ צדוק שליט"א

מעמד לחיים בהוצאת קונטרס 'שביבי משא' מתורתו של הגרמ"ש
אדלשטיין שליט"א, יו"ל ע"י הרה"ג משה הליוה שליט"א

מעמד לחיים בבית מדרן שד התורה במוני הרה"ג זלמן חיים שטרנר
שליט"א לרב קהילה בהשתתפות הגאון רבי ישראל אולמן שליט"א
רב קהילת מושבות יעקב בבני ברק

מדרן ראשי ישיבת ליקווד הג"ד ירוחם אולשין שליט"א בדברי חיזוק בהיכל הישיבה לפתיחת זמן חורף

פתיחה של תכנית קניינים בישיבת נתיב הדעת, במכתבם של גדולי ישראל

מעמד פתיחת
הלימוד 'קניינים'
למיום וקניית המסכת הנלמדת בישיבה

אלפים רבים של עמלי התורה השתתפו במבחן הראשון של 'קנין שביעית' מבית 'דרשו' ו'שיח אמונה'

במוקדי המבחנים ניכרה התרגשות מיוחדת, כאשר למרות ההערכות המוגברת, ההיענות העצומה הפתיעה את 'דרשו' ו'שיח אמונה' * עקב הביקוש הגדול אצלו במהירות חוברות הלימוד המיוחדות שיצאו לאור ובהם חומר הלימוד לחודש כסלו * ב'דרשו' וב'שיח אמונה' קוראים לציבור להצטרף למבחן הבעל"ט שיתקיים בחודש הבא וללמוד את פרק ב' ממשניות שביעית עם המשך פרק ט' בהלכות שמיטה ויובל ברמב"ם עם ה'דרך אמונה'

בתום הערכות מקיפה, ברגשי קודש נעלים, וכתקנת רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א, התקיים בסוף השבוע האחרון המבחן הראשון של 'קנין שביעית' מבית 'דרשו' ו'שיח אמונה', כשאלפים רבים של עמלי התורה השתתפו במבחן בתום הלימוד שנקבע במשניות שביעית, ברמב"ם שמיטה ויובל עם ביאור 'דרך אמונה'.

עם פתיחתו של המבחן הראשון לשנת השמיטה תשפ"ב, ניכרה במוקדי המבחנים התרגשות מיוחדת, כאשר בכל מקומות המבחנים התרבו הספסלים, והמוני בני התורה, מכל שדרות היהדות התורנית, אברכים ומגידי שיעורים, צעירים ואנשי שיבה לצד ילדי תשב"ר שחשקה נפשם בהלכות השביעית, כולם נקבצו לעמוד בכור המבחן של 'דרשו' ו'שיח אמונה'.

לאלפי הנבחנים המתינו חוברות מיוחדות ובהם חומר הלימוד לחודש כסלו, אלא שעקב הביקוש העצום, למרות ההערכות המוגברת, ההיענות העצומה הפתיעה את 'דרשו' ו'שיח אמונה' כך שבמהירות רבה אצלו הלימוד לחודש כסלו.

בימים אלו נבדקים אלפי המבחנים על ידי צוות הבודקים, אשר יקבעו איזה מהנבחנים יזכו בספר 'המפתח' של 'דרשו' וכן בכרטיסים להגרלה הגדולה על 10,000 דולר למשתתפי תכנית 'קנין שביעית'.

ב'דרשו' וב'שיח אמונה' קוראים לציבור להצטרף למבחן הבעל"ט שיתקיים בחודש הבא וללמוד את פרק ב' ממשניות שביעית עם המשך פרק ט' בהלכות שמיטה ויובל ברמב"ם עם ה'דרך אמונה', ובכך נזכה לקיום חובת השעה בלימוד עניני דיומא, ובקירוב הגאולה בס"ד.

לרבים המבקשים להשיג את חוברת הלימוד לחודש כסלו ובה משניות פרק ב' ועמודי הרמב"ם וה'דרך אמונה' הנלמדים, כולל הביאורים של המהדורה החדשה של 'שיח אמונה' יכולים לשלוח בקשה למכון שיח אמונה בדוא"ל se3077700@gmail.com.

דרשו
דרכי תורה וישיבה
מכון ללימוד תורה
בבית המדרש

קנין שביעית

תכנית חדשה ומיוחדת מבית 'דרשו' ו'שיח אמונה' ללימוד הלכות שביעית בעיון בשנת השביעית תשפ"ב